

האוניברסיטה העברית בירושלים
בית הספר לעבודה סוציאלית ורווחה חברתית ע"ש פאול בראוולד

נשים בסקס
פוליטיקה, גוף ונפש

חיבור זה מוגש כחלק מהדרישות לקבלת תואר
"מוסמך בעבודה סוציאלית"
באוניברסיטה העברית בירושלים

על ידי
רעות מירום

בהדרכת
ד"ר אוריה תשבי

פברואר 2012
אדר תשע"ב

**”באהבתנו-
גוף הפך מקום”**

יהודה עמיחי

לעבודה זו יש הורים רבים, אנשים יקרים שסייעו לי במהלך הדרך בעידוד, בחיוך ובעזרה מקצועית.
ברצוני להודות ל-

ד”ר אוריה תשבי- על המקצועיות, הצניעות והסבלנות-אין-קץ.
ד”ר יופי תירוש- על הדחיפה שהייתי זקוקה לה במעלה הדרך ועל חברות שנקמה.
אמי רבקה מירום וסבתי אלה מילר ז”ל- שלימדתן אותי לא לוותר.
ר’עי, בן זוגי לשעבר- זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

תוכן עניינים

א. תקציר

ב. מבוא 1-3

ג. סקירת ספרות 4-36

ג.א. מין ואינטימיות בתיאוריות פסיכואנליטיות

ג.ב. מיניות נשית

ג.ג. שלב הבגרות הצעירה

ד. מתודולוגיה 37-43

ה. ניתוח הנתונים 44-72

ה.א. תמה ראשונה: יחסי המין בזיקה לקיום ה"עצמי" (Self)

ה.ב. תמה שנייה: יחסי המין בזיקה אל הגוף

ה.ג. תמה שלישית: יחסי המין בזיקה לזוגיות

ה.ד. תמה רביעית: יחסי המין בזיקה לתודעה

ו. דיון 73-117

ו.א. תמה ראשונה: יחסי המין בזיקה לקיום ה"עצמי" (Self)

ו.ב. תמה שנייה: יחסי המין בזיקה אל הגוף

ו.ג. תמה שלישית: יחסי המין בזיקה לזוגיות

ו.ד. תמה רביעית: יחסי המין בזיקה לתודעה

ז. סיכום ומסקנות 118-124

ז.א. תרומת המחקר

ח. המלצות לפרקטיקה 125-126

ט. ביבליוגרפיה 127-139

י. נספחים 140-142

א. השאלות שליוו את הראיון

ב. מאפייני המרואיינות

ג. תגובות המרואיינות לממצאי המחקר

יא. Abstract

א. תקציר:

עבודת מחקר זו מתמקדת בחוויית יחסי המין של נשים צעירות בישראל. מטרת המחקר היא ללמוד על עושר המרכיבים של החוויה המינית ההטרסקסואלית, כפי שהיא נחוויית על ידי נשים בשלב הבגרות הצעירה (גילאי 20-35). המחקר מתמקד בתחום שכמעט ולא נבדק בארץ ולכן, שאלות המחקר נוסחו כך שיאפשרו מצע רחב להבנת החוויה המינית. השאלות הן: מהם מרכיבי חוויית יחסי המין של נשים בשלב הבגרות הצעירה: מהן הרגשות, התחושות, התפיסות והמחשבות המלוות את יחסי המין? אלו גורמים מעצבים את חוויית יחסי המין? ומהן דרכי ההתמודדות של האישה, במקרה של קשיים העולים סביב חוויית יחסי המין?

מיניות בכלל ומיניות של נשים בפרט נתפסת כ"טאבו" חברתי, זהו נושא מושתק שכמעט ולא מדברים עליו. מי שכן התייחסו לנושא לאורך ההיסטוריה היו בעלי עניין שונים בניהם אנשי דת, מדע ורפואה. בתוך כל אלה, כמעט ולא נשמע קולן של הנשים עצמן. רק בשנים האחרונות, עם התבססותן של שיטת המחקר האיכותנית והגישה הפמיניסטית למחקר, גברה ההכרה בצורך לשמוע ולהשמיע את קולן של הנשים עצמן (הרדינג בתוך ינאי, אלאור, לובין, נווה ועמיאל-האוזר, 2007). המחקר הנוכחי ממשיך את המגמה הזו ומתמקד בפן אחד של המיניות הנשית, שהיא חוויית יחסי המין.

בשנות השבעים החלו חוקרות פמיניסטיות לחקור את נושא המיניות הנשית. לטענתן, לריבוד המגדרי ישנה השפעה מכרעת על אופי החוויה המינית של נשים. נחיתותן הכלכלית, הפוליטית והמגדרית של נשים מחלחלת אל "המיטה הזוגית" ומעצבת את הציפיות של נשים מיחסי המין, את אופי הקשרים שהן יוצרות עם בני זוגן, ואת אסטרטגיות ההתמודדות עם אתגרים הקיימים בזירת יחסי המין (Chodorow, 1979; 1989; פוקו, 1976/1996; גיליגן, 1982/1995; דבורקין, 1987/2005; בנג'מין, 1988/2005). ההבנה כי "האישי הוא פוליטי" מונחת בבסיס עבודה זו. יחסי הגומלין שבין נתונים חיצוניים (תרבות, דת כלכלה וכו') ופנימיים (הפסיכולוגיה הנשית, ההיסטוריה הפרטית וכו') הם הציר המרכזי שדרכו נבחנה חוויית יחסי המין של נשים.

למחקר רואיינו נשים בשלב הבגרות הצעירה, שלב שמתחיל עם סיומה של תקופת ההתבגרות ומסתיים באמצע שנות השלושים (גילאי 20-35) (Carter & McGoldrick, 1999). שלב זה מאופיין בשינויים רבים בחיי האישה הצעירה, שינויים בסטאטוס המשפחתי, הזוגי והתעסוקתי. זוהי תקופה אינטנסיבית מאוד שמלווה במתח וחרדה (אייל, 1997). בנוסף, ההתנסויות הראשונות בקיום יחסי-מין, קורות לקראת סיום גיל ההתבגרות. ממצא זה, יחד עם העובדה שגיל הנישואין הולך ועולה, מותיר את שלב הבגרות הצעירה כזמן שבו רוב הנשים רוכשות את ניסיון המיני הראשוני עם פרטנרים שונים, מחוץ למסגרת הנישואין. מחקרים מראים כי בשלב הבגרות הצעירה יותר נשים סובלות מדיס-פונקציות מיניות כגון, קושי בהשגת אורגזמה וכאבים בפות (Laumann, Paik & Rosen, 1999; קונרד ומילבורן, 2002). מאפייני הבגרות הצעירה מחלחלים אל המרחב המיני ולכן, במחקר יבחנו יחסי הגומלין שבין מאפייני הגיל לבין חוויית יחסי המין של הנשים הנחקרות.

שיטת המחקר שנבחרה היא "תיאוריה המעוגנת בשדה" (Grounded Theory), המבוססת על הגישה האיכותנית-פנומנולוגית. בשיטה זו ניתן לבחון לעומק את משמעות החוויה כפי שהיא נתפשת בעיני הנחקרים (צבר בן-יהושע, 1990). שיטת המחקר שנבחרה תואמת את מטרות המחקר, מכיוון שאין ניסיון להתחקות אחר ה"אמת האובייקטיבית" על המיניות הנשית, אלא אחר החוויה הסובייקטיבית של האישה. זאת ועוד, תפיסת העולם האיכותנית עולה בקנה אחד עם תפיסת העולם הפמיניסטית. שתי הגישות חולקות מתודות ועקרונות משותפים כגון, ההזנה שבין האישי לפוליטי והשאיפה להביא אל מרכז השיח את קולותיהם של מי שממוקמים בשולי החברה.

הנשים שהתנדבו להתראיין למחקר הן נשים בגילאי 20 עד 35, שחיות בישראל ושחוו לפחות מערכת יחסים אחת ארוכת טווח (מעל חצי שנה). כל המראיינות, אף שלא נתבקשו, בחרו לספר על יחסי מין הטרוסקסואלים, כך שתוצאות המחקר והדיון מתמקדים במאפיינים הייחודיים לאינטראקציות הטרוסקסואליות. המחקר כלל עשר נשים בעלות מאפיינים שונים של הגדרה דתית, גיל ומוצא אתני (פרטי המראיינות מצורפים בנספח ב' בעמ' 141).

הראיונות נותחו בהתאם לשיטת הניתוח הנושאי (Thematic Analysis) והניבו ארבע תמות. התמה הראשונה- *יחסי המין בזיקה לקיום ה"עצמי" (Self)*- מתייחסת אל זירת יחסי המין כאתר שבו "צורכי עצמי" שונים, מקבלים או לא מקבלים מענה. התמה השנייה- *יחסי המין בזיקה אל הגוף*- מתייחסת אל ההזנה ההדדית שבין פרקטיקות גופניות ומצבים מנטאליים. בתמה השלישית- *יחסי המין בזיקה לזוגיות*- נבחנת הזיקה שבין המונחים "קשר זוגי" ו"יחסי מין". בתמה הרביעית- *יחסי המין בזיקה לתודעה*- נבחנים ארבעה מצבי תודעה ייחודיים שמאפיינים את האינטראקציה המינית. בדיון נעשה חיבור בין הממצאים לבין התיאוריות, והתאפשרה הבנה לגבי השורשים הפסיכולוגיים והחברתיים שמחוללים את חוויית יחסי המין. הדיון נע כל העת בין שלושה מעגלים: המעגל החיצוני- הפוליטי, המעגל האמצעי- היחסים הבין-אישיים עם הפרטנר, והמעגל הפנימי- החוויה הסובייקטיבית של האישה. התנועה התמידיית בין שלושת המעגלים ממחישה את הקשר ההדוק בניהם. המסקנה העולה מהמחקר מתייחסת לכך שחוויית יחסי המין של נשים היא מרקם עדין שבין מרכיבים תרבותיים, כלכליים, פוליטיים, חינוכיים, זוגיים, משפחתיים, גופניים ורוחניים. מכאן, שעל מנת להבין לעומקה את חוויית יחסי המין הנשית יש לקחת בחשבון את שלל מרכיביה. תרומתו של המחקר, היא בעצם האיתור של מגוון משתנים השזורים בתוך חוויית יחסי המין. איתור המשתנים וניסוחם, הם שיאפשרו בעתיד בנייה של מענים טיפוליים, חינוכיים וחברתיים שמבוססים על הבנה מורכבת וכוללנית של חוויית יחסי המין של נשים. המלצות המחקר, נוגעות לצורך בביסוסו של גוף ידע מחקרי ישראלי בתחום מיניות האדם. יש לבצע מחקרים שיעמיקו את ההבנה בתחום ויאפשרו בנייה של מענים מותאמים. בנוסף, מומלץ לספק הכשרה בסיסית בתחום מיניות האדם לכל איש טיפול, אף שאינו בעל הכשרה בתחום הטיפול המיני. כאשר המטרה היא להפחית את החשש של מטפלים מלעסוק בנושא בעת הסיטואציה הטיפולית, וכן להקנות לכל מטפל כלים בסיסיים למתן מענה ראשוני.

ב. מבוא:

מה מרגישה אישה בזמן שהיא מקיימת יחסי מין? על מה היא חושבת? איך היא מתמודדת עם קשיים בעת יחסי המין? האם ואיך משפעה התרבות על החוויה המינית? שאלות אלה ודומות ליוו אותי כשבחרתי לחקור את *חויית יחסי המין של נשים צעירות*. עם השאלות הללו ניגשתי אל שדה המחקר ופגשתי עשר נשים שפתחו בפני צוהר לעולמן האינטימי.

מיניות בכלל ומיניות האישה בפרט היא בגדר "טאבו" חברתי, זהו נושא מושקק שאופפת אותו תחושה של סודיות ובושה. מצב זה, עומד בניגוד לאווירה תרבותית של חופש מיני והצפה של תכנים מיניים דרך סוכני חיברות דוגמת המדיה. תיאורטיקניות פמיניסטיות שחקרו וכתבו על מיניות נשית כורכות יחד מבנה חברתי פטריארכאלי עם אופי החוויה המינית של נשים. לטענתן, אף שהתחום המיני נתפס כאישי מאוד הוא מושפע ממבנים פוליטיים. נחיתותן המגדרית של נשים כמעט בכל תחומי החיים, משפיעה על החוויה המינית שלהן. ההשפעה ניכרת בציפיות שאיתן אישה מגיעה למיטה, באופי הקשרים הזוגיים שהיא יוצרת ובאופן שבו היא מתמודדת עם ההשלכות השונות של יחסי המין (Chodorow, 1979; Thompson, 1964; גילגן, 1995/1982; דבורקין, 2005/1987).

המחקרים המוקדמים על מיניות האדם נערכו על ידי גברים ובחנו בעיקר מימדים פיזיולוגיים של החוויה המינית (לדוגמא: קינסי, 1953; מאסטרס וג'ונסון, 1966). הקושי במחקרים אלה טמון באפשרות להטיה מגדרית ובהעדפת המימדים הפיזיולוגיים על פני מימדים מנטאליים. בשנים האחרונות ישנם יותר ויותר מחקרים על מיניות נשית שנערכים על ידי נשים. במחקרים אלה, נבחנים משתנים רגשיים ובין אישיים ונבדקת השפעתם על איכות החוויה המינית של האישה. ההנחה היא, כי עבור נשים מימדים אלה הם מרכיבים משמעותיים בעיצוב החוויה וביכולת ליהנות ממנה (Basson, 2005; 2001). מחקר זה, ממשיך את המגמה של השנים האחרונות ומתמקד בחוויה הסובייקטיבית של האישה דרך כלי מחקר איכותניים.

במחקר זה, בחרתי להתמקד בחוויותיהן של נשים בשלב הבגרות הצעירה. שלב הבגרות הצעירה מתחיל עם סיומה של תקופת ההתבגרות ומסתיים באמצע שנות השלושים (Carter & McGoldrick, 1999). שלב זה מאופיין בשינויים רבים בחיי האישה הצעירה. היא עוזבת את בית הוריה, פוגשת את בן זוגה, מבססת קשר רומנטי ומיני, מקימה תא משפחתי ומביאה ילדים. זוהי תקופה אינטנסיבית מאוד, שמלווה במתח וחרדה הנובעים מריבוי המשימות והצורך לעמוד בכולן בהצלחה (אייל, 1997; שיהי, 1979). מחקרים בתחום מיניות האישה נוטים להתעלם משלב זה, ההתעלמות נובעת מההנחה כי היציבות של הורמוני המין בגילאים אלה שומרת מפני קשיים בתחום המיני. המחקר מציב סימן שאלה על הנחה זו ומבקש לברר האם וכיצד המשימות ההתפתחותיות המאפיינות שלב חיים זה, משפיעות על חויית יחסי המין של נשים?

עשרת הנשים שרואיינו לצורך המחקר הן בנות 20 עד 35, המרואיינות מגיעות מרקעים שונים והן בעלות סטאטוס משפחתי שונה. יש בניהן עולות חדשות, תושבות וותיקות, מזרחיות, אשכנזיות, דתיות, חילוניות, נשואות, נשים בקשרים מזדמנים ועוד. בלטו בהיעדרן נשים משלושה מגזרים: לא

מצאתי נשים מהמגזר הערבי, מהעדה האתיופית ומהחברה החרדית שיסכימו להתראיין למחקר. שיתוף פעולה עם מחקר מעין זה עשוי להיתפס כמעשה ששובר קוד של צניעות ומסורתיות. נדמה כי הקושי לגייס מראיינות ממגזרים אלה מעיד על מאפייני הקהילה, ששומרים על הנשים מפני שיתוף בחוויית חיים כה פרטית.

הראיונות וניתוחם נעשו בהתאם לגישה האיכותנית ושיטת המחקר שנבחרה היא "תיאוריה המעוגנת בשדה" (Grounded Theory). בנוסף, המחקר נערך בהשראת הגישה הפמיניסטית למחקר. המשותף לגישה האיכותנית והפמיניסטית הוא השאיפה לקרב אל מרכז השיח קולות של אנשים מקבוצות מוחלשות, ללמוד על חוויות החיים הייחודיות שלהן ובכך לאתגר ולהעשיר את הזרם המרכזי של השיח (קסן וקרומר-נבו, 2010).

בגישה האיכותנית החוקר נתפס כחלק בלתי נפרד מהמחקר (שקדי, 2003). גם אני, כמו המראיינות אישה בשלב הבגרות הצעירה. עובדת היויתי חלק מאוכלוסיית המחקר, אפשרה לי הבנה מורכבת ואמפאית של נושא המחקר ושל מושאות המחקר. מאידך, ליווה אותי החשש מפני פרשנות אישית וניתוח מוטה של הממצאים. במהלך המחקר עשיתי מאמץ להתבוננות רפלקטיבית, בניסיון לצמצם הטיות אפשריות.

שני תחומי תוכן בולטים בהיעדרם ממחקר זה. הראשון הוא חוויות מיניות של נשים עם נשים, המראיינות בחרו לספר על יחסי מין הטרוסקסואלים ולכן התמקדתי בסוג יחסים זה. התחום השני הוא טראומות מיניות והשפעתן על חוויית יחסי המין. חסר זה הוא תוצאה של אי-המודעות שלי לנושא בעת ביצוע הראיונות. שלב הראיונות היה שלב של גישושים ראשוניים בתחום שהיה חדש עבורי, בשלב זה הייתי חסרה את המודעות להיקף התופעה ולהשלכות ארוכות הטווח שלה. התבוננות רפלקטיבית מאוחרת, אפשרה לי להבין כי חוסר המודעות שלי שימש חסם בפני מראיינות מלשפת אותי בחוויות טראומטיות אפשריות. התנסות זו מלמדת עד כמה חוסר המודעות לנושא היא מרכיב משמעותי בהשתקתו, הן ברמה הפרטנית והן ברמה החברתית והפוליטית.

ב.א. הערות מקדימות

בין מין למיניות:

מין ומיניות הם מושגים קרובים אך שונים. המונח "מין" מתייחס לרוב לאספקט הפיזיולוגי כגון: אברי המין, הבדלים בין המינים ומגע מיני בהקשרו הגופני. לעומתו, המונח "מיניות" הוא רחב יותר. אחת ההגדרות למיניות מנוסחת כ"אינטגרציה של אספקטים פיזיים, רגשיים, אינטלקטואליים וחברתיים של אישיות האדם" (Siecuss Report, 1996). משתנים כגון: פיזיולוגיה אנטומיה, זהות, נטייה מינית, תפקידי מגדר, אמונות וערכים, מחשבות, רגשות ויחסים, מעורבים כולם במארג המיני הייחודי של כל פרט. לכל פרט ישנו "תמהיל מיני" משלו, שמושפע ומשתנה בהתאם למגוון גורמים, בניהם גורמים ערכיים, מוסריים, רוחניים תרבותיים ופוליטיים. אל המושג "יחסי מין" ניגשתי דרך התבוננות במימד הפיזיולוגי אך בעיקר דרך התבוננות במשתנים הרחבים יותר שמשפיעים על החוויה המינית, כפי שאלו מנוסחים במונח "מיניות".

בין אינטימיות רגשית למיניות :

יחסי מין מוגדרים כמגע אינטימי בין בני אדם, המערב את אברי המין. אולם, התכנים שעלו בראיונות דרשו ממני להרחיב את הגדרת ההתייחסות שלי. לא פעם התייחסו המרואיינות אל רגעים אינטימיים ומיניים מאוד, שלא כללו מעורבות של אברי המין (למשל, לשכב יחד במיטה עם בגדים). לכן, העדפתי את המינוחים "אינטראקציות מיניות" או "אינטראקציות אינטימיות", שהם כלליים יותר. מינוחים אלה כוללים בתוכם התייחסות לממדים הרגשיים, הגופניים והזוגיים שמעורבים בחוויית יחסי המין.

בין קשרים מזדמנים לקבועים :

יחסי מין יכולים להתקיים בתוך מערכות יחסים שונות: עם פרטנר קבוע, בתוך נישואין או ללא נישואין, בקשר קצר, חד פעמי, בקשר מתמשך רק לצורכי מין, בקשר של ידידות שכולל יחסי מין חד פעמיים או מתמשכים ועוד. ישנם סוגי קשרים שונים, אולם בכולם, ישנו רגע של "קשר" בין האחת לאחר שמולה. לעיתים הקשר חזק, קרוב, אוהב ותומך, לעיתים הקשר כולל כאב, כעס וניכור. הספרות המחקרית וכן ממצאי המחקר מעידים כי קשרים שונים מכילים אלמנטים מגוונים בשלבים שונים בקשר. אינטימיות וקרבה יכולים להיות גם בתוך מפגש חד פעמי כמו שריחוק וניכור יכולים להיות מנת חלקם של קשרים מתמשכים (מיטשל, 2009/2002 ; פרל, 2007).

ממצאי המחקר יחד עם תובנות הקריאה הספרותית סללו עבורי את הדרך להתבוננות הוליסטית על מרכיבי החוויה המינית. לכן, כשבחרתי להתייחס למימד האינטימיות הרגשית והאינטימיות המינית בערבוביה, כשלא יצרתי הבדלה בין קשרים ארוכים או קצרים וכששילבתי בין "מין" ל"מיניות"- עשיתי זאת מתוך מודעות לאפשרות של הכללה החוטאת לדקויות. מאידך, העיסוק בחומר המחקרי אפשר לי להבין, שבכל מה שנוגע לתפיסתן של נשים את מרחב יחסי המין- רק התבוננות הוליסטית מאפשרת הבנה מורכבת של החוויה.

ג. סקירת ספרות

ג.א. מין ואינטימיות בתיאוריות פסיכואנליטיות

פסיכואנליזה קלאסית, אסכולת יחסי אובייקט והגישה הבין-סובייקטיבית

בחינת המימד המיני והשפעתו על ההתפתחות הנפשית של הפרט, החלה בתקופתו של פרויד. הוא היה התיאורטיקן המרכזי הראשון¹ שטען כי ההתפתחות הנפשית של הילד שזורה בתוך השינויים המיניים שהוא עובר במהלך חייו (פרויד 2005/1908). המודל הפסיכו סקסואלי של פרויד היה אבן הדרך הראשונה במחקר שבא לברר את הקשר וההשפעה שבין השתנות מינית במהלך החיים לבין התפתחות נפשית.

בעוד פרויד התמקד בעיקר בדרמה המתחוללת בתוך נפשו של הפרט, גישת יחסי האובייקט התמקדה בזירה הבין-סובייקטיבית שבין הילד לאימו. וויניקוט, קליין, פירברן ובלבי (Winnicott; Klein; Fairbairn; Bowlby בתוך מיטשל ובלאק, 2006) בחנו את היחסים המוקדמים של הילד עם הדמויות המשמעותיות בחייו. הם הצביעו על קשר בין אופי היחסים הניקוטניים לבין אופי הקשרים האינטימיים שהילד ייצור בבגרותו. קוהוט (2005/1984), המשיך לבחון את הדמיון שבין הדיאדה "אם-ילד" לבין יחסים אינטימיים בבגרות, דרך מושג ה"זולת עצמי" (Self objects).

הגישה הבין-סובייקטיבית, שואבת מתוך הניסוחים של אסכולת יחסי האובייקט ומוסיפה עליהם. מיטשל, מההוגים המרכזיים של הגישה, המשיג את "ייצוגי העצמי-אחר". המשגה זו אפשרה בחינה מעמיקה של שלל הזהויות שבאדם המשתנות בכל מפגש. בספרו האחרון ("האם האהבה יכולה להישאר", 2009/2002) התמקד מיטשל באופן שבו זהויות הפרט מקבלות עוצמה-רבתי בעת המפגש המיני.

בחלק זה אסקור את הגישות שהוזכרו לעיל, גישות שהן מרכזיות להבנת האופן שבו המיניות משפיעה על הפרט ועל הדינאמיקה הזוגית-מינית. הסקירה נעה כל העת בין המימד הרגשי והגופני, מתוך הנחה שאלמנטים מנטאליים ואלמנטים גופניים-ארוטיים כרוכים אלה באלה.

פסיכואנליזה קלאסית- גישתו של פרויד

התיאוריות השונות של פרויד ספוגות כולן בהנחה כי האנרגיה המינית מפעילה אותנו מרגע לידתנו. בחרתי להציג כמה תיאוריות מרכזיות שיכולות בהמשך להסביר תופעות שונות במרחב של יחסי המין:

תיאורית הדחף

בספרו "שלוש מסות על המיניות" (2005/1905) הציג פרויד את התיאוריה שהיא עמוד השדרה של תפיסתו. לדעתו, ההתפתחות הילדית מושפעת מדחף יצירי המוביל את הילד להכיר את העולם דרך הפריזמה של עיקרון העונג וסיפוקו. הנפש נעה בעולם מתוך הדחף שדוחף אותה. הדחף הוא כוח

¹ פרויד, שכתב את חיבורו הראשון בנושא ("שלוש מסות על התיאוריה המינית") בשנת 1905, נשען על תיאוריות ומושגים שהיו קיימים עוד קודם בשדה הסקסולוגיה, רפואת הילדים והחינוך. כבר בשנת 1880 החלו לצמוח תיאוריות שמיקמו את המיניות כמרכזית בהתפתחות הנפשית של הילד (נוי, 2008).

שספוג באנרגיה מינית ומטרתו "להתפרק" על מנת להחזיר את הגוף ממצב של מתח למצב של רגיעה. פרויד טען כי ישנם "אזורים ארוגניים" שונים בגוף (אזורים שיש בהם ריכוז עיצבי רב) שבתוכם נצבר הדחף היצרי (הפה, פי הטבעת ואברי המין). סביב האזור הארוגני והדחף שאצור בו מתקבצים ייצוגים מנטאליים שונים שנותנים לדחף את משמעותו הרגשית. לדחף, על פי פרויד, ישנו "מסלול" קבוע שבו הוא נע, החל מנקודת המתח וכלה בנקודת ההתפרקות. למשל: רעב הוא תחושה לא נעימה המעוררת מתח. המתח מוליד את הדחף לפורקנו על ידי יניקה. הילד, שצבר ניסיון יודע כי מטרתו היא השד של האם (אובייקט לסיפוק מתח). תוך כדי האכילה הילד חווה פורקן של המתח ועונג ליבידינלי, שבסופו הגוף והנפש של הילד חוזרים למצב של איזון נינוח. השד, בתוך תהליך הניסיון המצטבר של הילד צובר משמעויות רבות, כעת משמעותו היא בעיקר: מקור/אובייקט לסיפוק ליבידינלי על ידי פריקת מתח של רעב. בעתיד, הילד שבגר יעתיק את אותה המשמעות של שד האישה ויעטה על השד הנשי ועל האישה כולה משמעויות של מקור לפורקן מתח מיני.

פרויד טען כי הדחפים המלווים אותנו מהילדות מכתבים את צעדינו גם בבגרות, אולם בצורה מעודנת יותר ובצורה שהיא "מקובלת חברתית", למשל יחסי מין בין שני בוגרים היא דרך לפורקן יצרי/ליבידינלי בדרך מקובלת תרבותית.

תיאורית הפיתוי

תיאורית הפיתוי אינה מקבלת מקום משמעותי בכתביו המאוחרים של פרויד, עם זאת היא מעניינת בהדגימה את הקשר בין מה שנחשב "נורמאלי" לבין יחסי כוח מגדריים. מכאן, שהיא חשובה להבנת המחקר בנושא מיניות נשית.

פרויד שאף למצוא את "האירוע המכונן" שהתרחש בילדות שיספק הסבר מניח את הדעת לפתולוגיות והמצוקות של המטופלות שפגש. פרויד גילה כי כל המטופלות שלו נושאות איתן זיכרונות בעלי תוכן מיני. הזיכרונות הצביעו על מקור חיזוני (בד"כ האב) שפיתה את הילדה והחדיר לעולמה תכנים מיניים שהיא לא מסוגלת הייתה להכיל (במונחים עכשוויים מדובר בפגיעה מינית). התיאוריה, על אף שהסבירה בצורה משכנעת ביותר את הסיבה למצוקות שמהן סבלו המטופלות בבגרותן, זכתה לשלל גינויים בקרב הקולגות למקצוע (חברי "החברה הוינאית לפסיכיאטריה ונירולוגיה"). לא עברה שנה ופרויד הפך את התיאוריה על פיה וטען בשנת 1897 כי מקור הזיכרונות אינו באירוע ממשי כי אם בפנטזיות ומשאלות של הילדה עצמה. מכאן התפתחו מאוחר יותר הניסוחים של פרויד אודות תסביך אדיפוס וקינאת הפין.

השינוי החד בתיאוריה של פרויד, וההתבססות של התיאוריה הפסיכואנליטית במשך שנים על ההנחה כי לילדות ישנן משאלות מיניות כלפי אביהן זכתה החל משנות השמונים לגינויים רבים (Masson, 1984). השינוי, כך נטען, מעיד על העמדה הפאלו-צטנרית שפרויד היה שבוי בה. פרויד, כמו תיאורטיקנים גברים אחרים בני תקופתו, נהנו מכוחם החברתי וקבעו "אמיתות" שתואמות את המודל הגברי ומגינות על ההתנהגות הכוחנית של גברים כלפי נשים. כל תופעה שלא תאמה את המודל הגברי הוגדרה כשונה או סוטה, עד כדי מצב של "האשמת הקורבן" כמו במקרה זה שבו המטופלת

הפכה מקורבן של פגיעה מינית למי שמפנטזת ועורגת למגע מיני עם אביה (נוי, 2008)². תיאוריית הפיתוי והאופן שבו נוסחה, ממחישה תופעה של השתקת נושא הפגיעות המיניות והשלכותיהן על המימוש המיני. תיאורטיקניות פמיניסטיות מאוחרות, שמו דגש רב על האופן שבו פגיעות מיניות מחלחלות אל מרחב יחסי המין ומעצבות אותו (בנג'מין, 2005/1988).

יחסי אובייקט

אנשי אסכולת יחסי האובייקט, סברו כי התינוק נולד עם הצורך והיכולת לקשור קשרים עם אחרים בסביבתו. הליבידו, כוח החיים של התינוק מכוון ליצירת קשרים עם אחרים וזהו המנגנון שמאפשר לתינוק חסר האונים לשרוד ולהפוך בעתיד לפרט המסוגל להיות שותף פעיל בחברה. חלקם הדגישו את הדמיון בין ה"זוגיות" של האם ותינוקה לזוגיות בין גבר לאישה וניסו להראות את ההשפעה שיש לדיאדה אם-ילד על אופי היחסים האינטימיים הבוגרים, הן ברובד הרגשי והן ברובד הגופני.

קליין טענה כי התינוק "מחווט" מראש (Pre-Wired) אל עבר יצירת קשר עם האחר, וכי הדחפים והאימפולסים של הילד הם "שחקנים" בניסיון המרכזי של התינוק ליצירת קשר. הצרכים והאימפולסים של התינוק, בראשם הצורך לינוק, מאורגנים כולם סביב הדחף המולד ליצירת קשר עם האחר. התינוק הרעב, יוצר קשר עם האם על מנת לזכות בהזנה לה הוא נזקק, והצורך בהזנה הוא זה אשר מעודד ומחזק את הקשר בין הילד לאימו. האימפולסים היצריים של התינוק מעוצבים כך שיתאפשר המפגש בין התינוק (שפתי התינוק) לבין האם (השד), ואגב כך יתעצב ויבנה הקשר האינטימי בין התינוק לאם. חשיבותן של הדמויות המטפלות אינה רק בהיותן מקור לסיפוק דחפים, אלא עצם הקשר איתם הוא מהותי להתפתחות הרגשית (סגל, 1998).

על פי פירברן, הליבידו מונע מתוך השאיפה ליצור קשרים עם אובייקטים בסביבתו. דרך המושג "ליבידו שוחר אובייקט" (Object seeking) פירברן הסביר כי הרדיפה אחר קשר אינה אמצעי בדרך לסיפוק העונג הליבידינאלי, כפי שסבר פרויד, אלא היא מטרה עיקרית שעומדת בפני עצמה (Fairbarin בתוך מיטשל ובלאק, 2006). פירברן הכיר בכוח היצרי והארוטי של הליבידו. מבחינתו העוצמה שבלבידו נובעת מתוך כך שהוא שחקן מרכזי ביצירת הקשר הראשוני עם ההורה. האזורים האירוטוגנים משמשים כמתווכים בין הילד לבין האובייקטים אליהם הוא מבקש להיקשר. השימוש ביצרים כדרך לרקום קשר עם ההורה תשוחזר בהמשך גם ביחסים זוגיים. מכאן, שלמיניות, לאברי המין וליצר המיני יש חלק מהותי ביצירת קשרים עם אחרים משמעותיים הן בילדות והן בבגרות. התשוקה למגע, הן אצל הילד והן אצל אימו שייכת לליבידו (ירום, 2003; דיינס ופרט, 2004).

פירברן האמין כי השותפות הדיאדית הזו היא אשר מניחה את הבסיס לאופי היחסים המיניים שיקיים התינוק בבגרותו. הילד חווה קשרים בין אישיים לראשונה בחייו דרך הקשר עם הוריו. הקשר של הילד עם הוריו הופך לאב טיפוס לכל ההתנסויות המאוחרות של קשר עם אחרים. קשר זה יופנם

² המחלוקת בשאלה האם המטופלות מדמיינות או מדווחות על אירועים אמיתיים, הייתה הרקע לקרע בין פרויד לפרנצ'י. פרנצ'י ביסס את הטיפול על ההנחה כי המטופלות מספרות על אירועים ממשיים. בכך הוא סלל את הדרך לחקירה וטיפול בתחום של פגיעות מיניות (מיטשל, 2006).

וישועתק לאורך כל חיו בתוך מערכות יחסים משמעותיות אחרות שיצור כבוגר. במערכות יחסים רומנטיות, נבחרים השותפים לא על פי מידת העונג שהם יכולים לספק אלא בהתאם לאפשרות שדרכם ניתן יהיה לשחזר את מערכת היחסים האינטימית הראשונה אותה הילד הכיר. מהותה של ה"כימה" בין בני זוג, אותה תחושה ש"הוא/היא בדיוק מה שחיפשתי", היא בהדהוד (בזיכרון) שהקשר הרומנטי הנוכחי מעורר ביחס לקשר המשמעותי בינקות. הקשר הרומנטי-ארוטי-זוגי הבוגר, מכיל בתוכו עוצמות שנובעות ראשית מהדמיון שבינו לבין הקשר עם ההורים ושנית בגלל ששחזור הקשר הילדי דרך הקשר הבוגר מערב בתוכו אלמנטים יצריים שהיוו כבר בילדות את "הדבק" המחבר בין הילד להוריו.

וויניקוט (1995/1971) הוסיף על ההנחות של קודמיו בכך שטען כי לא זו בלבד שלדיאדה בינקות ישנה השפעה על הזוגיות הבוגרת אלא שלאופן הגידול של הילד ישנה השפעה על עצם החוויה הסובייקטיבית הפנימית שתלווה אותו לאורך חייו. אופן הגידול הוא זה אשר יקבע עד כמה הפרט מסוגל להיות קשוב למקורות העונג והיצירה הפנימיים ולהביאם לידי ביטוי באופן אותנטי, בין היתר, בתוך אינטראקציה מינית.

פיתוח עצמי אותנטי מול מזויף והשפעתו על העונג המיני

על פי וויניקוט, הציר המרכזי על פיו נבחנת הרווחה הנפשית של הפרט, היא חוויית העצמי (Self). האדם הבריא הוא מי שחש עצמו כמרכז מובחן עצמאי ויצירתי, שמצליח להגשים בפועלו החיצוני את המציאות הפנימית שלו. זהו אדם החי בתוך "הוויה מתמשכת" (Going On Being) אינטגרטיבית. וויניקוט ראה את הילד כבעל משאלות וצרכים שצצים ועולים מבלי שעברו אינטגרציה. תפקידה של האם הוא לספק את "סביבה מאפשרת/מחזיקה" (Holding Environment), שנענית למשאלות ולצרכים של הילד. ההיענות הרגשית והפיזית לצורכי הילד יאפשרו לו לפתח את אשליית ה"כול יכולות" שהיא מרכיב חשוב בהתפתחות תקינה. תחושת ה"כל יכולות" מכילה את האשליה כי צורכי הילד נענים מאליהם ברגע שהוא אותת על כך ולעיתים עוד קודם לכן (Winnicott, 1953).

בשלב מוקדם זה, האם מניחה את הסובייקטיביות שלה בצד ומתמסרת כל כולה להיענות לצורכי הילד. במצב אשלייתי זה אין הפרדה, לתחושתו של התינוק, בין עולמו הפנימי והחיצוני, התינוק מושקע כולו בעולמו הפנימי ונהנה מהאשליה כי רצונותיו מתגשמים מאליהם. שלב זה, הוא יסוד חשוב ביכולת של התינוק, בהמשך הדרך, לתת אמון בבן/בת זוג במהלך סיטואציה אינטימית. להאמין כי האחר יהיה שם עבורו ויספק את צרכיו הבסיסיים, בעוד הוא "נסוג" אל תוך עולמו הפנימי, לחוויות גוף-נפש ראשוניות שמאפיינות סיטואציות אינטימיות. בן/ת הזוג "משתמש/ת" בבן/בת זוג/ה בשירות הכמיהה למימוש אותנטי, תוך שהוא בוטח ומאמין שהאחר יוכל, לזמן קצר, לזנוח את צרכיו הפרטיים ולהתמסר לעינוג וסיפוק הצרכים והמשאלות של בן זוגו.

לצד האפשרות של "אמהות טובה דיה", קיימת אפשרות של אם המציבה את צרכיה במרכז ואינה קשובה לצורכי הילד. מצב זה, יגרום לילד לסגת מהדרישה למילוי צרכיו וליצירת "עצמי כוזב". עצמי שדוחק הצידה את צרכיו על מנת להיענות לצרכי הסביבה המגדלת. אדם כזה, לא יצליח לתת אמון בסובבים אותו ולא ימצא מקום לביטוי העצמי האותנטי (מיטשל ובלאק, 2006). בעת אינטראקציה

מינית בוגרת, חוסר אמון בפרטנר לא יאפשר שחרור וביטוי של העצמי האותנטי ומכאן שלא יביא לתחושת סיפוק. דינרס ופרט (2004), מסבירים כי בעת פעילות מינית, הקושי לתת אמון באחר ולשאוב סיפוק רגשי-גופני מהסיטואציה המינית, קשורה לאותו פחד מקורי מהילדות לתת דרור לתשוקותיו ולהאמין כי הסביבה תהיה שם על מנת לספק אותן.

וויניקוט ראה את נפש הילד כממוקמת בפעילות הגופנית. ילד אשר נאלץ להיענות לדרישות הסביבה מנתק את נפשו ממקורותיה הגופניים ומחוויית המאופיינות בספונטניות. הילד שאינו זוכה ל"סביבה אוהדת" נאלץ להתכחש לתנועה הפיזית הספונטנית של הגוף-נפש על מנת להיענות לצורכי האם. הבוגר המתפקד מינית צריך להיות בעל מרחב פסיכולוגי פנימי שיאפשר לתגובות פיזיולוגיות להתרחש. באופן מסוים, קשיים מיניים הם "מגוננים פסיכולוגיים" אשר מאותתים על עכבה רגשית ביכולת לתת אמון באחר ולאפשר אינטימיות מינית.

היחס של הילד לאם והשפעתו על היחס של הפרט לבן/בת זוגו

בשלבים מאוחרים יותר של ההתפתחות, האם מאריכה בהדרגה את פרקי הזמן שבין הדרישות של התינוק לסיפוקן. התינוק מתחיל להכיר בפער שבין "תשוקה" ל"סיפוק" ומפנים שהוא תלוי בסובייקטים חיצוניים על מנת לספק את צרכיו. ההכרה בקיומן ובחשיבותן של דמויות חיצוניות מכאיבה אמנם, אך בונה את האפשרות ליחסים בריאים בבגרות. התינוק מפנים כי הדמויות בהן הוא תלוי הן סובייקטים נפרדים ממנו וכי היחסים בניהם מאופיינים ב"משא ומתן" שבין סובייקטים נפרדים³. על פי וויניקוט, אדם שמחובר ל"עצמי האותנטי" הוא זה אשר יוכל בבוא היום לבסס קשר אינטימי עם האחר. במאמרו "הנפש ויחסה לפסיכו סומא" (Winnicott בתוך ירום, 2003) הוא מסביר כי קשיים רגשיים נובעים מתוך סיבוכים ברצף ההווה גוף-נפש. הפיצול בין הגוף והנפש נחוה כפיצול בין המציאות הפנימית והחיצונית של האדם. היכולת לשלב בין מציאות סובייקטיבית פנימית לבין מציאות אובייקטיבית חיצונית, היא אשר תניח את היסודות לראיית בן/בת הזוג כאובייקט סובייקטיבי, כאדם נפרד בעל צרכים משלו. התבוננות מעיין זו על הפרטנר המיני או הזוגי היא קריטית ביכולת לבסס חיים אינטימיים הדדיים ומספקים. ניתן "להשתמש" לזמן קצר באחר כאובייקט בשירות הצרכים הפרטיים, אולם מתוך ידיעה שנסוגה זו היא זמנית ושבקצה הרצף עומד אדם, כמו האם מהילדות, שהוא ישות נפרדת ועצמאית.

"מרחב הביניים" המיני

בין האשליה להתפכחות קיימים מצבי ביניים. חוויות המעבר ומרחב הביניים הם "מצבים תודעתיים" שמתקיימים בתווך, בין עולמו הפנימי של התינוק לבין העולם הממשי. אובייקט המעבר ומרחב הביניים מאפשרים לגשר על הפער הכואב שבין האשליה וההתפכחות, בין העולם הפנימי והמציאות החיצונית. המרחבים התודעתיים האלה, הכרחיים על מנת שהילד יוכל לבטא את עולמו

³ גישתו של וויניקוט, שאומצה ופותחה בהמשך על ידי בנג'מין, שונה מהותית מזו של פרויד. וויניקוט טען כי הילד מכיר באימו כסובייקט נפרד ואילו פרויד הגיח כי הילד רואה באימו אובייקט למימוש צרכיו בלבד. החידוש של וויניקוט ישמש בהמשך את בנג'מין שמתמקדת ביחסי השליטה בין גבר ואישה בעת יחסי מין, ובשאלה עד כמה בן/בת הזוג נתפסים כאובייקט מיני או כסובייקט שווה ערך בפני עצמו (ירום, 2003). השתנות התפיסה (מפרויד, דרך וויניקוט ועד בנג'מין) של האם ושל בת הזוג המינית, משקפת את השינויים ביחסי הכוחות המגדריים שקרו במרוצת השנים.

הפנימי במציאות, רק כך תתאפשר ההכרה שלו באחר כסובייקט, תתפתח היכולת שלו למשא ומתן מזין עם האחר והגשמת הפוטנציאל הפנימי. מצבי הביניים מתאפיינים בעמימות וחוסר בהירות, אלו הם מרחבים שבהם דמיון ומציאות מתערבבים. מרחבים אלה חשובים על מנת ליהנות בעתיד מאינטימיות זוגיות ומינית. סיטואציות מיניות נחווות לעיתים במרחב הביניים של התודעה, כאשר הפרט חש לפרקים שהוא בין דמיון למציאות.

חויית ה"גוף-נפש"

האינטראקציה המינית הבוגרת כוללת בתוכה את ההשתוקקות למגע. ויניקוט מיקם השתוקקות זו ביחסים הדיאדים של הילד עם אימו. ה"שותפות הפסיכוסומאטית" היא פעילות הגומלין האינטנסיבית בין הילד לאימו (שבאה לידי ביטוי בהנקה, החתלה, מגע אוהב, חיוכים, קולות של חיבה, התפעלות מהילד וכו'). והיא מרכזית על מנת לאפשר לילד לחיות בתוך "הוויה מתמשכת" (Going On Being) אינטגרטיבית- הוויה שיש בה אינטגרציה של חלקי העצמי ואינטגרציה בין העולם הפנימי והחיצוני. התפתחות בריאה זו מייצרת את התחושה שהגוף והנפש משולבים זה בזה, שהאדם חי בתוך גופו. אדם שנאלץ לפתח "עצמי כוזב" מפצל בין חלקים שונים של הנפש, ובין הנפש לבין הגוף. התפקוד המנטאלי הופך לישות נפרדת שלא קשובה עוד לצרכים ולביטויים של הגוף (Winnicott בתוך ירום, 2003). אינטראקציה מינית היא שילוב של מימדים רגשיים וגופניים, מכאן שלאתגר העומד בפני הילד לחבר חוויה גופנית לנפשית, ישנה השפעה על האופן שבו הוא יחוה אינטראקציות מיניות בעתיד.

בולבי (Bowlby, 1999), אבי תיאוריית ההתקשרות, הבין את הצורך הבסיסי של הילד להיצמד לאימו כצורך ראשוני הכרחי להשרדות. הרצון לקשר בין אישי קרוב ואוהב, קשר שמאפשר תחושה של קירבה, הרגעה וביטחון, הוא מטרת ההתקשרות (Attachment). בולבי טען כי מהלך ההיצמדות לאם מעוגן בתוך יצרים ואינסטינקטים. ישנם חמישה אינסטינקטים בסיסיים אשר מאפשרים את החיבור העמוק בין הילד לאימו: מציצה, חיוך, היצמדות, בכי ו"הליכה בעקבות". בבגרות, ניסיונות מוצלחים ליצירת קשרים קרובים, קשרים שכוללים אינטימיות ואמון, מבוססים על ניסיונות בקשר הילדי המוקדם. כל אינטראקציה מקדמת ביטחון בבגרות, חוזרת ומאשרת את ההבנה/הנחה כי "קשרים מספקים ביטחון". מתוך כך, תתאפשר קירבה גוברת והולכת אל הפרטנר בקשר ויתעוררו רגשות בסיסים של אהבה, שמחה והכרת תודה. למהלך הזה של התקשרות מיטיבה ומקדמת ביטחון יש השפעה מכרעת על הוויסות הרגשי והיכולת של הפרט להתמודד עם מצבי חרדה ואיום. אולם, כאשר הילד לא זוכה לקשר ראשוני שמספק את הצורך שלו בתחושה של הגנה, הרגעה וביטחון- יופיעו צורות שונות של חרדה, קושי בוויסות רגשי, התמודדויות לא אדפטיביות במצבי קונפליקט ואפילו הפרעות נפשיות. רגשות שליליים (פחד, כעס, וכו') כלפי הפרטנר בקשר מתעוררים כאשר הפרט חש כי הקשר אינו מספק את תחושת הביטחון שלה הוא זקוק. בדומה לפיירברן, בולבי הניח כי סוגי הקשר המוקדמים אותם חווה התינוק ישמשו כ"מורי דרך" ויעצבו את הקשרים בהמשך חייו. ההתנסויות בקשרים המוקדמים יהיו מעיין תמרורי אזהרה והכוונה בחיפוש אחר קשר בחיים הבוגרים.

חזן ושיוור (Hazan and Shaver, 1987), בחנו את תיאוריית ההתקשרות בהקשר של זוגיות. הם הוכיחו כי בני זוג שחוו את הקשר הזוגי כלא בטוח, הראו רמות נמוכות יותר של יציבות, סיפוק והסתגלות לקשר. נמצא כי חוסר הביטחון בהיקשרות הביא לפחות סיטואציות אינטימיות, לפחות גילויי חיבה, אמון ומחויבות בקשר. מכאן, שהתקשרות בטוחה בילדות, כזו המספקת תחושה של היות נאהב ונתמך על ידי אחר משמעותי מובילה ליצירת ייצוגים פנימיים חיוביים של האחר, לחוויית ערך עצמי חיובית ויציבה ולאיימוץ אסטרטגיות התמודדות יעילות- וכל אלה באים לידי ביטוי בבחירת בן הזוג ובאופי הקשר הנרקם איתו. במקרה ההפוך, של התקשרות לא בטוחה נראה אצל הפרט רמות נמוכות של אמון באחר, יכולת פחותה ליצירת אינטימיות והתמודדות יעילה פחות במקרים של דחק.

פסיכולוגיית העצמי

קוהוט (2005/1984), מייסד זרם "פסיכולוגיית העצמי", בחן את התפתחות הערך העצמי של הילד דרך הקשרים עם הדמויות המשמעותיות המגדלות אותו. לטענתו כולנו זקוקים באופן נורמטיבי לפידבק חיובי מהסביבה על מנת לגדל בנו תחושת ערך עצמי חיובית. פונקציה זו היא קריטית בשנות הילדות אולם הצורך ממשיך ללוות אותנו גם בבגרות. קוהוט טבע את המושג "זולתעצמי" (Selfobject) והסביר כי האם היא הזולת החובר אל ה"עצמי" של הילד על מנת לאפשר "מצע רגשי" שיקדם ערך עצמי חיובי. בבגרות, פונקציה "זולתעצמי" עשויה להתממש על ידי בן/בת הזוג. על פי קוהוט, לדמות המשמשת "זולתעצמי" ישנם ארבעה תפקידים:

התמזגות (Merger)- התמזגות היא יכולתו של הזולתעצמי לעזוב לרגעים את הקיום הנפרד שלו ולהתמזג עם האחר, להיות איתו ממש בתוך החוויה שלו. ההתמזגות מפוגגת את תחושת הבדידות והנפרדות והאם או בן/בת הזוג, נחווים כשותפים מלאים וכנוכחות קרובה בתוך עולמו של הפרט.

שיקוף (Mirroring)- שיקוף מתפעל הן כל אותן תגובות המשקפות לילד את מי שהוא בצורה אמפאטית. האם המתפעלת מהילד מצטרפת לצורך של הילד בהאדרה נרקיסיסטית ובכך עוזרת לו להגדיר את זהותו תוך שהיא מחזקת את ההערכה העצמית שלו. חלק מפונקציה השיקוף מועברת דרך הטיפול הפיזי: ההנקה, ההחתלה, הליטוף, החיבוק, והנענוע. פונקציה ה Mirroring, עשויה להתבטא בבגרות בעת יחסי מין מתוך המגע האוהב והמתפעל של בן/בת הזוג. קוהוט מציין כי ההתפעלות של האם מהילד בשלבים המוקדמים, ממוקדת בפידבק על הגוף ("איזה ידיים חמודות", "איזה חיוך מתוק"), גם פה ניכר הדמיון ליחסי המין שבהם ההתפעלות מהגוף דרך מגע ומילים תופסת חלק ניכר מהפרקטיקה המינית-זוגית.

ההתמזגות והשיקוף מבססים בילד את התחושה כי ישנה נוכחות בוגרת, אוהבת וקרובה לצידו. הילד חש כי צרכיו נראים, וכי הוא חשוב מספיק על מנת שהאחר יענה להם.

יחסי המין, כפי שכבר הוסבר בגישת יחסי האובייקט, מתכתבים עם שלבי הגידול המוקדמים. לא פעם זוגיות ומיניות באות כפיצוי או השלמה לחוסרים שאנו נושאים מאותם שלבים- הצורך להיות נראה, להיות חשוב דיו עבור האחר, לזכות לתגובה אוהבת וקרובה, הם חלק עמוק ומשמעותי בתוך אינטראקציה אינטימית (רגשית ו/או מינית).

תאומות (Twinship) - הפונקציה השלישית של "זולתעצמי" נוגעת לאשליית הדמיון שבין האני והאחר. אשליית הדמיון לאחר מאפשרת חיזוק של הערך העצמי שזוכה לפידבק חיובי על הבחירות, התחושות וההתנהגויות שלו. פונקצית התאומות מאפשר פריצה של מעגל הבדידות, הפרט חש פחות זר לעצמו ולסביבה, האחר הופך קרוב, מוכר ואפילו זהה. פונקצית התאומות עשויה להשתחזר מאוחר יותר בשלב ההתאהבות (ובאופן שונה באהבה הבוגרת), כשאר הפרט זוכה לבן/בת זוג קרוב ודומה.

אידיאליזציה (Idealization) - פונקציה זו עונה על הצורך של הפרט להעריך את האחר המשמעותי. פעולת ההערצה מוחזרת כמו השתקפות אל הפרט שחש כי גדלותו של האחר מספרת על גדלותו שלו. כך מתחזקת ההערכה העצמית מכיוון נוסף. פונקציית האידיאליזציה דומה לשלבי ההתאהבות הראשונים, כאשר הפרט מאדיר את בן/בת זוגו. הדמיון בין תפקיד האם ובן/בת הזוג כזולתעצמי, נוכחת בעת אינטראקציה מינית. הן מצד הציפיות של הפרט מזולתו והן מצד אופי ההיענות של הפרטנר המיני.

הגישה ההתייחסותית

הגישה ההתייחסותית משלבת בין רעיונות של אסכולת יחסי אוביקט והאסכולה הבין-אישית (Sullivan בתוך מיטשל ובלאק, 2006). על פי ההבנה ההתייחסותית, אדם לעולם אינו מנותק מההקשר הבין אישי שבו הוא פועל, יצירת קשר עם האחר היא המוטיבציה שבבסיס כל פעולה שלנו. מיטשל, מהמנסחים הבולטים של הגישה, מנתח את האישיות מתוך מה שהוא מכנה "ייצוגי עצמי-אחר". הפרט מכיל בתוכו אפשרויות שונות לסוגי קשר שונים, בכל מפגש בין אישי אופי הקשר שלנו עם האחר יהיה שונה וישתנה בהתאם למי שמולנו, בהתאם להקשר של המפגש ובהשפעת מבנים רחבים יותר של שפה ותרבות. מיטשל בספרו "האם האהבה יכולה להתמיד" (2009/2002), מנתח את הזירה המינית והזוגית מתוך הגישה ההתייחסותית, להלן נקודות מרכזיות:

מפגש עם ה"אחר" בתוך סיטואציה מינית

מתוך היותנו יצורים חברתיים שכל חיינו מתנהלים בתוך קשרים, אנו בעלי גבולות חדירים ולא סגורים. כל סיטואציה, ובוודאי סיטואציה מינית, כוללת את ה"נתונים" התוך נפשיים של הפרט (שהתעצבו בתוך מערכות יחסים מוקדמות) ואת ה"נתונים" האישיים של האחר. המפגש מחולל מצב חדש, שלישי, שמשפיע בחזרה על הנתונים הפנימיים. מדובר בתהליך דינאמי ומתמשך של השתנות וייחודיות בכל מפגש. מיטשל מציין כי על אף שנראה שהמיניות היא מהתחומים הפרטיים-פנימיים ביותר שלנו, למעשה היא אחד התחומים שבהם ניתן לחוש עד כמה ה"חדירה" (הגופנית והרגשית) אל עולמו של האחר, מעצבת את הסיטואציה ועד כמה היא מושפעת מהמפגש עם האחר. לדעתו המיניות היא המקום שבו מרגישים בחריפות את היציאה מ"גבולות העצמי" את החדירה לגבולות האחר ואת ההשפעה ההדדית שבניהם, זה סוד קסמו של המפגש המיני כמו גם הסכנה האופפת אותו.

מפגש עם "חלקי עצמי" שונים, מתוך המפגש עם ה"אחר"

מיטשל כותב כי "החוויות המיניות הופכות למארגנים עוצמתיים של גבולות וייצוגי עצמי" (שם, עמ' 60). האינטנסיביות שבחוויה המינית מפגישה אנשים בעוצמה זה מול זה אבל בעיקר מול עצמם. המיניות היא שדה להגדרת גבולות עצמי בגלל שהיא חוויה עוצמתית, העוצמה שלה נובעת מהמפגש של עצמנו עם חלקים בעצמי שביום יום מוסווים. כל ביטוי מיני הוא תוצאה של מבנה הכרתי וגופני שהתפתח מתוך ההיסטוריה והאירועים שחוונו בעבר ובתוך ההקשר הנוכחי בהווה. כל חוויה מינית היא בראש ובראשונה יצירה של עולם הרגש, הדמיון וההיסטוריה הפרטית שלנו. מיטשל נשען על סאליבן ועל גישת יחסי האובייקט בטענה כי המפגש המיני והאינטימי מהדהד את חוויות הקשר המוקדמות שנחשפנו אליהם. הוא טוען כי בתוך המפגש המיני אנו משחזרים חלקים מהארגון הרגשי שלנו. המפגש המיני מושפע מהאופן שבו אנו מבינים מהם יחסים בין אישיים, האופן שבו אנו רגילים לחשוב ולפעול בתוך יחסים בין אישיים בהתבסס על הדיאדה הינקותית. לרוב אנו נמצא שבתוך המפגש המיני אנו בעצם משחזרים את אותם הדפוסים המוכרים לנו מהילדות. כך גם נמצא שאנו מקבלים אישור להנחות המוקדמות שלנו לגבי "העצמי", "האחר" והעולם. לעיתים דווקא דרך הקשר עם האחר השונה אנו זוכים להיות בקשר עם חלקי עצמי שאנו מעדיפים לחשוב שאינם קיימים בנו. כך קורה שבתוך מערכות יחסים אינטימיות, אנו משחזרים דווקא את החלקים האומללים והפגיעים שכה ניסינו להדחיק.

שבירת מבנה העצמי המוכר וקשר עם מבני עצמי חלופיים, בתוך הסיטואציה המינית

מבנה ה"עצמי", אותו ארגון אישיותי שמלווה אותנו באופן בסיסי (קבוע ומשתנה) בכל רגע נתון, זוכה "לניעור" בתוך החוויה מינית. המפגש המיני מסעיר בגלל שהוא חותר תחת מבנים נפשיים יומיומיים ומערער את החוויה השגרתית של העצמי. ככלל, ארגון אישיותי יציב דורש ויותר על חלקי עצמי שונים, זה חלק מתהליך החיברות וההתבגרות. אולם החלקים האחרים אינן נעלמים והם מבקשים להתבטא באופנים אחרים. המפגש המיני מאפשר פריצה של גבולות העצמי ה"מתורבת", ה"תקיין פוליטית" והתחברות עם חלקי זהות שביומיום אינם זוכים לביטוי. אלה אותם חלקים המאופיינים בפירוק, אגרסיביות, תשוקה, חוסר שליטה, משיכה והתמסרות. כל אותם חלקים לא רציונאליים, לא פרודוקטיביים שמאיימים על הפרט והחברה.

אחדות מול נפרדות בתוך סיטואציה מינית

אחד הצירים המרכזיים שסביבו נבנה כל קשר הוא הציר הדיאלקטי של חיבור מול נפרדות. כבר מגיל צעיר דרך תהליך ה"ספרציה אינדיבידואציה" (Mahler, 1975/2000) ילד נע בין הרצון להיות עצמאי וחופשי מול הרצון להיות שותף בתוך קשר. הדיאלקטיקה הזו פוגשת אותנו גם בתוך סיטואציות של זוגיות ומיניות. חלק מסוד המשיכה המינית טמון במשיכה לאחר לא מוכר ושונה מהעולם שלנו. לצד זאת כולנו מחפשים גם יציבות ומוכרות, זו הסיבה שאנו שואפים למסד את הקשר עם מושאי האהבה שלנו. אלא שכאן מתחיל לבלוט הניגוד שבין תשוקה למוכרות, בין ייחודיות לאחדות. תשוקה פורחת ב"אזורי הספר" שבין המוכר לזר, בין המותר לאסור (פרל, 2007). מיסודו של קשר רומנטי לא מאפשר עוד את הפריצה העוצמתית מתוך עצמנו אל עבר העולם הלא מוכר של הפרטנר האחר.

ביחסים ארוכי טווח אנו פוגשים יותר מדי את החלקים המוכרים, את עצמנו, את מה שאנחנו אוהבים ולא אוהבים בעצמנו ובאחר, אין שם כל חידוש. היקשרות בטוחה, אליבא דמיטשל, היא היפוכה של התשוקה. מיטשל מציע את הדרך הקשה והמורכבת של לנסות ולאחוז בחבל בשני קצותיו: להצליח לאחוז במתחים והסתירות שמלווים את הזוגיות והמיניות ולאפשר גישה אל אותן חוויות מסעירות ומערערות בתוך סביבה מוגנת ויציבה.

בחלק זה, נסקרו תיאוריות דינאמיות להבנת המיניות. המסר המאחד את כולן, נוגע להשפעה של סביבת הגידול הילדית על אופי היחסים האינטימיים בבגרות. רוב הגישות (למעט הגישה ההתייחסותית) מתעלמות לחלוטין מנתונים סביבתיים המשפיעים על המיניות הבוגרת. סקירת הספרות בחלק הבא, תתמקד במאפייני המיניות הנשית תוך הדגשת השפעתם של משתנים סביבתיים.

ג.ב. מיניות נשית

מהי מיניות נשית? האם מיניות של נשים שונה מזו של גברים? האם השינוי הוא מולד או נרכש? על שאלות אלה ודומות ניסו לענות תיאורטיקנים במהלך השנים. עיקר ההתמקדות המחקרית בשאלות אלה, באה מכיוון של חוקרות פמיניסטיות. תיאורטיקניות וחוקרות כגון צ'ודורו (Chodorow, 1979; 1989; 2003), גיליגן (1995/1982) ובנג'מין (2005/1988), המשיכו את קו החשיבה הפסיכואנליטי בהבנת המיניות, אולם הן התבוננו בפסיכולוגיה הנשית בתוך הקשרה הסוציולוגי. לטענתן, המיניות מתעצבת בתוך הקשר תרבותי מסוים ולכן מיקומן המוחלש של נשים בחברה משפיע על אופייה של המיניות הנשית. בחלק זה, אתמקד בסקירת תיאוריות ומחקרים המסבירים את המיניות הנשית על רקע המשתנים החברתיים שבתוכם אנו חיים.

האישי הוא פוליטי

המושג ה"אישי הוא פוליטי" נטבע על ידי הוגות מהזרם הרדיקאלי הפמיניסטי שהתפתח בשנות השבעים בארה"ב (Millet, 1970). לטענתן, לא ניתן לדבר על הפסיכולוגיה והמיניות הנשית במנותק מהארגון החברתי שמדיר נשים מהמרחב הציבורי וממוקדי ההשפעה. יחסי מין, על אף שהם מתרחשים לרוב במרחב האישי ביותר של הפרט, מעוצבים על ידי מנגנוני כוח דכאניים שקובעים נורמות, עמדות וציפיות בנושא (דבורקין, 2005/1987). הנחה תיאורטית זו שואבת את מקורותיה מתנועות שחרור אחרות שפעלו בשנות השבעים, כגון התנועה ההומו לסבית.

בספר "תולדת המיניות" (פוקו, 1976/1996) מציג פוקו את "התיאוריה הדכאנית" שמתמקדת בצורות ובמנגנונים שדרכם מתרחש הדיכוי. לטענתו, האופן שבו אנו תופסים את המין הוא חלק ממערך שלם של ידע וכוח השולט בנו. "שדות השיח" שבהם מדברים על מין קובעים את המשמעות המינית, מעצבים את התשוקות שלנו ומפקחים על ההנאה ממין. לשפה יש תפקיד מכריע באופן פעולתו של הדיכוי, וההשתקה של הנושא היא חלק מרכזי בו. על פי פוקו "העניין המהותי הוא לא אם אומרים למין כן או לא...העניין החשוב הוא להביא בחשבון כי מדברים עליו, את האתרים ונקודות המבט שמהם מדברים עליו, את מי שמדבר עליו, את המוסדות המשדלים לדבר עליו המאחסנים

ומפצים את מה שנאמר עליו, או בקיצור את... ההשחה של המין" (פוקו, 1996, עמ' 13). "אופן ההשחה" על המין, משפיע על הדרך שבה פרטים חושבים, מרגישים ומבצעים אותו. את השיח קובעים בעלי כוח כמו מוסדות הדת, והאליטות הכלכליות והפוליטיות.

פוקו ממיין את אופן פעולתו של מנגנון הדיכוי לשלושה סוגים: "איסור" (איסור על ביטויים מיניים), "אי-קיום" (שלילת קיומה של המיניות) ו"אלם" (השתקת השיח על מין). שלושת המרכיבים הללו מאפשרים פיקוח חברתי על המין. באופן כמעט פרדוקסאלי, כולנו הפנמנו את המבנה הדכאני ואנו מצייתים לו ללא התנגדות.

תיאורטיקניות פמיניסטיות טוענות כי מנגנון הדיכוי המיני שמופעל על נשים, הוא כפול. העובדה כי נשים מודרות ממוקדי הכוח וההשפעה, מאפשרת דיכוי מתמשך של העדפותיהן השונות בתחום הזוגי-מיני ואי הכרה במורכבות ובאתגרים הייחודיים להן (גילגן, 1995/1982). תיאוריות מגדריות על מיניות נשית בוחנות את הממשק שבין היחיד(ה) לחברה, והאופן שבו נשים משתקקות או משנות את המבנה הפוליטי הקיים.

מיניות נשית מנקודת מבט מגדרית

קארן הורני (Horney בתוך מלאך-פינס, 1998), הייתה מהחוקרות הראשונות שטענו כבר בשנות ה-20, כי ישנו קשר בין התפתחות המיניות הנשית לבין הדיכוי המגדרי ממנו נשים סובלות. בשביל להבין את נקודת המוצא ממנה יוצאת הורני יש להבין את הלך הרוח ששלט בתקופתה בחברה הפסיכואנליטית, ליתר דיוק, להתוודע להנחות התיאורטיות של פרויד בנושא. על פי פרויד, בשלב הפאלי מגלה הבת כי איבר מינה אינו שווה לזה של הגבר וכי קטנותו מסמלת את נחיתותה במישורי חיים נוספים. קונפליקט זה מוליד את "קנאת הפין", כשבניסיון לפצות על חולשתה הפיזית-ביולוגית, הבת מעתיקה את אהבתה מהאם לאב. האהבה לאב מונעת מתוך המשאלה כי היצמדות אל הגבר תאפשר לה ליהנות מכוחו. זהותה המינית-נשית תתפתח על יסוד האכזבה הכרוכה בגילוי זה. התגברות "נכונה", אליבא דפרויד, קורית כאשר הילדה מפנימה ומשלימה עם מקומה הנחות בעזרת הנשים, יחד עם אמה. הפנטסיות המיניות של בני שני המינים זהות בילדות והן כוללות אקטיביות ותוקפנות, כלומר פנטזיות על חדירה. במרוצת השנים, עם הפנמת האישה את מקומה הנחות מול הגבר, היא מפתחת פנטזיות הכוללות מוטיבים פסיביים ומזוכיסטים ומעצבת את זהותה כאובייקט להכלת תוקפנות וחודרנותו של הגבר. פרויד הניח, כי האזור הארוגני אצל הילדה הוא הדגדגן ועם הגיעה לבשלות מינית, עובר מקור העונג שלה אל הנרתיק. מכאן, שאישה בוגרת מינית היא זו אשר מגיעה לסיפוק אורגזמתי על ידי חדירה לנרתיק. נשים אשר לא השלימו את המעבר הזה, נתפסו על-פי פרויד, כלא בשלות מבחינה מינית ונפשית (פרויד, 2005/1931). על הנחות מוטות אלה, נוסף בתחילת הדרך המעבר המפתיע של פרויד "מתיאורית הפיתוי" לטענה כי ילדות מפנטזות מינית על גברים בוגרים (ראי עמ' 5). הנחותיו של פרויד, שיש מי שכינו אותן פאלו-צנטריות וסקסיסטיות, השאירו את חותמן הקשה על דורות של נשים. על אף שהנחת "האורגזמה הנרתיקית הבוגרת" הוכחה כמוטעית במספר רב של מחקרים, היא שלטה בכיפה במשך שנים רבות. נשים שלא הצליחו להגיע לאורגזמה נרתיקית סומנו כ"פרידיגיות", לא בשלות, נוירוטיות ואפילו גבריות וסבלו במשך שנים מתסכול וספקנות לגבי טיבה של מיניותן (מלאך פינס, 1998).

הורני כאמור, הייתה מהמבקרות הראשונות את גישתו של פרויד. היא פיתחה תיאוריה "בין אישית חברתית" וטענה כי "קנאת הפין" של הבנות נוצרת כאשר הן מבינות כי אסור להן לספק את צרכיהן המיניים באותה מידה כמו הבנים. קנאת הפין היא רק אספקט אחד בתוך מכלול היחסים הלא שיווניים בין גברים לנשים, אשר מחלחלים גם אל הביטויים המיניים של נשים וגברים. בנות מודעות לסטאטוס החברתי הנחות שלהן וקנאת הפין מסמלת, בין היתר, את חששן הלא מודע מחדירתו של איבר מין גברי אל תוך איבר מינן. הורני שללה את ההנחה הפרוידיאנית כי שונות ביולוגית (אברי מין שונים) מעידה על שונות מנטאלית. לטענתה הזהות המינית של בנות מתפתחת באופן עצמאי והיא מלווה בסקרנות, הנאה וגילו עצמי. בנות מפתחות זהות מינית שמקורה במודעות לאנטומיה שלהן ולא מתוך השוואה עם הבנים או מתוך תחושת חסר ביחס לבנים. לא רק שקנאת הפין קיבלה אצל הורני פרשנות חברתית, היא גם טבעה את המושג "קנאת רחס" והסבירה דרכו את המאבק בין המיניים. יכולתן של נשים להעניק חיים נתפסת כיכולת עוצמתית שמאיימת על גברים. נטייתם של גברים להפחית בערכן של נשים, הובן על ידי הורני כתגובת היפוך (Reaction Formation) ופיצוי יתר (Over compensation). תגובות אלה מאפשרות לגברים להתמודד עם קנאתם ביכולות הנשיות. הפסיכואנליטיקאית קלרה תומפסון (Thompson, 1964), טענה כי השונות הנפשית והמינית בין גברים ונשים, היא תוצאה של מעמד כלכלי-פוליטי שונה. מאפיינים כגון מזוכיזם ופאסיביות (מינית ובכלל) הם תוצאה של לחצים כלכליים. המבנה החברתי גורם לכך שנשים תהיינה תלויות בגברים ולא תוכלנה לבסס קיום עצמאי. זאת ועוד, החברה נוטה לטפח בנשים תחושת נחיתות לגבי גופן ומיניותן. התלות של נשים בגברים יחד עם שלילת כוחן ורגשות נחיתות מובנות, מעודדת התפתחות של תכונות קורבניות, שבאות לידי ביטוי באספקט המיני והזוגי. מקור קשייהן המיניים של נשים, על פי תומפסון, נעוץ בעמדות חברתיות. האמונה כי נשים הן נחותות מן הבחינה הביולוגית מובילה להנחה כי סיפוקן המיני הוא משני ביחס לגברים. הנשים, שמאמצות אף הן הנחות אלה, מוצאות עצמן לא פעם מקיימות יחסי מין על אף שאינן רוצות בכך, ושואבות סיפוק מדומה מכך שהצליחו להביא לסיפוקן המיני של הגבר.

בשנות השבעים, צברה התנועה הפמיניסטית תאוצה יחד עם התעוררותן של תנועות שחרור נוספות. תנועות נשים שנולדו "מהשטח" החלו להשמיע את קולן ושינו מלמטה את השיח האקדמי על מיניות ונשיות. אחד הספרים בעלי ההשפעה היה "גופנו עצמיותנו" (קבוצת נשות בוסטון, 1982/1970), שנכתב ע"י קבוצת נשים מבוסטון. הכותבות טענו כי ידע על הגוף ושליטה בו הוא בסיס לשליטה של נשים בחייהן. הכתיבה והשינוי שצמחו "מלמטה" היו בין הגורמים שעודדו שיח אקדמי שונה, כזה הממוקד בחוויה הסובייקטיבית של האישה ומתבונן בעין ביקורתית על אופן המחקר האקדמי על המיניות הנשית.

את הכתיבה הרדיקאלית של שנות השבעים הובילו חוקרות ופעילות פמיניסטיות שגרסו כי אי אפשר להבין את החוויה המינית של נשים מבלי להתייחס לכלל מבני הכוח המגדריים. "קשה לומר על משגל כי הוא מתרחש בחלל ריק. כשלעצמו הוא נראה אמנם כפעילות פיזית ביולוגית, אבל הוא מקובע עמוק כל כך בהקשר רחב של יחסי אנוש עד שהוא משמש מיקרוקוסמוס טעון המכיל את מגוון העמדות והערכים המרכיבים תרבות" (Millet בתוך באום ואח' 2006, עמ' 67). מילט רואה את יחסי

המין כמיקרוקוסמוס של יחסי הכוח החברתיים. היא מנתחת את מבנה המשפחה וטוענת כי המשפחה היא סוכן החברות החזק ביותר המאפשר שעתוק של הפטריארכיה מדור לדור. בתוך הבית כל אישה מתמודדת לבדה עם מציאות חיים של דיכוי. המבנה הפטריאכלי מוצג על ידי התרבות כסדר ה"טבעי", ה"נכון" וה"ראוי" ולכן קשה כל כך למוסס את חוסנו וליצר אלטרנטיבה שוויונית יותר. לטענתה, דיכוי הנשים ודיכוי המיניות הנשית מעידה על פחדם של גברים מפני אברי המין הנשיים, דם הווסת ויכולת ההולדה. הקישור התרבותי בין מין, אשמה, לכלוך ונשים מטמיע בנשים רגשות נחיתות ורצון להצניע את מיניותן.

תיאורטיקניות מתחום מדעי הרוח והחברה המשיכו במגמה של הרחבת המבט והכללת גורמים שונים בניסיון להבין את הפסיכולוגיה והמיניות הנשית. אריגרי (1985/2003), סיקסו וקלמנט (2006/1975) ואורטנר (Ortner, 1975). ביקשו לחשוף את המבנה הבינארי השולט בתרבות. על פי מבנה זה הגבר מזוהה עם הסדר, השכל, התרבות, האקטיביות והשליטה. ואילו האישה מזוהה עם הרגשות, היצרים, הטבע, חוסר הרציונאליות והשיגעון. המיניות הנשית שהיא הביטוי החזק ביותר לשלל התכונות הללו, דוכאה ועוותה במשך שנים כאשר היא נתפסת מחד כעודף חסר גבולות המאיים על הסדר החברתי ומאידך כחסר והקעֶר הבא לשרת את הפאלוס הגברי. הדיכוי המיני הנשי, מושתת על פי כותבות אלה על אותה הנחה תרבותית מובלעת בדבר הדיכוטומיה הנשית-גברית. כותבות אלה הציעו, כל אחת בדרכה, דרכים שבהן תוכלנה נשים לשוב ולהתחבר לשפה האוטנטית של גופן, שפה עצמאית שאינה מושפעת מהגדרות תרבותיות גבריות, הן קראו למהפכה באופן שבו אישה תופסת את גופה ומיניותה ובאופן שבו היא מדברת את גופה עבור עצמה ועבור החברה.

הגל השני של הפמיניזם קרא לבחינה והגדרה מחדשת של יחסי הכוח המגדריים והמיניים, והכתיבה האקדמית אופיינה בניצנים ראשונים של התבוננות סובייקטיבית על חוויית יחסי המין של נשים. מנגנון ההשתקה והדיכוי המיני לא איבד מכוחו במרוצת השנים. גם בשנות השמונים והתשעים חוזרות תיאורטיקניות פמיניסטיות וכותבות על כוחה הגדול של השתיקה וההשתקה בתחום המיניות הנשית. פיין (fine, 1988), מכנה את אי הדיבור על התשוקה הנשית: "the missing discourse of desire" נשים לומדות כי דיבור על המיניות הוא מסוכן, ותשוקותיהן מתערבבות עם פחד הכחשה וניתוק. על פי טולמן (Tolman, 1994), למהפכת הנשים לא היה את הכוח לעקור את טקטיקת ההשתקה, המושרשת עמוק בתוך החברה הפטריארכאלית. השתיקה גובה מחיר יקר מהשותקות, לנשים אין כל דרך לאסוף מידע חשוב על מיניותן ואין כל דרך לחוש לגיטימציה בנושא, נשים אינן חולקות עם אחרות את חווייתיהן ובכך נמנעת מהן ההעצמה וההקלה שהיא נחלתן של שיחות לב אל לב וגילוי משותף.

הפסיכואנליטיקאית ננסי צ'ודורו (Chodorow, 1979; 1989; 2003) חוזרת לניתוח החוויה המינית של נשים דרך נקודת המבט של אסכולת יחסי האובייקט. לטענתה, מקור ההבדלים בין נשים לגברים נעוץ בקשר השונה שרוקמת האם עם בנה או בתה. תינוקות בשלבים המוקדמים נמצאים בקשר רציף ואינטנסיבי בעיקר עם אמם, בגילאי שנתיים ושלוש, במעבר מהשלב הפרה-אדיפלי לאדיפלי, הילד/ה מתחילים להיות מודעים להבדלים המיניים והמגדריים. הם מבינים כי העולם מחולק ל"בנים" ו"בנות" על בסיס ההבדלים הביולוגיים. בשלב זה, הבן נוכח כי הוא שונה מאימו. הדמות שהיא מושא

אהבתו, התיווך בינו לבין העולם- שייכת למין אחר. לעומת זאת הבת מגלה כי היא ואמה דומות מעצם השייכות שלהן לאותה הקבוצה. בשלב זה, משימת הספרצייה-אינדיבידואציה (Mahler, 2000/1975) של הילד משתלבת עם משימה הפוכה של שימור קשר יציב ובטוח עם דמות קבועה, דהיינו האם. מדובר בקונפליקט שבין הצורך להישאר קרוב ל"בסיס האם" לבין הצורך להגדיר את גבולות העצמי (פרידמן בתוך ינאי, אלאור, לובין, נווה ועמיאל-האוזר, 2007). האם היא זו שתנתב את פתרון הקונפליקט, בהתאם למין של הילד. את הבת היא תעודד להישאר קרובה אליה, להמשיך את הרציפות ולא להינתק ממנה וכך הבת תיכנס אל תוך השלב האדיפלי מתוך חוויה של רצף ואינטגרציה. לעומת זאת הבן ינותב אל עבר הינתקות מהאם, הוא יעצב את זהותו מתוך שלילת ה"נשי", ויוגדר כ"בן" בגלל אי הדמיון שלו לאמו.

המפגש הראשון של כל אחד מאיתנו עם קשר שיש בו חוס, הזנה, קירבה, אהבה, רוך, ביטחון, חושניות והדדיות-הוא הקשר עם האם, ובמובן מסוים גברים כנשים מנסים כל חייהם לשחזר קשר ראשוני זה. הקשר המיני והזוגי הבוגר "יתכתב" עם הזיכרון המוקדם של הקשר הדיאדי (Fairbarin בתוך מיטשל ובלאק, 2006). ציודורו טוענת כי הסיבה שבגללה גברים מתקשים לפתח אינטימיות, נובעת מהניתוק שנאלצו ליצור בקשר עם אמם. לעומת זאת נשים שהמשיכו בקשר רציף עם האם, מפתחות אינטימיות ביתר קלות. נשים הורגלו ליצור קשר שמכיל קירבה ואינטימיות ולכן גם מבקשות ליצור קשר כזה עם גברים.

ציודורו הפכה את התיאוריה הפרוידיאנית על פיה. בעוד פרויד הניח כי הזהות הנשית מוגדרת מתוך החסר והשונות שלה מה"גברי", אצל ציודורו הבן הוא זה שנאלץ להגדיר את זהותו על דרך השלילה ולעקור מתוכו את החלקים הנשיים שמייצגת האם. לכן, טוענת ציודורו, זהותה המינית של הבת יציבה יותר ומאוימת פחות. עם זאת, בתהליך ההתבגרות בנות הופכות מודעות לנחיתותן החברתית, או אז עלול להופיע קושי בהערכה ובדימוי העצמי (פרידמן, בתוך ינאי ואח' 2007).

ילדות מתחילות את הקשר שלהם עם בן המין השני, דהיינו האב- בשלב מאוחר יחסית בחייהן, כאשר הזהות העצמית כבר מאורגנת ומובחנת יותר. הילדה תופסת את האב כדמות מובחנת ושונה ממנה ולכן לעולם אהבתה אליו לא תתאפיין בסימביוטיות ולא תאיים על ההגדרה העצמית שלה. מאידך, מכיוון שהבת מכירה פחות טוב את אביה, הקשר איתו מבוסס בין השאר על מוטיבים של פנטזיה והערצה אל הדמות הלא מוכרת. האהבה לאב ממותנת תמיד על ידי האהבה והקשר האינטימי של הבת עם אמה או עם דמויות נשיות אחרות בחייה. העובדה כי קשרים אינטימיים מאיימים פחות על ההגדרה העצמית הנפרדת של נשים, היא זו אשר מאפשרת להם ליצור ביתר קלות מערכות יחסים שמאופיינות בקרבה.

ציודורו פרצה דרך בכך שהעלתה על נס תכונות "נשיות" כגון אינטימיות וקרבה. הן אינן נתפסות עוד כצידוק המסביר את הנחיתות הנשית אלא כמקור לעוצמה⁴. הרעיון של תכונות גבריות ונשיות שונות מהותית פותח על ידי קרול גילגן (1995/1982) בזרם המכונה "פמיניזם תרבותי".

⁴ הביקורות מצד חוגים פמיניסטים כלפי צ'ודורו טענו כי היא "משחקת לידי" החלוקה השמרנית ומחזקת את ההנחה בדבר הבדלים מהותניים בין גברים ונשים (פרידמן וינאי, 1995). אולם צ'ודורו אינה מניחה כי ההבדלים הם מולדים אלא הם תוצאה של מבנה חברתי המשעתק עצמו, תוך גיוס הקשר החזק והמשמעותי כל כך שבין תינוק לאימו.

על פי גילגן, ההתפתחות הפסיכולוגית של נשים מתעצבת מתוך פריזמה של "קשר". לטענתה, אופי הקשרים שיוצרות נשים מנוגד לאופי הקשרים שיוצרים גברים. היא הסבירה את הנטיות השונות דרך שני מודלים: "מודל הרשת" ו"מודל הפירמידה". נשים נוטות להגדיר ולהעריך את עצמן מתוך הקשרים שבהם הן נתונות, תקשורת עבור נשים היא דרך ליצר קרבה ואינטימיות עם האחר. לעומתן, גברים מעדיפים התפתחות אינדיבידואלית ואוטונומית שיש בה מידה של מרחק וניכור מהאחר. גילגן טוענת כי שני אופי הקשר הללו לא יכולים להתקיים יחד "כל דימוי מסמן תחושת סכנה במקום שבו הדימוי השני מגדיר ביטחון... זהו השוני בטיב החרדה- תחושת הנטישה לעומת תחושת הכליאה". (שם, עמ' 84). אופי הקשרים השונה שיוצרים גברים ונשים יוצר קונפליקט בבואם לבנות אינטימיות. קונפליקט שנוצר מתוך המתח שבין הרצון הנשי להתחבר לבין הרצון הגברי להתנתק. הרצונות המנוגדים מנכחים את החרדות השונות: החרדה הגברית מקרבה והחרדה הנשית מריחוק וניתוק. בסופו של דבר, מבהירה גילגן, המתח בין קרבה ופירוד קיים בכל קשר ולא רק בקשר בין מגדרי. כל קשר מכיל בתוכו את ההפרדה וההבדלה שבין הפרטים כמו גם את הקרבה והדמיון שבניהם. זאת ועוד, בכל אחד מאיתנו מתקיימים "יסודות" גבריים ונשיים שיוצרים קונפליקט בין הצורך בקרבה ואחדות לעומת ריחוק ועצמאות.

הנטייה הנשית לקרבה ואינטימיות רגשית זכתה במהלך ההיסטוריה לתיוג שלילי, נשים הוכתמו כ"חלשות", "רגשניות" ו"לא רציונאליות". תחת זאת, גילגן מציעה פרשנות שונה לאותן התכונות כאשר היא מגדירה אותן כ"רגישות" ו"אינטגרטיביות" (חיבור לחלקים ב"עצמי" וחיבור לאחר). גילגן שמה דגש על המנגנון החברתי שגורם לנשים להשתיק את קולן. החל מגיל ההתבגרות, נשים הופכות מודעות לפער בין הקולות ה"אותנטיים" שלהן (הרצונות, תפיסת העולם וכו') לבין הציפיות המגדריות מהן. בתהליך איטי ומתמשך, נשים משתיקות את קולן השונה מתוך החשש שלא יובנו כהלכה או שישלמו מחיר חברתי על התעוזה להתנגד (Gilligan & David, 2009). הנחיתות המעמדית של נשים והעובדה כי לקולן השונה אין לגיטימציה במרחב הציבורי, גורם לנשים להשתיק את קולן ולא לפתח את האמירה הייחודית שלהן. לעתים הן משתיקות את קולן אפילו מעצמן ומאמצות את נקודת המבט הגברית. הציפייה החברתית מנשים היא שהן תדאגנה לאחר ותשמנה את צורכיהן בדרגה חשובה פחות מזו של מי שהן אמורות לשרת אותם (הבעל, הילדים, ההורים), נשים "נקרעות" בין הרצון להיות נאמנות לעצמן, להתעקש על הצרכים והרצונות שלהן לבין החשש להיתפס כ"לא אחראיות" או "לא מוסריות". התעקשות על מימוש הצרכים הפרטיים יש בה משום התנגדות לנרטיב הרווח. גילגן מציעה דרך של העצמה שנית, דרך שמאפשרת נאמנות וחיבור לקול הפנימי ופיתוח חוסן מול הביקורת החברתית שנשים אלה עלולות לסבול ממנה.

דיימן (Deman, 2003) מציגה התבוננות עכשווית על הויכוח הזה. התיאוריות הפמיניסטיות המאוחרות אינן מדברות עוד על חלוקה דיכוטומית בין "גברי" ל"נשי" אלא על דיאלוג בין "יסודות" גבריים ונשיים. כל פרט בהתאם לנתונים אישיים, בין אישיים ופולטים נמצא במקום שונה על פני הרצף שבין היסודות הללו.

גילגן לא מפרטת איך שתי הנטיות הנשיות: חתירה לקרבה ומחיקת הצרכים האישיים, באות לידי ביטוי במרחב המיני. אולם תיאורטיקניות וחוקרות אחרות (הייט, 1991 וולף, 2010/1992 ופרל 2007), הצביעו על ההשלכות של נטיות אלו בתוך אינטראקציה אינטימית (על כך ארחיב בהמשך).

הפסיכואנליטיקאית ג'סיקה בנג'מין (2005/1988), מנתחת את היחסים בין המינים דרך הגישה ההתייחסותית והעמדה הפמיניסטית. לטענתה, הדרמה המינית-זוגית מתרחשת במתח שבין שני השותפים, כשעולם פנימי של האחד פוגש אדם אחר מולו, וכשהמפגש מגובה באווירה תרבותית פטריארכאלית. התרבות הפטריארכלית מאדירה את מקומו של הגבר, ותופסת אותו כבעל הסמכות, הידע, התרבות והשליטה. לעומת הגבר, האישה ממוקמת קרוב לטבע, לארצי ולעולם האובייקטים הדוממים (Ortner, 1974). אורטנר מסבירה כי בכל תרבות מובלע הרצון לכיבוש ה"טבע" (המיוחס לנשיות) על ידי ה"תרבות" (המיוחס לגבריות), בנג'מין טוענת כי "המשימה התרבותית" הזו מייצרת פנטזיית שליטה של ה"גברי" על ה"נשי".

בנג'מין מבקשת להסביר כיצד יחסי השליטה של גברים על נשים מתחילים כבר בתא המשפחתי שבתוכו גדלה הילדה. לטענתה, ילדות מפתחות פגיעות נרקסיסטיות שהיא תוצאה של היחס החברתי המפלה כלפיהן. ילדה מבינה, דרך התבוננות באמה וביחס בין הוריה, שכאישה היא בעלת ערך נמוך יותר, עם יכולת חלקית לצבירת כוח ועצמאות. האב מייצג את כל מה שהבת חסרה: הוא בעל הכוח, הדעה, היכולת, Agency, הוא הריבון. בדומה להורני (Horney בתוך מלאך-פינס, 1998), בנג'מין מבינה את קינאת הפין ככמיהה למה שהפאולוס מייצג. הבת נאבקת כנגד הגדרת הנשיות החלשה שנכפית עליה ומבקשת להיות מוכרת כעצמאית, שלמה ובעלת כוח. את ההכרה הזו היא יכולה לקבל רק מהאב שמסמל את סל התכונות הנחשקות הללו. בנג'מין מסבירה כי במידה והאב לא נענה לבקשה של הילדה לזכות בהכרתו אותה כנפרדת ובעלת יכולת, הילדה תפתח בבגרות דינאמיקה של כניעות ארוטית מול גברים. זאת לאור העובדה שהיא תצפה לקבל מהם את אותה הכרה שלא זכתה לה מהאב. לטענת בנג'מין, כל בת מתמודדת עם חוסר הכרה או הכרה חלקית בלבד. הילדה שחיה עם חלל פנימי של הגדרה עצמית חסרה, מפנטזת כי דרך ההכרה של הגבר/האב שמייצג את המלאות, השלמות והערך, היא תוכל להשלים בתוכה את החסר (Bengamin, 1998).

בנג'מין משתמשת במושג Agency על מנת לסמל את אותה תחושה פנימית שבה "אני" הוא האדון/הרשות/הריבון של חיי. על ידי מושג זה, או ליתר דיוק על ידי התמקדות בחוסר של הרכיב הזה, היא מסבירה את דינאמיקת השליטה הארוטית. בנג'מין מסבירה את יחסי ה"אדון-שפחה" במרחב המיני דרך המחשבה ההגליאנית על יחסי "אדון-עבד" (Hegel בתוך פינקרד, 2010). על פי הגל, בין צמדים של אנשים קיים מתח. כל אחד בנפרד רוצה להיות מוכר כסובייקט נפרד ועצמאי אך לשם כך הוא חייב את הכרתו של האחר, שאותו הוא הופך לאובייקט בשירות הצורך שלו בהכרה. המשאלה הופכת לבלתי אפשרית כאשר הצורך של הפרט בהכרה של האחר בו כסובייקט נפרד-הופכת את הפרט לעבד של האחר אותו הוא מנסה להפוך לאובייקט, כך האדון הופך לעבד של עבדו. בנג'מין מראה כיצד הדינאמיקה הזו באה לידי ביטוי בתוך יחסים ארוטיים. פנטזיית השליטה המינית מגלמת בתוכה את הדינאמיקה שאותה מסביר הגל: הרצון של הפרט ב"הכרה" וב"עצמאות"

בעת ובעונה אחת- הוא רצון שנועד מראש לכישלון טראומטי. כי הרצון להכרה על ידי האחר הופך לשעבוד לאחר, במקרה של המפגש המיני: מדובר באחר המגדרי.

הפנטזיה הסאדו מזוכיסטית מגלמת את הדראמה-טרגדיה הזו באופן מושלם: האישה כמהה לצאת מתוך הבדידות הקיומית שלה ומתוך ההגדרה העצמית שלה כ"חסרה". זאת היא מבקשת לעשות על ידי ההכרה של הגבר בה. הכמיהה להיות מוכרת באופן כלשהו, מכריחה אותה לוותר לחלוטין על האני הנפרד והעצמאי שלה, להפוך ל"כלי מיני" עבור הגבר, בתקווה שדרך זה היא תזכה בהכרה שלו. הבעיה היא, שהוא מבחינתו משתמש בה באותו האופן: כאובייקט למילוי צרכיו. כך שבעצם הוא לעולם לא יכיר בה כסובייקט. כשהאישה חשה שההכרה מתמהמהת היא תעשה הכול כדי להשיגה, על ידי כך שתעמיק את השתעבדות המינית שלה לגבר. זהו "מבוך דיאלקטי": ככל שהיא מתמסרת יותר הוא רואה בה יותר ויותר "קניין מיני" ותו לו, התסכול שלה גורם לה להעמיק את ההתמסרות אליו. בסופה של הטרגדיה- הגבר מואס באישה. חשוב לציין כי גם הגבר משתמש באישה באותו האופן בדיוק וגם הוא כנוע לה. הגבר שולט בה מינית על מנת להשיג דרך זה את ההכרה שלה בנפרדות ובעצמאות שלו. ההכרה שלה אינה מגיעה, והוא מעמיק את השליטה שלו בה בתקווה שבכל זאת הוא יזכה באותה הכרה. אולם, ככל שהוא יותר הופך אותה לאובייקט כך קטן הסיכוי שהוא יזכה להכרה אותה הוא מבקש.

בנג'מין, מציינת כי יחסי השליטה יכולים להתהפך (אדונית ועבד). הסיבה לכך היא שגברים ונשים מכילים בתוכם ייצוגים "גבריים" ו"נשיים" שמתנגשים ומתגוששים בניהם. המאבק שמתקיים בעולמו הפנימי של כל אדם, משתקף במפגש המורכב והטוען בין הגבר והאישה. אולם גם ב"היפוך תפקידים" עדיין נותרים על כנם יחסי שליטה והיררכיה, שיש בהם מימד של תסכול וסיכון. הפתרון של בנג'מין לקונפליקט שהוצג, נעוץ בהכרת האחר כסובייקט. בנג'מין, בהסתמך על וויניקוט, טוענת כי לילד יש יכולת כבר מגיל צעיר להכיר בנפרדות ובסובייקטיביות של האם. עלינו להכיר בבן/ת הזוג כאדם שלם ונפרד עם צרכים, צפיות, ותכונות שונים משלנו. עלינו להשלים עם ההבנה כי האחר אינו השתקפות הפנטזיות הפנימיות שלנו. רק הכרה כזו באחר תאפשר לנו לנוע אל עבר יחסים נטולי שליטה והיררכיה, יחסים שבו סובייקט פוגש סובייקט ומכיר בנפרדות ובאחרות שלו (לווינס 1972/2004). משימה זו דורשת "לאחוז בחבל בשתי קצותיו": להכיר באחרותו של מי שעומד מולנו ובה בעת לזכות ממנו להיזון חוזר.

בנג'מין מקדישה מקום לדיון בשאלה האם ישנה מהות מינית נשית, שהיא שונה ממהות מינית גברית. מדובר בשאלה "ממלכדת" בתוך ההגות הפמיניסטית, מכיוון שכל ניסיון לאפיין מהות נשית עומדת אל מול ההנחה כי "אישה אינה נולדת אישה, היא נהיית כזאת" (דה בבואר, 2001/1949). ובכל זאת, בנג'מין שואבת מכתביו של וויניקוט (1995/1971) ומקבלת חיזוק דרך כתיבתו של בולס (2009/2000), להנחה כי ישנה מהות נשית, רגשית ומינית, ייחודית. וויניקוט טוען כי הפיזיולוגיה השונה בין נשים לגברים מעידה על שונות בטבע המיני שלהם: הנרתיק מומשל למכל ומכאן שנשים ממוקדות יותר בעולם הפנימי, ב-Being, ביכולת "להחזיק" מרחב פנימי של עצמן ושל האחר. לעומת זאת, איבר המין הגברי, כמו הייצוג התרבותי של הפאלוס, הוא קנוי ואקטיבי (הוא "מכוון מטרה" ברמה הממשית והסימבולית). הנשיות כמיכל, הן בקיום האנטומי והן ברמה הסימבולית, מעצבת נשים עם

יכולת הכלה גדולה יותר. הכלה היא הבסיס ליכולת האינטר-סובייקטיבית, משום שרק בתוך מכל ניתן להתבונן על המרחב שבין השניים. בנג'מין טוענת כי התרומה הנשית לדיאלוג המיני-מגדרי, הוא ביצירת אלטרנטיבה בין-סובייקטיבית. "המין" אינו מהאחד אל תוך האחרת, אלא הוא יצירה הדדית שמתחוללת בין שני סובייקטים שווים. בתחילה הציגה בנג'מין את הצורך העז של נשים בהכרה דרך יחסי המין, כעת היא מסבירה שהכרה אמיתית ומספקת היא זו אשר יודעת "לשהות עם" ו"להכיל את" המצב של שני סובייקטים נפרדים.

בנג'מין, בדומה לבולאס, טוענת כי השונות המגדרית שואבת מתוך ארכיטיפים "נשיים" ו"גבריים", שהם בעצם יסודות נפשיים שקיימים אצל בני שני המינים. על פי בולס, יסודות אלה נבנים בתוכנו כחלק מתהליך החיברות, התרבות מעצבת בנו מבנה נפשי מקוטב שיש בו "מהות נשית" מול "מהות גברית". המהות הנשית מסמלת חלקים של קבלה, הריון, הענקה והחזקה. לעומת זאת, המהות הגברית מסמלת חלקים של חדירה, הפרייה, התמודדות אקטיבית ואכיפה. בולס טוען כי מוטיבים אלה משתקפים גם באופן שבו גברים ונשים חווים מיניות. עם זאת, הנפש אינה חד מינית בהתאם למין הביולוגי. הנפש היא דו מינית, כאשר כל פרט בוחר את המינונים ואת ההקשרים בהם הוא "מפעיל" כל יסוד מגדרי בתוכו.

כתיבתה של בנג'מין מעמיקה את ההבנה לגבי האופן שבו יסודות פסיכודינמיים נבנים בדיאלוג עם התרבות. היא חושפת כיצד יסודות נפשיים משקפים יסודות פטריארכליים שמשמרים את היחסים ההיררכיים בין גברים ונשים. כתיבתה של בנג'מין היא חוליה בשרשרת של כתיבה נשית, על הצומת שבין ייצוגים תרבותיים לבין המעשה המיני. דבורקין, שגישתה תוצג להלן, כמו לוקחת את אותו קו ביקורתי צעד אחד קדימה.

הסופרת אנדריאה דבורקין (2005/1987) אחת הנציגות הבולטות של הפמיניזם הרדיקאלי כתבה על הסימבוליות והממשות של יחסי המין כאקט שמאשר ומקבע את השליטה של גברים בנשים. לטענתה, מדובר באקט אלים שנשים משתפות בו פעולה מרצון או בניגוד לרצון. בכל אקט מיני מתקיימת יחידה חברתית שיש בה שני אנשים, לעיתים נוכח בה הנולד הפוטנציאלי השלישי. למדינה יש אינטרס להיות יד מכוונת בתוך החברה הקטנה הזו. לבסס בה את יחסי הכוח ולגרור לזה להיראות כיחסים "טבעיים" שפועלים לפי "החוק האלוהי", הביולוגי. דבורקין סוקרת מוטיבים תרבותיים שונים (למשל: סיפור גן העדן, בחירת המילה "נקבה" כמסמן של "אישה"⁵), ומסבירה איך יצירות תרבותיות ולשוניות מקבעות אצלנו דימויים של "מה נכון" ו"מה ראוי" בהקשר של יחסים בין המינים.

נשים לתפיסתה, הן "עם כבוש" שיחסי המין הם המסמן הבולט והבוטה ביותר לכך. בעת יחסי מין אישה חווה חדירה לגבולות גופה, למרחב הפרטי שלה. היא חווה שבירה של גבולות, כיבוש, הרס הפרטיות, וכל זאת בשם "הסדר הטבעי". מילים כגון: "לזיין", "לחדור", "לכבוש", מספרות לנו על האופן שבו החברה תופסת את יחסי המין כאתר מיליטנטי שבו האחד פועל על האחרת.

⁵ דבורקין טוענת כי המילה "נקבה" שמוצמד לילדה כבר בשלב העוברות, מקבע את מעמדה כחסרה. היא מוצגת כמי שנקובה ושהנקב הוא חלק מרכזי בזהותה. הנקב, נתפס כפגם, כחסר שאמור להתמלא ע"י הגבר. הביטוי "נקבה" מקבע את האישה כמי שאמורה להיות נחדרת בשם הצורך להמשיך את המין האנושי במתכונתו הפטריארכלית.

דבורקין מסבירה כי נשים משתפות פעולה עם יחסי הכוחות הללו מסיבות מגוונות, ביניהם היא מונה את החיברות ואת חולשתן הכלכלית והפוליטית של נשים. דרך יחסי המין נשים מנסות לאחוז בכוח הגברי "נשים נזקקות למה שניתן להשיג באמצעות משגל: הישרדות כלכלית ופסיכולוגית, גישה לכוח גברי באמצעות גישה לגבר בעל הכוח, אחיזה מסוימת, פסיכולוגית, מינית או כלכלית- בגברים הפועלים, המחליטים, המשפיעים" (שם, 68).

דבורקין מאמינה כי נשים כמהות ליחסי מין שיווניים יותר. כמיהה זו אינה רק "מינית" אלא היא "פוליטית", במובן הזה שהיא חותרת תחת המבנה החברתי הקיים. היא קוראת לנשים לשוב ולרכוש בעלות על גופן, על אברי המין שלהם ולבסס שיח שמבטא את העדפותיהן המיניות השונות.

יש הטוענים כי הכתיבה הפמיניסטית המסורתית על יחסי המין, יוצאת מתוך גישה "קורבנית" וסטריאוטיפית. על פי גישה זו, נשים הן קורבן פאסיבי של תשוקה גברית. השיח המקובל יוצר את הרושם כי נשים היו מעדיפות מין "נקי", רגשי יותר, ואילו גברים כופים עליהם "מין מלוכלך" וייצרי. Robin (1984) ו-Echols (1983) מבקשות לשנות את השיח המקוטב הזה. לטענתן השיח הפמיניסטי המסורתי משתף פעולה עם השליטה המינית של גברים על נשים, שיח שהופך את המיניות הנשית לרדומה וחסרת כוח. גם נשים כמהות למימוש ייצרי, שיש בו מימד של כוח, אלימות, שליטה וכל שאר האלמנטים הלא "תקינים פוליטית". השיח הפמיניסטי המסורתי חוטא בכך שהוא גוזל מנשים את הכוח הזה. הטיעון המרכזי של רובין ואכולס נשען על ההפרדה בין דיכוי מיני לבין דיכוי מגדרי. בעוד כותבות כגון דבורקין (1987/2005) מקינון (MacKinnon, 2001) ומילט (Millett, 1970) רואות ביחסי המין אתר מרכזי של שליטה גברית, רובין ואכולס טוענות כי דיכוי בעת יחסי מין הוא עוד סימפטום לדיכוי מגדרי כולל. אולם אין ביחסי המין שום אלמנט אינהרנטי, מהותני, שמחייב שליטה. מכאן שאפשר וכדאי שנשים תשגנה את חוקי המשחק בתוך יחסי המין, תקחנה בעלות על חלקים של כוח, שליטה, יצריות, יוזמה, "סטיות" וטורפנות מינית. המטרה היא כפולה: מצד אחד, לשקף את הצרכים המגוונים שיש בגברים ובנשים (גם נשים נהנות מאלמנטים של כוחניות ו"סטיות" מיניות, וגם גברים נהנים מרוך ואמוציונאליות). מצד שני, לייצר שיח אלטרנטיבי שמציע מיניות מנקודת מבט נשית, שאינה קורבנית אלא פרו-מינית, יוזמת, בעלת ידע ומודעות ומעוניינת במין שהוא מהנה גם עבור נשים.

הגופני הוא פוליטי

יחסי מין הם פרקטיקה גופנית, מעבר למשמעויות הפוליטיות, הרגשיות והזוגיות מדובר במעשה של גוף בגוף. גוף שרואה גוף אחר, נוגע בו, נכנס אליו, מנשק אותו, משתוקק אליו, או להבדיל- דוחף, מכאיב, כופה את עצמו. החל משנות השבעים, עם התפתחות החשיבה הפוסט-סטרוקטורליסטית, שנציגה הבולט בהקשר של גוף ומיניות הוא פוקו (1996/1976), הלכה והתפתחה ההבנה כי הגוף הוא "אתר" עליו חרוטות ההבניות החברתיות שאנו סופגים כאנשים בתוך תרבות. בחלק זה, תוצגנה תיאוריות שמסבירות את החיבור שבין הרובד הגופני-ליבידינאלי לבין מבנים תרבותיים ופוליטיים. הבחירה להציג תיאוריות אלה נובעת מההבנה כי במרחב יחסי המין, משתנים רגשיים ותרבותיים באים לידי ביטוי דרך המעשה הגופני.

מיריאל דימן (Dimean, 1991), אנליטיקאית התייחסותית פמיניסטית, טוענת כי הגוף הוא לא רק הגוף המוחשי אלא הוא "יצירה תרבותית-לשונית בלתי קבועה ותלויה הקשר" (Dimean בתוך ירום, 2003, עמ' 67). התשוקה אינה רק דחף גופני אימננטי אלא יש לה ערך סימבולי וחברתי משתנה, העובדה כי תשוקה נולדת בתוך המפגש בין שני אנשים שהם יצירי תרבות מוכיחה כי תשוקה היא יצירה "בין סובייקטיבית". זאת ועוד, הגוף עצמו הוא תוצר של מפגש בין שני אנשים בתוך הקשר פוליטי נתון. המשמעות שאנו מעניקים לגוף נולדת כאשר גוף עומד מול גוף אחר, המבט של האחר על שלל המשמעויות שאנו מייחסים לו הוא הקובע איך נרגיש ביחס לגופנו ואיך נפעיל אותו.

מיטשל (2009/2002) מסביר כי האדם הוא יחידה אורגנית שלמה שמושפעת מהנתונים הביולוגיים-גופניים, מהסביבה התרבותית-פוליטית ומההיסטוריה הפרטית שלנו. היסטוריה שחרטה בנו תחושות, עמדות וציפיות לגבי עצמנו ולגבי העולם. לא ניתן אם כך להפריד בין הנפש, הגוף והתרבות. לטענתו כל דבר שקורה לנו, כל מפגש, כל יצירה שיצרנו, כל דבר שאנו לומדים- הוא תמיד מתוך היותנו יצורים בתוך גוף. הגוף הוא שחקן מרכזי שמשפיע על הנתונים בסביבתו ומושפע מהם.

הפסיכואנליטיקאים כריסטופר בולאס (2009/2000) ודידיה אנויה (2004/1985) מסבירים כיצד השפה משפיעה על הגוף כבר בשלבי החיים הראשונים. שניהם נשענים על התיאוריה של פוקו (1996/1976), לפיה השפה היא כלי פוליטי שמתווך בין העולם התרבותי לבין יחידת ה"גוף-נפש" הפרטית (למשל: מילים כמו "נקבה", שמשמעותה היא נקב/חור או "בעל" שמשמעותה היא בעלות/בעילה- הן מילים שמעצבות את התפיסה שלנו לגבי גברים ונשים ואת חלוקת התפקידים בניהם). בולאס ואנויה טוענים כי האם המטפלת בתינוקה מעבירה לו את שפת העולם, והמילים הופכות להיות מצע להתפתחות הנפשית והגופנית. האם עוטפת את תינוקה בקולות, מלמולים, שירי ילדים, שמות חיבה וכדומה- כל אלו הם צלילי שפה, רמזים של הסדר החברתי שמחלחלים אל עולמו של הרך הנולד. הדיבור של האם קושר את עצמו לנפש התינוקית המתפתחת ו"רק מאוחר יותר תקושר המשמעות של אינספור הרשמים הקוליים הללו למילים, כאשר אלה יגחו ממעמקי הלא מודע אל הסמוך למודע ולבסוף אל המודעות" (בולס, עמ' 67). אם כך, תהליך החיברות והאופן שבו השפה תעצב את תפיסת העולם של הילד, מתחיל כבר בפטופוט שבין האם לתינוקה.

לא זאת בלבד, אלא שצבר המלמולים והמילים שבהם עוטפת האם את תינוקה, מקושרים גם לרמה החושית והארוטית של שניהם. אנויה מסביר שהפטופוטים האימהיים הם מעין "חיבוק מילולי" שמלווה את הטיפול הגופני בילד- האם מלטפת את הילד, נוגעת בו, מחליפה לו, מתפעלת מגופו וכל זאת תוך כדי דיבור אליו ("חמוד שלי", "איזה ילד יפה", "אוווי", "אהה..."), המילים נצרבות בתוך הגירוי החושי-ליבידינאלי שמתעורר בילד בזכות המגע האימהי.

בולס נשען על ההנחה הפרוידיאנית לפיה הטיפול האימהי ספוג בארוטיקה. הוא טוען כי הקולות שעושה האם לתינוקה תוך כדי הטיפול הפיזי בו, מטרתם לפתות את הילד, לגרות אותו "לבקוע" מתוך ה"מובלעות האוטיסטיות" שלו אל עבר קולה, אל עבר העולם שמחוץ לבועה שבה הוא מצוי בשלבי ההתפתחות המוקדמים. "הדיבור האימהי מקשר את התשוקה לשפה...באמצעות הליווי הקולי של גוף התינוק, נוגעת בו האם באצבעות צליליות המשמשות מצע למלאכת התרגום ממילים לגוף, ומשיגות בכך גם את ההיפך, שכן הגוף מיתרגם כעת למילים" (שם, עמ' 67).

בפרק "מין ואינטימיות בתיאוריות פסיכואנליטיות" הצגתי את גישתם של אנשי אסכולת יחסי אובייקט שטוענים כי האינטראקציה המינית הבוגרת "מנהלת דיאלוג" עם הטיפול ההורי המוקדם. מכאן, שרשמים ילדיים מוקדמים, רשמים של גוף, ארוטיקה ושפה שבים ומתעוררים בנו, באופן לא מודע גם בתוך יחסי המין.

גוף האישה

הגוף כאמור הוא אתר חיצוני עליו נרשמים המבנים החברתיים. הגוף הוא מעיין לוח או תעודת זהות שדרכו אנו מחצינים את פנימיותנו, דרכו אנו מבקשים לספר על השונות והדומות שלנו לאחרים (כיסוי ראש, נעלי עקב, הגדלת חזה וכדומה- הם כולם מניפולציות על הגוף שדרכם אנו מספרים לעולם על עצמנו). הגוף שלנו מתנועע במרחב, אנו נשפטים עליו, מוערכים על פיו, הגוף מגן עלינו, אפשר להסתתר מאחוריו, להשתמש בו כמסכה, אבל הוא תמיד תמיד גם מספר עלינו. התרבות רושמת את עצמה על גופנו, בכך שמכתיבה לנו קודים של לבוש מקובל, משקל ראוי ועוד.

נשים נתונות ביתר שאת למישמוע חברתי של הגוף. נעמי וולף (2010/1992) חוקרת פמיניסטית, בחנה את "מיתוס היופי" ואת האופן שבו הוא חורף בדימוי העצמי של נשים, בערכן החברתי והאישי ובבריאותן הפיזית, המינית והנפשית. לטענתה, הייצוג הנשי "זוכה" ליחס בוטה ומשפיל בתרבות הפופולארית, באופנה, באומנות, בקולנוע, בטלוויזיה, בתעשיית הקוסמטיקה וכו'. נשים נדרשות לעמוד בסטנדרטים לא אנושיים של יופי וכל זאת על מנת לשמר את עליונותו של המבט הגברי הממשמע. כך, ערכן העצמי של נשים וזכותן להיות נאהבות תלויים יותר ויותר בידי המראה החיצוני שלהן. מיתוס היופי מבסס את המסר שאישה שראויה להיות נאהבת ונחשקת היא מי שגופה עומד בסטנדרטים האופנתיים.

מחקרים על פרסומות בישראל מציגים תמונה עגומה. ממחקרה של פירסט (2001) עולה כי נשים משמשות בפרסומות בעיקר כאובייקטים מיניים ומוצגות בעמדות נחותות לעומת גברים. למיש ולהב (2003), מצאו חדירה של אלמנטים פורנוגרפיים ואלימות מינית כלפי נשים בפרסומות. מין ואלימות קשורים אלה באלה כאשר הנשים הן כמעט תמיד הקורבנות שלו. וולף טוענת כי אנו חיים בתוך "תרבות פורנוגרפית". הפרסומות, האופנה והסרטים מכילים יותר ויותר אקטים של התפצה ואלימות כלפי הגוף הנשי. התרבות הפורנוגרפית מעודדת אלימות כלפי הגוף הנשי ומלמדת נשים לחבר בין מיניות לסכנה ופחד מפני הכוח הגברי. החצנת המיניות והגוף נקשרת אצל נשים עם סכנה ופגיעות. נשים צעירות שגדלו לתוך אווירה זו, חשות שחשיפת הגוף מהולה ברגשות אשמה על הסכנה בה הן מציבות עצמן, ומכאן קצרה הדרך להאשמה והלקאה עצמית במקרה של פגיעה מינית.

וולף מתארת תמונה עצובה של נשים שחדלו ליהנות ממין. בעוד כוח המשיכה המינית מבוסס על חושים רבים (הריח, המגע וכו') ועל רבדים רגשיים רבים (תקשורת זוגית, חוויות משותפות ועוד), "מיתוס היופי" מבנה את האשליה כי משיכה מינית תלויה רק במראה הגופני, ולכן מיתוס היופי שוחק את התשוקה. נשים שלא עמדו בסטנדרטים של המראה הנדרש, החלו לחוש תחושות קשות של שנאה וכעס כלפי הגוף כולל פרקטיקות של דיאטות, ניתוחים פלסטיים, הפרעות אכילה ובזבוז של כסף על מוצרי יופי ואופנה. "אישה שכל הזמן מודעת למראה שלה לא יכולה להירגע ולאפשר לחושניותה לפרוץ לקדמת הבמה. אם היא רעבה היא גם תהיה מתוחה. אם היא "מסודרת-טיפ-טופ"

היא גם לא תפסיק לדאוג כיצד דמותה משתקפת בעיני הגבר. אם היא מתביישת בגופה, תנועותיה יהיו קפואות. אם היא אינה מרגישה זכאית לתשומת לב היא גם לא תדרוש את המרחב שנחוץ ליופייה לקרון החוצה" (עמ' 163).

בתרבות העכשווית הגוף הנשי הוצא אל המרחב הציבורי, יותר מזה הגברי. מגמות האופנה דורשות מנשים להתלבש באופן חשוף יותר מגברים. החשיפה הגופנית מותירה את האישה במצב פגיע: היא המתוצפתת על ידי הגבר המוגן בבגדיו, היא החשופה. וולף מסבירה כי גברים חונכו להתאהב בנשים על פי המראה שלהן בעוד נשים חונכו להתאהב בגברים על פי האישיות או הכוח הכלכלי שלהם. מגמה זו נותנת לגייטמצייה לנעיצת המבט הגברי בגוף האישה. בחינה של גוף האישה נתפס כחלק מתהליך החיזור ובחירת בת הזוג. נשים נשפטות על ידי המבט הגברי ומוערכות על ידו, תוך הצדקה חברתית לכך. בעוד הגוף הגברי נותר מוגן ברקע, גופה של האישה הוא בחזית הבמה, היא חשופה ופגיעה יותר.

חוקרת הקולנוע לורה מלווי (Mulvey, 1996/1975), טבעה את המושג "המבט הגברי החודר" (The Male Gaze). מושג זה בא לתאר את האופן שבו הבימוי ההוליוודי הקלאסי ממצב את האישה כאובייקט לנעיצת המבט הגברי. הגבר הצופה מוזמן לשזוף את עיניו וליהנות מהתחושה כי הכוכבת על המסך משמשת אובייקט למבטו. האופן שבו המצלמה מלווה את השחקנית, התפקיד והדמות ש"נתפרת" לה, המיקום שלה מול השחקנים האחרים, בונים כולם יחד את תחושה של סובייקט גברי המתבונן באובייקט נשי. האישה היושבת בקהל מוזמנת לאמץ מבט גברי ולהתבונן גם היא באישה כבחפץ. האישה בקהל מפנימה את התחושה כי תפקידן של נשים, להיות אובייקטים למבט ולתשוקה הגברית. מלווי כמו וולף אחריה, טוענת כי בימוי סרטים מנקודת המבט הזו נועדה להעמיק את העליונות והכוח הגברי המופעל כנגד נשים ובמטרה להחלישן. וולף מתארת מהלך שבו נשים מתבוננות על מיניותן מן החוץ פנימה. נשים אימצו את המבט הגברי המתבונן בהן ולמדו להעריך את עצמן לאור מבטו של הגבר. נשים לא אוהבת את גופן, אלא את בבואתו כפי שהיא משתקפת מהמבט הגברי. הן אינן משתוקקות לגוף הגברי, הן משתוקקות להיות מושא תשוקתו של האחר. הריגוש המיני של האישה תלוי בשאלה האם הגבר יתרגש ממנה. נראה כי האישה "איבדה קשר" עם המיניות הסובייקטיבית והיא מפקידה את ההנאה המינית שלה בידי השאיפה להיות אובייקט מיני לתשוקתו של הגבר.

אחד התחומים המרכזיים שבהם ערכן של נשים תלוי בגופן הוא התחום המיני. החל משלב יחסי החיזור ועד יחסי המין, הגוף הנשי הוא אבן בוחן ליחסים. מיתוס היופי, על הקריטריונים הבלתי אפשריים שלו, מעודד נשים לשנוא את גופן ולהתעלל בו והוא בנוי על כרסום תמידי בתחושת הערך העצמי של האישה.

ירום (2003) טוענת כי נשים ככלל מפנות את המצוקות שלהן פנימה. המבט המאשים הוא תמיד פנימה, האישה חשה כי מקור הבעיה נמצא בתוכה. איברים נשיים כגון חזה, ירכיים, בטן וישבן- הם האיברים השנואים ביותר על ידי נשים דווקא מתוך כך שהם אלה המוצגים לראווה יותר מכל בהקשר מיני. וולף רואה זאת כפיטישיזציה כלפי הגוף הנשי. הפטישיזם נגד אברי המין הנשיים נובע מחרדותיהם של גברים ותחושות האשמה של נשים. אלו אותם איברים שאליהם מופנית אלימות הגברים: אלו האיברים שאנסים ורוצחים מתעללים בהם, אלו האיברים שהפורנוגרפיה מבזה, אלו

האיברים החשופים בפרסומות ואילו האיברים שאנו כנשים מוסרות בידי המנתחים הפלסטיים כשאנו משתפות פעולה עם האלימות שמופנית כלפינו. באווירה תרבותית שבה ערכן של נשים תלוי ביופיהן הגופני, נשים מאבדות את התשוקה הספונטאנית והסובייקטיבית שלהן, ומתמודדות עם חוויה מינית רוויה במתח ובקושי.

גוף האישה כמסמל את הטבע המאיים על התרבות

גוף האישה זוכה לייצוגים שונים בתרבויות שונות. התרבות המערבית, בהתבסס על ההגות האפלטונית מפצלת בין גוף לרוח ומבנה היררכיה שבה הרוח היא בעלת ערך רב יותר מהגוף שנתפס כמתכלה ודחוי (ביוארין, 1999). האנתרופולוגית שרי אורטנר (1974) והפסיכואנליטיקאית הבלשנית ז'וליה קריסטיבה (1982/2005), חקרו את האופן שבו הגוף המתכלה והדחוי מקושר עם הנשיות, וכיצד הקישור הזה נותן לגיטימציה לשנאה וביזוי של הגוף הנשי. אורטנר (1974) מסבירה כי האישה וגופה "מוצמדים תרבותית" לטבע בעוד הגבר וגופו מוצגים כמי שמסמלים את התרבות שהיא מעל הטבע. המשימה של כל תרבות אנושית היא להתרומם מעל הטבע, לכבוש אותו ("פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" בראשית א, כח). מכאן כי על הגבר לשלוט באישה בשם זכותו לשלוט בטבע. במרכז ההנחה כי אישה וטבע חד הם, עומד גופה: דם הווסת, חלב האם, ההיריון והלידה, הן כולם פונקציות גופניות ששייכות רק לנשים ושבמידה רבה מגדירות אותן, את תפקידן. האישה היולדת, המניקה, ההרה, נתפסת כ"בשר שמיצר בשר, בר חלוף" (דה בבואר, 2001/1949).

הצידוק לשליטה של הגבר בגוף האישה, מוסבר דרך התשוקה המינית שמעוררת האישה בגבר. התשוקה המינית נתפסת בתרבות היהודית-נוצרית ככוח מאיים שיש לשלוט בו ("ואל אישך תשוקתך והוא ימשול בך" בראשית ג, כז) (ביוארין, 1999). המשימה של הגבר (התרבותי, המרוסן, נציג ה"חוק והסדר") הוא לשלוט באישה (המאיימת, החייתית, הטבעית) ודרך כך לשלוט בתשוקותיו. הנשים, מפנימות את המסר כי גופן מהווה איום על התרבות ומפתחות תחושות קשות כלפי גופן ואיברי מינן. וולף מסתמכת על מחקריה של הייט (1977; 1991) וקובעת כי רוב הנשים חשות שאיבר המין שלהן מכוער וכי נודף ממנו ריח רע. הדרך מעמדה פנימית זו אל איבוד התשוקה והביטחון המיני, קצר. ההסברים של אורטנר וקריסטיבה מאפשרים ניתוח תרבותי של שורשי ההתייחסות לגוף הנשי. הניתוח מאפשר הבנה לגבי השילוב העדין שבין תהליכים דתיים, תרבותיים, פוליטיים, ומגדריים שמשפיעים על כל אישה באופן האינטימי ביותר.

לסיכום, ביחסי המין נחשף הגוף הנשי למבט הגברי. אל הרגע הזה מתנקזים כל אותם משמעויות של הגוף. האישה עומדת עירומה, חשופה ובלתי מוגנת מול מבט גברי שהוא לעיתים אוהד, לעיתים מבקר, לעיתים קרוב ולעיתים מרוחק ומנוכר. ברגע הזה, האישה מתמודדת עם הפערים שבין גופה לבין ייצוגיו התרבותיים, בין היותה אובייקט למבט הגברי לבין הסובייקטיביות שלה, בין מה שמצופה ממנה לבין מה שהיא רוצה באמת. תשוקה מתעוררת במקום של חירות וביטחון עצמי, אם כובלים את האישה בתוך סד של השוואות וציפיות, התשוקה עלולה להתפוגג.

מחקרים על מיניות נשית

המחקרים הראשונים בתחום מיניות האדם לא התמקדו דווקא בנשים. יחסי הכוח המפלים נשים על פני גברים, לא פסחו על האקדמיה. גם המחקר הרפואי והפסיכולוגי בתחום המיניות התמקד לכתחילה בהתנהגותם המינית של גברים, ואת המיניות הנשית ניסו להבין דרך כלי מחקר שהותאמו לגברים. הבנה שהתבססה מאוחר יותר, אפשרה לראות את החוויה המינית של נשים כממוקדת בעולם הרגשי והבין אישי, ואילו המחקר בתחילת הדרך התמקד בפונקציות הביולוגיות של עוררות, זקפה ואורגזמה. כך, מתודולוגיה "ביולוגיסטית" פספסה את ייחודיות החוויה הנשית (הייט, 1991).

אלפרד קינסי, ביולוג, היה הראשון לערוך מחקר מקיף על מיניות האדם. בשנת 1948 הוא פרסם את הדו"ח הראשון והמקיף ביותר עד אז, שעסק במיניות הגבר. הספר עורר התעניינות ציבורית גדולה והתקבל ברגשות מעורבים של סקרנות וחשש. אולם הספר על מיניות הגבר לא דמה בעוצמתו לסערה הציבורית והתגובות השליליות שלהם זכה סיפרו השני "התנהגות מינית בנקבת האדם" (קינסי, 1953/1954). קינסי ערך אלפי ראיונות עם נשים והיה החוקר הראשון ששאל את הנשים עצמן על מנהגייהן המיניים. ממצאיו המסעירים הצביעו על כך שגם לנשים יש צרכים ויכולות מיניות, הן מתעניינות במין וזקוקות לו. הוא ציין כי ההתנהגות המינית של האישה מושפעת מהלכי רוח חברתיים והדגיש את החשיבות שבתקשורת והקשבה של הפרטנר המיני. ספרו של קינסי, היה מהפכני בכך שנתן חותמת מדעית ליכולות המיניות של האישה וניפץ מיתוסים רבים. הקושי במחקרו הוא בהתמקדות היתר ביכולות הפיזיולוגיות של האישה. למרות שהכיר בחשיבותם של משתנים סביבתיים, קינסי חקר רק משתנים פיזיולוגיים כגון היכולת להגיע לאורגזמה ושכיחות יחסי המין.

בשנות ה-60 זוג החוקרים ויליאם מאסטרס וירגיניה ג'ונסון (Masters & Johnson, 1966), חקרו בתנאי מעבדה כ-700 נבדקים שנתבקשו לקיים יחסי מין או לאונן. התצפיות הניבו מסקנה לגבי מעגל תגובה מיני קבוע וזהה לגברים ונשים. המעגל חולק לארבעה חלקים: שלב הריגוש, שלב המישור שלב האורגזמה ושלב המנוחה. השלבים הללו מייצגים מצבים רגשיים ופיזיולוגיים שיש בניהם התאמה.

החוקרת הלן זינגר קפלן (Kaplan, 1979), הציעה להוסיף ל"מעגל התגובה המינית" את "שלב התשוקה" והגדירה דגם תלת שלבי הכולל תשוקה מינית, עוררות ואורגזמה. התשוקה אשר מעצבת ומחוללת את התהליך כולו, הוגדרה כתהליך מחשבתי שכולל יצרים פנטזיות ורצונות. המודל המשולב, מהווה בסיס לאבחון וטיפול גם כיום. למרות שלאורך השנים הוא ספג ביקורות רבות, הוא ממשיך לשמש מצע לכל מודל מורכב יותר שנבנה בהמשך.

השלב הראשון במודל, **שלב התשוקה**, הוא שלב המוטיבציה שמוביל לקיום יחסי המין. שלב זה אינו דורש גירוי פיזיולוגי של אברי המין, זהו תהליך רגשי, שמקורו בשחרור הורמונאלי של טסטוסטרון. חשק מיני מתעורר מסיבות רבות, הוא מוגדר כ"רצון לגירוי מיני עצמי או ע"י אדם אחר, הגורם לחיפוש אחר הנאה מינית". כבר בשלב זה מתחילים שינויים גופניים, נשים לא תמיד מודעות לשינויים (למשל לרטיבות נרתיקית שמתחילה), גברים לעומת זאת מודעים להתקשות איבר המין. השלב השני, **שלב הריגוש**, מתעורר כתגובה לגירוי חזותי, גופני או רגשי שנגרם ע"י האדם עצמו או אדם אחר. בשלב זה מתרחשת הכניסה של הפין אל הנרתיק. שלב זה מלווה בשינויים פיזיולוגיים, השינויים בגוף האישה כוללים: הפרשה של חומר סיכה נרתיקי, נפיחות של השפתיים, הדגדגן ופתח הנרתיק, הזדקרות הפטמות, והתרוממות חלקית של הרחם. ישנה עליה בקצב פעימות הלב, הנשימה,

לחץ הדם והמתח השרירי. בשלב השלישי, **שלב המישור**, הולך וגובר המתח המיני והגירוי של אברי המין. השינויים הפיזיולוגיים בשלב זה כוללים: התרוממות מלאה של הרחם, שינוי צבע של השפתיים, התרחבות והתארכות של הנרתיק. השלב הרביעי, **שלב האורגזמה**, הוא הפורקן המיני. נגרם על ידי התכווצויות שריריות בלתי רצונית שנמשכות מספר שניות. אצל נשים יש התכווצויות של הנרתיק והרחם. האורגזמה מלווה גם בהתכווצויות של פי הטבעת, בעוויתות של הפנים, התכווצות של השרירים בחלקי גוף שונים, קצב נשימה מוגבר, עליה בפעימות הלב ולחץ הדם. בשלב האחרון, **שלב המנוחה**, הגוף נכנס למצב של רפיון שרירי, במהלכו הגוף חוזר אט אט למצב הרגיל שקדם למעגל התגובה המינית. קצב פעימות הלב, לחץ הדם ומתח השרירים נרגע. הרחם שב למקומו והנרתיק שב לגודלו הרגיל.⁶

כפי שניתן להתרשם, המחקר של מאסטרס וג'ונסון נתן משקל רב לשינויים הפיזיולוגיים והתייחס פחות להשפעות הרגשיות, וזו גם הייתה אחת הביקורות המרכזיות על המודל. כך גם, המודל חוטא ב"האחדה" מגדרית תוך התעלמות מהשינויים בין גברים לנשים והשינויים בין אנשים שונים מתרבויות שונות. בנוסף נטען כי בדיקה של אקט אישי כל כך בתנאי מעבדה, לא מאפשר התחקות אמיתית אחר מאפיינים שמתגלים רק בתוך סיטואציה אינטימית.

בהקשר הנשי, תרומתם של החוקרים הייתה במתן אישור מדעי לעובדה כי אורגזמה נשית נגרמת ברוב המקרים ע"י גירוי הדגדגן. בכך הם תיקנו את העוול שנגרם לנשים מתוך התיאוריה הפרוידיאנית של מיניות דגדגנית ילדותית מול מיניות נרתיקית בוגרת (ראי עמ' 14). המחקר שיחררו נשים רבות מתחושות של בלבול ובושה. החוקרים קבעו כי אוננות, גורמת לאישה את האורגזמה החזקה ביותר, ואילו אורגזמה בעת משגל היא החלשה ביותר. קביעות אלה הסירו מעט מהטאבו על נושא האוננות ונתנו לה תוקף מדעי, גם אם לא מוסרי-חברתי. ההכרה בחשיבותה וביתרונותיה של האוננות, הפחיתו מן האמונה כי האישה תלויה בגבר לצורך סיפוקה המיני.

בשנות ה-70, מפרסמת שרי הייט (1977) מסמך שעתיד להיות ציון דרך חשוב במחקר על מיניות האישה. מדובר היה במחקר שכלל 3000 נשים שהתבקשו לכתוב באופן חופשי מה הן חושבות וחשות לגבי מיניותן. הטקסטים נותחו ורוכזו על פי התמות המרכזיות שעלו מהן, והתייחסו להעדפות מיניות, פרקטיקות מיניות וקשרים מיניים עם גברים. המתודולוגיה המחקרית, תאמה את הגישה הפמיניסטית המבקשת להשמיע את קולה של האישה בביטוייה המלא ביותר, ולסייע אגב כך בהעצמת נשים. "מטרת הפרויקט הייתה להניח לנשים להגדיר את מיניותן, תחת שיגדירו אותה רופאים וגורמים אחרים (בד"כ גברים). הנשים הן המומחיות האמיתיות למיניותן, הן יודעות מה הן חוות, מרגישות, ואינן צריכות שיאמרו להן... במחקר זה, מספרות הנשים בפעם הראשונה בגלוי כיצד הן מרגישות בנוגע ליחסי מין, כיצד הן מגדירות את מיניותן ומה משמעות המיניות בשבילן" (הייט, 1991 עמ' 11). היט טענה כנגד ההגדרה המקובלת של יחסי המין, אשר מתמקדת אך ורק בסיפוק הפיזיולוגי ומתעלמת מהאספקט הרגשי בתהליך. הגדרה כזו, משרתת את הסיפוק הגברי ומתעלמת מהצרכים הנפשיים של האישה ומהנתונים הפיזיולוגיים שלה. אחת התוצאות המעניינות בדו"ח נוגע למגוון

⁶ החוקרים התעלמו מתופעה הידועה כיום בשם "מולטי אורגזמטיות" - הכוונה לנשים המסוגלות תוך זמן קצר להתגרות שוב ולהגיע לאורגזמה.

הרחב של הפרקטיקות המיניות אותן מגדירות נשים כ"יחסי מין". הייט גילתה כי ההגדרות של מאסטרס וג'ונסון יצרו תסכול אצל נשים שלא "התיישרו" על פי המודל שהתאים לגברים יותר מאשר לנשים. היא מצאה כי נשים מבקשות מיניות בעלת אלמנטים מוגברים של אינטימיות, קרבה ותקשורת. דו"ח הייט נכתב על רקע המהפכה המינית בארה"ב והתבססותה של "התנועה לשחרור האישה", והפך לאחד מהטקסטים המכוננים בחקר מיניות האישה.

ב"דו"ח הייט השלישי על נשים ואהבה" (הייט, 1991) חוזרת הייט אל החוויה הנשית בהקשר הרחב של יחסים ואהבה. בין השאר, היא מבקשת לברר, כיצד אופי היחסים הזוגיים משפיעים על חווית יחסי המין של נשים. במחקר נמצא כי רוב הנשים אינן מסופקות מחיי האהבה והזוגיות שלהן, בין אם הן נשואות או פנויות. ליקויים בתקשורת, תחושה כי הגבר אינו מבין אותם, אלימות, הטרדה רגשית, תסכול וניכור כלפי בן הזוג, תחושת ריקנות בקשר ועוד, הם מרכיבים חיוניים שבאים לידי ביטוי גם ביחסי המין. כהמשך לדו"ח הראשון שבו קבלה על ההגדרה ממוקדת-הגוף של יחסי המין, בדו"ח הנוכחי קוראת הייט לכל אישה להעזי ולהגדיר את המיניות שלה כרצונה. אם יחסי המין, מבחינת האישה, מתמצים בנשיקות וחיבוקים חמים מצד הפרטנר, אם היא שואבת מכך סיפוק והנאה, אזי אלו הם יחסי המין שלה וזה לגיטימי.

בשנות התשעים נערך סקר על מאפייני המין של אמריקאים (Laumann et al, 1999). מהסקר, שכלל אלפי משתתפים עולה, כי 43% מהנשים סובלות מקשיי תפקוד בתחום המיני (כפי שאלה מופיעים ב DSM). עוד נמצא, כי ישנו יחס הפוך בין גילה של האישה לשכיחות ועוצמת הקשיים המיניים שמהם היא סובלת. וכן, נשים לא נשואות סובלות פי אחד וחצי יותר מנשים נשואות מקשיים באורגזמה ובתשוקה מינית.

במחקר שערכה דנילוק (Daniluk, 1993), התבקשו נשים לספר כיצד הן חוות את מיניותן ואיזו משמעות הן נותנות לה. ניתוח הטקסטים העלה, כי רגשות של כעס עצמי או כעס על בן הזוג, דימוי גופני ודימוי עצמי שלילי, תחושה של אשמה, לכלוך, בושה ובורות מינית, היו בין המרכיבים שהשפיעו על חווית יחסי מין שלילית. לעומת זאת, תקשורת חיובית, דאגה הדדית, אישור עצמי, תחושה של אינטגרציה, ביטחון ואמון של האישה בגופה ובעצמה, היו בין המרכיבים שהשפיעו על חווית יחסי מין חיובית. מן המחקר עולה עוד כי לתקשורת, לדת ולממסד הרפואי, השפעה רבה על המשמעות שנותנת האישה למיניותה.

סקר שנערך בארצות הברית בתחילת שנות האלפיים (קונרד ומילבורן, 2002) העלה, כי מחצית מהנשים בגילאי 18 עד 29 דיווחו על כאבים במהלך קיום יחסי מין.

בתחילת שנות האלפיים, הפסיכולוגית וחוקרת המיניות רוזמארי באסון הציעה מודל חדש להתבוננות על החוויה המינית הנשית. המודל הוא חלופה עשירה ומורכבת יותר ל"מודל התגובה המינית" שנבנה ארבעים שנה קודם לכן, על ידי מאסטרס וג'ונסון. המודל, שנבנה על בסיס מספר מחקרים שערכה באסון (Basson, 2005; 2000) הותאם למאפיינים של נשים שנמצאות בתוך קשרים ארוכי טווח. ממצאי המחקרים הולידו מסקנה כי המוטיבציה של נשים לקיים יחסי מין עשויה לנבוע משני גורמים. הגורם הראשון והנדיר יותר הוא תשוקה גופנית אוטונומית המבקשת להגיע לפורקן מיני. הגורם השני, הנפוץ יותר, הוא רצונה של האישה למלא את צרכים רגשיים.

הגורם השני מוגדר כ"תשוקה תגובתית" דהיינו, לאחר שהאישה בחרה לקיים יחסי מין ובמקביל לתחילת האקט המיני, רק אז יתעורר בה הריגוש והצורך הגופני. הכניסה של האישה אל תוך המעגל המיני הוא פרי של החלטה מוקדמת (מודעת יותר או פחות) שיש לה סיבות מגוונות: רצון לקרבה, לתשומת לב, לחום, למגע, רצון לספק ולרצות את בן הזוג, להרגיש נשית, רצון ללדת, פחד מבן הזוג או רצון לקבל משהו חומרי בתמורה מבן הזוג. לאחר תחילתה של האינטראקציה המינית ורק אם תנאים חיכוניים (כגון: מיקום, קשר עם בן הזוג) ופנימיים (כגון: מצב רוח, עמדות כלפי מין) יאפשרו זאת- האישה תחוש מגורה מינית והדחף המיני שלה יעלה. במידה והאישה תחוש שביעות רצון גופנית ורגשית מהסיטואציה המינית, תיווצר אצלה מוטיבציה לאינטראקציות מיניות נוספות בעתיד. שביעות רצון אינה בהכרח אורגזמה. לטענת באסון המוטיבציה של רוב הנשים היא הגברת אינטימיות זוגית, ואם זו אכן תושג היא תוביל לאינטראקציה המינית הבאה.

באסון ספגה ביקורת על המודל שלה בטענה כי הוא מקבע סטריאוטיפים מיניים על פיהם נשים ממוקדות ברובד הרגשי ואילו גברים ממוקדים ברובד של הסיפוק הגופני. אולם, מתרחבות העדויות הקליניות לכך שלא רק שהמודל תקף, אלא שהוא מאפשר הבנה רחבה יותר לגבי התגובה המינית של אוכלוסיות נוספות, כגון נשים במערכות יחסים קצרות וגברים (לוריא מ., הכינוס השנתי של המרכז לבריאות מינית בביה"ח הדסה הר הצופים, נוב' 2010).

המודל של באסון מצליח לאזן בין ההתרחשות הגופנית והרגשית אצל נשים וכן שם דגש על הנתונים המקדימים שיוצרים את המוטיבציה לקיים יחסי מין. המודל שמתחיל לחלחל אל תוך פרקטיקת הטיפול והשיח המיני, מרחיב את טווח האפשרויות במרחב המיני ונותן לגיטימציה לשונות שבין נשים לגברים ולשונות שבין הנשים עצמן.

בעשור האחרון, תחום חקר המוח גויס על מנת לשפוך אור נוסף על מורכבות החוויה המינית של נשים. מחקרים בתחום זה נעזרים בסריקות מוח (MRI) על מנת להבין לעומק אלמנטים שונים בחוויה המינית של נשים. ברוב המקרים תוצאות המחקרים מאששים את המסקנות הידועות לנו כבר דרך מחקרים בפסיכולוגיה. מחקר שנערך על ידי מטאוס (Matthews, 2005) אישש כי על מנת שאישה תוכל "להתניע" את מעגל התגובה המינית, נדרשת סביבה פנימית וחיכונית רגועה. רק כאשר האמיגדלה-מרכז החרדה של המוח- נרגע, המרכזים האחראיים על ההנאה המינית יכולים להתעורר. את התעוררותם של מרכזי ההנאה במוח ניתן לראות דרך התעוררות של המרכזים הקשורים לרגישות של אברי המין והשדיים. כל דאגה, חשש, רגשות אשמה, עומס וכדומה, עשוי להותיר את האמיגדלה פעילה ובכך לחסום את ההשתנות הפיזיולוגית הדרושה על מנת לאפשר הנאה מינית (בפועל, דופאמין ואוקסיטוצין לא ישתחררו ולא יאפשרו את התרחבות כלי הדם, את הגודש באברי המין וכדומה).

מחקרים אחרים הוכיחו כי אלמנטים מרגיעים כגון מגע, אמבט חם, תקשורת אינטימית, אמון וחופשה, מגדילים את הסיכוי כי האישה תפיק הנאה מיחסי המין וכן מגדילים את הסיכוי לאורגזמה. פעולות אלה מצמצמות את פעולתה של האמיגדלה, מה שמאפשר לאישה "לגלוש" אל תוך מצב רוח נינוח ולהתרכז (Hill, 2002; Holstege, 2003).

מחקרי מוח ומחקרים על האנטומיה של אברי המין הנשיים, מאפשרים סוף סוף הכרעה בדיון שעורר פרויד לפני כמאה שנה. דיון בשאלת האורגזמה הנרתית מול האורגזמה הדגדגנית (ראי עמ' 14). מתברר כי כל טבעת הרקמות המקיפה את פתח הנרתיק, השופכה והשליש החיצוני של הנרתיק מחוברת בעצבים ובכלי דם לקצה הדגדגן. מכאן, שכל הרקמות הללו אחראיות לריגוש המוביל לאורגזמה וכי יש קשר בין השינויים בדגדגן לשינויים בנרתיק. כניסה של איבר מין גברי לנרתיק, מהווה טריגר לעוררות של הדגדגן ומאפשרת את השינויים הפיזיולוגיים בו. מאידך המגע בדגדגן משפיע על התרחבות הנרתיק, מעלה את הרגישות שלו ועוד. המרכז המוחי שאחראי על הדגדגן מחובר למרכז המוחי המפעיל את הנרתיק ושניהם יחד תלויים באנטומיה של אברי המין, בפעולות שנעשות על אברי המין, ובאווירה שעוטפת את יחסי המין (בריזנדיין, 2008).

תחום חקר המוח מעמיק את ההבנה לגבי החיבור שבין הנפשי לגופני. המחקר מוכיח כי לזיכרונות ועמדות, לסביבה זוגית, מקצועית ואפילו כלכלית ישנה השפעה על האופן שבו אישה תחוה את השינויים הפיזיולוגיים האופייניים ליחסי מין, את הפרשנות שהיא תיתן לשינויים ואת רמת הסיפוק וההנאה שהיא תפיק מהאקט המיני.

שינויי מגמה בהגדרת הבעיות המיניות של נשים

המחקרים על מיניות האישה התבססו משך שנים על רשימת הדיס-פונקציות המיניות, כפי שזו מנוסחת ב DSM 4 (1994). במדריך האבחנות הפסיכיאטרי מוצגות בעיות מיניות אפשריות אצל גברים ונשים, הרשימה מבוססת על מחקריהם של מסאטרס וגונסטון (1966) ועל מחקריה של קפלן (1979). רשימת הבעיות מסווגת בהתאם לשלבי "מודל התגובה המינית". הבעיות האפשריות הן: הפרעה בחשק/בתשוקה המינית, הפרעה בעוררות המינית, קושי להגיע לאורגזמה או כאב במהלך קיום יחסי המין (American Psychiatric Association [APA], 1994).

המחקר בתחילת הדרך התמקד בתפקוד הביולוגי תוך השקעת מאמץ מועט בהבנת המשתנים הרגשיים, משתני הקשר, המגדר וכו' על התפקוד המיני ועל החוויה המינית. עם התרחבות המחקר בתחום והניסיון להתחקות אחר משתנים סובייקטיביים ופנומנולוגיים בחוויה המינית, התבססה ההבנה כי הסיווג הנוכחי הוא חלקי וחסר.

בתחילת שנות האלפיים הציגו החוקרות טייפר וקסהק (Kaschak & Tiefer, 2001), גישה חדשה לסיווג הבעיות המיניות של נשים. גישה זו נקראת: "new view of woman's sexuality problem". על פי הגישה החדשה יש לנסח ולסווג את הבעיות המיניות של נשים תוך התחשבות בגורמים של סביבה, תרבות, פוליטיקה, מצב כלכלי, טיב הקשר הזוגי, גורמים מתחום בריאות הנפש, חינוך וכדומה. החוקרות בגישה ה "New View" ניסחו רשימה אלטרנטיבית שדרכה ניתן לסווג בעיות מיניות של נשים, על פי הקטגוריות הבאות:

א. בעיות מיניות הנגרמות כתוצאה מגורמים חברתיים-תרבותיים, פוליטיים או כלכליים כגון: בורות וחוסר ידע בתחום המיני, חוסר נגישות לשירותי בריאות מינית, בלבול בזהות ובנטייה המינית וחרדה או בושה הנובעת מטראומות ומדימוי גוף פגוע.

ב. בעיות מיניות הקשורות בבן/ת-הזוג ומערכת היחסים כגון: פחד מבן הזוג, בגידה, חוסר חיבה ופער בין בני זוג בהעדפות המיניות.

ג. בעיות מיניות עקב גורמים פסיכולוגיים כגון: מצבים של דיכאון, קשיי התקשרות, עכבות מיניות עקב ניסיונות טראומטיים.

ד. בעיות מיניות עקב גורמים רפואיים בעיות רפואיות שמשפיעות על התפקוד המיני.

קלייטון (2007), טוענת כי את החוויה או הקושי של אישה ביחסי המין יש לחקור בהקשר הרחב. מציאות החיים של נשים רבות שכוללת, עבודה בשתי משרות, זוגיות לא מספקת, טרדות היומיום, וניסיון לענות על מודלים גופניים בלתי אנושיים, מטעינה את המצוקה המינית. "גם אם את ובן זוגך מקיימים יחסי-מין בתדירות המקובלת ולמרות זאת, בסופם את חשה חלולה, מתוסכלת, בודדה ובלתי מסופקת, אזי את במצוקה" (קלייטון, 2007 עמ' 16). אצל נשים, חוסר סיפוק מיני יתבטא יותר כאכזבה ופחות כמשבר. התסכולים המיניים של נשים, מרומזים יותר, הן יכולות לקיים יחסי מין גם אם אינן מגורות, ומרביתן תשלמנה בדממה עם אכזבות מיניות. במקרים רבים, גם אם הבעיה אינה שלהן, הן תיקחנה עליה אחריות. ההבנה כי אישה יכולה לעבור את כל שלבי "מעגל התגובה המינית" ועדין לחוש מצוקה, מחייבת הרחבה של האופן שבו המחקר מנסח ומסווג בעיות מיניות. לצורך מחקר זה, שבא לבחון את המרכיבים הפנומנולוגיים והסובייקטיביים של החוויה המינית, שיטת הסיווג החדשה היא מצע רחב ומדויק יותר לחקירה.

חקר המיניות הנשית בישראל

המחקר בתחום המיניות הנשית בישראל הוא תחום חדש, שכולל מספר מועט של מחקרים. המשתנים התרבותיים והפוליטיים בישראל שונים מאלה שבארצות אחרות, ונשאלת השאלה האם המאפיינים הייחודיים, מעצבים חווית יחסי מין שונה או דומה למתואר בספרות המחקרית העולמית.

ספר (בתוך לב-ויזל, צוויקל וברק, 2005), מונה מספר קריטריונים אשר לדעתה, מעודדים התפתחות של בעיות מיניות אצל נשים בישראל. תת התרבויות בישראל הן מסורתיות באופיין ונותנות משקל רב לערכי המשפחה ולמבנה הפטריאכלי. מבנה זה, מעודד נחיתות של האישה לעומת הגבר ומשפיע על תחומים שונים בחייה, בכללם תחום יחסי-המין. העובדה, כי לאישה בישראל אין את החופש לעשות הפלה, משפיעה על המתח האופציונאלי בעת קיום היחסים. הממסד הרפואי שמממן תרופת "ויאגרה" לגברים, אינו מממן אמצעי מניעה לנשים ובכך מותיר אותן חשופות לסכנה שבהריון לא רצוי. מיתוס ההורות הרווח בארץ, גורם ללחץ על זוגות צעירים להביא ילדים ומשפיע על איכות יחסי-המין. הזכות למידע ולחינוך מיני מקיף לא הוכרה בישראל. בבתי הספר אין חובת שיעור "חינוך מיני", ובמקרה הטוב נערים ונערות יקבלו שיעור חד פעמי על אמצעי מניעה שלא נותן להם כלים להכיר את גופם ואת צרכיהם המיניים. הבורות המינית, ניכרת בעיקר בקהילות מסורתיות וגורמת לא פעם לניצול של נשים צעירות. בעקבות הלחץ להינשא בתולה בחלק מן הקהילות בישראל, התפתחה תת התמחות גניקולוגית של שיחזור קרום הבתולין. תופעה זו, מולידה איתה קשיים גופניים ונפשיים שאינם זוכים למענה טיפולי.

שמר (1992), ערכה מחקר שכלל אלפי נשים בישראל ונועד לבחון את דפוסי המיניות של האישה בישראל. שמר מצאה דמיון רב בין התחושות, הרגשות והעמדות של נשים בישראל לאלה המתוארים בספרות העולמית. יחד עם זאת, היא מצאה כי תופעת המין המזדמן פחות נפוצה בתרבות הישראלית הנוטה לקהילתיות ולקשרים הדוקים. אך בעידן הגלובליזציה, גם מדינת ישראל הופכת לתרבות אינדיבידואליסטית שמצמיחה קשרים מיניים המאופיינים בפחות אינטימיות והקשבה הדדית וממוקדת יותר ב"ביצועים" ובהישגים במיטה. מאפיין ייחודי נוסף שעלה מהמחקר, מתייחס לנשים שעלו ממדינות ערב והביאו עמן תרבות שבה היסוד הנשי חזק, תרבות שנותנת מקום לעיסוק בעינוגי הגוף הנשי ולביטויים של חושניות.

בשנת 2001 פירסמו בירנבאום, גלובמן ומיקולניקר תוצאות מחקר על החוויה המינית של נשים הטרוסקסואליות בישראל. המחקר העלה כי משתנים של תקשורת בין אישית, הדדיות ביחסים ומידת ההבנה של בן הזוג את צורכי האישה, משפיעים ברמה גבוהה על מידת הסיפוק של האישה מהאינטראקציה המינית (Birnbau, Glaubman & Mikuliner, 2001). במחקר פנומנולוגי שערכה לסר-ברנדט (2002) הושוותה החוויה של נשים לזו של גברים. גם כאן נמצא כי נשים חוות היבטים אקספרסיביים, רגשיים וזוגיים יותר מאשר גברים שחווים היבטים ביצועיים ואינסטרומנטאליים. פליסקין (2007), שחקרה את נושא האוננות של נשים מצאה שהחוויה של נשים בישראל דומה מאוד לתיאורי הספרות המחקרית העולמית. על אף הבדלי התרבותיות, נשים בישראל חוות תחושות של אשמה, בושה והסתרה של האוננות בדומה לנשים במדינות מערביות אחרות.

על אף הנטייה לאוניברסאליות בממצאים, ישנה חשיבות לבדיקת החוויה של נשים בישראל. חשיבותו של המחקר בארץ, הוא בניסיון להבין את החוויה הייחודית של נשים ישראליות, ויותר מכך לאפשר פתיחה של דיון בנושא. לא רק להסיק מתוך הספרות העולמית, אלא לחקור וללמוד את עצמנו כנשים ישראליות. למחקר ישראלי, שנערך "בחצר שלנו" יש השפעה גדולה יותר על השיח, כי הוא קרוב אלינו ומשקף ביתר דיוק את ייחודיות החוויה של נשים ישראליות. מחקר זה ממשיך את המגמה של מחקר איכותני-פנומנולוגי, שמבקש לאתר את עושר הגורמים הכלולים בחוויה המינית של נשים ולהציגן בצורה קרובה למקור.

ג.ג שלב הבגרות הצעירה

למחקר זה רואיינו נשים בשלב הבגרות הצעירה (גילאי 20-35). מחקרים מראים כי בשלב זה יותר נשים סובלות מדיס-פונקציות מיניות. במחקרו של לאומן (Laumann et al, 1999) נמצא כי 43% מכלל הנשים אינן שבעות רצון מחיי המין שלהן וכי נשים צעירות סובלות יותר מקשיי תפקוד מיני מאשר נשים מבוגרות. במחקר של קונרד ומילבורן (2002), נמצא כי מחצית מהנשים בגילאי 18 עד 29 חוות כאבים במהלך קיום יחסי מין.

שלב הבגרות הצעירה כולל מאפיינים ייחודיים, ובמחקר תיבדק השאלה כיצד אלה משפיעים על חוויית יחסי המין של נשים. שלב הבגרות הצעירה מתחיל עם סיומה של תקופת ההתבגרות ומסתיים באמצע שנות השלושים (Carter & McGoldrick, 1999). שלב זה מאופיין בשינויים רבים בחיי הפרט. הצעירה עוזבת את בית הוריה, פוגשת את בן זוגה, מבססת קשר רומנטי ומיני, מקימה תא

משפחתי ומביאה ילדים. זוהי תקופה אינטנסיבית מאוד, שמלווה במתח וחרדה הנובעים מריבוי המשימות והצורך לעמוד בכולן בהצלחה (אייל, 1997; שיהי, 1979).

ההתנסויות הראשונות בקיום יחסי מין, קורות לקראת סיום גיל ההתבגרות. ממצא זה, יחד עם העובדה כי גיל הנישואין הולך ועולה, מותיר את שלב הבגרות הצעירה כזמן שבו רוב הנשים רוכשות את ניסיון המיני הראשוני עם פרטנרים שונים, מחוץ למסגרת הנישואין (אייל, 1997).

גילינג (1995/1982) וצ'ודורו (Chodorow, 1989), טוענות כי נשים בונות את זהותן מתוך קשרים עם אחרים משמעותיים. בשלב זה בחיים האישה מתרחקת, פיזית ופסיכולוגית מהוריה ובונה קשר חדש עם בן זוגה וילדיה. זהו אחד התהליכים המשמעותיים ביותר עבור האישה הצעירה שמתמודדת עם שינויים דרמטיים בהגדרת הזהות שלה (אני בתם של... אני אשתו של... אני אמא של...). (שיהי, 1979). על פי אריקסון (1967), ההתמודדות המאפיינת את שלב הבגרות הצעירה נוגעת לקונפליקט שבין אינטימיות לבדידות. רוב האנשים בגיל הזה מעוניינים בנישואין ובחיי משפחה ושואפים ליצירת אינטימיות עם בן/בת הזוג. הזוג הצעיר עסוק בשאלות כגון "עד כמה אנו דומים?", "במה אנו שונים?", "מה מחבר בנינו?", "מה עלול להפריד בנינו?" - שאלות של קרבה ודמיון לעומת ריחוק ושונויות הם חלק מביורור שאלת הביטחון בתוך הזוגיות הצעירה והשברירית.

לדעת פרל (2007), תשוקה וסיפוק מיני הם פונקציה של שאלת המרחק והקרבה, השוני והדמיון שבני הזוג מאפשרים לעצמם בתוך הקשר. תשוקה בין שני סובייקטים מתגברת כאשר האחר נתפס כנפרד, שונה וזר. או אז מתעוררת התשוקה לצמצום המרחק שבין השניים. אולם, המרחק המייצר תשוקה עומד בניגוד למטרה של הזוג הצעיר לבסס את הביטחון הזוגי על סמך מאפיינים משותפים, דמיון וקרבה. שאלת ה"יחיד" וה"לחוד" בתוך הקשר הזוגי, מתכתבת עם מושג ה"יכולת להיות לבד" (The "capacity to be alone" של וויניקוט (1995/1971). יכולת זו קשורה בתהליך ה"ספרציה אינדיבידואלית" שאותו המשיגה מאהלר (Mahler, 2000/1975). הילד ירגיש בטוח לעזוב את חיק האם ולחקור את העולם לבדו, רק במידה והוא בטוח כי האם תהיה שם כשהוא יחזור. באופן דומה, בן/בת הזוג יעיזו לאפשר מרחק בניהם רק כאשר הקשר יהיה ארוך ועמוק מספיק על מנת להכיל את חוויית הנפרדות. קשר טרי, בדרך כלל לא עומד בדרישה זו. על פי פרל סיפוק מיני דורש תנועה מווסתת בין ה"יחיד" וה"לחוד" של בני הזוג. הפרט והזוג צריכים להעיז להיות "אנוכיים" (אגוצנטריים), לוותר על הנוכחות הקרובה והדואגת לאחר, להתרחק לרגע ולשרת את צרכיהם האישיים. על מנת לקיים את התנועה העדינה בין שני הקטבים הללו, נדרש אמון כי הזוגיות יציבה ועמוקה מספיק להכיל את המרחק והשונויות בין בני הזוג. בנוסף לכל המשימות שאיתם מתמודד זוג או משפחה צעירה, הצורך לווסת בין אינטימיות ומרחק היא משימה נוספת המשפיעה על מערכת היחסים הזוגית והמינית.

לידת הילד הראשון, מתוארת אצל קרטל ומגולדריק (Carter & McGoldrick, 1999) כמאיימת על היכולת ליהנות מאינטימיות ומיחסי מין. נוכחותו של הילד, מביאה לריבוי משימות ולעייפות פיזית ונפשית של האישה ומותירה זמן ומוטיבציה מועטה להשקעה ביחסי מין ובאינטימיות. נשים, יותר מגברים, מדווחות על חסרונה של האינטימיות בחייהן. כל אלה, גורמים לירידה בשביעות הרצון מהנישואין ועלולים להשפיע לרעה על שביעות הרצון מיחסי המין (Perlman & Abramson, 1982).

הורות ויחסי מין, על פי פרל, הם שני כוחות שמושכים לכיוונים מנוגדים. ההורה הצעיר מעוניין לעטוף את ילדו בביטחון. ביטחון מושג על ידי שיגרה קבועה, הרגלים חזרתיים, סדר יום צפוי מראש, יציבות כלכלית, גיאוגרפית ועוד. יציבות זו נדרשת להורה לא פחות מליד-החרדות המוכרות לכל הורה צעיר, מווסתות דרך ההיצמדות למוכר, לצפוי ולבטוח. תשוקה מינית, פורחת בתוך אווירה שונה לחלוטין- דווקא שבירת שיגרה, שונות, זרות, אי-יציבות, סיכונים, אובדן שליטה, הם האלמנטים המעוררים את התשוקה. הקונפליקט שבין ביטחון לתשוקה, יחד עם עומס המשימות, העייפות והשינויים ההורמונאליים, מסבירים את הירידה בחשק המיני של האישה לאחר הלידה.

האם הצעירה מושקעת כל כולה בטיפול בתינוקה. הליבידו האימהי, אותה מושקעות רגשית ומוטיבציה להידוק הקשר שממנה נהנה קודם בן הזוג, מופנית כעת לילד. תיאורטיקנים שונים הצביעו על הדמיון שבין הקשר אם-ילד לקשר המיני הבוגר (וויניקוט 1995/1971), נראה כי אצל האם הצעירה ישנה הכרעה לטובת הקשר עם הילד, על חשבון הקשר הזוגי. בולס (2009/2000) טוען כי בין הילד לאימו מתקיימת מערכת יחסים סמי-ארוטית. האם רוחצת, מחתלת, מניקה, מלטפת, מנשקת, ממציאה שמות חיבה ומעריצה את הילד. על פי פרל, הטיפול האינטנסיבי והחושני בילד מספק לאם את הצורך במגע ואהבה. הארוטיקה עוברת סובלימציה, היא מושקעת בילד ומסופקת על ידו. דרמה זו, היא אבן בוחן נוספת ליציבות המערכת המינית של הזוג הצעיר.

בגלל הצורך לטפל בילדים, נשים רבות עובדות בחלקיות משרה. אי בנייתה של קריירה, מותרת אותן בשלב של חוסר גיבוש זהות מקצועית. הצורך להגשים את החלומות שנטוו בגיל ההתבגרות, לא בא על סיפוקו בגלל עומס פיזי ונפשי רב. נשים רבות חשות מתוסכלות ונותרות עם שאלות לגבי יכולותיהן ושאיפותיהן מעבר לספירה הביתית (אייל, 1997). מחקרים מצביעים על שיעורים גבוהים של דיכאון בקרב אמהות צעירות (פרופ וטראונסטיין, 2008), ודיכאון הוא גורם שמחבל ביכולת להנאה וסיפוק מיני.

סקירת האתגרים בשלב זה של החיים מצביעה על תקופה רוויית מתח. גידול ילדים, לילות ללא שינה, טיפוס במעלה הקריירה, ריבוי תפקידים, גיבוש זהות אישית, זוגית, מקצועית ומינית- מעצבים תקופה אינטנסיבית ועמוסה. מעניין כי מעטים הם החוקרים בתחום אשר ניסו לברר מהם יחסי הגומלין בין רווחתה של האישה הצעירה לבין חוויית יחסי המין שלה. זאת ועוד, בחלק מהספרות על מיניות האישה (כמו למשל אצל גודווין ואגרונין, 2002), שלב הבגרות הצעירה אינו נתפס כלל כשלב הדורש בירור ייחודי (להבדיל מהדיון הנרחב בשאלת החוויה המינית בגיל המעבר או הזקנה). העובדה כי אין אזכור של שלב הבגרות הצעירה מעלה את השאלה האם הכותבים בתחום אינם שבויים בהנחה הסטריאוטיפית כי נשים צעירות אינן חוות קשיים מיניים?

מחקר זה מבקש להתמקד בשלב הבגרות הצעירה, ולברר את החוויה הנשית בהקשר למיקומה על הרצף הגילאי, שמזמן תפקידים וציפיות ייחודיים. ההבנה של החוויה הנשית הכללית בשלב חיים זה, עשויה לסייע בהבנת החוויה המינית של האישה הצעירה ולאפשר בנייה של מענים המותאמים לשלב ההתפתחותי.

סיכום

בסקירת הספרות, הוצגו מחקרים ותיאוריות שמאירים זוויות שונות בחוויית יחסי המין של נשים. ראשית, נסקרו תיאוריות פסיכולוגיות החל מפרויד, דרך גישת יחסי האובייקט, פסיכולוגיית העצמי וכלה בגישה ההתייחסותית. גישות אלה, מנתחות את החוויה המינית מתוך התבוננות אינטרא-פסיכית, כשבכולן מודגש הקשר בין חוויות ילדות מוקדמות לבין החוויה המינית-זוגית הבוגרת. בהמשך, נסקרו תיאוריות על מיניות האישה שנוכח בהן החיבור שבין המרחב האישי והמרחב הפוליטי. בתוך כך, הוקדש מקום לתיאוריות על גוף האישה מתוך הבנה כי הגוף הוא "שחקן מרכזי" ביחסי המין ויש לו משקל בעיצוב החוויה המינית.

בסקירה המחקרית הוצגו מחקרים שנעשו בתחום מיניות האישה על פי סדר כרונולוגי, מראשית המאה העשרים ועד ימינו. הסקירה ההיסטורית המחישה את ההשתנות של הגישה המחקרית, ממחקרים ממוקדי-גוף למחקרים שמתייחסים אל המימד המנטאלי, דרך מימד הקשר וכלה במימדים תרבותיים ופוליטיים. הסקירה המחקרית התייחסה גם להשתנות שיטות המחקר, ממתודולוגיות כמותיות אל מתודולוגיות איכותניות שבבסיסן תפיסת עולם המבקשת להשמיע את קולן של קבוצות מודרות.

לבסוף, נסקרו המאפיינים של שלב הבגרות הצעירה והאופן שבו מאפיינים אלה מעצבים את החוויה המינית של נשים צעירות, שהן מושאות המחקר.

כאמור, בסקירת הספרות הייתה התייחסות להשתנות המתודולוגיה המחקרית. הסיבה לשזירה שבין תיאוריה ושיטת מחקר, נוגעת לעובדה כי בחירת השיטה מושפעת מתפיסת העולם של החוקר. התיאוריה הפמיניסטית צמחה בד בבד עם התפתחות הגישה האיכותנית למחקר, בין הגישות השונות יש דמיון רב והן חותרות יחד להעצמה של קבוצות שוליים. בחלק הבא, יוצגו מאפייני המחקר והקשר בינם לבין מטרת המחקר.

ד. מתודולוגיה ומערך המחקר

מטרת המחקר הנוכחי היא ללמוד על החוויה של נשים סביב ובזמן קיום יחסי מין, מנקודת מבטן. דרך המחקר אני מבקשת להתחקות אחר התחושות המלוות את האישה לפני ואחרי קיום יחסי המין. התחושות, המחשבות והתפיסות לגבי יחסי מין והמקורות המעצבים את החוויה. מחקר זה מתמקד בנשים ומיועד בראש ובראשונה לקוראות ולחוקרות בתחום. תקוותי היא לייצר העצמה פרטית וסקטוריאלית בקרב הנשים המרואיינות והקוראות (לצד זאת, אני מאמינה כי לתוצאות המחקר יש השפעה מלמדת ומעצימה גם עבור גברים). המחקר עטוף בתפיסה הפמיניסטית-החל מסקירת הספרות, דרך אופן ביצוע המחקר וכלה בניתוח הממצאים. הגישה הפמיניסטית, על אף שמעולם לא הוגדרה, שואפת להגברת רווחתן של נשים כפרטים וכקבוצה (רוזין, 2000). אפיסטמולוגיה פמיניסטית מתפתחת על בסיס התנסויותיהן של נשים, שהיא שונה מאלה של גברים (הרדינג בתוך ינאי ואח', 2007). השונות מתבטאת בנושאי ההתנסות אך גם באיכות ההתנסות. נשים מתנסות בדיכוי, בתחושת שוליות, מיצובן כפאסיביות, "אחרות" וכמי שנמצאות בצד ה"מפסיד" של יחסי הכוח המגדריים. כל אלה חשובים להבנת המיניות הנשית ולהבנת המפגש שבין גבר ואישה במרחב המיני. מתוך כך, הגישה שלי למחקר הנה בין היתר גישה ביקורתית-פמיניסטית שבאה לבחון את חווית יחסי המין של נשים בתוך מבנה חברתי דכאני. הגישה האיכותנית למחקר צמחה בסוף שנות השישים של המאה הקודמת, על רקע צמיחתן של תיאוריות ביקורתיות שונות ועם התבססותה של הגישה הפמיניסטית, כדרך חיים, כתרפיה וכמחקר (צרלמאיר בתוך תובל-משיח וספקטור-מרזל, 2010). לגישה האיכותנית ולגישה הפמיניסטית למחקר ישנן נקודות השקה רבות, ולכן נראה כי שיטה איכותנית היא המתאימה ביותר למחקר זה. מחקר שמתמקד בחוויה נשית אינטימית ורגישה.

שאלות המחקר

כאמור, מטרת המחקר היא להתחקות אחר עושר החוויה. לתת במה למגוון התחושות, הרגשות והאמונות הכלולות בה. שאלות המחקר נוסחו כך שיאפשרו מצע רחב ככל שניתן לשאלות ולתשובות שיעלו בעת הראיונות. השאלות הן:

1. מהם מרכיבי חווית יחסי המין של נשים בשלב הבגרות הצעירה: מהן הרגשות, התחושות, התפיסות והמחשבות המלוות את יחסי המין?
2. אלו גורמים מעצבים את חווית יחסי המין ובאיזה אופן?
3. מהם דרכי ההתמודדות של האישה, במקרה של קשיים העולים סביב חווית יחסי המין?

על פי גבתון (בתוך צבר-בן יהושוע, 2001), שאלות המחקר כמו גם אתר המחקר, הנחקרים, מיקוד מטרת המחקר וכלי המחקר, נתונים לשינויים תוך כדי שהייה בשדה ובהתאם לשינויים והתפתחויות העולים תוך כדי המחקר.

השאלות המוצגות להלן הנחו אותי בתחילת הדרך ומטרתן הייתה להצביע על כיוון חקירה כללי. אולם, ככל שהעמקתי בראיונות ובחומר התיאורטי, השאלות השתנו. במקרים מסוימים השאלות

קיבלו גוון אישי יותר בהתאם לסיפור שסיפרה מרואיינת, במקרים אחרים נוספו שאלות שלא חשבתי עליהן בתחילה. בנספח א' (עמ' 140) מוצגות השאלות שנשאלו המרואיינות. בדיעבד, ניתן לומר כי שלושת השאלות התחיליות מהוות מעיין "אשכולות נושאים", וכי כל שאלה שנוספה בדרך מתאימה לאשכול נושאי אחר.

שיטת המחקר

שיטת המחקר שנבחרה היא "תיאוריה המעוגנת בשדה" (Grounded Theory). שיטה זו מבוססת על הגישה האיכותנית-פנומנולוגית. הגישה האיכותנית, עוסקת בהבנת תופעות באמצעות ניתוח של התהליכים האישיים והבין-אישיים בתוך החוויה (Denzin & Lincoln, 1998). בשיטה זו ניתן לבחון לעומק את משמעות החוויה כפי שהיא נתפשת בעיני הנחקרים, תוך הבנת המרכיבים האישיים הכוללים בה כגון, מחשבות, רגשות ואמונות (צבר בן-יהושע, 1990). גישה איכותנית למחקר מתמקדת בנרטיבים של מושאי המחקר. נרטיב הוא "יחידה הוליסטית המפגישה בין מגוון מימדים: קוגניציה רגש ומוטיבציה, עבר הווה ועתיד, ומאפיינים ייחודיים, תרבותיים, אוניברסאליים וחברתיים" (ספקטור-מרזל, עמ' 66 בתוך קסן וקרומר נבו, 2010). נרטיב אינו נתון סטטי, הוא משתנה בהתאם לזמן, למקום, למספר ולקהל השומעים. הנרטיב הוא כלי ליצירת משמעות, להבנה ולארגון של המציאות. מצד אחד הנרטיב מתאר את המציאות ומצד שני הוא מעצב אותה ומקנה לה משמעות (Liblich, Tuval-Mashiach & Zilber, 1998). הנרטיב הפרטי של כל אדם "מנהל דיאלוג" עם הנורמות החברתיות, עם מבני הכוח בחברה, עם ההיסטוריה התרבותית ועוד (Gergen & Gergen, 1988). מכאן שנורמות חברתיות הקובעות מה ראוי ומה נכון, משפיעות על החוויה הפרטית של בני אדם, במקרה זה, על החוויה המינית של נשים. כחוקרת לא חיפשתי את ה"אמת האובייקטיבית" על המיניות הנשית, אלא את האופן שבו האישה מקנה משמעות ומבינה את מה שהיא חווה. כך גם, עניין אותי האופן שבו נתונים בסביבתה של האישה מחללים אל החוויה הפרטית ומשפיעים עליה. ההנחה הפמיניסטית כי "האישי הוא פוליטי", מתיישבת עם הנחת המחקר האיכותנית כי כל נרטיב הוא תוצר תרבותי. "התרבות מספקת מעין תפריט אפשרי של התנהגויות, מיתוסים וסיפורים, נורמות, תפיסות עצמי וערכים שממנו- ורק ממנו- יכול האדם לבחור, ועל פיו לחיות את חייו ולעצב את זהותו הסיפורית...התרבות מזמנת לנו מסלולי חיים אפשריים ובה בעת שוללת אחרים. אנו חופשיים לבחור אך מוגבלים על ידי ה"ראוי" וה"בלתי ראוי" בתרבותנו" (תובל-משיח וספקטור-מרזל, 2010, עמ' 20). עוד הן מוסיפות כי "מכיוון שסיפורים אישיים מגלמים את הערכים ואת הנורמות הרווחים בתרבות של המספר, הם מהווים ערוץ אידאלי לחקר התרבות". שאלות המחקר באות בין היתר לאתר את הגורמים התרבותיים המעצבים את החוויה המינית-פרטית. "תיאוריה מעוגנת בשדה" מבוססת על ההנחה כי הידע והתשובות לשאלות המחקר נמצאים בשדה, בידי הנחקרים. על החוקר "לבוא נקי" עד כמה שניתן אל השדה, אם בכוונתו לשמוע ולהשמיע את קולם האותנטי של הנחקרים. נשים כקבוצה סבלו משך שנים מהדרה מחקרית. רוב המחקרים התבצעו על ידי גברים, הנחקרים היו גברים, ותוצאות מחקר על גברים הוכללו גם על נשים ללא התחשבות במאפייניהן השונים (הרדינג בתוך ינאי ואח', 2007). הגישה הפמיניסטית למחקר כמו גם

הגישה האיכותנית מבקשת להשמיע את קולן של אוכלוסיות מודרות, ובכך ללמוד על מציאות חייהן מתוך מחויבות לשפּרה. הבחירה שלי ב"תיאוריה המעוגנת בשדה" כשיטת המחקר, תאפשר לי להשמיע את קולן של הנשים בדרך הקרובה ביותר למקור.

המחקר כתרפיה

חקירת חווית יחסי המין של נשים, היא חקירה של "נרטיב עצמי תחום" (ספקטור-מרזל בתוך קסן וקרומר-נבו, 2010). דרך קביעת נושא המחקר ודרך הצגת השאלות אני מכוונת את המרואיינות למקד את תשובותיהן לתחום חיים ספציפי. מיניות ויחסי מין, כפי שניתן להסיק מתוך סקירת הספרות, הם תחומים קונפליקטואלים. בתרבות המערבית חיות זו לצד זו תפיסות סותרות לגבי המיניות הנשית. זו נתפסת כחיובית ושלילית, פרטית וציבורית, כחטא, כמימוש עצמי, כתועבה וכהנאה. מיניות האישה "זכתה" לאורך ההיסטוריה בשלל פרשנויות, האישה נתפסה כחסרת מיניות או כתאבת מין. התרבות הפורנוגרפית יחד עם אווירה של אלימות מינית, חלחלו גם הם אל מרחב החוויה המינית של נשים (וולף 2010/1992 ; מקינון, 2005; דבוקרין, 2005/1987). שלל התפיסות, הסטריאוטיפים והערכים לגבי מיניות של נשים "פוגשים" את האישה בתוך המיטה הזוגית ויוצרים חוויה שעלולה להיות קונפליקטואלית.

מחקר נרטיבי על מיניות האישה נוגע בהכרח בלב הקונפליקט. קונפליקט נולד מתוך פער: פער בין הידע הפרטי לציבורי, בין ההעדפות הפרטיות לבין הנורמות המקובלות, בין ערכים סותרים, בין רצונות מנוגדים ועוד. קונפליקט הוא מרכיב אינטגרלי בזהות של כל אדם ובהתפתחות לאורך החיים. הקונפליקט הוא מערער זהות ובונה זהות. כל פרט פותר את הקונפליקט בדרכו, ולעיתים הקונפליקט נותר כפצע פתוח בלב הזהות. מתוך הספרות עולה כי נשים רבות חיות בתוך סתירות ופערים קונפליקטואלים בכל הנוגע למיניותן, וכך גם עלה במחקר זה. ספקטור-מרזל (בתוך קסן וקרומר-נבו, 2010), מסבירה איך מחקר נרטיבי יכול לשמש כלי טיפולי לפתרון של קונפליקט. הנרטיב תפקידו לארגן וליצר משמעות בתוך נושא. דרך סיפור הסיפור, המרואיינת יכולה לגבש לעצמה תחושת לכידות ורציפות בתוך אוסף התחושות והמחשבות שעולות בה בהקשר של מיניות. מתוך כך, למחקר יש תוצר מעצים עבור הנחקרת שדרך הדיבור על מיניותה רוכשת בעלות על חלקיו השונים, יוצרת בו סדר או מארגנת, בצורה שנכונה עבורה, את ערבוביית המשמעויות. כאמור, מין הוא נושא מושתק. דיבור על נושא מסוים הוא דרך לליבון שלו, להתאמה ולהטמעה שלו בתוך הזהות. שעתיים של שיחה בתוך סביבה בטוחה ונינוחה, יש להן אפקט תרפויטי של ארגון ולכידות. מתוך התגובות של המרואיינות למדתי כי אכן היה לראיון אפקט תרפויטי. יעל⁷, אחת המרואיינות, כתבה לי לאחר הראיון: "כמה שזה היה משחרר לשבת ולדבר על הדברים בצורה כל כך פשוטה וזורמת. גם ההקשבה שלך אפשרה את זה". נשים נוספות הביעו תחושות דומות.

בגישה הנרטיבית לטיפול, בני האדם נתפסים כמומחים לסיפור וכבעלים של הסיפור שיצרו. ההעצמה מתרחשת מתוך ההכרה כי "אני הוא בעל הסיפור וביכולתי לשנותו!". (גילת והרץ-לזרוביץ בתוך קסן וקרומר-נבו, 2010). הכלים הנרטיבים מתאימים לעקרונות הפמיניסטים למחקר, עקרונות המבקשים להעצים את האישה הנחקרת דרך ההשתתפות שלה במחקר. לגרום לנחקרת לרכוש תחושת Agency

⁷ כל השמות בדויים, השמות נבחרו על ידי המרואיינות.

על עולמה הפנימי ועל סביבתה (צרלמיאר בתוך תובל משיח וספקטור מרזל, 2010). נראה כי לפחות בחלק מהראיונות עיקרון זה בא לידי ביטוי.

מהלך המחקר

נושא המחקר והדיבור עליו אינם קלים. דיבור על נושא מושתק ופרטי דורש יצירת אמון וביטחון של המשתתפת במראיינת ובמחקר. זאת ועוד, על מנת שהנחקרת תסכים לשתף פעולה, אופי היחסים בין המרואיינת למראיינת צריכים להיבנות כשוויוניים וכבעלי תועלת לשני הצדדים. הגישה הפמיניסטית מבקרת את כלי המחקר המסורתיים שדוגלים ב"ריחוק", ו"הפרדה" בין החוקר לנחקר, וביצירת היררכיה והתוויה של החוקר כ"בעל הידע" ושל הנחקר כ"קרדום לחפור בו". הגישה הפמיניסטית למחקר רואה ביחסים מחקרניים מעין אלה יחסים פוגעניים המותירים את המרואיין בתחושה של ניצול והכפפה ובוודאי שאינה תורמת להעצמתו (Okley, 1981). הגישה הפמיניסטית מדגישה את הצורך בהבניה שוויונית של יחסי הכוח בין המרואיינת למראיינת. בנוסף, ישנה חשיבות לשקיפות המייצרת תחושת שליטה של המרואיינת בתהליך הראיון. המרואיינת יודעת מה מטרת הראיון, מה הנושא עליו תישאל, מובהר לה כי היא יכולה לעצור את הראיון בכל שלב וכי היא קובעת את תכניו במשותף עם החוקרת. כך גם מובהר לה כי דעתה על תוצאות המחקר תילקח בחשבון בעת ניתוח הממצאים. תכונות המזוהות באופן מסורתי עם נשים, כגון: קרבה, שיתוף הדדי, רפלקסיביות, שוויוניות ורגישות, נתפסות במחקר הפמיניסטי ככלים חשובים לכינון יחסי מחקר מעצימים (ינאי בתוך ינאי ואח', 2007). במהלך המחקר הרהרתי באפשרות כי תכונות אלה, הן בדיוק אותן התכונות שמאפשרות חווית יחסי מין מהנה וחיובית. על אף שלא חקרתי נושא זה, נראה כי אלו הן תכונות "מקדמות קשר" שחשובות לנשים בכל מערכת יחסים, בוודאי בתוך מערכת יחסים שנוגעת בנושאים רגישים ופרכיים.

בהתאם לעקרונות שפורטו להלן, כבר בשלב יצירת הקשר עם המרואיינת הפוטנציאלית, שמתי דגש על כל אותם מאפיינים הנדרשים ליצירת אמון, ובראשם שקיפות: הצגתי ופירטתי את מטרות המחקר ואופן ביצועו, ויודאתי עם המרואיינת כי היא מעוניינת ומסוגלת להשתתף במחקר. ביקשתי מהמרואיינת לחשוב על הרעיון להשתתף במחקר ולא לתת לי תשובה מיידית, זאת מתוך רגישות לנושא של "רציה חברתית". הדגשתי כי יש באפשרותה של המרואיינת להפסיק את הראיון בכל שלב, וכי היא שותפה שווה באופן ניהול הראיון והשליטה בתכנים. כמו כן, הדגשתי כי הסודיות והאנונימיות שלה נשמרות. המרואיינת התבקשה לחתום על הסכמה מדעת לקיום הראיון.

מערך המחקר התבסס על ראיון עומק חצי מובנה. ראיון כזה מאפשר פתיחות מחשבתית מצד כחוקרת והזדמנות להשמעת הסיפור והפרשנות האישית, כמעט ללא מגבלות, מצד המשתתפת (צבר בן יהושע, 1990). בתחילת הראיון ביקשתי מהמרואיינת: "ספרי לי על חווית יחסי המין שלך". עודדתי את המרואיינת "לקחת" את הבקשה שלי לכל כיוון אסוציאטיבי שעולה בה. במהלך התשובה נמנעתי מלהתערב ברצף הסיפורי ועודדתי ביטוי חופשי של המרואיינת. אולם, בשל רגישותו של הנושא היו כמה מרואיינות שהתקשו לדבר באופן חופשי ורציף והן ביקשו שאשאל שאלות יותר ספציפיות. במקרים אלה, השתמשתי בתוכן שעליו הן דיברו והעמקתי בו על ידי שאלות הבהרה.

מהלך זה ברוב המקרים, "שיחרר" אותן מהתקיעות ותוך זמן קצר הן שבו למונולוג עצמאי ללא סיוע שלי. בחלק השני של הראיון הצגתי שאלות לגבי נושאים שהמרואינת לא התייחסה אליהן בעצמה. הראיונות התקיימו בסביבה שקטה ונוחה למרואינת, בד"כ בביתה. הראיונות נמשכו בין שעה וחצי לשלוש שעות.

בתחילת כל ראיון, ציינתי כי בסוף הראיון המרואינת מוזמנת לשאול אותי שאלות אישיות, בהקשר של הנושא הנחקר. כלי זה מוכר במחקרים פמיניסטים על נושאים אישיים (Kenedy Bergen, 1993; silverman, 2001). אוקלי (Okley, 1981) טוענת כי על מנת לייצר שיח שוויוני שיהווה אלטרנטיבה לאופני המחקר המסורתיים, על החוקרת להיות מוכנה לאותה חשיפה אישית אותה היא דורשת מנחקרותיה. הזמנה ליחסים שבהם ישנה חשיפה הדדית עשויים להגביר את תחושת הביטחון והאמון במרואינת, לעודד פתיחות ולצמצם את ההיררכיה בין המרואינת למרואינת. דווקא בגלל שמדובר בנושא כל כך אינטימי, חשוב היה לי להעביר מסר של שיוויון ו" Sisterhood", במובן של שיתוף בידע ובחוויה. מתוך הניסיון בשדה, נוכחתי כי ההזמנה ש"הנחתי" בתחילת הראיון אכן יצרה אווירה נינוחה וחברית יותר ביני לבין המרואינת. ואכן, בסיום כל ראיון המרואינות התעניינו במוטיבציה שלי למחקר זה ובסיפורי האישי.

רפלקסיביות של החוקרת

בתקופת הראיונות, ניהלתי "יומן מחקר" לתיעוד ההתרשמויות והחוויות שלי בעת התהליך. מטרתו של היומן היתה לתת מקום לרפלקסיביות שלי כחוקרת. חשיבותה של הרפלקסיביות היא בכך שהיא מדגישה את השפעתו של החוקר על המחקר. הרפלקסיביות משמשת תמרוז אזהרה מפני הטיות מחקריות אפשריות הנובעות מהמעורבות האישית העמוקה של החוקר בשדה. הרפלקסיביות מקדמת מהימנות בכך שהיא מאפשרת קריאה ביקורתית של הממצאים, קריאה המתבססת על הנתונים האישיים שהחוקר חשף בפני הקורא ושמהאפשרים לקורא לשפוט את מידת השפעתם על מסקנות המחקר. בנוסף, הרפלקסיביות של החוקר מאפשרת הצצה אל המרחב האינטר-סובייקטיבי שבין המראיין למרואיין. "הדרמה" במחקר האיכותני נוצרת בנקודת המפגש שבין עולמו של החוקר לעולמו של הנחקר, וזוהי אחת מנקודות החקירה העיקריות. על מנת לחשוף את יחסי הכוח בתוך החקירה המדעית, הגישה הפמיניסטית נעזרת בעיקרון הרפלקסיביות בכדי להמחיש כיצד כל מפגש, כולל מפגש מדעי, כולל בתוכו פרשנויות של שני הצדדים, השפעה הדדית, והקשרים נוספים (Taylor, 1998). חוקר שמשותף את הקורא בתכנים האישיים מאפשר קריאה מציאותית וביקורתית יותר של המחקר. בשלב ניתוח הממצאים, הסתמכתי על "יומן המחקר" שניהלתי, על מנת להציג את הפן האישי והרפלקסיבי.

אני אישה בשלב הבגרות הצעירה והגעתי לחקור את הנושא מתוך עניין אישי בו. בשנים האחרונות עסקתי ביני לבין עצמי בשאלות כגון מידת הנינוחות שלי במרחב האינטימי-מיני ושאלת השפעתו של הקשר הזוגי על ההנאה המינית. השאלות שהטרידו אותי הולידו את הדחף לבחון את הנושא דרך עבודת מחקר אקדמית. ניתן להניח כי המעורבות הרגשית שלי השפיעה על שלבי המחקר השונים. במקרים בהם הייתי מודעת להשפעה השתדלתי לצמצם אותה אולם, ברור לי כי לא כל ההשפעות הן

מודעות. מטרתה של החשיפה האישית בשלב זה היא לאפשר לקוראת לבחון את הממצאים בעצמה, תוך מודעות למשתתפים המתערבים.

אפיון המרואיינות

המחקר התמקד במערכות יחסים הטרוסקסואליות, והנשים שהתנדבו להשתתף במחקר היו נשים בשלב "הבגרות הצעירה" (גילאי 20 עד 35), שחיות בישראל ושחוו לפחות מערכת יחסים אחת ארוכת טווח (מעל חצי שנה). המחקר כלל עשר נשים בעלות מאפיינים שונים של הגדרה דתית, גיל ומוצא אתני (בנספח ב' בעמ' 140, מוצגים הפרטים האישיים של כל מרואיינת). דגימת הנחקרות נערכה בשיטת "כדור השלג" (Grinnell, 1997). אני איתרתי מספר מצומצם של משתתפות העונות על הקריטריונים, והמשתתפות הפנו אותי למשתתפות נוספות.

ניתוח נתונים

ניתוח נתונים הוא תהליך של סידור והבניית המידע לצורך פרשנותו. ניתוח הנתונים במחקר זה נערך על פי שיטת הניתוח הנושאי (Thematic Analysis) (Struss & Corbin, 1994). הניתוח הנושאי, הינו טכניקה המאפשרת איתור ואפיון של תמות וקטגוריות מרכזיות בטקסט. בשיטה זו החוקר בוחן את הטקסטים (הראיונות) השונים ומחלק אותם לקטגוריות. בהמשך נעשית השוואה בין הקטגוריות שעלו בכל ראיון תוך ניסיון לאתר קו משותף בניהם. איתור קווי הדמיון מאפשר בניה של מודל תיאורטי שיסכם ויסביר את המציאות הנחקרת.

בנוסף לניתוח הנושאי, מוכרות שיטות ניתוח נרטיביות במחקר האיכותני (צבר בן יהושע, 2001). על אף שבחירתי שלא לנתח דרך כלי ניתוח נרטיבים, כלים אלה שימשו אותי בשלב המוקדם של הניתוח, כשניסיתי להבין מהו הקוד המארגן של כל ראיון בנפרד ומהו החוט המחבר בין הראיונות השונים. דרך הכלים הנרטיבים בחנתי את הטענה הכללית שעלתה מהטקסט, את "הצבע" או האווירה שסובבת סביב הסיפור, שמת ליב לנימת הקול, לבחירת המילים, למה שלא נאמר, לשפת הגוף, לאינטראקציה המשתנה בינינו ועוד. הגישה הנרטיבית אפשרה לי להתבונן באופן הוליסטי על הטקסט, להבדיל מהאופן המקוטע המקובל בשיטת הניתוח הנושאי. השילוב של שתי נקודות המבט, זו המתייחסת לתוכן וזו המתמקדת בצורה, אפשרו לי הבנה מעמיקה יותר של הטקסט.

ניתוח הנתונים כלל מספר שלבים: בתחילה קראתי את הטקסט במלואו כדי "לחוות" אותו ולספוג את המסר הכללי שעלה ממנו. בהמשך מיינתי את חלקי הטקסט על פי נושאים עיקריים שעלו בו. כל חלק נחלק לתמה כללית, לקטגוריות שהבליטו את הניואנסים שבכל תמה, ולקודים שהיוו דוגמאות לכותר של הקטגוריה הספציפית. בסוף איחדתי בין התמות שעלו מכל הטקסטים. תהליך זה הניב ארבע תמות עיקריות, כל תמה כוללת מספר קטגוריות.

אמינות תוצאות המחקר

להבדיל ממחקרים כמותניים שבהם ישנם כללים ברורים לבחינת המהימנות והתוקף של המחקר, מחקר איכותני מציב אתגר למעריך המחקר. המחקר מתמקד במספר מצומצם של נחקרים דבר

שמקשה על הכללת הממצאים. כך גם, אופיו האישי והנרטיבי של המחקר מהווה חולשה בפני הטיות אישיות הנובעות מההעדפות של החוקר.

מספר כלים וכללים מסייעים לי כחוקרת להגביר את אמינות המחקר ותוצאותיו:

אמינות החוקר: שיתוף רפלקסיבי בתכנים האישיים שעלו בי בעת המחקר, מגביר את אמינותי כחוקרת, בכנות ובשקיפות שהבאתי לטקסט הסופי.

אמינות התוצאות: הצגת קולות מרובים, כולל קולות סותרים ומנוגדים שעלו מתוך הטקסט מגבירים את האפשרות כי המחקר מתאר באופן ריאלי את המציאות המורכבת.

שקיפות בתהליך המחקר: תיאור מדוקדק של האופן שבו נערך המחקר, מאפשר לקורא להעריך את החקירה ואופן ניהולה.

הסתיעות במעריכים חיצוניים: במהלך המחקר הסתייעתי בחוקרת נוספת, סטודנטית עמיתה, שעברה על חלק מהראיונות וקודדה אותם. תהליך ההשוואה בין הקידודים אפשר הבלטה של הטיות אישיות. בנוסף, לקראת סיום המחקר, שלחתי את תוצאותיו אל הנחקרות עצמן (member checking), על מנת לקבל את חוות דעתן ולברר האם יש להן תוספות או הערות על הניתוח שנעשה. הערותיהן נכללו בנספח ג' (עמ' 141). ההערות מאפשרות בחינה ביקורתית של הממצאים ואמינותם.

יכולת ההכללה

מחקר זה בוחן את חוויותיהן של עשר נשים בלבד, ועולה השאלה עד כמה ניתן להכליל את מסקנותיו על אוכלוסיית המחקר. צבר בן יהושע (2001) טוענת כי ניסיון ההכללה כשלעצמו סותר את תפיסת העולם הפוסט-פוזיטיביסטית, שכופרת ברעיון של אמת אחת ומאמינה בריבוי פרשנויות תלויות הקשר. מחקר זה, אינו מתיימר לשרטט תמונה המייצגת את כלל אוכלוסיית המחקר אלא להביא מספר קולות מצומצם ואותנטי. המושג "התאמה" (Fittingness) הוצע על ידי גובה ולינקולן (Guba & Lincoln, 1998), בניסיון להוות תחליף למושג "הכללה". התאמה היא המידה שבה המחקר מסייע בהבנה של מקרים דומים אחרים. נראה כי ניתן יהיה לחלץ ממחקר זה "הכללה תיאורטית" ולהסביר דרכה תופעות דומות אחרות.

אתגרים אתיים

האתגר האתי המרכזי נעוץ בעובדה כי המשתתפות במחקר מתבקשות לחשוף את חוויותיהן ורגשותיהן האינטימיים ביותר. מידע זה הוא רגיש ומורכב, ולא ניתנת לו התייחסות טיפולית המשכית. לכן, כצעד מקדים וידיאתי כי המרואיינות הפוטנציאליות מודעות לחשיפה הנדרשת וכי הן מרגישות כי הן מסוגלות לה, המרואיינות התבקשו לחתום על הסכמה מדעת בעניין זה. בנוסף, יידעתי את המרואיינות כי המחקר הוא אנונימי וכי עומדת להן הרשות להפסיק את הראיון בכל עת או לא לענות על שאלה מסוימת. הסברתי כי במידה ומי מהמרואיינות תבקש שלא לפרסם קטעים מהראיון, אני איענה לכך. ובמידה ויידרש מענה טיפולי המשכי, אדאג להפנותן להמשך טיפול מתאים. המחקר לווה בתמיכתה של המנחה לתזה, שהיא פסיכולוגית קלינית.

ה. ניתוח הנתונים:

ניתוח הנתונים נערך על פי שיטת הניתוח הנושאי (Thematic Analysis) (Struss & Corbin, 1994). ניתוח הראיונות הניב ארבע תמות, כאשר כל תמה כוללת מספר קטגוריות. התמה הראשונה- יחסי המין בזיקה לקיום ה"עצמי" (Self)- מתייחסת אל זירת יחסי המין כאתר שבו "צורכי עצמי" שונים מקבלים או לא מקבלים מענה. התמה השנייה- יחסי המין בזיקה אל הגוף- מתייחסת אל ההזנה ההדדית שבין פרקטיקות גופניות ומצבים מנטאליים. בתמה השלישית- יחסי המין בזיקה לזוגיות- נבחנת הזיקה שבין המונחים "קשר זוגי" ו"יחסי מין". בתמה הרביעית- יחסי המין בזיקה לתודעה- מוצגים ארבעה מצבי תודעה ייחודיים שמאפיינים את האינטראקציה המינית.

ה.א תמה א- יחסי המין בזיקה לקיום ה"עצמי" (Self)

בחלק זה מובאים ציטוטים שמתייחסים אל "צורכי העצמי", שמבקשים לקבל מענה בתוך יחסי המין. המרואיינות התייחסו בהרחבה לשאלה על אילו צרכים החוויה המינית באה לתת מענה. החלק הראשון מתייחס לציפייה שיחסי המין יהיו מקום לסיפוק "צרכים ראשוניים" כפי שאלו הומשגו ע"י וויניקוט. החלק השני מתייחס לצורך להיות מובלת בתוך יחסי המין, להיות פחות אקטיבית ויותר פאסיבית. החלק השלישי מתייחס לרצון לקבל פידבק חיובי על "העצמי" דרך האינטראקציה המינית ובכך לחזק את הערך הגופני-מיני של האישה.

1. סיפוק צרכים ראשוניים:

וויניקוט (1995/1971) טען כי הילד בא לעולם עם צורך מולד לסיפוק צרכים ראשוניים, צרכים שיכולים להיענות רק בתוך קשר. התינוק מבקש לחוש נאהב, לחוש בטוח, לחוש קרוב וקשור לאדם אחר ולחוש כי יש לו מידה של שליטה בעולמו. בראיונות מצאתי כי נשים מגיעות למיטה עם ציפיות זהות. הן מבקשות לקבל דרך יחסי המין, תחושה של חום, קרבה, הגנה, ביטחון וכדומה. לעתים צרכים אלה נענים ולעיתים הם נתקלים בסירוב והכאבה.

חום, תשומת לב ותחושת ערך עצמי

מיכל: אני מצפה לקבל דרך המקום הזה איזה חום כזה... כאילו יש משהו במין שמשרת אותי מעבר לצורך הפיזי אלא גם ממש צורך רגשי כזה נפשי. אני מרגישה שדרך המין אני מקבלת את החום שאני צריכה ותשומת לב שאני צריכה, את היחס, את התחושת ערך עצמי.

עטיפה והגנה

יעל: ... זה משהו שהוא בשבילי מאוד מאוד ביטוי של ביחד של להרגיש עטופה. הוא גם הרבה יותר גבוה ממני ... אז יש פה איזה עניין כזה, משהו כזה מהמקום הזה של הגנה.

ביטחון

מורן מבקשת שהסיטואציה המינית עצמה תהיה בטוחה. בעקבות חוויה טראומטית בעבר, היא מדגישה עד כמה חשוב לה שבמפגש המיני היא תחוש בטוחה. מורן מתארת זאת דרך אירוע מיני מפחיד ומשפיל שהייתה בו תחושה של בגידה באמון שנתנה בפרטנר:

"(הפסקה של שניות ארוכות)...וואי את נכנסת למקומות שלא חשבתי... (עוד הפסקה ארוכה), החבר הראשון שלי היה מבוגר ממני אני הייתי בת 16 והוא היה חייל, לא שכבנו! ... אבל עשינו כל מני דברים שלא הייתי שלמה איתם שאח"כ התחרטתי עליהם, לא הלכתי עם הלב שלי. ... הוא לחץ עלי. ואחרי זה שמעתי שהוא דיבר עלי בבסיס שהוא בכלל לא אהב אותי... לא יודעת זה הכבוד שלי השם שלי...חשוב לי האמון, שאח"כ לא ידבר עלי ויגיד עלי דברים...א' (בעלה של מורן) ממש לא כזה, הוא לא מסתובב והולך לישון אחרי שגמר, הוא נשאר ער, מעשן איתי".

"החבר הראשון... זה היה חוויה לא נעימה סך הכול...זה הרגיש לי לא טוב הייתי ממש ממש לא שלמה עם מה שאני עושה ואני שמחה שלא שכבתי איתו (נאמר בהדגשה ובחיוך)".

"א' היה הראשון שלי, ושכבתי איתו אחרי די הרבה זמן. הייתי נאמנה לתחושות שלי והרגשות שלי ולביטחון שלי.... והכל הלך יותר עדין וזרם איתו.... זה הלך לאט הוא לא לחץ ונתן את ההרגשה את התחושה הטובה. (הפסקה של כמה שניות) עם כל זה שהוא בסדר איתי לאורך כל הדרך...אה... אני סוחבת איתי כנראה את הסיפור הזה.... שנורא קשה גם להיפתח ולספר אותו לכולם את יודעת זה לא..."

לחוש אהובה

טניה: "חשוב לי, את יודעת, להרגיש שאוהבים אותי ושזה בא מהבן זוג שלי"

הצורך בקשר והפגת בדידות

טניה מספרת כיצד הצורך לחוש שסקס הוא חלק מקשר, שהיא לא לבד, מופיע גם בפנטזיות בעת אוננות

"הייתי קצת מפנטזת (בגיל) חמש עשרה, ארבע עשרה. מפנטזת שזה חלק מהסקס שאני נמצאת עם מישהו. לא סתם לבד. זה היה עוזר זה היה כף....להיות עם גבר".

אליס מסבירה כי הכמיהה ליחסי מין היא גם כמיהה להפגת בדידות. היא מספרת שחווית האוננות מדגישה את היותה לבד. זאת בניגוד ליחסי מין, שגם אם הם מזדמנים, הם לה מאפשרים לרגע להיות בקשר עם אדם אחר:

"נגיד אם אני בתקופה מאוד לחוצה אז אני מאוננת וזה יכול כאילו (לעזור לי) להירדם בקלות. זה כאילו משהו שאני יכולה לעשות את זה כל יום או כמה פעמים ביום אבל המתח הזה הוא עדיין כאילו חוזר... ואם אני הייתי עם מישהו, אז זה כאילו זה נתן לי אנרגיה חדשה לשבועיים זה נתן לי משהו הרבה יותר חזק. כאילו זה לא זה לא אותו סוג של... זה נתן לי הרבה יותר. למה? כי אני למדתי שגם כאילו הקשר הרגשי שיש אפילו אם זה לא, אם אין אהבה....אני מרגישה קצת מסכנה כאילו, אני חושבת: "איזה באסה שאין לי מישהו" כאילו זה כמו קצת אני רואה את זה קצת ככן כתחליף... תחליף של אישה בודדה וזה מאוד חבל לי שאין לי מישהו, (כי יחסי מין) זה משהו אחר כאילו כי זה להגיע לסיפוק, זה ממש כן להוריד את המתח אצלי"

ליאורה מספרת על יחסי מין שקיימה עם בעלה, רגע לפני שהוא נפרד ממנה. היא מדגישה שהאלמנט המהנה ביותר ביחסי המין האלה היה העובדה שהם קרובים והיא חשה שהוא "ממש איתה". העובדה שמיד אח"כ הוא עזב אותה, פגעה בלב הכמיהה שלה לקשר קרוב.

"הוא ידע שלמחרת הוא הולך ואני לא ידעתי כלום ממש. הוא קיים איתי יחסים באותו שבת כאילו אני זוכרת את זה. (זו היתה) חוויה בין הטובות שהיו לנו. הרגשתי שהוא ממש היה איתי. ממש היה מחובר אלי כאילו הרגשתי שזה לא רק בפיזיות אלא שיש איזשהו חיבור. סוף סוף הוא איתי כאילו יש איזשהו התחברות.

וכנראה שזה היה הפרידה שלו... איך הוא עשה לי את זה?? מקיים איתי יחסים ואחר כך הוא בורח...ממש כעסתי כאילו איך הוא זלזל בי".

יחס מין כערוץ לתקשורת מקרבת עם אדם אחר

פרידה מדגימה איך התקשורת המילולית מחזקת את הקשר עם הבן זוג ובתוך כך גם מעצימה את הדימוי העצמי :

... some times I need just a bit like talking like you just do dirty talk, also, you know . it is a bit of talking there is also the communication, but there is not just a physical. to say all these nice things, like you are beautiful. Not like this Kitchy, to be like things that are connected.

יחסי המין כאתר לביטוי עצמי, לפורקן, לשחרור, לביטויי כעס, אהבה וחום

מיכל מתארת את המפגש המיני כמקום שמספק צרכים רבים, שהשילוב בניהם יוצר את העוצמה :
"זה מקום שלי להתבטא. יש שם משהו של פורקן של שחרור...מקום של לבטא כעס, לבטא אהבה, של לבטא תחושות, של לריב תוך כדי זה מאבקי כוחות בתוך כדי, של לקבל את החום ואת האהבה שאני רוצה".

2. הרצון להיות מובלת ומטופלת

חלק מהנשים ביטאו רצון להיות מובלות בתוך האינטראקציה המינית. הן מצפות מהגבר שייזום את המגע המיני ויביל אותן בנתיבי המיניות. לעיתים, צורך זה נובע מהרצון להיות מטופלת על ידי הגבר שנתפס כבעל ידע וכוח במיטה וכמי שניתן לסמוך עליו. לעיתים, רצון זה מתחבר לפנטזיה כי דרך הלימוד או "חניכה" הגברית, היא תהפוך מ"ילדה" ל"אישה". חלק מהנשים שיתפו אותי בתחושות המענגות שהן חוות כאשר הן ממוקמות בעמדה הפאסיבית בעוד הגבר הוא האקטיבי, הוא "מפעיל" אותן או "פועל" עליהן.

ציפייה שהגבר "יוביל"

מורן מבטאת את הצורך להיות מובלת. ניתן לשמוע בתוך דבריה את ההנחות המגדריות שעל פיהן :

הגבר אמור להיות מוביל/אקטיבי והאישה אמורה להיות מובלת/פאסיבית

" היה לי גם חבר שהיה בכלל בתול (צוחקת) ואני הייתי צריכה ליזום איתו...אני הרגשתי שאני צריכה משהו שילמד אותי! שמה פתאום אתה הופך להיות הילד, אתה צריך להיות הגבר! אני צריכה שהוא יוביל אותי ולא אני אותו!... אתה יותר גדול ממני בשנתיים אתה צריך לעשות את העבודה!...שאתה תהייה, תרצה להשיג את הבחורה, להיות כמנהל לסקס (נאמר במלמול) וזה לא קרה אצלו!...הוא התנהג כמו באמת ילד אחד כזה שצריך מורה! בקטע הזה. זו גם הסיבה שבגללה נפרדנו ש... סביבו בניתי אביר חלומות, אבל הייתי צריכה משהו שיבגר אותי שהוא יהיה כמו אבא שהוא יגרום לי להתבגר".

יעל: "יש כל מיני הטבעות כאלה שקרו כאילו מהתקופה הראשונה שלנו, שהוא היה בעל הידע והוא בעל הניסיון. ולכן הוא הרבה פעמים יזם וגם אני ציפיתי ממנו להוביל. גם הוא ציפה מעצמו להוביל ואיכשהו במידה מסוימת קשה לנו להשתחרר מהתפקידים האלה. מזה שכאילו "זה התחום שלך אתה המוביל פה וכשאתה מתחיל אז אני משתפת פעולה". וזה משהו שהוא בעייתי לכל הכיוונים, כי נ' (בן זוגה של יעל) מאוד חשוב לו להרגיש נחשק ורצוי ומבחינתו זה מתבטא גם ביוזמה שלי. הוא בעייתי גם בשבילי, כי גם לי לא תמיד נעים להרגיש שהוא האחראי"

הרצון להיות מטופלת

פרידה מחברת בין הכמיהה להיות מובלת לבין תחושת הביטחון שהיא זקוקה לה בתוך יחסי המין. היא רוצה שהחבר שלה ייתן לה את התחושה שהוא בעל ניסיון ושניתן לסמוך עליו, אולם פרידה מאוכזבת כשהרצון אינו מתממש :

maybe because he was a virgin before and I also didn't have that experience before and probably there is this thing that we missed the leading part and some of us are taking the other by the hand and said listen this is more or less like it goes. Really confident there is some one who is confident and showing it, making it part in the relationship, more secure. some one who can take you by the hand say "listen I give it here and there and do it like this". It was really hard with him from the first few times

פרידה מחברת בין הרצון להיות מובלת לרצון לחוש כי היא מטופלת. שהחבר רואה את הצרכים שלה ועונה עליהם. כשזה לא קורה היא מאוכזבת וחשה מנוצלת :

... Like, you got something so it is OK and you enjoy it and then afterwards OK this is it. It is nothing like you just feel like used a bit you know, like you are the toy and the hole...like to see that there is also someone else who needs to taken care of and to think of us both. But sometimes if he is too much into it he just completely forgets about it and it is just like him and that is it ...OK, you really took care of me; and I was important to him and that I was also important. But sometimes if you feel like he didn't really care about you

הנאה מהעמדה הפאסיבית

אליס : "אני מצפה ליותר מהבן זוג כאילו אני אוהבת להיות קצת פאסיבית ... אני מאוד פאסיבית, כי אני מחכה, הייתי רוצה מישהו שייקח את כל העניין הזה בידיים ... לפעמים אני אקטיבית אבל אני לא אוהבת את זה ... אני אוהבת שלוקחים, כאילו פשוט שייקחו אותי, כאילו אין דבר אחד שאני מחכה, אבל בגדול שייקחו אותי, שיראו ביי".

נעמה : "אני מתה על הרגע הזה...הוא נכנס ויוצא ונכנס ויוצא. ואני שוכבת שמה רפויה לגמרי, זרוקה על המיטה. והוא מעלי מזיין (נאמר בלחש) אותי...הגוף שלי אז עם כל כניסה ויציאה שלו".

3. יחסי המין כבקשה לפידבק חיובי על העצמי

קטגוריה זו מתמקדת בצורך של נשים להעלות את תחושת הערך העצמי שלהן דרך קבלת פידבק חיובי. המרואיינות הדגישו בעיקר את הצורך בקבלת פידבק חיובי על המראה הגופני שלהן ועל מידת היותן מפתות. בחלק ניכר מהמקרים ניתן היה לשמוע איך מאחורי הצורך בפידבק חיובי, מונחות תחושות קשות כגון חוסר שביעות רצון מהמראה הגופני ודימוי עצמי נמוך.

צורך בפידבק חיובי שמוזן מתוך רגשות נחיתות מוקדמות

מיכל מתארת את ההזדקקות למבט הגברי שדרכו היא חשה מפתה, מושכת בעלת עוצמה. בעזרת המבט הגברי המתפעל, מיכל מתגברת על דימוי עצמי מוחלש :

"יש לי ממש תחושת ערך עצמי שהיא מאוד בנויה סביב מין. סביב היכולת שלי לפתות את הבן זוג. סביב היכולת שלי להביא אותו לידי סיפוק...ברגע שאני קלטתי שאני מרצה את הבחור אז אני כאילו מקבלת מזה הרבה".

"... יש הרבה תחושה של כוח...אני מרגישה די בשליטה ושיש לי הרבה ביטחון באזור הזה של מה שנקרא מין. אני מגיעה עם בן זוג חדש אני יודעת שיהיה לו כף...יש סקס שדרכו אני מרגישה שאני מפצה את עצמי על המקומות שאני מרגישה לא שווה בהם... כאילו אני יודעת שזה המקום שאני חזקה בו, שאני בטוחה בו. יש לי כוח בתוך מיניות...וכאילו איפה שאני מרגישה דפוקה בחיים אז אני יודעת שיש את המין...אני נותנת לעצמי תחושת ערך עצמית...יש איזה סוג של פיצוי שאני מקבלת... משהו שאני יכולה לטפוח לעצמי על השכם".

"... יש גם את העניין הזה של הערכה עצמית שאני בונה דרך זה. את הכוח מול גברים את הכוח לפתות כאילו זה המון המון כוח. כאילו כל הפלירטים וכל הטיזינג. אני מפחדת מעצמי בקטעים האלה כי אני, אני מאוד רגילה להתנהל ככה מגיל צעיר...דרך המקום הזה אני מחפשת לקבל משהו שאולי אני צריכה ללמד את עצמי לבסס אותו. כאילו פחות את יודעת הערך העצמי שלי שלא לא יבנה מהמקום הזה. כאילו לא כתגובה למישהו אלא בתוך עצמי".

פרידה מסבירה שחלק מהמוטיבציה להתחיל סיטואציה מינית היא הרצון להוכיח לעצמה שהיא מושכת ומפתה, הרצון הזה "יושב" על תחושות נחיתות לגבי הגוף והמיניות שלה :

sometimes it is more like to see what would come out Or it is this kind of teasing you know and like to find out if you can get him to do it...For example, with my body I don't feel that comfortable all the time, so it is like you know, modesty, like how much can I attract him, how much can I get him into this atmosphere and to want it... it is like this kind of playing to be the femme fatale –to try a bit

פרידה מתארת סיטואציה בה היא מנסה לראות אם היא מושכת את החבר שלה. הדחייה שלו אותה מגבירה את תחושות הנחיתות שלה :

It is annoying sometimes, because sometimes I feel like starting to play with his T-shirt and stuff and I get a lot of times, the phrase that "we don't have time now"...

...It is like a bummer, it like completely takes me out of the mood. Not that I am trying to convince him, I am totally like leaving him...I feel that maybe I am not attractive enough. But it is like to be pushed away... I just feel pushed away not wanted It is like, terrible, just like bad from the inside. Which makes me also then feel less comfortable with myself

מורן, מלכתחילה מוותרת על התקווה לקבל דרך יחסי המין פידבק חיובי על הגוף. מורן משווה את מראה גופה למודלים התרבותיים של "אידיאל היופי", כשהיא נוכחת בפער בינה לבין המודלים הפיקטיביים, היא חשה ביתר שאת את השנאה לגוף שלה. חוסר היכולת הפנימית לקבל פידבק חיובי על הגוף, דרך המבט של בן הזוג, מובילה לחוויה מינית מתסכלת ועם חשש מתמיד שבן הזוג יבגוד בה :

"הוא היוזם אני מאוד ביישנית, קשה לי גם לחשוף עד היום את עצמי כאילו להתפשט ממש אני צריכה בחושך. הוא נורא פתוח, הוא אמר לי "אני לא נגעל מכלום זה הגוף שלך, זה את, ואני אוהב אותך וזה לא קשור לגוף". אבל לי קשה עם זה, אז זה נעשה נורא לאט אני לא יכולה שיראה אותי ערומה, אסור שיהיה אור, אפילו האור הקטן ביותר של השעון המעורר מפריע לי".

"...אה...חזה נפול, אה.... אחרי לידה יש לי סימנים כאלה של המתחחות בבטן מאוד מכווער! מאוד לא יפה! מאוד לא...הבטן רפויה, נורא מגעיל! נורא להסתכל. (בדרך כלל) לא רואים את זה ואני **מסתירה** את זה יפה - אם אני עם בגדים אני מרגישה הכי סקסית בעולם, אני יכולה ללבוש צמוד ולהרגיש נוח ולהתאפר ובאמת להרגיש נוח. אבל **החשופה הזאתי הערומה** (מורן ממלמלת, קשה לה לגיד את המילה)...זה הרגשה לא נוחה רואים את כל הלא...את כל הדברים שאת יכולה בעצם להסתיר ולייפות. ... ובגלל זה אני תמיד מגדירה אישה יפה כאחת שקמה בבוקר והיא יפה ז"א שהיא לא צריכה כלום ולא צריכה אמצעי עזר ... היא פשוט יפה איך שהיא בבוקר... יש גופות שאין מה לעשות תמיד נראות הכי חלקות ובלי צלוליטיס ובלי מתיחות ובלי הדברים האלה".

"זה נורא מפריע לי, ואני רואה בזה פגם ו...מציק לי ש(הוא אומר על נשים אחרות) "ויא איזה כוסית" "ויא איך היא נראית טוב איזה יפה איזה כוסית" ... ואני אומרת מה הוא רואה בה? הוא רואה אותה איך הוא משווה אותה מולי? לאן מובילה אותי המחשבה הזאת? טוב נו הוא לא יבגוד בי עם מישהי מהטלוויזיה אבל זה לא נוח לי עם התחושה הזאת. זה תחושה לא נוחה כאילו לדעת שיש יותר יפות ממך, זה נורא, אני מקנאה! מקנאה! אני מקנאה לו הוא יודע שאני מקנאה אני בן אדם קנאי נורא קנאית".

שני מסבירה את חוסר הרצון שלה ביחסי מין כרגע (כשהיא בהריון) בכך שהיא לא מרגישה יפה. היא אינה מבינה כיצד מישהו מעוניין לקיים יחסי מין עם אישה לא מושכת. לתחושתה כשתחזור לחוש יפה ומושכת, גם החשק המיני והמוטיבציה לקיים יחסי מין תשוב. דבריה ממחישים איך דימוי גוף פגוע, פוגם במימוש המיני:

"... אני כרגע לא מרגישה **אישה מושכת**, אז זה לא נראה לי הגיוני שר' נמשך אלי ורוצה לשכב איתי. אני מרגישה שהוא מתקרב כי כרגע בא לו לגמור ובא לו לקיים יחסי מין וזה יכולה להיות אני ואם זאת הייתה מישהי אחרת זה גם היה היה טוב".

"...לפני ההריון **אהבתי את זה מאוד** וחשבתי שזה דבר מדהים, אני זוכרת כי אני מדמיינת את עצמי רזה, במצב טבעי מרגישה מושכת... וכשר' היה מתקרב אלי אז גם אני הייתי מתקרבת אליו הייתי משתפת פעולה. וזה היה כיף ונהניתי מזה והייתי אח"כ אומרת "ואו איזה כיף זה היה" ועכשיו אני אומרת "איכס זה פשוט דוחה הדבר הזה"...אני בטוחה שאיך שאני אלד, אני ארגיש יותר מושכת ושאני כן יכולה להתקרב".

לסיכום, מדברי המרואיינות עולה כי הן רואות ביחסי המין אתר פוטנציאלי לסיפוק של צרכים רגשיים בסיסיים. בחלק הראשון התמקדתי ב"צרכים ראשוניים" שהביעו הנשים, כמו למשל הצורך לחוש קרובה לאדם אחר, לחוש בטוחה בקרבתו ולחוש אהובה. כאשר צרכים אלה נענים האישה מתמלאת בתחושות של חמימות ורוגע ונראה כי משהו עמוק ובסיסי מאוד בתוכה מקבל מענה ונרגע. אולם, ישנם מקרים בהם יחסי המין נחווים בצורה הפוכה. האישה חווה את המפגש המיני כפוגעני, לא בטוח, מנוכר ומסוכן. אלו הן חוויות קשות שמותירות את חותמן לאורך זמן ויש להן ביטוי גם בקשרים העתידיים. בחלק השני, התמקדתי בצורך של נשים להיות "מובלות" על ידי הפרטנר בתוך האינטראקציה המינית. נראה כי רצון זה יושב על כמיהות בסיסיות יותר. בחלק מהמקרים מדובר בווריאציה של הרצון להיות מטופלת, כמו תינוקת, על ידי פרטנר שנתפס כבעל כוח. לצורך זה ישנם גם מקורות תרבותיים, בתוך דברי המרואיינות ניתן היה לשמוע הפנמה של תפיסות פטריארכאליות. תפיסות שעל פיהם התפקיד המסורתי של האישה הוא תפקיד פאסיבי ואילו הגבר אמור להיות האקטיבי, במרחב המיני ובכלל. בחלק השלישי, התמקדתי בציפייה כי המרחב המיני יהיה מקום שדרכו האישה תזכה לפידבק חיובי. הפידבק הוא על הגוף של האישה ועל היכולות המיניות והפתייניות שלה. בתוך דברי המרואיינות, ניתן היה לשמוע כי הציפייה הזו מקפלת בתוכה שכבות של דימוי עצמי וגופני נמוך שהן תוצאה של הפנמה של אידיאל היופי המערבי.

ה.ב. תמה ב- יחסי המין בזיקה אל הגוף

יחסי המין הם מעשה של גוף בגוף שאליו מצטרפות משמעויות רגשיות. האישה נוגעת ונגעת, מלטפת ומלוטפת, מנשקת ומנושקת, "נחדרת", "גומרת", מביטה ועוד- כל אלה הם מעשים גופניים בעלי משמעות פסיכולוגית. אלו הן פרקטיקות שיכולות לרגש, להרתיע, להפחיד או לסחוף. המשמעות הרגשית תלויה במצבה הנפשי של האישה, במצבה הזוגי, בחינוך שקיבלה ועוד. המרואיינות, ברוב המקרים, ראו את המצב הגופני והרגשי כמזינים זה את זה. בחלק זה תוצג התפיסה של המרואיינות את יחסי המין כחיבור של גוף ונפש. ראשית, אציג את התפיסה של יחסי המין כמשקפים מצב רגשי או זוגי, בהמשך אתמקד בפרקטיקות גופניות והדהוד הרגשי שלהן.

1. תפיסת המין כצומת של גוף ונפש

המרואיינות, תפסו את יחסי המין כפרקטיקה שמבטאת את מצבן הרגשי או הזוגי. למשל, אם יחסי המין העלו תחושה של "חיבור" ושל "יחד", היו שאמרו כי יחסי המין הם ביטוי גופני של "חיבור" רגשי. כך גם, מרואיינות שנתקלנו בקשיים גופניים בעת יחסי המין, טענו כי המקור לקשיים הוא רגשי.

ההיענות למין כמושפעת מהדינאמיקה הזוגית

יעל: "בימים שאנחנו לא נגיד שאנחנו לא מתראים כמעט או שאנחנו עצבניים אחד על השני או משהו כזה, אז אני לא מסוגלת לחשוב כאילו שעכשיו ניכנס למיטה ונעשה סקס. אני לא יכולה לעשות את הניתוק הזה. ולו אין בעיה. בשבילו זה אפילו הרבה פעמים אמצעי, כאילו אם נגיד אצלי הצד הוורבלי הוא מאוד חזק ואני אעדיף שנשב ונדבר, אז אצלו הרבה פעמים דווקא הצד הגופני יהיה אמצעי לגשר על איזה פער או ליישר את ההדורים".

שני: "...אני אומרת הרבה לר': "אתה לא יכול לבוא בשתיים עשרה בלילה אחרי שאתה מתפנה מכל הלימודים שלך וכל השיחות שלך בטלפון ועכשיו 'בואי! אני צריך אותך פה במיטה'". אני אומרת לו " אחרי שכל היום היית בעיסוקים שלך ולא שהשתנת עלי במשך היום ולא הסתכלת עלי ולא דיברת איתי כי היית עסוק בדברים שלך, אתה לא יכול פתאום בשתיים עשרה בלילה לבוא ולהגיד פוסי פוסי מוצי'". זה משהו שהוא שרק מוכיח לי את העניין של ה"צורך" הזה של גבר".⁸

מורן מניחה שהיא לא בסדר, בגלל שהיא מחברת בין המצב הרגשי או הזוגי לבין ההיענות לסקס: "אצלי מין מתקשר באופן ישיר עם רגש, זה מתבטא עם הבעל בקטע של... אם את כועסת או שהוא עשה משהו לא בסדר עם הילדים או סתם צעק על הילדה זה... יכול לגרור מהר מאוד את ה... למיטה, את מה שאת מרגישה. גברים יודעים לעשות את הסוויצ' אנחנו לא אני בתוך מורן לא יודעת לעשות את זה לא יכולה יש הרבה זוגות שמשלימים במיטה אני לא מסוגלת אצלי הכעס נשמר ואני נוטרת" "זה תלוי באיך שאני מרגישה באותו רגע אם אני כועסת אני אדחה אותו ואז הוא יכול להגיד לי "אבל לא שכבנו שבוע או שבועיים" אבל אותי זה לא מעניין! באותו רגע אני כועסת ולא משנה לי ממש... אני נורא נוטה למצבי רוח במיטה לדעתי, משהו הכי קטן אני יכולה להעיף אותו אני לא יודעת למה...אולי אני מוזרה, "יורדואית" אבל אני חייבת שזה יהיה עם רגש, כל מריבה לא מאפשרת לי אח"כ להיות חופשייה אני יודעת שאני מוזרה, משהו איתי לא בסדר".

⁸ במקום אחר בטקסט, שני מסבירה שהמושג "צורך" מסמל מבחינתה דחף גופני, חייתי, מנותק מרגש ולא מעודן.

ענת מסבירה שהיא צריכה לאהוב את הפרטנר על מנת לקיים איתו יחסי מין :
"זה מאוד רגשי אצלי. קשה לי לנתק את הרגשי והפיזי. כאילו אני לא יודעת אם היה לי כיף אם זה היה מישהו
אחר שאני לא אוהבת ולא ניסיתי את זה.... לי זה מאוד חשוב להתחבר, להכיר אותו".

תפיסת יחסי המין כחיבור זוגי שמכיל נפש וגוף

פרידה רואה את האקט הגופני של היחסים המיניים כמשקף את האפקט הרגשי :

... for me it's not just some one who comes from the street ... It is some one you should
know and is very close and you trust, Like it becomes the same personal, something like
you fuse together and you like become one..., it is like a sexual relationship you know...
It is like the sexual part of a relationship...but with some one for me that you love.
Basically it's like to be really close

ליאורה מתארת אקט מיני שהיה מספק בגלל שהחיבור לא היה רק פיזי אלא גם רגשי :
"הרגשתי שהוא ממש היה איתי. ממש היה מחובר אלי כאילו הרגשתי שזה לא רק בפיזיות אלא שיש איזשהו
חיבור. סוף סוף הוא איתי כאילו יש איזשהו התחברות".

מצבה הרגשי של האישה והשפעתו על איכות יחסי המין

מורן מספרת על תקופה של מצב רוח ירוד :

"...יכול להיות שגם תלוי במצב שמאז שהגענו לפה חצי שנה מרגישה ממש דעיכה, נבילה זה גם מכניס סטרס
וזה הכל ביחד וגם יש האטה ב... בחודש האחרון שכבנו פעמיים והוא סופר אני לא".

ענת : " ... אני מרגישה שברגע שאני אביא את עצמי בצורה הכי אבסולוטית שלי לפה בזמן יחסי מין, שאני
אהיה גם בגופי גם בנפשי גם ברוחי זה יעבוד הרבה יותר טוב לשנינו"

טניה : "זה ביחד לא יודעת, זה באמת פסיכולוגיה....שאת מחליטה בראש שלך ממה את נהנית. ברור שנהנים,
אבל איפה האורגזמה? איפה זה? כאילו מה קורה? עד כמה שהבנתי זה עדיין לא מוכח שמה שאישה מרגישה
זה באמת האורגזמה כמו שמגדירים את זה.... (זו) איזושהי חוויה איזשהו משהו בדמיון שלה. את יודעת
...ומה שמוגדר בספרים כאילו אורגזמה של גברים היא ברורה, כאילו קורה שפכה אוקי ביחד עם אורגזמה".
"אצל נשים זה לא ברור, וגם כשאני נכנסת למיטה אז נורא תלוי בראש. אם אני לא במצב רוח טוב, אם אני
לא מוכנה לזה איכשהו ומשהו. כאילו אם אני לא מסוגלת בראש שלי לקבל את החוויה הזאת, היא לא קורית.
לא משנה מה הבחור יעשה. אז יכול להיות שזה באמת משהו די פסיכולוגי משהו שהוא בראש. כי באמת יכול
להיות הכי טוב הכל יכול להיות מצוין אבל אם אני לא פתוחה לזה, אין לי את זה בראש, זה לא יקרה".

פירוש בעיות גופניות כביטוי לחסמים רגשיים

יעל מספרת על ניסיונות ראשוניים להגיע לאורגזמה שלא הצליחו בגלל חסמים רגשיים שבאו לידי
ביטוי בגוף :

"הוא נורא נורא רצה שאני אנסה (להגיע לאורגזמה). אז נראה לי שהיה איזה פעם פעמיים שככה מתוך אילוץ
ניסיתי. מתוך אילוץ גם הסיכוי שיקרה שם משהו הוא לא גבוה. וזה לא, זה כאילו בכלל לא התחיל לדגדג לי
משהו... "

"...במיוחד לאור הרקע במיוחד לאור כל ההדחקה הזאת וכל הכאילו נורות האדומות ששייכות לתחום הזה
אז. את יודעת אפילו שאני היום כאילו יש לי המון מחשבות מאוד קשות על החינוך הזה שקיבלנו ספציפית
בעניין המיני. זאת אומרת זה אחד התחומים שאני יכולה להגיד שבגללם אני רואה בחינוך הדתי חינוך מאוד
בעייתי. בגלל האשמה ובגלל כל מה שכרוך בזה. ...אני חושבת (ש)זה דברים שהם טבועים בגוף והם טבועים

בנפש וזה לא כזה קל להשתחרר מהם. זאת אומרת זה לא שבגלל שהחלטתי שאני עכשיו רוצה לחיות את חיי אחרת אז בבת אחת כל ההגנות האלה נופלות. גם בתחום המיני, קשה להשתחרר מהדברים ומהקולות האלה שרצים בראש כאילו מהמלאך והשטן שיושבים על הכתפיים ולוחשים לך "כן תעשה" "אל תעשה". זה לא עובר ביום אחד, ביום בהיר אחד".

ענת מתבוננת על הקשיים ביחסי מין מנקודת מבט שמחברת את הגופני והרגשי :

"... לא הצלחתי להגיע לאורגזמה לא משנה מה עשיתי... בסופו של דבר החלטתי ללכת למטפלת הוליסטית מאזנת גוף נפש... הלכתי אליה ואמרתי "אולי כאילו זה מגיע בכלל ממקום הרבה יותר עמוק מזה?" זאת אומרת זה מסוג הדברים שהוא מתבטא ככה אבל הוא מעיד על בעיות אולי אחרות".

2. יחסי הגומלין בין פרקטיקות גופניות ומצבים מנטאליים

בחלק זה התמקדתי בארבע פרקטיקות גופניות שמקבלות ביטוי במהלך יחסי המין: המגע, החדירה, המבט והאורגזמה. דברי המרואיינות חושפים את המשמעות שהן נותנות לפרקטיקות אלה, את החשיבות או השוליות שלהן בתוך יחסי המין, ואת האופן שבו הפרקטיקות הגופניות משפיעות ומשפעות מהמצב הרגשי והזוגי של האישה.

מגע

למגע העורי ולליטופים ישנה השפעה מרגיעה ונעימה על נשים. המרואיינות סיפרו על סוגי המגע שהן אוהבות, על השלב שבו הן אוהבות את המגע ואת האזורים שבהם הן אוהבות שנוגעים בהן.

אליס: ... אני אוהבת שנוגעים בי במיליון מקומות... אני מאוד אוהבת את מה שבא לפני, כאילו אני נורא אוהבת שנוגעים בי בכלל.

מיכל: המשחק המקדים עצמו זה כל המגע שלפני, הנשיקות והליטופים וההתפשטות ולנשק את הגוף וליקוקים

יעל מספרת על השלבים השונים בתוך המגע, כאשר המגע הופך ממרחבי (מגע באזורים שונים בגוף) לממוקד (באברי המין). היא מתארת את המגע כמעגל כל כך עד כדי אורגזמה⁹:

הגמירה שלי הייתה... בכלל רק ממגע לא הייתי צריכה בכלל את החדירה, אני מאוד מאוד אוהבת את הקטע של המגע... ומבחינתי זה יכול להימשך הרבה זמן. אין לי איזה רצון ישר ללכת לעניין עצמו. ובדרך כלל זה מתחיל באיזה התלטפויות, נישוקים, חיבוקים.

מראיינת: איפה את אוהבת שהוא נוגע בך? יעל: בערך בכל מקום (צוחקת)... אז לאט לאט בתוך המגע זה הופך להיות יותר מכוון מטרה... ובדרך כלל יתחיל בזה ששנינו ניגע אחד בשני באזור של איברי המין.

פרידה, מספרת על הצורך שלה במגע בחלקי גוף שונים ועל הכעס שהיא חשה כאשר בן זוגה מתמקד ישר במגע באברי המין ובחזה:

... and then I say to him that I have other parts, Like my back for example, I like when some one touches my back or my neck or my ear, Or things like this. I told him "listen,

⁹ יעל לא פירטה איפה היא ננגעת כך שתגיע לאורגזמה. אני מניחה שהכוונה היא לנגיעה בשפתיים ובדגדגן. מעניין לראות את הניסוח של יעל ואת בחירת המילים, שמבטאים את הקושי לנקוב בשמות אברי המין ("מטרה" כהגדרתה) ובאקט החדירה ("העניין עצמו" כהגדרתה).

you don't manage to bring me into this atmosphere", because it is not like every day, after taking the shower you come from behind and you are grabbing my breast and then you turn me around..... the playing part, not just from the beginning it will be like sex.

ליאורה נהנית גם ממגע בגוף דרך חומרים מתווכים כגון קצפת. היא מסבירה כי הכול נובע מאהבתה וסקרנותה לגבי טקסטורות:

"... אני לא נבהלת לא מהריח לא מהרטיבות לא משום דבר כאילו זה לא מפריע לי. להפך זה מרגש אותי...למשל הייתי לי חוויה אחת היה לי פנטזיה שמשתמשים בקצפת, בתוך חוויה מינית. ובאמת יום אחד פשוט קניתי קצפת ואמרתי לו יאללה אנחנו עכשיו עושים והוא שמח. כאילו וזה היה נורא כיף".

"... אני אוהבת לשחק בחימר להתלכלך. אני מאוד זוכרת בתור ילדה שמאוד הרשו לי להתלכלך, אני יכולה להתלכלך בבוץ הדברים האלה הם נעימים לי....העניין של המגע בחומרים מאוד מעניינים אותי. וגם במיניות, זאת אומרת כל מיני טקסטורות, הטקסטורות של העור והטקסטורות של השיער".

קשר בין המגע בעת יחסי המין, לחוויות-מגע ספציפיות בילדות

בקטע הקודם ליאורה חיברה בין האהבה שלה לחוויות מין שמערבות את חוש המישוש לבין חוויות ילדות של הנאה ממשחק חושי. עתה ליאורה, מספרת על דמיון בין שתי חוויות טראומטיות של מגע בגוף, אחת בילדות ואחת בעת יחסי מין בבגרות. היא מתארת איך החוויה בבגרות "העירה" תחושות טראומטיות מהעבר:

"בתור ילדה היה לי היה לי גבס (בכל הגוף) בשנה הראשונה של החיים שלי (מגיל 8 חודשים עד גיל שנה וחצי) ואני חושבת שזה השפיע המון על זה, כנראה החזקתי המון המון זמן בתוכי את התחושה הזאת שלא נגעו בי, לא החזיקו אותי, ואיזשהו קושי מאוד גדול עם העניין הזה של תחושה של החזקה של הגוף ובניית אמון".

"... חלק מזה יכול להיות קשור לזה שאני לא יכולה (לסבול את) התחושה הזאת (עושה תנועה עם הידיים של מישהו ששוכב מעליה), זה כמו גבס בשבילי... אפילו קשה לי למשל עם מישהו שם שמיכה מעל הראש שלי אני לא יכולה לסבול את זה. קרה לי הרבה פעמים בתוך יחסי מין כאילו שהוא רוצה לשים את השמיכה מעלנו ואני כזה "לא יכולה לנשום! לא יכולה לנשום!".... אני אוהבת שמחבקים אותי, אבל זה אחרת כשמישהו שם משקל עליך. זה מאוד מאוד קשה לי...הרגשה שאני צריכה כאילו לעצום את העיניים ולהגיד כאילו "פשוט תחכי שזה יעבור"...הרגשתי כאילו מישהו כאילו מוחץ אותי למזרון... כאילו מוחצים אותי".

ענת, מסבירה את הצורך במגע והאהבה למגע כנובע מחוויות ילדות ייחודיות, מבחינתה יחסי מין זה שיא המגע האנושי:

"אני לא יכולה לא לגעת. מה זה ה"אי אפשר לגעת"? אין כזה דבר אצלי! אני חושבת שזה גם נובע מדברים אחרים. אבא שלי הוא בן אדם עיוור גם אמא שלי יש לה בעיית ראייה. אז כבר משאני קטנה אני צריכה להראות לאבא שלי משהו, אז אני מרגישה ואני נותנת לו להרגיש...אנחנו הולכים לטייל אז אני קוטפת ואני נותנת לו. אי אפשר לא לגעת. מבחינתי זה שני דברים שהם, זה מאוד מובן".

"בגלל זה גם אני חושבת שאני מתחברת לכל העניין של להתעסק עם הידיים, אומנות, פיסול אני גם למדתי רפואה הוליסטית. אני עושה רפלקסולוגיה. אז הכל מתקשר למגע. אז בכלל יחסי מין זה כביכול שיא המגע האנושי...אז כמובן שאני מאוד אתחבר לאקט הזה".

חדירה

מיכל: "זה כיף לי, כאילו גם כיף לי פיזית, אני אוהבת. אני אוהבת מאוד. אני אוהבת את הפעולה עצמה"¹⁰, קודם כל. מעבר למי הפרטנר ומה הקשר שיש עם הדינאמיקה, אני אוהבת את הסקס עצמו (נאמר בהתלהבות)"

ענת: "...בחדירה זה תחושות אחרות. זה לא אורגזמה. אבל זה כל מיני זה תחושות מאוד נעימות, מאוד מגרות, מאוד שאתה רוצה להרגיש עוד ועוד ועוד..."

ענת, מחברת בין החדירה הפיזית לבין החדירה וההתחברות הרגשית עם אחר משמעותי. היא מוסיפה שחויית החדירה מתעצמת כשהיא משולבת עם מגע:

"מבחינה פיזית כאילו התחושה שמשוהו נכנס אלי, לא יודעת להסתכל עליו, לא יודעת זה הרבה זה מאוד רגשי אצלי".

"... החדירה אני מרגישה ממש, אני מרגישה הרבה. אני מרגישה תחושה שאני לא מצליחה להרגיש לבד עם הצעצוע (אביזר מין שמסייע לה להגיע לאורגזמה). גם חשוב לי שניגע שיהיה כאילו גם מגע בגוף של אחד של השני. ושלא יהיה רק את המגע בחדירה".

נעמה, מספרת על חויית חדירה שמשולבת עם תחושה של ערפול חושי ותודעתי:

"אני מתה על הרגע הזה, כל הגוף שלי צמרמורת. הוא נכנס ויוצא ונכנס ויוצא. ואני שוכבת ככה...אה... רפוייה לגמרי, זרוקה על המיטה. והוא מעלי מזיין (נאמר בלחש) אותי (חצי חיוך, בודקת את התגובה שלי כמראיינת, למילים שאמרה)...אה...זה מטורף. הגוף שלי זז, זה כמו...לפעמים זה מרגיש כמו שאני שטה בסירה קטנה בים, כמו גלים. הוא נהנה בשבילו ועושה את העבודה גם בשבילי, ואני...אני בכלל לא רוצה לגמור, רק שימשך וימשך, אני נמצאת ולא נמצאת, אין...זה אי אפשר לתאר במילים".

כאב ופחד בחדירה

יעל מספרת על כאב בעת חדירה. היא מקשרת את הכאב לחוסר ניסיון וטאבו סביב הנושא כמו גם לאיכות המשחק המקדים:

"כאילו המון המון זמן לא היתה... כי, אמרתי לך, זה נורא כאב לי. זה היה לי כזה איכשהו בסדר, אבל חיכיתי שזה יגמר....זה גם דבר שהוא לאט לאט משתנה. מאוד מאוד לאט אבל... במיוחד לאור חוסר הניסיון שהיה לי והטאבו המוחלט"

"...זה דבר שהוא כאילו בהתפתחות מבחינת כמה הנאה אני יכולה להפיק גם מהחלק הזה של החדירה עצמה. אני חושבת שזה גם הרבה תלוי בהכנה. כאילו אם אנחנו יותר משקיעים בזה ואני יותר מתלהטת"

ליאורה מספרת על פחד מחדירה, כשבתוך זה מתערבב פחד מחתונה מתקרבת עם אדם שהיא חשה לא בנוח מולו, היא מגיעה למצבים מיניים שהיא לא מעוניינת בהם בגללו:

"דיברתי עם א' (שם של יועצת מינית) על הפחד שלי מחדירה, אמרתי לה שאני קצת חוששת...אז היא אמרה לי לא לחשוב על זה כרעיון של "חדירה" אלא לחשוב כאילו זה "הכנסה". כאילו "הכנסה" פנימה ולא "חדירה". ".... התחלתי לפחד... אני זוכרת, פחדתי כאילו, הגוף שלי כאילו התחיל לרעוד וזה.... וחשבת כאילו (שזה) פחד מחתונה. אמרתי לעצמי "לא זה כלום, זה לא שאת מפחדת ממיניו, את מפחדת מחתונה ועזבי את זה ואחר כך זה יהיה בסדר". כאילו התעלמתי מתגובת הגוף שלי.... פירשתי איזה פירוש אחר. אבל אני חושבת שזה היה עכשיו בהסתכלות לאחור אולי זה היה טעות, אולי הייתי צריכה להתייחס. הגוף שלי הוא... אני מאוד מאוד קולטת את החיים דרך הגוף שלי והייתי צריכה לעצור ולהגיד "רגע אחד, שימי לב מה קורה פה ותעשי

¹⁰ כשמיכל אמרה "הפעולה עצמה", היא התכוונה לאקט החדירה. השימוש בביטוי עקיף ומרומוז משקף את הקושי להתחבר למילים כגון "חדירה". הקושי להשתמש בטרמינולוגיה הקשורה למין נדונה בשלב הסיכום (עמ' 115).

בדיקה" ... אני זוכרת את המקרה הזה, גם מאוד בכיתי כי גם לא אהבתי שהגעתי למצב הזה (של קיום יחסי מין מלאים) לפני החתונה ... כאילו הגעתי לזה כי הרגשתי שאני צריכה להרגיע אותו (את בן הזוג)".

"...הרגשתי שאני צריכה כאילו ללכת עוד מעבר למה שרציתי לפני החתונה בגלל שהוא צריך שירגיעו אותו...אחרי המקרה אני ישבתי במיטה שלו וממש בכיתי. כאילו אמרתי לעצמי "לאן הגעת? כאילו את לא רצית להגיע למצב הזה לפני החתונה". אבל אמרתי לעצמי "אוקי אבל את מתחנתת איתו זה לא נורא כאילו לא נורא את מתחנתת איתו אז בסדר".... אני מרגישה משהו לא בסדר בגוף שלי ופירשתי את זה בתור פחד מחתונה ופחד גם מחדירה בעיקר".

ליאורה מספרת על חוויית החדירה לאחר הנישואין, בשבוע של ה"שבע ברכות":

"וכשזה הגיע לחדירה עצמה הרגשתי כאילו שכל הזמן אני עוצרת את הנשימה כאילו שאני לא יודעת מה מה לעשות וגם הרגשתי איזה תחושה של אונס. אין מה לעשות. כל, כל שרציתי כאילו זה לא היה אונס מ"לא רצון". כאילו זה היה אונס מרצון, וכאילו הוא בא מעלי הוא שם את כל המשקל שלו מעלי זה ממש כאילו הוא דופק לי והרגשתי שפשוט זה בלתי אפשרי. כאילו אמרתי מבחינה טכנית איך זה אמור להיות? לא הבנתי. הרגשתי שהגוף שלי לא רוצה להיכנס (=לא רוצה שיכנסו אליו), שזה כמו קיר זה כאילו לנסות לחדור במקל כאילו ממש ואין אפשרות להיכנס. כאילו יש לי קיר בתוך הגוף שלי ומישהו מנסה לשבור את הקיר".

"... ואז דיממתי ואני ממש בכיתי כאילו הרגשתי תחושה של אכזבה של כאילו: מה? זה כל מה שחכיכיתי לו?... וגם תחושה שכאילו יש לו כל כך הרבה ניסיון והוא מצפה למשהו ואני לא יכולה לספק את מה שהוא מצפה וזה לא הולך לנו"

"... אני זוכרת כאילו בהרגשה שלי כאב. הרגשה שממש מנסים לשבור אותי וגם כאילו כישלון ממש. ממש תחושה של כישלון. וחוסר אונים גם כן ממש חוסר אונים".

"וכל זה שם ספק בכלל על כל המיניות שלי. והוא עוד מתחיל להגיד לי כאילו ש"עם האחרות זה הלך בסדר גמור ומה לא בסדר בך?"

"... ובטח ככה זה לא בסרטים ובספרים. אז למה אף אחד לא אמר לי שזה ככה בהתחלה?"

"... וגם כנראה שזה גם השפיע על הליבידו. אני בן אדם עם ליבידו מאוד גדול. והתחלתי להרגיש פחות מעוניינת ויותר מפוחדת. והתחלתי גם להרגיש שאני לא בסדר, אני לא אישה אני לא אישה טובה ואני לא אישה מינית ואני לא מצליחה ונכנסתי למצב של מצוקה ממש ממש קשה.... התחלתי להגיע למחשבות אובדניות"

"... עכשיו אני בניתוח מאחורה אומרת שכנראה יכול להיות שהגוף שלי היה הבין שיש פה בעיה. אותה משהו שכאילו תיזהרי פה כאילו אל תיתני פה להיכנס...תוך כדי נישואים לא הייתה סיבה לחשוב שכאילו אני אמורה לחשוב ככה. אבל יכול להיות שהגוף שלי אמר לי משהו...כבר הבנתי שיש כאילו משהו מעבר. זאת אומרת זה לא רק העניין המיני. יש פה דברים מעבר".

לאחר הגירושים ליאורה בחרה לקיים יחסי מין על מנת לשקם את הדימוי העצמי-מיני-נשי שלה, דרך

חוויית חדירה מענגת:

"ואז פגשתי מישהו שהיה גרוש פעמיים. בחרתי אותו לאיזשהו שיעור. והוא מאוד חיזק אותי נתן לי המון מחמאות על היופי שלי על הגוף שלי על הנשיות שלי... והוא אמר לי "תשמעי אין שום בעיה איתך זה כנראה האקס שלך היה דפוק לגמרי".

מראיית: הקטע של החדירה פה, היא הייתה כואבת?

ליאורה: לא.

מראיית: היה קשה להיכנס?

ליאורה: לא... הכל בסדר היה... לא הייתה פה בעיה...והבן אדם הזה (הפרטנר החדש) הוא היה מאוד מודע. והוא ניסה איתי את כל התנוחות. גם מלמעלה זה הצליח. גם מהצד. גם מאחורה. גם כאילו מכל הכיוונים אין בעיה בכלל. התחלתי להגיד לעצמי "הנה את צדקת, אין בעיה, את בסדר"

מבט

המרואיינות שדיברו על חשיבות ה"מבט", סיפרו שהמבט הוא תוספת לפרקטיקות אחרות (כגון חדירה, מגע, אורגזמה) והוא מעצים את ההתרגשות:

אליס: "וגיליתי שזה נורא כיף להסתכל אחד על השני ואני זוכרת שאיתו הסתכלנו אחד בשני... וזה היה זה מדהים כאילו.. ואני חשבתי "וואי אני לא שמת לי לב"...אני נורא אוהבת נגיד לגמור עם מישהו כשמסתכלים על ה... (עיניים) זה היה משהו רוחני כזה... כן זה היה קשר העין והמילים..."

ענת: "התחושה שמהו נכנס אלי... להסתכל עליו, זה מאוד רגשי אצלי... אני אוהבת להסתכל עליו. אני כן אני יותר מתחברת לתנוחה שאנחנו פנים מול פנים... בזמן יחסי מין כן. אני משתדלת להיות מאוד מרוכזת בגלל זה גם מאוד חשוב לי הקשר עין".

פרידה מתארת את המבט כסוג של תקשורת חלופית למילים, דרך המבט היא חשה את המשיכה ההדדית:

He looks at me and I look at him and you know what is going on but you don't say it. These small little things you know that show the attraction and fascination about each other

אורגזמה

נשים מגיעות לאורגזמה בדרכים שונות ומגוונות. עבור חלקן זו חוויה משמעותית, עבור אחרות היא מיותרת וחלקן מספרות על תהליך של התפתחות והשתנות של חוויית האורגזמה.

מיכל:

מראיינת: "איך את גומרת, כשאת גומרת?"

מיכל: "לא בחדירה. במין אוראלי או אם הוא עושה לי ביד. החבר שלי לא יודע לעשות ביד (צוחקת)... ובעיקר במין אוראלי. או שאני עושה לעצמי ביד תוך כדי חדירה. שזה מה שקורה לי איתו.. אבל גם, אני לא מספיקה תמיד".

ליאורה: "תלוי בסיטואציות או זה יכול להיות גם זה יכול להיות גם (דרך) פנטזיה זה יכול להיות גם מגע ממושך בדגדגן. זה יכול להיות מגע, מגע בכל הגוף יכול לעורר אותי. אבל גם רק מסיפור כאילו גם עם מחשבה אני יכולה לקבל עוררות ואפילו להגיע כמעט למצב של אורגזמה. אני יכולה גם מחיבוק אפילו. אני מאוד כאילו, גירוי מהר כאילו דווקא אצלי. יש כאילו אורגזמה ברמה מסוימת ויש אורגזמות... שזה יותר תחושה של זה כאילו מין שיא יותר גבוה. אבל זה כאילו בדרך כלל נגיד אורגזמה שלישית או משהו כזה שאני יכולה להרגיש שזהו וואו זה ממש עבר את הסף כזה, משהו כזה".

יעל: "... אני מאוד מאוד אוהבת את התחושה של אחרי, מאוד. זה כבדות כזאת נורא נורא נעימה. כאילו אין שום שום מתח שום טונוס בגוף. אני גם מאוד אוהבת לגמור... כי החוויה שלי היא לא חוויה אחת של גמירה זה כל פעם איכשהו מקבל גוון קצת שונה. לפעמים זה משהו כזה מאוד מרפרף שהוא כמעט חמקמק ולפעמים זה משהו כל כך כאילו ברור ונוכח שגומר אותי אחר כך או משהו כזה.... בדרך כלל מנמנמים אחר כך קצת".

טניה, מתארת מעבר מאורגזמה דגדגנית לאורגזמה נרתיקית

"פעם, שהייתי גומרת מהחיכוך אז החדירה לא הייתה נעימה, היא הייתה מיותרת. עכשיו אני חייבת את זה. זה לא מספיק לי סתם דגדגן אני לא אגמור כבר".

מורן מספרת שהאורגזמה אינה משמעותית עבורה, היא מרגישה חיבור לבן זוגה דרך פרקטיקות שהן מחוץ לחדר המיטות

"את יודעת בעלי אומר לי תוך כדי יחסי מין (נאמר בשקט) "ואי איך אנחנו חיבור מדהים איך אנחנו אחד" זה לא עושה לי את זה "אוו אנחנו אחד", אני לא רואה בזה "אחד" לא רואה בזה, לא יודעת זה לא עושה לי הרגשה עילאית. נו בסדר אני מגיעה לאורגזמה הכול טוב ויפה אני לא מזלזלת (צוחקת) כבוד האורגזמה במקומה מונח אבל אפשר להרגיש "אחד" גם בדברים אחרים, בארוחת ערב טובה, בזמן איכות עם הילדים בלראות טלוויזיה ולשבת מחובקים".

יעל מתארת תהליך התפתחות, תהליך שבו האורגזמה הפכה מאלמנט שמסמל עונג אישי ומעט טכני לחוויה שחובקת בתוכה את העונג של שניהם, היא פחות נקודתית אלא כוללת עינוג גופני-רגשי-זוגי

"... יש איזה רגע שזה כבר שכבר ההפרדה כאילו נגמרת. וזה כבר לא כאילו אם אני מענגת אותו עכשיו או הוא מענג אותי, מי עושה למי מה אלא כבר יש איזה מין מעגל כזה שאי אפשר ממש לדעת מה עושה לך מה. בהתחלה ידעתי להגיד בדיוק כאילו תעשה לי ככה תעשה לי ככה, וכאילו הרגשתי נורא נורא ספציפית מתי תגיע הנקודה של הגמירה וכאילו מה בדיוק עשה לי את זה. והיום זה כבר משהו יותר רחב זה לא כזה נקודתי. זה משהו יותר הוליסטי... ששנינו משתתפים בו. ואם אני רואה שהוא מגיב אז זה גורם גם לי להגיב, יש איזה מחזוריות כזאת של משהו הולך ומתעצם אצל שנינו ביחד בלי בדיוק לכוון, כאילו הלהט שלי מזין אותו והלהט שלו מזין אותי וזה משהו מתלקח... אבל כאילו אנחנו לא גומרים ביחד".

אנ-אורגזמה

חלק מהנשים סיפרו על אי יכולת להגיע לאורגזמה בעת יחסי מין (על אף שכולן סיפרו על אורגזמה בעת אוננות). כל אחת מהנשים מתייחסת לזה באופן שונה:

נעמה: "אני לא גומרת בסקס כזה (בסטוץ) אין מצב, בשביל לגמור אני צריכה הרבה הרבה הרבה זמן להכיר את הבן אדם להרגיש בנוח. להעיז להשתחרר. אבל לא איכפת לי, האורגזמה היא לא העיקר פה... בד"כ בבוקר אחרי אני מאוננת כי נשאר בי הדבר הזה שלא התפרק, זה כמו פקק שצריך לשחרר (צוחקת)".

יעל: "... זה כאילו בכלל לא התחיל לדגדג לי משהו... במיוחד לאור הרקע, לאור כל ההדחקה הזאת וכל הכאילו נורות האדומות ששייכות לתחום הזה אז...אני חושבת (ש)זה דברים שהם טבועים בגוף והם טבועים בנפש וזה לא כזה קל להשתחרר מהם".

את ענת המצב של אנ-אורגזמה מתסכל, היא מצטערת על אובן ה"סקס האידיאלי", כמו שהיא מבינה אותו, דהיינו היכולת להגיע לאורגזמה בעת יחסי המין

"הייתה לי בעיה מאוד גדולה בהתחלה...כשהיינו מקיימים את היחסי מין הרגשתי שאני לא מגיעה לסיפוק. הרבה זמן ניסינו, בשלב מסוים הרגשתי כאילו משהו כאן לא בסדר. אני חייבת לבדוק את זה ... הרופא צריך לבדוק אותי".

"... וזה פשוט לא הלך. פשוט לא, לא הצלחתי להגיע לאורגזמה לא משנה מה עשינו לא הצלחתי".

"...בסופו של דבר כאילו בגלל שהוא (החבר של ענת) לא היה כאן החלטתי לקנות לי כמו צעצוע כזה ולבדוק כאילו עם הצעצוע. עכשיו, השתמשתי בו וזה עבד. וזה עבד!...עם הצעצועים, לא צריך להתאמץ בכלל. לא צריך לעשות כלום. רק צריך לשכב וזהו. עם פ' (החבר של ענת) זה הרבה יותר מסובך כאילו...תנחות, נהיה חס צריך להדליק, צריך לקום, לשבת, לזוז לפה, לזוז לשם, מהר מדי, איטי מדי".

"אז (נאנחת) ... גם זה הכניס אותנו לקצת בעיה, כי כאילו מה? עכשיו נהיה כל הזמן תלויים בקשקושים האלה? אנחנו לא יכולים להסתדר לבד?...זה לא מצב אידיאלי".

"כשאני עם פי אני משתדלת לא להשתמש בצעצועים . כי אני לא רוצה, אני חושבת שברגע שאני משתמשת יותר מדי בצעצועים אז בסופו של דבר גם פי לא יצליח לרגש אותי יותר. כי אני, את המקום הזה, אני שומרת לו"

גם פרידה מתארת תסכול מאי היכולת להגיע לאורגזמה בעת יחסי מין, נראה כי לפרידה יש חוסר ידע באנטומיה של אברי המין והציפיות שלה ניזונות מהנחות תרבותיות שקושרות בין יחסי מין ואורגזמה סימולטנית של בני הזוג

I must honestly say that I discovered if I do it myself it is much better than from a boy. I have this feeling but you feel that you know there is more... I also sometimes have this things that you feel, like "it is coming, coming" and the second before, it stops completely. It is totally weird... you think like "yeah...now now" and the second now it should be like "boum", but nothing! Completely!...

With him, totally nothing all of sudden like it is totally gone ... and I like, "where is it?, where the hell did it go?" you know, I feel so happy, like once all of sudden like "finally me, finally me" and then "no, not me, not me not today" and it is frustrating like hell! even if I have it with him, it is really short and not what I know that can be all.

...if I am with myself, you know, I feel that it is much more intensive, cause probably I know where to touch myself In that moment and that is the thing. it is much more intensive and it is much more bigger and it is rolling over you and this is like a "hmmmm". But with him, it was nice, just nice. But that is all?... the satisfaction was but just for a small moment but not for a long ongoing thing...It really weird

לסיכום, מהממצאים עולה כי הנשים תופסות את יחסי המין כיחידה הוליסטית המכילה שני מימדים: גוף ונפש. מתוך הממצאים עולה קול ברור שמאחד בין נתונים מנטאליים (כמו: מצב רוח, בריאותם של הילדים, היחסים הזוגיים) לבין היכולת להפיק הנאה מהחוויה מינית. נראה כי עבור נשים, יחסי המין הם חוויה כוללת שבה לכל אחד מן המרכיבים יש השפעה דומה על איכות החוויה.

ה.ג. תמה ג- יחסי המין בזיקה לזוגיות

בתוך המונח "יחסי מין" מובלעת ההנחה שמימוש מיני הוא חלק מיחסים בין שני אנשים (או יותר). נשאלת השאלה מה אופי הזיקה שבין מיניות לבין יחסים? האם יחסי המין מחזקים את הקשר שבין השותפים לו? האם הוא מחליש את הקשר? באיזה סוג קשר "מותר" לקיים יחסי מין? באיזה סוג קשר "אסור" לקיים יחסי מין? באיזה סוג קשר המימוש המיני מהנה יותר, בזה שמותר או בזה שאסור? התשובות לשאלות אלה אינן חד משמעיות. בדברי המרואיינות ניתן לשמוע התנגשות בין קולות שונים. מחד, קולות שהן תוצאה של הפנמת הערכים התרבותיים והחינוכיים שעליהם הן גדלו ומאידך, קול של היצר המיני שאינו נשמע לתכתיבים ורוצה דווקא את מה ש"אסור". החלק הראשון והשני עוסקים בהתנגשות שבין התקווה כי יחסי המין יהיו פרקטיקה שמחזקת את הקשר הזוגי לבין מציאות שבה, לעיתים, יחסי המין מהווים איום על הקשר הזוגי. בחלק השלישי, מוצגים סיפורים של מימוש מיני שהוא מנותק מקשר ממוסד או קונבנציונאלי. ציטוטי המרואיינות מתייחסים לשאלה

כיצד הן מצליחות לגשר על הפער שבין הערכים עליהם הן גדלו, לבין מציאות שבה הן מנהלות יחסי מין בתוך קשרים מזדמנים.

1. יחסי מין בזיקה לחיזוק הזוגיות

בחלק זה מובאים ציטוטים שממחישים את החיבור הקוגניטיבי והרגשי שעושות המרואיינות בין יחסי מין לבין הערך הסימבולי שלהם כאקט שקובע בעלות וכאקט שמאשרר זוגיות. לצד ההנחות הקוגניטיביות ניתן לשמוע בציטוטים את הסדקים, דהיינו את הפער בין הציפייה שיחסי המין יהיו אקט מחזק זוגיות לבין המציאות המורכבת יותר.

שני מנסחת את האופן שבו היא מבינה יחסי מין כפרקטיקה מחזקת קשר. עם זאת, ניתן לשמוע כיצד דרך ההשתוקקות האידיאלית היא מנסה להתגבר על קולות ותשוקות אחרות בתוכה: על מציאות שבה מחשבות על אחרים מטרידות אותה ומאיימות על הזוגיות שלה.

"...את יודעת יש את הספרים (שמספרים כי) יחסי מין זה דרך מצוינת להביע אהבה וזוגיות...כשאני רואה בסרטים אני אומרת וואי איך זה נראה יפה וטהור ואיך הם אוהבים אחד את השני באמת...הייתי רוצה שהמילה יחסי מין תעשה לי משהו טוב שאני אגיד "וואו זה מדהים זה דבר מדהים, חיבור וזה"... ואני לא מצליחה להגיע למצב שזה **כרגע** יהיה ככה".

"... הייתי רוצה שיהיה מין תכנות כזה במוח שרק עם מי שאת אוהבת את יכולה לקיים יחסי מין ויהיה לך את הרצון הזה... שאם גבר מרגיש איזשהו צורך שיעשה את זה עם האישה שלו כי הוא אוהב אותה. **וכל כך ככה אני רוצה שזה יהיה ככה. אני לא רוצה שזה יהיה אחרת כי (כעת) זה ההפך הגמור** (נאמר בהתרגשות)".

"... אני רוצה שיהיה לי שיהיה איזשהו קו כזה מקביל לאהבה ויחסי מין. שמישהו שאת אוהבת את תרצי לשכב רק איתו. ושזה יהיה הדדי. שיחסי מין יהיה משהו שהוא קשור לאהבה הוא קשור לזוגיות הוא קשור רק למישהו שאת אוהבת. **לא לכל אחד אחר שיכול לבוא** (נאמר בהתרגשות) ...הלוואי וזה היה ככה. אבל זה לא הגיוני, בחיים לא יקרה".

נעמה משחזרת אפיזודות מן הילדות שבהן היא מאוננת ומפנטזת. ברגעים אלה היא בונה עלילה של מציאת בן זוג, שיא העלילה הם יחסי המין שמסמלים ומאשרים את החיבור הזוגי:

"...כשהייתי ילדה הייתי יכולה ללכת **ימים** עם סיפור אחד בראש... בהתחלה דמיינתי שאני הולכת בשביל ואז פתאום אני נופלת, אח"כ דמיינתי שהילד הזה רואה אותי ורץ לעזור לי וממש נושא אותי למקום שבו יוכלו לטפל בי, דמיינתי שהוא לא עוזב אותי (מחייכת במבוכה)...זה ממש מביך אותי לספר את זה, איזה מפגרת אני... אח"כ דמיינתי שאני חוזרת לביה"ס והוא מבויש ובא לשאול מה שלומי, (שוב צוחקת במבוכה) אח"כ אנחנו קובעים להיפגש... ובקיצור הפנטזיה שלי הלכה ותפחה כל יום. ואני אשכרה הייתי כל כולי בתוך הסיפור ממש **חייתי** אותו, עד שבסופו התנשקנו ושכבנו, תוך כדי שאני...אה...את יודעת מספקת את עצמי...וכשזה כבר הגיע לסוף זה היה עוצמה אדירה של מתח שהלך ונבנה תוך כדי הסיפור וההתרגשות שלי ובסוף גם...אה... עשיתי ביד... (מחייכת נבוכה), אז בכלל זה גם פורקן של הגוף וגם של הסיפור שהסתיים..."

אצל יעל נראה שהציפייה כי יחסי המין יהוו אתר שבו הזוגיות הטריה מתחזקת-אכן מתממשת, והיא מתארת את זה במילים מרגשות.

"... החוויה המינית היא לא מתמצה, היא לא כולה מכוונת לגמירה, מהבחינה הזאת הערוץ התרחב. ויש לזה גם השלכות הרבה יותר רחבות גם ביחסים שלי עם נ' יש לזה המון השלכות. משהו שהופך להיות יותר סימביוטי... ככל שהשנים חולפות אז משהו כאילו נארג יותר אחד לתוך השני ולומד אחד את השני, משתלב. ויש המון, המון משמעות לידעה הזאת שזה לא משהו שהוא עושה בשבילי או שאני עושה בשבילו אלא איזושהי התרחשות עוצמתית שקורת בין שנינו ובאופן אפילו בלתי מודע מעצימים אחד את השני. ...זאת אומרת שיש איזושהי העצמה הדדית שהיא מתרחשת אפילו בלי הידיעה מעצם החוויה המשותפת".

בהמשך אותה פסקה, יעל מסבירה שמבחינתה אחת מהסיבות המרכזיות לסיפוק הרגשי-זוגי ביחסי המין היא העובדה כי נ' קשוב לה

"...אני מרגישה שיש לי הכל. זה משהו שאני אומרת המון המון לני שאני מרגישה שהוא כאילו הכי קשוב בעולם וסובלני ומשקיע. הוא מוכן לעשות הכל בשביל שאני איהנה אז במובן הזה אני הכי ברת מזל".

ענת מאמינה כי את בתוליה היא צריכה לשמור ל"אחד" הנבחר. יחסי המין מבחינתה הם מעין "סימון טריטוריה", החדירה היא אקט שיוצק משמעות מחייבת לקשר

"... היינו עושים הכל חוץ מחדירה...היה לי חשוב קצת לשמור על העיקרון הזה של האקט החדירה שהוא כאילו משהו שהוא צורך ממני לוותר על דברים... שקרום הבתולים נקרע זה סוג של ויתור כאילו. זהו עכשיו את כאילו את לא תהי ככה אף פעם. והיה לי מאוד חשוב לעשות את זה עם מישהו שאני באמת... אז באמת חיכיתי למישהו הזה".

"... זה גם נורא מצחיק אחרי שעשיתי את זה פעם ראשונה, קמתי בבוקר והלכתי להסתכל במראה לראות אם השתניתי".

2. יחסי מין כאיום על הזוגיות

על אף הרצון העז כי יחסי המין יהיו גורם שמאשרר את הבחירה הזוגית, המציאות שאיתה מתמודדות הנשים היא שונה. לארוס יש חוקים משלו והתשוקה המינית פוזלת גם אל גברים או נשים אחרות. המרואיינות חשות מאוימות מהכוח המיני שלהן ושל בני זוגן, כוח שעלול לפרק את הזוגיות. בחלק זה, מובאים ציטוטים שממחישים איך יחסי המין להוות איום על שלמות הזוגיות.

שני חשה כי בעצם ההזדקקות לסיפוק מיני, גלום פוטנציאל הרס לחיבור הזוגי. שני רואה את היצר המיני כחייתי ואינטרסנטי וככזה שמדגיש את הנפרדות בין בני הזוג. לתחושתה של שני, בן זוגה רוצה בה לא בגלל מה שהיא (סך כל התכונות המנטאליות) אלא בגלל שהיא האובייקט המיני הזמין בקרבתו.

"...אני אחלק את זה לשניים: נתחיל מזה שבאופן כללי אני חושבת שיחסי מין זה חלק מזוגיות זה חלק מאהבה זה חלק מצורך של בני זוג אחד לשני. אבל מה שדוחה אותי במילה הזאת ובכלל באקט הזה זה שזה "צורך", ז"א זה שאני פה זה בסדר, אבל יכולה הייתה להיות מישהי אחרת וזה גם יהיה בסדר. זה משהו שיכול לדחות אותי, כי זה מין חייתיות כזאת וכשגבר צריך את זה אז אני לידו כי אני אשתו אז יאללה נעשה את זה איתי כי זה מאוד נוח. אבל זה יכלה להיות מישהי אחרת באותה מידה...וכשר' מתקרב אלי אז אני מרגישה "אוקי. נו אז אתה רוצה את זה עכשיו אבל זה לא שאתה רוצה אותי עכשיו, אתה רוצה את הדבר הזה עכשיו"... אם אני מנתחת את זה קצת יותר לעומק, שזה מה שדוחה אותי שזה לא באמת צורך להראות אהבה, שזה אינטרס הדדי כזה".

שני מעלה את האפשרות כי יחסי מין אינם תנאי לאהבה, היא מנתקת בין השניים:

"...זה לא אומר שום דבר לגבי האהבה שלו אלי, הוא יכול לאהוב אותי מאוד ולספק את הצורך הזה גם עם מישהי אחרת...זה לא משהו שהוא תנאי לאהבה אני חושבת שאפשר לאהוב ולא לקיים יחסי מין הרבה זמן.... זה מוכח לי כרגע שאני אוהבת את ר' הוא חשוב לי ואני רוצה להיות איתו כל חיי, אבל אין לי את הצורך הזה לקיים איתו יחסי מין...חיבוקים ונשיקות: דווקא כן, מאוד! זה בשבילי אהבה! ככה אני מרגישה עכשיו שזה בשבילי אהבה".

"... אני מרגישה אליו אהבה גם בלי לקיים איתו יחסי מין ואנחנו עושים המון דברים ביחד גם לא מבחינת חדר המיטות, אנחנו מטיילים ואנחנו מבליים ואנחנו בלי הילדה ואנחנו כ"כ הרבה דברים ביחד שזה מה שמשפר לנו

עושה לנו את הזוגיות לטובה יותר וליציבה יותר ולא היחסי מין... כאילו אם כל אחד מגיע לסיפוק מיני עם עצמו, אז אין שום צורך בדבר הזה. בכלל זה לא תנאי לזוגיות טובה"
"אני חושבת שזה לא פייר שיחסי מין זה משהו שהוא נפרד לגמרי מזוגיות. כאילו זה מוציא את כל את כל היופי של זוגיות ויחסי מין ביחד כמשהו אחד. זה כאילו מוכיח שיחסי מין זה צורך שאפשר לממש אותו בכל מקום אחר... וזה גם נורא נשי להגיד את זה כי הרבה נשים מרגישות ככה...."

עבור שני, אוננות שבה כל אחד מספק עצמו לבד, מאיימת על ה"יחד" הזוגי. שני מנסה בכל דרך להימנע מאוננות שבה "על חשבון" הזוגיות והאהבה.

"בגלל התמונה הזאת שכל הזמן מצטיירת לנו שיחסי מין זה חלק מזוגיות... זה נותן לי מצפון אני אומרת רגע אז אם אני עושה את זה לבד (מאוננת) אז לא היה לי את הצורך הזה, אז אני צריכה להפסיק ואז יהיה לי את הצורך להיות עם ר' יותר. זה המצפון שזה עושה לי שאני אומרת: "אם אני לא אעשה את זה לבד אז אני כן אצטרך את ר' ואז אנחנו כן נעשה את זה"

"...זה (אוננות) לא משהו שאני **משתוקקת** כ"כ לעשות זה משהו שאני די דוחה אותו ואומרת "אולי היום אני כן אוכל לשכב עם ר' ואולי היום אני כן אוכל לעשות"...אני מאוד, כל היום מעסיק אותי שאני **לא אעשה** את זה, זה נראה לי דבר שאח"כ יגזול ממני את הזמן שלי עם ר', זה העניין. ברגע שאני עושה את זה אז קיימתי את הצורך הזה ואז אני לא צריכה היום את ר' זה הספיק לי, זה לגמרי בא "על חשבון", אז אני מעדיפה לא לעשות את זה כדי שבערב, אם לר' יש צורך אז אני כן אוכל לזרום עם זה וזה יבוא לי."
"... בערב אני יכולה אם אני רוצה להחליט שהיום אני עושה את זה אז, שוב זה מאוד טכני, אז אני אומרת "אז היום אני לא אוכל א. ערב" (צוחקת בייאוש/עצב) ואז אני יכולה להגיע למצב ששתים עשרה בלילה ולא אכלתי א. ערב ובאתי קלילה ובאתי מוכנה ופתאום ר' בכלל לא בעניין"

אפשרות הבגידה מעסיקה את שני מאוד. שני מוטרדת מהאפשרות שהיא תבגוד בר' ולהיפך :

"... בתקופה הזאת אני חולמת על זה **כל הזמן** שאני עושה את זה עם אנשים אחרים... וזה מפחיד אותי... לא טוב לי לחשוב ככה, זה קצת מלחיץ אותי. זה עדין מצטייר לי כמשהו שהחלטתי שאני עם הבן אדם הזה אז אני איתו! ואם אני בוגדת, זה אומר שטוב לי גם בלעדיו...אני מרגישה שיש לנו, אין מה לעשות, מין מצפון כזה שאם התחתנו עם הבן אדם הזה אז ברגע שאנחנו בוגדים אז זה לא פייר וגם אם אני אספר הוא יקום וילך. אני מרגישה שבחלום (חלומות מיניים) זה אותו הדבר. אם חלמתי אז הוא יכול ישר לבוא ולהגיד לי "רגע אז אולי חשבת עליו איך זה יכלו להיות שאת ככה...?" ואני מעדיפה לא לעורר דברים שהם **באמת** מיותרים **ולא יתרמו** לשום דבר זה הסיבה שאני לא מספרת לו **ולא מדברת איתו** על החלומות האלה."

גם ענת פוחדת מכך שהיא זו שתבגוד, שהיא תפרק את גבולות הזוגיות על ידי קיום יחסי מין עם אחר :

"...כשאני אומרת לאנשים שלא ראיתי את החבר שלי ארבע חודשים, כמובן שזה הדבר הראשון שהם חושבים עליו, "איך את יכולה?" ... מסתבר שזה אפשרי. זה קשה מאוד ממש קשה במיוחד כשיש גברים כל כך מושכים ונחמדים. וצריך לעמוד בפני התמודדויות לא קלות כאילו זה מאוד קשה לבן אדם כמוני, שאני מאוד אוהבת מגע."

"...אני משתדלת, למרות שיש לי חבר ושהרבה פעמים קורה שמישהו מנסה לדבר איתי ובסוף הוא אומר לי 'בואי' ואז אני אומרת שיש לי חבר. אני מרגישה שזה מונע ממני הרבה. אני כן הייתי רוצה יותר להתנסות וכן להכיר יותר גברים. אני כן בן אדם שאוהב להתנסות ולהכיר אנשים. אני מאוד אוהבת לראות מה יש ואז לבחור. אני לא מהאלה שבאים: "אה זה טוב אז נקנה". לא! גם אם זה טוב אני הולכת לבדוק עוד משהו ועוד משהו".

ענת חולמת חלומות מיניים על האקס שלה ודרכם מנהלת דיאלוג עם המחויבות לנאמנות מול הרצון לפרוץ את גבולות הזוגיות

"אני חולמת גם שאני עם גברים אחרים. הלילה חלמתי על הבחור הזה, (החבר) הראשון. הוא התחתן לפני שנה... זהו, אז חלמתי עליו: חלמתי שאני עומדת להתחתן עם פ' (החבר הנוכחי שלה) ושאני הולכת אליו ואני מבקשת ממנו לשכב איתו כי אני עומדת להתחתן ואני חייבת לחוות את זה איתו. והוא היה לו נורא קשה כאילו ראיתי אותו חושב: "אני בן אדם נשוי אני לא יכול לבגוד באשתי". בסופו של דבר כן קיימנו יחסי מין בחלום. שזה היה משהו די מטורף. זה גרם לי להרגיש אני רוצה לעשות את זה באמת, את יודעת בחלום יש את הקטע הזה שאתה מדמיין מה שאתה רוצה לדמיין. דמיינתי שהדברים הולכים לפי איך שאני רוצה שהם ילכו: בעוצמות שאני רוצה, במקומות שאני רוצה. כאילו ביימתי איזושהי סצנה ... הרבה פעמים אני חושבת אם זה נכון מה שאני עושה? כי אני די מענה את עצמי. כי אני עושה את זה בשליטה אני חולמת על מה שאני רוצה לחלום... ואני מרגישה שאם מישהו לא יעצור אותי, אז זה כאילו אני די בן אדם שבוחן גבולות. אני אוהבת לחוות את הדברים על ... כאילו, אם אני יודעת ששם יכאב אני אלך לשם. אני אוהבת לחוות דברים, להבין אותם לבד. גם אם זה יכאב ויפגע".

מיכל פוחדת שהיא תבגוד בבן זוגה. הסיבות לבגידה אפשרית הן רבות, כפי שהיא מתארת:

"... בזמן קיום יחסי מין אז כאילו אני מרגישה שאני לא, שכיף אני מאוד נהנית אני מאוד אוהבת אבל כאילו אני אף פעם לא גומרת מהם. לא, לא מצליחה להגיע לאורגזמה בכלל לא. לא משנה באיזה דרך ממנו (מהחבר הנוכחי)... לא אם זה מין אוראלי ולא אם זה חדירה ולא אם זה תנוחה כזאת או כזאת ולא אם זה ממש לא יודעת כזה זה מבאס אותי. כאילו בזמן האחרון זה יותר מעסיק אותי כעת אנחנו יותר חושבים על להתחתן כאילו אנחנו חושבים על ממש להתחתן בקרוב. אז אני ככה קצת שואלת את עצמי בחיים שלי הרבה פעמים הגעתי לשיאים אורגזמות מקיום יחסי מין אבל אז זה כאילו אני אומרת "טוב זה מה שיהיה לי כל החיים!"

"... הגבולות שלי הם מאוד נזילים. אני נורא אימפולסיבית ואני נורא הולכת לפי החשק ולפי... ולא יודעת, אין לי מעצורים כל כך במין ואני קצת מפחדת מה יקרה לי אחרי החתונה. אני כאילו מצד אחד מאוד ברור לי שאני לא אבגוד בבן זוג שלי. מצד שני זה לא ממש ברור לי"

"... אני לא כאילו במאה אחוז בטוחה שאני לא אבגוד. כבר בגדתי בחיים שלי בבן זוג".

מבחינת מיכל, המוטיבציה לבגוד מתעוררת כאשר זוגיות ארוכת טווח לא מספקת עוד את הצרכים הרגשיים שלה-הצורך בחיזוק הערך העצמי, הצורך בחום וכו'.

"... כשאני חושבת באמת לעומק על כל הגברים הבחורים שהייתי איתם ואני אומרת היה כל כך הרבה שבאיזשהו מקום אני קצת אולי שבעה גם. שבעה אולי מההתרגשות ויותר מחפשת לקבל את החיזוק הרגשי הזה... אני צריכה את המקום הזה של להרגיש חזקה דרך מין. תמיד הייתי חייבת להיות במיטה כאילו מרגשת, מעניינת, אני כל כך רגילה לראות את הערך העצמי שלי סביב זה, את מבינה? בגלל זה אני כאילו יהיה לי מאוד קשה לוותר על המקום הזה של הפלרטוטים. אם אני נכנסת לתקופה של שגרה... אז זה שעמום וזה עצבים ואיזה מריבה מתמשכת, זה קורה בזוגיות ארוכה. דווקא אז זה מפחיד אותי. ומה שקורה לי באותו רגע ישר אני משליכה על הבן זוג שלי, ישר אני אומרת 'מה אתה בוגד בי' ... ישר מחפשת סימנים. נראה לי שזה... מתוך המקום שאני גם קצת לא מקבלת כאילו מה שאני צריכה... אולי בגלל שהוא לא אומר לי גם שהוא אוהב אותי אז אני אז כאילו, אני מנסה לחשוב על כל הבחורים האחרים (שאינם) אני הרגשתי מאוד נחשקת, אז אני יכולה למצוא את עצמי במקום הזה (של בגידה)".

בקטע הזה מיכל אומרת ארבע פעמים את המילה ביטחון. נראה שגבולות הזוגיות המשתקפים דרך נאמנות מינית, מנהלים דיאלוג עם הצורך שלה בביטחון:

"... בשבת האחרונה חבר שלי ואני ישבנו ודיברנו על הסקס שהיה לנו בחיים. זה פעם ראשונה שדיברנו על זה בפרטי פרטורט וגם אני יכולה להגיד לך שלא שיתפתי אותו בהכל. כי ראיתי שזה מאוד מבהיל אותו. אני רוצה שהוא יבחר בי למרות זאת. כאילו פעם ראשונה שאני מסוגלת באמת להיות עם מישהו. אני לא אומרת

עד הסוף אבל זה הולך לשם.... קצת קשה לי לדבר איתו על הדברים האלה ככה כאילו. אני מרגישה שאנחנו לא מספיק בטוחים אחד בשני עדיין. אפילו עוד לא שנה (ביחד) ולא יודעת אולי זה עניין רק של זמן. גם אולי הוא לא מספיק בטוח, לא בוטח, עכשיו אחרי שדיברנו ... אבל כן יש משהו במין שם שאני לא מקבלת את התחושה של הנשיות של הנחשקת ... ואת התחושה של הביטחון והכוח".

מורן מתארת איך סיפור של בגידה של הבעל בעבר מעיבה על הזוגיות כיום ומייצרת פחדים בתחום המיני והזוגי

"גבר, אצלו סקס זה צורך יותר מאשר... נכון שהוא אוהב וזה מלווה ברגש ואני באמת באמת באמת (מדגישה) מאמינה שהוא אוהב אותי ושהוא חולה עלי... אבל זה עדין לא מרגיע אותי שיכול להיות מצב שהוא יבגוד.... אז אני מאמינה בו למרות שיש לי את כל הסיבות הטובות לא לבטוח בו".
מראינת: למה?

" (נאנחת) לפני שהיניו חברים, נוצר איזה קליק בינינו. (ובאותו הזמן) הוא היה עם חברה ואני הייתי עם חבר. אני את אותו חבר עזבתי כבר באותו שבוע, ברגע שהתחיל הקשר. ואי היה עם חברה ובמקביל הוא היה אתי עכשיו אני ידעתי עליה והיא לא ידעה עלי אבל כשהוא היה יושב אצלי בבית והיה משקר לה במצח נחושה שהוא רדום שהוא זה שהוא זה ... זה גורם לך לתהות כאילו אם הוא הצליח לשטות בה.... אז אני לא יכולה להיות בטוחה, שאם הוא כזה חכם הוא לא יעשה אותו הדבר גם לי את מבינה שזה יכול לקרות מצב שהוא יבגוד".

"...אני נורא נוטה למצבי רוח במיטה...מאז שהגענו לפה (לישוב חדש) אני מרגישה ממש דעיכה, נבילה, זה גם מכניס סטרס וזה הכל ביחד וגם יש האטה ב...בחודש האחרון שכבנו פעמים והוא סופר אני לא. זהו...אני מרגישה עם זה רע מאוד! כי אני בדעה כמה שאומרים גבר לא בוגד וזה... רע לי כי אני יודעת שאני לא בסדר ואני יודעת שאי צריך כמות מסוימת של יחסי מין ושל... "

החשש שמא אי יבגוד בה מלווה אותה, היא שמה לב איך הוא משתמש במילות חיבה ששמורות לה עם אחרות, וחשה נבגדת. החשש הזה "מעיר" את תחושות הנחיתות שלה, את דימוי הגוף הפגוע, מה שבתורו מלבה עוד יותר את החשש מפני בגידה:

"...מציק לי ש"ויא איזה כוסית" הוא יכול להגיד לידי, אין בעיה עם זה "ויא איך היא נראית טוב איזה יפה איזה כוסית" ... ואני אומרת: "מה הוא רואה בה? הוא רואה אותה איך הוא מושווה אותה מולי... זה דברים שנורא מפריעים לי. הוא יודע אבל שזה מפריע לי...הוא לא יודע לאן מובילה אותי המחשבה הזאת. במחשבות לא נוח לי. לאן זה מוביל? טוב נו הוא לא יבגוד בי עם מישהי מהטלוויזיה אבל זה לא נוח לי עם התחושה הזאת ממש לא נוח לי עם התחושה. זה תחושה לא נוחה כאילו לדעת שיש יותר יפות ממך זה דרך העולם וזה מובן לי אבל אני מקנאה! מקנאה! אני מקנאה לו הוא יודע שאני מקנאה אני בן אדם קנאי נורא קנאית".

מורן מתארת דעיכה מינית בזוגיות ארוכת שנים:

"זה כזה מצחיק כי כאילו בעלך?? למה? החבר הכי טוב שלך הבן זוג שאיתו בחרת לחיות את החיים?! שאת...סליחה כן? אבל מפליצה לידו עושה הכול איתו ולמה? וזה הכי מרגיש לא נוח למה לא לזרום? את יודעת מה, לתת לעצמך את האופציה לזרום ואז... כל פעם מחדש אני אומרת מורן את לא בסדר במיטה (כל הקטע הזה נאמר בהתלהבות, ניכר כי היא מתרגשת, דברים שחשובים לה לב העניין הביקורת העצמית, השאלה למה אני ככה) תנסי! תיזמי! (נאמר בטון של תוכחה עצמית) תבואי יום אחד הוא יסתובב במיטה יגיד לילה טוב תלפטי אותו! אבל זה לא יקרה היד לא לא פשוט לא נשלחת לשם זה לא... משהו במוח עוצר היד הפקודה ליד לא עוברת....לא יודעת למה. האמת שזה החמיר זה הולך ומחמיר לא יודעת למה? אני יכולה להגיד לך שכשהוא נעלם לי מהעין ליומיים שלושה סתם מילואים או.... אני לא יכולה בלעדיו וככה נוצרה גם הילדה (צוחקת במבוכה). הוא חזר ממילואים והוא בא את יודעת עם כ"כ הרבה חומר... אולי צריך להתגעגע? (פונה אלי בשאלה) נכון שיש אהבה אבל הפרפרים לא קיימים כבר וזה נעלם זה דעך שבע שנים ביחד יום יום ערב ערב שעה שעה לילות את יודעת כאלה דברים".

"... הדעיכה התחילה לדעתי אחרי שהילדה נולדה, ככה אני חושבת זה מעורפל לי לגמרי כי אף פעם לא הקדשתי לזה מחשבה נראה לי שאחרי שהילדה נולדה אז פתאום את לא פנויה וחודש שלם מחזור... (בתחילת הזוגיות) אני רק יודעת שנכנסתי בכיף למיטה (מחייכת) זה מה שאני זוכרת, וזה מאוד קשה לי לדבר על זה! זה נושא שקשה לי לדבר עליו, על תקופות שיותר נמשכים ופחות נמשכים".

3. יחסי מין מנותקים מקשר

חלק מהנשים סיפרו על חוויות יחסי מין שהיו מנותקות מקשר "קונבנציונאלי", קשר שבו היא והפרטנר מוגדרים כ"זוג" או כ"חברים". לגבי נשים רבות מדובר היה בחוויה מהנה, לעיתים אף מהנה יותר מאשר עם בן זוג "רשמי".

הבהרה לגבי השאלות "מהו קשר?" ו"מי מגדיר אותנו?": התשובות לשאלות אלה משתנות אצל כל אישה. כל מרואיינת מנתה (בצורה גלויה או סמויה) את המאפיינים המגדירים קשר מבחינתה ואת הקריטריונים שמפרידים בין קשר שמאפשר יחסי מין לבין קשר שלא מאפשר יחסי מין. על פי אוגדן (Ogden, 2004) לכל אדם ישנה הגדרה סובייקטיבית לקשר, מתוך כך אני השתדלתי להיצמד להגדרות שלהן ולתחושה שהן העבירו בראיון לגבי השאלה האם הקשר המדובר "מאפשר" יחסי מין או לא.

השתנות התפיסה לגבי החיבור שבין יחסי מין וקשר זוגי, במקביל לתהליך של רחב של התבגרות והשתנות:

חלק מהמרואיינות תיארו השתנות של העמדה המוסרית והאישית לגבי החיבור בין מין וזוגיות, מעמדה שמחייבת חיבור בין השניים לעמדה שמאפשרת ניתוק בניהם. טניה, ליאורה ונעמה מתארות את השינוי הזה כחלק משינוי כללי יותר של התחברות ל"אמת" שלהן והשתחררות מערכים עליהם גדלו.

נעמה: "הבנות ששכבו עם בחורים בתיכון היו נחשבות שרמוטות, טיפשות, זולות, גם אני חשבתי עליהם את זה למרות שמה-זה קינאתי בהם. היום אני חושבת שהן התבגרו לפני כולנו... כאילו מה העניין? למה לשמור את זה רק לחבר, רק לבעל? כל עוד אישה יודעת לשמור על עצמה שתעשה את זה עם מי שבא לה! אני חושבת שזה חלק מההתבגרות שלי לקלף כל מיני קולות שנדבקו לי בילדות מההורים ולהיות חופשייה יותר. מאוד כיף לי במקום הזה החדש אני באמת לא עושה חשבון כבר לקולות האלה... כמעט (צוחקת)"

ליאורה מספרת שיזמה חוויה מינית מחוץ לקשר, כחלק מרצון בגילוי עצמי ובירור ערכים שעליהם גדלה בבית:

הערה: במקרה שלהלן ליאורה כן הייתה בקשר עם הבחור, אולם כבחורה דתייה, סוג הקשר הזה, על פי הנורמות הדתיות המקובלות, לא מאפשר קיום יחסי מין. בכל זאת ליאורה בחרה לשכב עם הבחור, מתוך רצון לבירור אישי וריפוי.

"התחלתי לעסוק בכל הנושא של הגוף דרך הלימודים במכללה, ובדיוק באותה תקופה הייתי בערך בת 27, יצאתי עם מישהו שזה פעם ראשונה לא שמרתי נגיעה¹¹. וזה היה מין מעבר כזה, זה היה קשור ללימודים. זאת אומרת אני הרגשתי שזה ביחד עם ההתפתחות שלי והמודעות שלי הרגשתי שאני צריכה להתנסות. כאילו שיש לי עיכובים בנושא הזה של קרבה ומגע וכולי ושהנה אני במצב שאני כאילו אני רוצה להתנסות. ומצאתי ובדיוק

¹¹ "שמירת נגיעה": ביטוי המתאר את ההקפדה הדתית על אי-מגע פיזי בין גברים לנשים שאינם נשואים.

הזמנתי לחיים שלי את האדם הנכון שכאילו הזמין אותי לנסות. גילאי 27, 28 זה בדיוק הגילאים שאנשים נשברים בקטע הזה. זה מה שאני שומעת, לא כולם, אבל הרבה פעמים זה הגיל שבו נשברים בשמירת נגיעה.... זה היה קשר שלאט לאט הגיע למקום של ניסיון מיני. לא, לא קיום יחסי מין עד הסוף. אבל כאילו הכל חוץ מחדירה, כי היה לי נורא די עקרוני כן שאני שומרת על הבתולים עד הנישואים"

טניה מספרת כי היכולת לנתק בין מין וזוגיות קשורה בתהליך שבו היא מתחברת/מתוודעת לחלקי "עצמי" לא מוכרים ולנשיות שלה :

"...בזמן האחרון איזה שנתיים שאני עוברת איזושהו שינוי נורא מוזר. אני מתחברת לנשיות שלי וכל הנושא של יחסי מין וליהנות מזה הרבה יותר.... בזמן האחרון התחלתי הרבה יותר ליהנות מכל הנושא הזה של את יודעת סתם סקס. זה לא חלק ממערכת היחסים זה לא חלק מהאהבה זה לא כי "ככה צריך" ... זה התחיל להיות נושא נפרד. לפני זה גם רצייתי כאילו להכיר (את הבחור)"

"התחלתי להרגיש בזמן האחרון הרבה יותר אישה. פעם כשהייתי צעירה... נושא של סקס ושיחות האלה זה היה לא נעים. זה היה מביך. היום זה מעניין. לא יודעת סתם סקס זה מעניין. (בעבר) אולי יותר הייתי נהנית מהאינטימיות ולהיות ביחד מאשר כל הנושא של הסקס עצמו. עכשיו המקום הראשון מתחיל להיות סקס.... החדירה עצמה כאילו כל התחושות האלה את יודעת של חדירה"

"... פעם באמת חשבתי שזה צריך להיות רק גבר אחד וחייבים להתחתן בשביל לקיים יחסי מין. עכשיו אני מבינה שזה מה בולשיט".

טניה מספרת על סקס מזדמן בחו"ל שגרם לשינוי בדעותיה. מעניין לשמוע כי על אף האמירה של טניה לגבי הניתוק המהנה שהיא עושה בין מין לקשר, בדוגמא שהיא מביאה ניתן לשמוע את הקולות הסותרים. איך מצד אחד היא שמחה על ההנאה שבסקס שמנותק מקשר ומצד שני חשוב לה להדגיש, שגם בדוגמא הזו היה "סוג של קשר" עם הפרטנר המזדמן

"עכשיו כשהייתי בחו"ל... זה היה סתם סקס אבל זה חלק מהשינוי- שנהייתי. היה מפתיע כי אף פעם בדרך כלל לא עושה את זה. בדרך כלל אוהבת להיות במערכת יחסים ואת יודעת לקבל הכל, כאילו סתם סקס הוא לא מעניין. אבל כל כך הרבה זמן כנראה חיכיתי שלא מעניין אותי, זה היה מאוד חווייתי ונורא כף. למרות שלוגית נורא התנגדתי לזה כאילו כל הנושא כאילו סתם אני לא אראה את הבחור הזה, זה לא טוב זה! כאילו זה משהו שנתפס לא טוב! אבל כשהגיע לזה כאילו זה היה הכי כף בעולם".

"נהייתי והבנתי שלא צריך כל כך הרבה זמן לחכות... בסוף אמרתי "אוקי סתם סקס זה חשוב". התחלתי ליהנות, אוקי היה סקס מזדמן אוקי סבבה, הוא היה כף ואפשר להרשות לעצמי מדי פעם דברים כאלה ... נכון עדיף לחכות למשהו יותר רציני... אבל שזה מגיע לשלבים שזה כבר "וואו" אז כנראה זה הדבר".

מראינת : "למה בתפיסה שלך עדיף לחכות?"

טניה : "לא יודעת. חינוך. משהו שבעיני נתפס כלא טוב. לקבל עכשיו מה שאני רוצה ועם בן אדם שאני לא מכירה. לא יודעת משהו... ברור שבמערכת יחסים הרבה יותר טוב הרבה יותר כף אבל לפעמים גם זה כף".

"...התחלנו לדבר, חצי לילה דיברנו, ובסוף הוא אמר "לכי לישון". ... (הוא) היה בחור שהרגשתי שאני יכולה לסמוך שהוא לא עושה לי משהו נגד הרצון שלי... אחרי שכבר הלכנו לישון הוא התחיל לנשק והתחיל להגיד "איזה יפה" וזה וזה. בהתחלה נורא התנגדתי אבל כאילו באיזה שלב... לאט לאט הוא הצליח לשכנע, התחלנו להתנשק וזה ואז כאילו נורא התחרמנתי בגלל שהרבה זמן כבר לא קיימתי יחסי מין אז כבר לא יכולתי כאילו ... באיזה שלב כאילו נשברתי ולא יכולתי כבר להגיד לא. והבנתי שאני נהנית ואמרתי כבר "למה לא למה לא! כאילו נכון וזה אבל למה לא!?! ... ובכל זאת כאילו את יודעת חצי לילה דיברנו הכרתי את הבחור, תמיד יש איזושהו משהו פסיכולוגי זה לא סתם בן אדם. זה סוג של מערכת יחסים קצרים.... כי הכרתי אותו הוא סיפר המון דברים על עצמו. אני סיפרתי הרבה דברים אז כאילו הייתה כבר איזושהי קירבה"

פיצול (Split) בין ה"אני" הקונבנציונאלי וה"אני" המיני

המרואיניות היו עסוקות בפיצול שבין זהויות שונות בתוכן, ה"עצמי" ששם את ההנאה המינית במרכז ו"מרשה לעצמו" לשבור מוסכמות שגרתיות, מול ה"עצמי" הנורמטיבי.

טניה מסבירה כי מבחינתה החוויות המיניות הלא קונבנציונאליות צריכות להתרחש הרחק מהזירה שבה היא מציגה את טניה השגרתית, רק בחו"ל היא מעיזה להתחבר ולממש חלקי עצמי נוספים:

"... בחו"ל אני כאילו מרשה יותר לעצמי. כי פה גם את יודעת עבודה, בית, לימודים, אני גם עושה תואר שני. אז אין ממש זמן להרפתקאות כאלה. וגם הרגשה שזה כאילו עולם קטן. נורא מביך. ופה אני כאילו כזאת טניה בשגרה שעושה א', ב', ג'. שם אף אחד לא יודע, לא מכיר, מה יקרה. ואני גם משתחררת. פתאום מרימה ראש מהבעיות. רוב כן בזמן האחרון מתחיל להיות רק בחו"ל. יחסים הרציניים כאלה פה בארץ וחוויות שלא מסוגלת לממש פה (מתרחשות בחו"ל)..."

נעמה: "זה קצת מוזר זה פן שלי שלא הכרתי בעבר... כאילו, אחת כזאת שאוהבת סקס לשם סקס, שנפגשת עם בחורים רק בשביל זה... זה תדמית שכרגע במקום שלי שאני נמצאת כף לי להיות בה. והיא לא מזויפת זה כנראה חלק שיש בי".

אליס מתקשה לחבר בין חלקי עצמי שונים, היא מנתקת בין "אליס של היום" המוסרית והפציפיסטית לבין "אליס של הלילה", שאוהבת מין כוחני. היא חוששת לשתף את בן זוגה בפנטזיות הכוחניות וחוששת לבקש את שיתוף הפעולה שלו. זאת מפני שהיא מתקשה להכיל את שתי הדמויות שגבר זה ייצג מבחינתה:

"...אני חושבת הרבה (שתיקה ארוכה) על דברים קצת כוחניים אני חושבת על... זה לא אונס אבל משהו כזה קצת ברוטאלי כאילו שאני לא יודעת עד כמה הייתי נהנית מזה במציאות... אני לא יודעת איך זה יכול להיות במציאות. זה בטח צריך להישאר בתחום הפנטזיה אולי כי לא רואה את עצמי... אני לא חושבת שזה יקרה כי, לא יודעת מה, זה יראה לי מוזר כאילו זה משהו קצת מוזר כאילו לחשוב שאת בקשר עם מישהו. לא רק קשר מיני כן בקשר (רגשי/רציני)".

"... כאילו שאולי זה תדמית של גבר כאילו, בכל זאת כל בן אדם שאתה חי איתו ושאתה שוכבת איתו ושהוא נהיה פתאום איזה, דמות אחרת לגמרי. עם אנשים שאני מכירה טוב אז אני לא רואה את עצמי כאילו להיות דמות אחרת לגמרי. נראה לי מדליק כל מיני משחקים שקושרים... זה דבר שהייתי מפנטזת אבל לא הייתי מעיזה לבקש, ואני אוהבת כן דברים ברוטאליים ושלא נוח לי עם זה כי זה לא מסתדר. כי אני לא, כי אני מאוד פציפיסטית (צוחקת), אז איך לקבל את זה?..."

עונג מיני וקשר זוגי-הילכו שניהם יחדיו?

פן נוסף של הפיצול, הוא בין מיניות שהיא חלק מ"קשר ממוסד" לבין מיניות שהיא בתוך "קשר מזדמן". נראה כי סוג הקשר מייצר חוויה מינית שונה, חלק מהמרואיניות עסקו בשאלה: למה הן נהנות יותר מסקס שמנותק מקשר רגשי עמוק? ואיך זה שדווקא בתוך קשר ממוסד הן לא חוות את אותן עוצמות של הנאה מינית?

אליס מתארת את הקונפליקט בין יחסי מין מהנים לבין זוגיות טובה, לטענתה יש פיצול ואף ניגוד בין השניים. היא מספרת כי בתוך קשרים ארוכים ומשמעותיים הסקס לא סיפק אותה ואילו ביחסים קצרים הסקס כן היה מספק:

"... בנות אומרות שמין טוב זה לא עם הגברים שאפשר לשרוד איתם, כאילו לא עם הגברים שאפשר לחיות איתם מעבר לזה..."

"... היו לי שני קשרים. פעם אני גרתי עם מישהו לאורך כמה שנים. פעם ארבע שנים פעם שנתיים וכל פעם זה היה בן אדם שממש אהבתי ... ואני חושבת שאפשר להגיד שהסיפור נגמר בגלל חוסר התאמה מינית... לא היה איזה משיכה, לא היה "וואו" כאילו מבחינה מינית. אני חושבת שבכלל היינו, הוא היה יותר "חבר" מ"מאהב" ככה... וזה שאלה כאילו שמעסיקה אותי האם זה סיבה לעזוב מישהו?... אצל שניהם (בשני הקשרים המשמעותיים) היה משהו שכאילו נזכרתי ככה בסיפורים על ה"וואו" שהיו לי, (הסטוצים) הקצרים, ופתאום הרגשתי מתוסכלת"

נעמה שסיפרה בחלק הקודם על יחסי המין יוצאי הדופן, שעוצמתם נבעה מהחוויה הגופנית המהנה, מניחה מראש כי עם בן זוגה העתידי היא לא תחווה סקס כזה

"זאת חוויה שאני לא אשכח בחיים, אני מקווה שאני כן אשכח אותה כי היא הייתה כל כך חזקה שכל סקס אחר, בוודאי עם בעלי לעתיד תמיד יעמוד מול זה ולכן אולי עדיף שאני אשכח... (צוחקת), זה מלחיץ לחשוב מה יקרה כשהייה לי מישהו קבוע, מה אני יעשה עם הצד האחר הזה שלי, איך זה יסתדר"

מיכל לאורך הראיון סיפרה על קשרים מזדמנים רבים שבהם נהנתה מאוד, היא הגיעה לאורגזמה וחוותה סיפוק גופני ורגשי גדול, אולם דווקא כשהיא עומדת לפני אירוסין, היא נוכחת עד כמה הסקס עם הארוס המיועד לא מספקים אותה, גופנית ורגשית

"... בעשרה וחצי חודשים האחרונים כמעט שנה, יש לי בן זוג ויש לי יחסי מין איתו שהם (שתיקה ארוכה) כאילו יש כאילו אני מרגישה בוא נגיד שאף פעם לא הגעתי לסקס המושלם. ... בזמן קיום יחסי מין אז כאילו אני מרגישה שאני לא... אני אף פעם לא גומרת מהם. לא, לא מצליחה להגיע לאורגזמה בכלל לא. לא משנה באיזה דרך ממנו... וזה ממש לא יודעת כזה זה מבאס אותי. כאילו בזמן האחרון זה יותר מעסיק אותי כעת אנחנו יותר חושבים על להתחתן כאילו אנחנו חושבים על ממש להתחתן בקרוב. אז אני ככה קצת שואלת את עצמי טוב זה מה שיהיה לי כל החיים?"

"... היו בחורים שהגעתי איתם לאורגזמות ועם החבר שלי היום אני לא. ואני יכולה אבל אני לא מגיעה. יש איזה עניין נפשי נראה לי. איזה עניין משהו, איזה מתח אולי שנמצא בתוך היחסי מין או משהו. אבל אני ממש לא מגיעה לזה... זה מטריד אותי."

מיכל מסבירה את התסכול המיני (המפתיע לכאורה) דווקא עם בחור "רציני", באופן הבא :

"בגלל שזה קשר אולי פעם ראשונה בחיים שהוא באמת קשר אמיתי מה שיש לי. עכשיו את יודעת מתחיל להתבהר לי איזה משהו... זה הקשר הראשון בחיים שלי שאני מרגישה באמת משוחררת הכי קרובה להיות "אני" או הכי קרובה להיות "פנימית בחוץ", כאילו להביא את הפנים שלי החוצה אולי דווקא בגלל זה יש משהו שמרשה לעצמי לא לגמור. כאילו כי אם תמיד אני לא מרשה לעצמי לא לגמור. אני לא באה להגיד לך שהאורגזמות לא היו אמיתיות, אבל דווקא יש איזה משהו, בתוך המין שלנו, שמרשה לעצמי לבדוק מה קורה לעצמי אם אני לא גומרת? מה קורה לו? מה קורה בקשר שלנו?"

"... ולא יכולתי לעשות את זה עם חברים אחרים. ודווקא נגיד להביא את הצדדים הכאילו הפלצניים (צוחקת)... תמיד הייתי חייבת להיות במיטה כאילו מרגשת, מעניינת. גם שהבחור יראה שאני מרגשת ומעניינת שגם לי יהיה מרגש ומעניין. ובאמת עכשיו דווקא, פתאום אני יכולה לתת פחות (מקום) לצדדים המיניים. זה תופס מקום פחות מרכזי."

לסיכום, בדברי המרואיינות ניתן לשמוע תנועה פנימית שבין ערכים מסורתיים שמחברים מימוש מיני עם קשר ממוסד, לבין מציאות שבה היצר המיני "פוזל" אל פרטנרים שמחוץ לקשר. התנועה הזו מקבלת גוון של התנגשות מתסכלת כאשר הנשים מתמודדות עם פחד מפני בגידה אפשרית שלהן או של בני זוגן. לצד זאת, היו נשים שסיפרו כי הערכים המסורתיים התממשו באופן הרמוני במציאות

המינית-זוגית שלהן. הן חוו את המימוש המיני בתוך הקשר כפרקטיקה שמחזקת את הקשר ומאשררת את הבחירה זה בזו. מספר מרואיינות סיפרו על יחסי מין מזדמנים בתוך קשרים קצרים או חד פעמיים. נשים אלה נדרשו לגשר על הפער שבין הערכים המופנמים לבין המציאות המינית-זוגית השונה שבה הן מתנהלות. המנגנונים שסייעו להן היו קוגניטיביים ורגשיים. חלקן אימצו עמדה ביקורתית כלפי ההבניות החברתיות, הן תיארו זאת כחלק מתהליך של התבגרות והתקלפות מערכים מופנמים שאינם רלוונטיים להן עוד. אחרות תיארו מנגנון של "פיצול" רגשי שדרכו הן הצליחו "לחיות בשלום" עם הדיסוננס שבין מה שהן מאמינות בו לבין הפרקטיקה המינית שלהן. לסיכום, נראה כי כל המרואיינות כמהות לסיפוק מיני בתוך קשר זוגי, בהתאם למה שחונכו עליו. עם זאת, המציאות המורכבת מובילה כל אחת מהן לאימוץ ערכים ופרקטיקות מגוונות על מנת להתמודד עם הפער שבין הציפייה לבין האפשרות לממש אותה.

ה.ד. תמה ד' - יחסי המין בזיקה לתודעה

יחסי המין מזמנים לשותפים בהם אפשרות לשהות בתוך מצבי תודעה ייחודיים. מצבי תודעה שהם שונים מאלו המאפיינים את ארגון התודעה היומיומי. אם ביום יום הפרט נדרש להפריד בין מציאות לדמיון, להיות ממוקד במציאות האובייקטיבית ולהגיב לה בצורה רציונאלית וקוהרנטית, הרי שבעת יחסי המין "מותר" לו להתחבר לחלקים אחרים. חלקים שיש בהם מימד של משחקיות, יצירתיות, רוחניות ועוד. אלו מצבי תודעה שבהם הוא מביא לידי ביטוי בצורה שונה את עולמו הפנימי הסובייקטיבי.

בחלק הראשון ריכזתי תיאורים של מיקוד ב"כאן ובעכשיו", היכולת או השאיפה להיות נוכחת בהווה ולהתחבר לתחושות ולרגשות ללא הפרעה. בחלק השני ריכזתי תיאורים של כניסה למימד תודעתי פנטזמי, על מה מפנטזות הנשים ואיך הן מרגישות עם זה. בחלק השלישי מתוארים רגעים שבהם האישה חשה שהיא מחוברת למימד רוחני. ובחלק הרביעי מובאים תיאורים של מימד משחקי, כאשר האישה מתחברת למעיינות היצירתיות שבה ומנהלת משחק עם הפרטנר.

1. מיקוד ב"כאן ועכשיו"

חלק מהמרואיינות דיברו על הצורך להיכנס למצב תודעתי שונה על מנת ליהנות מיחסי המין. מצב שבו הן ממוקדות ב"כאן ועכשיו", בתחושות הגופניות וברגשות. הן ביטאו רצון להיפרד מהמחשבות ודאגות היומיום ולהיכנס למצב של פניות רגשית ומחשבתית.

פרידה :

Just think "why can't I be totally blown away into", like what is the difference between man and woman, that it is so much easier for them than for us?... I just see him and every time he seems to be enjoying a lot and like totally lost into it, like totally going with it, with the flow of **just feeling** and I am just thinking that I also want it, just to go with it and just to feel it really intensively but I don't feel nothing in that moment, like nothing.

ליאורה: "זה כן מצב נפשי שכאילו אני מפונה ממחשבות אחרות. זאת אומרת אני לא חושבת על הכלים שלא שטפנו. את מבינה? כאילו, אם אני במצב של הכלים שלא שטפנו זה קשה לי. אני צריכה כאילו להיות רגועה. כאילו לדעת שפינינו את הזמן".

"האורגזמות ש(בהם)אני מרגישה שבאמת השתחררתי, כאילו שזה עד הסוף, זה כשהראש שלי מופנה כשאני יודעת שיש לי זמן כשאני לא רצה למקום אחר אחר-כך. כאילו אני צריכה להיות עם כאילו ראש פנוי... וגם להרגיש כאילו שהבן אדם השני איתי כאילו שיש סבלנות. שהבן אדם יהיה איתי עד שזה יגמר כאילו".

ענת: "וזה מאוד קשה להיות 'פה ועכשיו'. לי זה קשה... המחשבות שלי, אני יכולה לחשוב על מיליון ואחד דברים... בזמן יחסי מין אני משתדלת להיות מאוד מרוכזת, בגלל זה גם מאוד חשוב לי הקשר עין אבל זה מאוד קשה להיות... את בכלל במקום אחר".

"...כאילו הרבה פעמים אתה מנסה הרבה דברים ואתה לא מבין למה זה לא הולך והסיבה שזה לא הולך כי אתה בכלל לא קשוב לזה. אתה לא שם לב בכלל. אתה לא מספיק מרגיש, אני מרגישה שאפשר לפספס הרבה בחיים בגלל התנהגות כזו של חוסר חיבור, חוסר הקשבה".

2. פנטזיות מיניות

פנטזיות מיניות הם חלק מרכזי בחוויה המינית. עם זאת, אף אחת מהמרואיינות לא דיברה על נושא הפנטזיות מיוזמתה אלא רק בתשובה לשאלה ישירה שלי. הקושי "להודות" בעובדה שהן מפנטזות, כמו גם רגשות האשמה שהפנטזיות מעוררות, משתקפות בחלק מהתשובות.

מיכל: "אני כן יכולה לפנטז על איזה בחור, לפעמים...ממש הרגשתי שזה לא נכון לעשות את זה, נגיד (גברים) נשואים. זה מרגיש, יש דברים שזה מרגיש ייסורי מצפון קצת, אשמה... זה מפחיד אותי אני חושבת שאני מפחדת לפנטז...הרבה רגשות אשמה. והיו כמה פעמים שאני זוכרת את עצמי חולמת חלומות על גברים שאני שוכבת איתם כאילו דברים חלקם הזויים חלקם לא הגיוניים. ומרגישה שאני גומרת תוך כדי חלום שזה קטע מוזר. הזוי. הזוי לגמרי. ואז מתעוררת מלאה רגשות אשם. לא יודעת, כאילו יש משהו סביב לפנטז שעושה לי את זה מאוד...שכאילו אסור לי".

ליאורה: "יחסית נוח לי, אני מכירה בזה שיש פנטזיות, גם משתמשת בזה בשביל עונג עצמי זאת אומרת. זה יכול להיות כאילו מכיוון של ספרים שקראתי וגם זיכרונות של חוויות שהיו לי וגם דברים שאנשים אחרים סיפרו לי (צוחקת)...אני לא בהכרח רוצה לחוות את החוויות האלה אבל זה יכול להיות מגרה כאילו לחשוב על זה...יכולות להיות לי גם פנטזיות לגבי נשים...זה משהו שכן עובר לי בראש. ולפעמים אני נמשכת לנשים" "....יש ספרים של כל מיני פנטזיות מיניות שקראתי אותם וכן גם התעוררתי כאילו התעוררתי מהם וגם זה פתח את הראש שלי למה בסדר ומה לא בסדר. זאת אומרת מה זה מסגרת נורמאלית של פנטזיות. וזה כן גם נותן לי להיות עם עצמי בחמלה זאת אומרת כן להגיד "אוקי אז יש לך פנטזיות" ולא להאשים את עצמי שיש לי פנטזיות. והפוך כאילו להגיד "וואו איזה יופי, יש לך דמיון מצוין וזה נורא מעניין". ככה אני מתייחסת לזה. זה יותר מין משחק כזה".

מורן:

מראיינת: "איך את גומרת?"

מורן: "פנטזיות ('יורה' את המילה במבוכה) חובה! איזה סרט שראיתי או אני יודעת מה, מספיק איזה קטע של רומנטיקה ככה ש..."

מראיינת: "איך את מרגישה עם הפנטזיות שלך?"

מורן: "Dirty, Dirty, Dirty, לא יעזור. אבל את יודעת, את מרגישה לא נוח אבל מצד שני זה רק אני, אז בסדר אז את לא נקייה אבל אין מישהו שיכול לחשוב עליך, ככה להפיץ את זה הלאה, זה רק את. כאילו כל אחד עושה דברים רעים בחיים כל אחד יש לו את הקטע שלו שהוא עשה משהו לא בסדר בחיים, אז אם זה רק את ורק את יודעת ולא תפסו אותך אז לא נורא תחליקי. את חייה עם ה"לא טוב" הזה שעשית בעבר אז לא משנה עוד משהו לחיות איתו, ככה אני רואה את זה".

אליס : "...באוננות אני כן מפנטזת, כאילו אני חושבת על בן אדם או על בנות, זה קרה לי שחשבתי על בנות".
"...באוננות אני כן מפנטזת אבל לא כשאני עם מישהו. נראה לי שאני עם מישהו אז אני יכולה יותר באמת להרגיש את התחושות שלי (להתמקד בתחושות)".

אליס מספרת שכשהיא במערכת יחסים עם גבר מסוים היא מפנטזת על גבר אחר, מה שגורם לקונפליקט ערכי :

"זה קורה לי גם לפנטז הרבה על גבר אחר זה תחושה מוזרה...אני אומרת לעצמי "וואי זה לא!"... . באותו רגע זה עזר לי כאילו להתגרות או לגמור אבל אחרי זה כשחשבתי על זה, זה סוג של משהו מביך קצת".

אליס מספרת על תכני פנטזיות שכוללות כוחניות, היא חשה שזה מתנגש עם ערכיה כפציפיסטית :
"אני חושבת הרבה (שתיקה ארוכה) על דברים קצת (מדגישה) כוחניים אני חושבת על... זה לא אונס אבל משהו כזה קצת ברוטאלי... כאילו שאני פאסיבית ושלוקחים אותי ושואמרים לי מילים גסות...נראה לי מדליק כל מיני משחקים שקושרים ... אני חושבת שזה מגרה אותי. אני חושבת שיש משהו שלא נוח לי עם זה כי זה לא מסתדר. כי אני מאוד פציפיסטית (צוחקת), אז איך לקבל את זה?... "

מימד רוחני

מיעוט המרואיינות דיברו על הקשר שבין מיניות לרוחניות. חלקן סיפרו על חוויות נדירות שבהם יחסי המין קיבלו נופך רוחני. הן מתארות זאת כחוויה נעימה מאוד ויוצאת דופן. אחת הנשים הביעה משאלה לרומם את החוויה המינית מרובד "חייתי" לרובד רוחני. זאת מתוך תקווה כי שילוב של מימדים רוחניים יאפשר לה להתחבר באופן עמוק יותר אל האקט המיני ויפתור את הדיס פונקציות המיניות מהן היא סובלת.

אליס : אני נורא אוהבת נגיד לגמור עם מישהו זה דבר מאוד מדהים...כשמסתכלים על העיניים, זה היה משהו רוחני כזה...כי קשר העין והמילים...נראה לי כיף, זה משהו אמיתי...משהו מאוד חזק ויפה. כאילו לא רק אוננות משותפת שאני כן מרגישה ככה לפעמים, זה משהו מעבר לזה.

עבור ליאורה, מגע טוב מייצר תחושה רוחנית :

"מאוד כיף, הרגשתי שהוא נוגע בי ואני כאילו עולה לשמים... ממש כאילו איזה חוויה רוחנית".

ענת מביאה משאלה לרומם את יחסי המין מרובד "חייתי", כהגדרתה, לרובד רוחני. היא מניחה שזה יפתור את הקשיים שחווה כעת ביחסי המין. בנוסף היא מניחה כי חיבור רוחני יעשיר את החוויה ויאפשר לה חיבור עמוק יותר אל עצם האקט המיני.

"הייתי רוצה ללמוד את החיבור היותר עמוק. אני רוצה ללמוד נגיד טאנטרה אני מאוד מתחברת לזה...כאילו להביא את המין, את הדבר הכל כך חייתי הזה, את המקום הזה של יחסי מין שהם בסך הכל חייתיים, להביא אותם למקום רוחני. שזה לדעתי שילוב מטורף".

"...נראה לי שזה זה יכול לעזור לי מבחינת אורגזמה גם. אם אני אביא את זה למקום רוחני אז אני כבר לא אהיה תלויה בדברים כאלה (בצעועי המין). זה תורה מאוד מאוד מורכבת. אבל זה לדעתי הדבר שאני הכי רוצה לעשות....אני חושבת שזה יביא אותי להבנות אחרות לגבי יחסי מין לחוויות לתחושות אחרות...להתחבר לדברים מבחינה רוחנית".

מימד משחקי ויצירתי

מיכל אוהבת את המשחק המקדים. מהתיאורים שלה ניתן לחוש את המימד המשחקי המהנה "אני אוהבת את הסקס עצמו (נאמר בהתלהבות). אני אוהבת את המשחק המקדים וכאילו אני לא מתעייפת מזה, אני אוהבת את זה מאוד. מהתחלה שהכרתי את זה אז ישר התאהבתי בזה".

"... משחק מקדים זה קודם כל זה כל הפעולות או כל האווירה או המתח המיני, שנוצר לפני בכלל שמתחיל כל ההתעסקות. כל המבטים והמילים והטיזים שעושים אחד לשני עם המילים החמות. לפעמים זה כזה בטיזיות לפעמים זה כזה מילים חמות. לפעמים זה ככה מריבה את יודעת ממקום כזה של פיצוץ".

ליאורה מספרת שהצד ה"משחקי" והיצירתי שבה חזקים, וזה עזר לה להתגבר על וגיניזמוס:

"הרבה דברים משפיעים עלי מבחינה חושנית. ואני גם מצוירת, כל הצבעים משפיעים עלי...וגם נכון שאני בן אדם מאוד מיני. זאת אומרת יש לי המון חיות, יש לי המון אנרגיות. אני מקשרת בין הדברים אני כי אני מאוד מחוברת לחיים ואני מאוד מחוברת לאנשים אחרים, המון דברים מרגשים אותי מעניינים אותי. אני מאוד סקרנית, אני מאוד אוהבת לנסות דברים חדשים. אז אני מחברת את זה מאוד לתחושה מינית זאת אומרת זה גם כן...אני מאוד אוהבת לשחק. כן לשחק משחקים בכלל".

"...ואז ניסינו לעשות כל מיני תנוחות ואיכשהו לא הצלחנו. ... עשינו מין ניסיון כזה מהצד ומעל וכאילו הסתבכנו. וממש הרגשתי שזה לא הולך. הסתבכנו עם הגוף עם הצורות של הגופות שלנו וזה נורא מאכזב... זה לא הולך וזה לא הולך וזה לא הולך נורא מתסכל כזה כאילו..... ואז הלכנו לעוד מטפלת מינית. והמטפלת הזאת אמרה לי כמה דברים שמאוד עזרו. אמרתי לה שכאילו אני מתחילה להיסגר כל פעם, כל פעם שאנחנו חושבים על הכיוון אז אני מתחילה להיסגר. כי אני חושבת שיהיה כאב, כי אני חושבת שיהיה אכזבה כישלון וכל מיני. אז היא אמרה "אל תלכי למקום הזה, תנסי להביא את המקום שלך שמשחק". זה דווקא מאוד עזר לי. כאילו היא הפנתה אותי לחלק אחר באישיות שלי שהוא קיים והוא חי ובריא. והיא אמרה לי "בואי נשתמש בחלק של המשחק שלך שיעזור לך להמשיך להיות פתוחה גם כשמשוה לא ידוע לך גם כשאת לא יודעת". כאילו היא עזרה לי להיכנס לתהליך של המיניות ממקום טבעי שלי. וזה מאוד עזר. זה פתח הרבה דברים...ואז אני זוכרת חזרנו אליה אחרי שבוע, אמרתי "וואו, כן יש ממש שיפור". הצלחנו דווקא בתנוחה שהוא מעלי. למרות כל המחשבה הקודמת שלי שזה לא ילך, דווקא זה היה לי בסדר. ואפילו אפילו יותר מבסדר. כאילו אפילו טוב".

פרידה מתארת כמיהה לסקס שמכיל משחק וכיף, לדעתה זה מחזק את הקשר הזוגי.

But some times you know, I need just plain, just to connect to fun, it is not like this serious thing like you are doing business. But you know, just playing around a bit, like fun, also a bit like talking like you just do dirty talk... is also the communication, but there is not just a physical, to say all these nice things, like you are beautiful, like things that are connected.

...basic kind of teasing and flirting, which I really miss in this relationship

I think that it is very important in this work, even long term relationship to keep that playing and flirting like a bit of teasing .

ענת: אני מרגישה מאוד מחוברת למיניות שלי ואני מרגישה שנגיד מבחינה אומנותית גם הרבה פעמים אני רוצה לצייר ציצים כאלה סתם...
...אנחנו מאוד יצירתיים. אז בשביל להבין את התחושות שלנו תוך כדי "אמרנו אולי נצייר תוך כדי", כי שנינו נורא כזה אוהבים לקשקש וזה. אמרנו "נשים קנבס, כל פעם ניתן איזה שפריץ כזה עם מכחול או משהו, נראה מה יצא מזה וזה יהיה מגניב לתלות את זה בסלון בבית".

ענת מתארת ניסיון מכוון לשמור על ה"ניצוץ" של מין שונה, מהנה ולא שיגרת ונחנו בכלל אנחנו נורא אוהבים כזה ללכת לכל מיני מקומות, אפילו בחוץ ... אנחנו כאילו מהזוגות לא יודעת אם פראים אבל כאילו אוהבים את... יש את האלה שהולכים לישון בלילה ובלילה ... במיטה אנחנו זה (=מקיימים יחסי מין) ... אני פחות רוצה להיכנס לכוזה, זאת אומרת לכוזה יחסים מבחינה כאילו מינית. כאילו כשנח עושים, כשלא נוח כל אחד עושה את הדברים שלו. לדעתי זה לא אמור להיות ככה. אני משתדלת למרות שזה מאוד קל להישאב לזה משתדלת שזה לא יהיה ככה.

לסיכום, נראה כי יחסי המין מזמנים לפרטנרים אפשרויות להימצא בתוך מצבי תודעה שהם שונים ממצב התודעה היומיומי. בעת יחסי המין "מותר" לשחק, להפעיל את הדימיון, להמחזיז סיטואציות, להתמקד בתחושות הגוף ועוד. מצבים אלה נחווים לרוב כמהנים ומסעירים. אולם, האפשרות שלהם להתקיים תלויה בנתונים החיצוניים והפנימיים שעוטפים את הסיטואציה ומעצבים אותה. נתונים כגון מצב הרוח והיחסים עם הפרטנר, הם שישפיעו על היכולת של האישה לגלוש למצבי תודעה אלה וליהנות מהם.

סיכום הממצאים

ניתוח הראיונות הניב ארבע תמות: א. יחסי המין בזיקה לקיום ה"עצמי" (Self) ב. יחסי המין בזיקה אל הגוף ג. יחסי המין בזיקה לזוגיות ד. יחסי המין בזיקה לתודעה. העובדה כי התמות מקיפות מימדים רבים של החוויה, מלמדות משהו על האופן שבו נשים חוות ותופסות את יחסי המין. יחסי המין מבחינת הנשים שרואיינו הם יצירה הוליסטית שמאגדת בתוכה, את הגוף, את הנפש, את הפרטנר ואת התודעה. בתוך כל תמה ניתן היה להבחין בחוטים הדקים ששוזרים יחד מימד אחד באחר, עד שהפרדה בניהם מצטיירת כמלאכותית. בפרק הבא, ייערך דיון בכל תמה תוך חיבור הממצאים אל התיאוריה ואל מחקרים דומים שנעשו.

ו. דיון

מטרת הדיון, היא להבין את הממצאים שהוצגו בחלק הקודם דרך התייחסות תיאורטית. כאמור, ארבעת התמות חובקות ארבעה מימדים שמקיפים את החוויה המינית. הדיון מאפשר הבנה עמוקה של הממצאים, מתוך שהוא חותר אחר השורשים התרבותיים והתוך אישיים המחוללים אותם. בתמה הראשונה, נעשה ניסיון להבין את מקורותיהם ואת משמעותם של "צרכי העצמי" שמבקשים מענה בעת יחסי המין. בתמה השנייה, נעשה ניסיון לאתר את החוטים הדקים המחברים גוף ונפש ושמייצרים חוויה הוליסטית שבה פרקטיקות גופניות ומצבים מנטאליים מזינים זה את זה. בתמה השלישית, נעשה ניסיון להבין את מורכבות היחסים שבין המושגים "יחסי מין" ו"קשר זוגי" וכן לאתר את ההשלכות של חיבור זה לגבי נשים. בתמה הרביעית, נעשה ניסיון להבין את מצבי התודעה הייחודיים ליחסי המין דרך מושג "מרחב הביניים" של וויניקוט (1995/1971). הדיון כולל התייחסות לרבדים שונים ומגוונים שיש להם השפעה על חוויית יחסי המין. בין היתר, נבחנת השפעתם של נתונים תרבותיים, כלכליים, פוליטיים, תוך-אישיים, בין-אישיים ואפילו רוחניים. התנועה שמתקיימת לאורך כל הדיון בין שכבות ההשפעה השונות, ממחישה את האופי ההוליסטי של חוויית יחסי המין.

ו.א. תמה א- יחסי המין בזיקה לקיום ה"עצמי" (Self)

ליחסי המין ישנם משמעויות שונות עבור נשים. בתמה זו, אני מבקשת להאיר את האופן שבו יחסי המין "מתכתבים" עם צרכים רגשיים שונים של האישה. ישנן אינטראקציות מיניות שבהן נשים חשות כי הצרכים והציפיות המוקדמות שאיתם הן נכנסות למיטה, אכן נענים. מאידך, ישנן סיטואציות בהן צרכים אלה אינם נענים ותחת זאת האישה חווה תסכול, פחד וכאב. הדיון כולו עטוף בתוך ההנחה כי יחסי המין "מתכתבים" עם חוויית הדיאדה המוקדמת של הילד עם אימו. בין הדיאדה הינקותית והדיאדה הזוגית-מינית בבגרות ישנם קווי דמיון וניכרת השפעה של זו הראשונה על האחרונה. הנחה נוספת המלווה את הדיון היא ההנחה כי "האישי הוא פוליטי". מבנים תרבותיים, חברתיים ופוליטיים משפיעים על הפרט. הם מעצבים, בין היתר, את הציפיות וההנחות המוקדמות שאיתם מגיעים השותפים למיטה הזוגית. לכל אלה, ישנה השפעה על איכות החוויה המינית ועל האופן שבו האישה ובן זוגה יחוו את האינטראקציה המינית.

בחלק הראשון, התמקדתי ב"צרכים הראשוניים" כפי שאלו הומשגו על ידי וויניקוט (1995/1971). צרכים כגון ביטחון, קשר וקרבה לאדם אחר, מלווים את האדם מרגע לידתו ולאורך כל חייו. יחסי המין "מהדהדים" את הקשר הדיאדי המוכר לאדם מינקותו ומעוררים ביתר שאת את הכמיהה למילוי צרכים אלה. הדיון מתמקד במקרים שבהם הצרכים הראשוניים נענים בחיוב ומאידך, במקרים שבהם צרכים אלה נתקלים בסירוב. כך גם, אדון בשאלה האם ולמה צרכים אלה חשובים כל כך לנשים. בחלק השני, התמקדתי בצורך שאותו ביטאו מספר מרואיינות. זהו הצורך להיות "מובלת" על ידי בן הזוג בעת האינטראקציה המינית. הנשים ביטאו ציפייה כי בן הזוג יוביל אותן בנתיבי התשוקה המינית, ילמד אותם ואף יאמר להן מה לעשות. הדיון יתמקד בשאלת המקורות של

צורך זה, מקורות דינאמיים-אישיים ומקורות חברתיים. בחלק השלישי, התמקדתי בצורך של האישה לקבל פידבק חיובי על ה"עצמי" דרך יחסי המין. הפידבק נוגע לערך הגופני של האישה, לערך ה"מיני" שלה ומתוך שני אלה- לערך העצמי שלה. הדיון יתמקד בדמיון שבין הצפייה לקבלת פידבק חיובי בעת אינטראקציה מינית לבין הצורך הנרקסיסטי של התינוק לזכות ב"מבט המתפעל" של אימו, מבט חיובי שתורם לבניית הערך העצמי של הילד (קוהוט, 2005/1984).

1. יחסי המין כאתר לסיפוק צרכים ראשוניים

בכל הראיונות, העיסוק העיקרי של הנשים היה בקשר שלהן עם הפרטנר המיני. כל אחת התייחסה לנקודות אחרות, חלקן דיברו על הביטחון שהם מחפשות דרך יחסי המין, חלקן דיברו על יחסי המין כדרך לתקשורת והפגת בדידות וחלקן הדגישו את הכוליות של החוויה (ראי עמ' 44-46). מהראיונות עולה כי כאשר הצורך להתבטא, לבטא אגרסיות, לקבל חום, אהבה ותחושת ערך עצמי נענות בתוך הסיטואציה המינית- היא הופכת לעוצמתית ומהנה.

הציפיות שביטאו המרואיינות דומות ל"צרכים הראשוניים" של הילד מאימו. על פי וויניקוט הילד זקוק מאימו להגנה, קרבה, אהבה ולתחושה של שליטה (וויניקוט, 1971/1995). הדימיון שבין העמדה של הילד כלפי אמו והצפיות שלו ממנה לבין העמדה של האישה ביחסי המין והציפיות שלה מהפרטנר, אינו מקרי. פרידמן מסבירה כי "המפגש הראשון של אישה עם רוך, חום, הזנה, חושניות והדדיות הוא בקשר שלה עם אמה. הקשר הראשוני עם האם הוא הקשר החזק ביותר ובמובן מסוים מנסים גברים ונשים לשחזרו כל ימי חייהם" (פרידמן בתוך ינאי ואח', 2007, עמ' 203). פרידמן מסתמכת בדבריה על וויניקוט ופירברן שהראו בעבודותיהם את הדמיון שבין יחסי גבר-אישה ויחסי אם-תינוק. פירברן הכיר בכוח היצרי והארוטי של הליבידו. העוצמה שבלבידו נובעת מתוך כך שהוא שחקן מרכזי ביצירת הקשר הראשוני והמשמעותי עם ההורה. כמו קליין, כך פירברן טען כי האזורים האירוטוגנים משמשים כמתווכים בין הילד לבין האובייקטים אליהם הוא מבקש להיקשר (Klein;

Fairbarin בתוך מיטשל ובלאק, 2006)

העובדה כי היצרים הם שחקנים מרכזיים ביכולת לרקום קשר חזק ומשמעותי עם ההורה, תשוחזר בהמשך גם ביחסים זוגיים. מכאן, שלמיניות, לאברי המין וליצר המיני יש חלק מהותי ביצירת קשרים עם אחרים משמעותיים, הן בילדות והן בבגרות. התשוקה למגע, הן אצל הילד והן אצל אימו שייכת לליבידו, השותפות הדיאדית בניהם היא אשר מניחה את הבסיס לאופי היחסים המיניים שיקיים התינוק בבגרותו (ירום, 2003). דרך פירברן וויניקוט שמדגישים את המימד היצרי והחושני של הקשר אם-תינוק, ניתן להבין כי מה שהופך קשר מיני כמו גם קשר דיאדי לעוצמתי הוא העובדה כי בשניהם משולבים אלמנטים רגשיים עם אלמנטים חושניים ויצריים (דיינס ופרט, 2004).

המפגש המיני הוא משמעותי לאישה כי הוא מהדהד את חוויית הקשר הראשונה עם האם. מעניין כי על הדמיון שבין הדיאדה המוקדמת והזוגיות הבוגרת, אף מרואיינת לא דיברה באופן מפורש. ניתן להניח כי הסיבה לכך נעוצה בעובדה שהקשר הדיאדי בהיותו קשר מוקדם ופרה מילולי, מונח בחלקים הלא מודעים של התודעה, הוא אמנם מפעיל אותנו אך נסתר מעינינו.

צרכים ראשוניים הנענים בשלילה

מורן (עמ' 45) תיארה תחושה של בגידה באמון וחוסר ביטחון בתוך המפגש המיני. מורן סיפרה כי היא נושאת איתה את הזיכרון הטראומטי המוקדם גם בתוך הקשר הנוכחי עם בן זוגה. בולבי וויניקוט, כל אחד עם הדגשים הייחודיים לו, מבהירים כי במידה והפרט לא יחוש כי הקשר הוא קשר "מקדם ביטחון" הוא לא יוכל לחוש משוחרר ומסופק בתוכו. וויניקוט הדגיש את מרכיב ה"אמון" וטען כי הוא הכרחי על מנת לבטא "עצמי אותנטי", כמו בקשר עם ההורה כך גם בקשרים האינטימיים בבגרות (וויניקוט, 1995/1971; Bowlby, 1999).

דינרס ופרט (2004), מתבססים על ההנחות של וויניקוט ומסבירים כי יחסי המין "מהדהדים" את השלב המוקדם של האשליה האומניפוטנטית של הילד. הילד חייב לחוש ביטחון עם אמו שזו תספק את צרכיו ולא תפגע בו על מנת לחיות במצב של "הוויה מתמשכת" (Going On Being) אינטגרטיבית שבה יש חיבור בין המציאות הפנימית (התשוקות, היצרים, היצירתיות) ובין המציאות החיצונית.

המרכיב המשמעותי, הן ביחסים הדיאדיים והן ביחסי המין, הוא הפרטנר. הפרטנר אמור לספק סביבה אוהדת, מעניקה לא שיפוטית או מכאיבה. הסיטואציה המינית כמו הדיאדית מחייבת אמון באחר שיאפשר נסיגה אל תוך העצמי, שחרור שליטה והתמקדות בסיפוק הצרכים הפרטיים. סיפוק של צרכים רגשיים (ביטחון, אהבה וקשר) כמו גם סיפוק של צרכים גופניים (עוררות וסיפוק גופני-מיני).

סביבה פוגענית ולא אמינה- תיצור פגיעה באמון וניתוק בין התשוקות והמאוויים הפנימיים לבין ההתנהגות החיצונית, ה False Self שיופעל כמנגנון הגנה יבטא את עומק הפגיעה שחווה הפרט. בולבי מסביר כי קשר שבו הפרט לא חש שצרכיו לביטחון והגנה נענים יעוררו תחושות של חרדה וכעס, כפי שאכן התבטא אצל מורן.

התשוקה לקשר כמאפיין נשי

ההתמקדות של נשים במימד הקשר בחוויה המינית מוסברת על ידי גיליגן וצ'ודורו, מהבולטות בזרם ה"פמיניזם התרבותי", כחלק מהסוציאליזציה של נשים בעולם פטריארכאלי (Chodorow, 1979; 1989; 2003; גיליגן 1995/1982). על פי צ'ודורו, נשים "מוסללות" אל עבר בניית קשרים שמאופיינים בקרבה ואינטימיות כבר דרך יחסי האובייקט מול האם. בשלב הפאלי, כאשר בנים ובנות נעשים מודעים להבדלים הביולוגיים בניהם הם מתחילים לפתח מודעות גם להבדלים המגדרים-חברתיים בניהם. בשלב זה האם מנתבת את הבן אל עבר ניתוק ממנה והתחברות עם הספרה החיצונית ועם האב, בעוד את הבת היא מותירה קרובה אליה. הבת אינה נאצלת לנתק את הקשר הסימביוטי עם אמה שממנו היא ממשיכה ליהנות עוד שנים רבות. בחוויה של הילדה "נצרב" החיבור שבין קשר בין אישי לבין אלמנטים של חום, רך ביטחון וקרבה. זו הסיבה, על פי צ'ודורו, שנשים מבקשות קשרים כאלה ושקל להן, יותר מאשר לגברים, ליצור קשרים מעין אלה.

גיליגן המשיכה את הקו המבדיל בין פסיכולוגיה גברית ונשית. עולמה של האישה הוא "עולם של קשרים" (גילגן, 1995/1982, עמ' 55), נשים יוצרות קשרים דמויי רשת מרובי חיבורים, קשובים ורגישים לאחר. נשים מטבען מבקשות את החיבור, וכשהן לא נענות מתעוררת בהן חרדה. ניתן להניח כי ההתמקדות של המרואיינות באלמנטים של קשר וקרבה, מרמז על הצורך לתת מזור לחרדות קיומיות ולפחד מפני האפשרות של להיות לבד ללא הגנה. חרדות אלה מבוטאות היטב בתיאורית ההתקשרות של בולבי (Bowlby, 1999).

אליס (עמ' 45) תיארה את ההשתוקקות לקשר ואת התפוררות המתח הפנימי כשזו נענית, בהשוואה למצב של אוננות עצמית שבו היא נותרת לבדה. אוננות, על אף שהיא מפרקת את המתח הגופני והרגשי, אינה מספקת אותה לאורך זמן ואף מנכיחה את היותה לבד: "איך אני מרגישה? קצת מסכנה כאילו... אני רואה את זה כתחליף של אישה בודדה".

לעומת זאת קשר מיני גם אם הפרטנר מזדמן, עונה על צורך רגשי עמוק יותר, אליס לא יודעת להגדיר אותו אבל חשה שהסיפוק הוא עמוק יותר והאפקט של הרגיעה הוא ארוך יותר:

"אם אני בתקופה מאוד לחוצה אז אני מאוננת נגיד (כדי) להירדם בקלות וזה כאילו משהו שאני יכולה לעשות את זה כל יום או כמה פעמים ביום אבל המתח הזה הוא עדיין כאילו חוזר כאילו ... ואם אני הייתי עם מישהו, אז זה כאילו זה נתן לי אנרגיה חדשה לא יודעת לשבועיים לא יודעת לכמה זמן אבל זה נתן לי משהו הרבה יותר חזק. כאילו זה לא זה לא אותו סוג של... זה נתן לי הרבה, הרבה יותר. למה? כי אני למדתי שגם כאילו הקשר הרגשי שיש אפילו אם זה לא, אם אין אהבה- זה משהו אחר כאילו כי זה להגיע לסיפוק, זה ממש להוריד את המתח אצלי".

לסר-ברנדט (2002), שחקרה את החוויה המינית של נשים וגברים מצאה כי נשים מדרגות את עצמן גבוה יותר מגברים בכלל בתמת ה"יחסים" ובפרט בקטגוריה שהוגדרה על ידי החוקרת כ"משאלה לקבל רגש ומעורבות מהפרטנר". קטגוריה זו מאגדת תחתיה את הכמיהה של האישה לקשר קרוב ואינטימי, קשר שהוא רגשי בעיקרו. ממצא זה דומה לממצאי מחקרם של בני הזוג הנדריקס, שגילו כי נשים מכוונות יותר מגברים למימד הקשר והיחסים שבתוך הסיטואציה המינית (Hendrick & Hendrick, 1995). נראה כי הדגש הרב ששמו המרואיינות על נושא הקשר והקרבה, עולה בקנה אחד עם ממצאים אמפיריים נוספים.

לסיכום, הרצון של האישה כי יחסי המין יהיו מרחב לסיפוק הצורך בקרבה ובטחון מתכתב עם צרכים דומים בתוך "זוגיות" מוקדמת יותר, הזוגיות שלה עם אמה. אופי הגידול בינקות משפיע על איכות החוויה המינית, בין היתר, בגלל הדמיון בניהם. בשתי הדיאדות הללו, צרכים רגשיים בסיסיים מתערבבים עם תחושות חזקות של יצריות גופנית. נראה כי הציפייה לסיפוק צורכי "קשר" בתוך יחסי מין מאפיינת בעיקר נשים. זאת לאור ה"הסְלָה" התרבותית של נשים, כבר בצעירותן, לחפש אחר קשר ולהגדיר את עצמן דרך קשרים.

2. הכמיהה להיות מובלת

חלק מהמרואיינות, סיפרו כי בתוך החוויה המינית הן נהנות להיות מובלות ואף מצפות כי בן זוגן יוביל אותן ואת הסיטואציה המינית כולה. הצורך להיות מובלת מחולק לשני תתי-תוכן:

ראשית קיימת הציפייה כי בן הזוג "ייקח אחריות" על האקט המיני. ישנה הנחה כי המרחב המיני בכללותו, דהיינו: היצר, התשוקה והצורך בקיום יחסי מין- שייכים לעולם הגברי. הנשים סיפרו כי הן מצפות מבן זוגן לזום אינטראקציות מיניות, לדעת מה ואיך צריך לעשות, ולקחת על עצמו את תפקיד ההובלה של האישה.

שנית, שמעתי את התשוקה להיות פאסיבית בתוך האקט המיני, בעוד הגבר אמור לתפוס את התפקיד האקטיבי. ההיענות של האישה לאקטיביות הגברית יכולה להיות בשתי דרכים: האחת, שהאישה תיענה ואף תהפוך לאקטיבית, אך רק לאחר שהגבר יזם והחל באקט המיני. השנייה, שהאישה "תפקיד את גופה" בידי הגבר ותשמש כלי פאסיבי בשירות תשוקתו.

אישה-פאסיבית גבר-אקטיבי, הבניות פטריארכאליות

השאלה למה נשים משתוקקות להיות פאסיביות במרחב המיני, מתחדדת על רקע האווירה החברתית הפמיניסטית. אווירה שבה נשים חותרות להיות יותר ויותר אקטיביות בכל תחום בחייהן ומתנגדות לכל אפשרות להופכן לכלי בשירות צרכיו של אחר.

החוקרת הפמיניסטית שרי הייט (1967; 1991) מסבירה כי התרבות הפטריארכאלית מחלקת בין מיניות אקטיבית לפאסיבית, כאשר החלקים האקטיביים משויכים לגבר והפאסיביים לאישה. דינרשטיין (Dinnerstein, 1976), מקבילה את הדימוי של מיניות נשית בתרבות הפטריארכאלית ל"בת היס" ואת הדימוי של מיניות גברית ל"מינוטאור" (שור-אדם). לטענתה, התרבות מבנה בנו את ההנחה כי מיניות נשית היא בעלת מאפיינים של עדינות, קבלה, מצע בשירות האחר הגברי, חשק נמוך וכדומה. לעומת זאת, מיניות גברית מובנית כתוקפנית, אקטיבית, דורשנית, הגבר מתואר כבעל מזג מיני חם ומתפרץ.

הייט, נאמנה לאמירה הפמיניסטית כי "האישי הוא פוליטי", טוענת שנשים מגיל צעיר מחונכות להתכחש לחלקים האקטיביים, הדורשים, ה"עומדים-על-שלהם" בכל תחומי החיים ועל אחת כמה וכמה בכל מה שנוגע לצרכים מיניים. מערכת הציפיות התרבותית-פוליטית, מחלחלת את הביטויים המיניים האישיים ביותר, ומבנה ציפיות תואמות-תרבות.

על פי הממצאים במחקר, נראה כי חלוקה תרבותית זו אכן מחלחלת אל הציפיות של הנשים מעצמן מבני זוגן. לעתים הציפייה מקבלת נופך רומנטי, כמו שתיארה זאת מורן (עמ' 46) כשהביעה את הרצון שלה להתבגר דרך מסע החניכה של הגבר אותה, כמו אב המגדל את בתו.

אליס, סיפרה כמה היא נהנית להיות פאסיבית בעוד הגבר הוא היוזם, הוא זה שלוקח אותה ו"פועל עליה" (עמ' 47). בחלק אחר של הראיון אליס סיפרה כי כילדה שגדלה בבית דתי, היא חונכה להתכחש לכל כמיהה מינית שנתפסה כחטא. יתכן שההשתוקקות ליוזמה ולאקטיביות הגברית היא הערוץ היחיד שדרכו היא יכולה לאפשר לעצמה ליהנות ממיניות. הגבר היוזם "לוקח על עצמו" את האחריות למעשה המיני ואגב כך גם את האשמה, את תחושת החטא וכדומה. אליס לוקחת את תפקיד האובייקט הפאסיבי, כך שהיא יכולה ליהנות מן המיניות תוך שהיא פותרת את עצמה מתחושות האשמה המתעוררות בה.

מהלך נשי זה מקבל אישוש מהתיאוריה של בנג'מין שטוענת כי על מנת שהבת תוכל להתחבר למקורות העוצמה והליבידו שבתוכה היא חייבת לחבור לאב, ומאוחר יותר לגבר, שברמה התרבותית מסמל את הפאלוס, היצר והאקטיביות. לכתחילה, אקטיביות מינית קיימת גם בנשים, אולם ביטויה באופן עצמאי עלול לעורר חרדה באישה, מכיוון שהיא תצרום בתוך הנוף הפטריאכלי. לכן, חבירה לגבר או השלכת צרכיה המיניים על הגבר כמי שיזם את האינטראקציה המינית, מאפשרים לאישה "לחיות בשלום" עם ביטויי המיניות האקטיבית והמתפרצת שלה עצמה.

התשוקה לאובייקטיפיקציה של ה"עצמי"

בנג'מין (1988/2005), שחקרה את התשוקה הנשית מפריזמה פמיניסטית ביקורתית, טוענת כי "החלוקה המגדרית הקיימת כיום, אינה מאפשרת קיום משותף של "יכולת פעולה" (Agency) ושל תשוקה נשית" (שם, עמ' 138). במילים אחרות, היא טוענת כי כל תשוקה נשית מעוצבת דרך מאפיינים של פאסיביות ושל אובייקטיפיקציה. עוד מתחילתה של דרמת "קנאת הפין", הילדה לומדת כי היא כמו אימה נחותה חברתית ונטולת כוח באופן יחסי לגבר. האם מייצגת את המרחב הביתי, את היותה אובייקט בשירות צורכיהם של אחרים (בעלה, ילדיה) ואילו האב מייצג את הסוברניות, הכוח, העצמאות השחרור, ההגשמה העצמית, החוץ. הילדה המזוהה עם אימה נאלצת לספוג את המסרים הללו, אולם כל חייה היא תשאף להתחבר לחלקים האקטיביים (הגבריים) בתוכה. הילדה תעשה זאת על ידי שאיפה שהאב יכיר בה כסובייקט נפרד, עצמאי ובעל כוח. לטענת בנג'מין, ברוב המקרים האב לא נענה או נענה באופן חלקי לכמיהה של הבת. לכן הבת תפנים כי היא, כמו אימה, אובייקט מְקַבֵּל (רצסיבי). הכמיהה הלא ממומשת של הבת תשוחזר באהבה הבוגרת. האישה עלולה למצוא את עצמה בעמדת הערצה כלפי הגבר, הסובייקט, החזק, דרכו היא תנסה להתחבר לחלקים האקטיביים בתוכה. במילים פשוטות האישה חושבת לעצמה "אם אני אתחבר לגבר החזק הזה, גם אני אהיה חזקה". בנג'מין נשענת על התיאוריה ההגליאנית של יחסי "אדון-עבד" (פינקרד, 2010) וטוענת שככל שהכמיהה הנשית לא תיענה, כך האישה תהפוך עצמה יותר ויותר לאובייקט תשוקתו של הגבר, בתקווה שהוא יכיר בה.

על אף התיאור הרדיקלי של בנג'מין, היא אינה טוענת כי כל זוג יגיע למצב כה קיצוני. אולם, אצל זוגות רבים ניתן למצוא מוטיבים חלקיים מתוך אותה דינאמיקה. ננסי פריידי (1933) חקרה פנטזיות של נשים, כולל פנטזיות בעלות תכנים של שליטה, כוחניות ואובייקטיפיקציה של האישה. לטענתה אין הקבלה בין ההנאה של האישה מיחסי "אובייקט-סובייקט" במיטה לשאיפות של נשים מחוץ למיטה, ביחסי הכוח הזוגיים. לטענתה, על מנת שאישה תיהנה מיחסי "שולט נשלט" במיטה, ההקשר חייב להיות של הסכמה והדדיות, תוך ידיעה כי יחסים אלה שייכים למרחב המיני ולא גולשים לשאר מרחבי הקשר הזוגי.

הסיבות לתשוקה לאובייקטיפיקציה הן מגוונות. המרואיינות, בדומה לממצאי מחקרים אחרים (פריידי, 1993; פליסקין, 2007), מדווחות על הנאה מרובה כאשר דינאמיקה זו אכן מתרחשת בתוך הקשר של הסכמה והדדיות.

התשוקה להסרת אחריות ושליטה

הרצון להיכנע בידי של האחר יכול להיות מובן גם כרצון לשחרור משליטה ואחריות. פתחתי בשאלה למה דווקא בעולם "פמיניסטי" כל כך שבו נשים לא מוכנות עוד לחוש נשלטות, קיימת התשוקה המינית להיות נשלטת על ידי האחר. מיטשל (2009/2002) מציע כי המרחב המיני הוא בדיוק המקום שבו מותר לנו להיפגש עם התשוקות האסורות שלנו. השיח הפוליטי הנוכחי שבו "מה שנכון" הוא לחתור לשליטה בכמה שיותר תחומים, מצמצם מאוד את מבנה העצמי. כל אדם מעצב לאורך חייו זהות עצמית. עיצוב הזהות וליטושה כרוך בוותור על כל מיני "מבני עצמי" חלופיים. מיטשל מבין את הכמיהה להתמסרות-עצמית בתוך יחסי המין, כנובעת מתוך הרצון לחתור תחת מבנה העצמי היומיומי, לערער את החוויה השגרתית של העצמי שכבול בתוך סד של ציפיות חברתיות ואישיות. "כל מיני כניעויות, ויתורים על שליטה עצמית...כניעת העצמי לאחר, להניחו בידי הזולת...הכנעת השליטה הרצונית לתחושותינו הגופניות, להפתעות הבלתי צפויות של הפיזיות, כניעת העצמי הרגיל לעצמיים פוטנציאלים אחרים המופיעים בפנטזיה...כניעת העצמי למקצבו של האחר" (עמ' 86). המשותף לקשת ה"כניעויות" הללו הוא תחושת השחרור שבהתמסרות בידי אדם אחר. בציפייה של אליס ובתיאור המענג של נעמה (עמ' 47) אפשר לשמוע את "אנחת הרווחה" מכך שאדם אחר, גבר חזק ויודע, משחרר אותן לרגע מהצורך "להחזיק" ולתחזק את מבנה העצמי, את הפרסונה היומיומית.

פילסקין (2007), מצאה במחקרה כי הכמיהה לפאסיביות אצל נשים נובעת ממקור מעט שונה. לטענתה, בעולם שמצפה מהאישה לדאוג כל הזמן לאחרים שבסביבתה, לא להיות אנוכית, להתחשב, לעשות למען האחר, אין זה מפליא כי אישה תיהנה מהתחושה שהיא נחה בעוד האחר עובד ועומל. ההיתר להיות פאסיבית הוא איפשר להתמקד בעונג הפרטי, להשתקע בחוויה הפיזית והרגשית שלה עצמה מבלי לדאוג לאדם אחר.

התחברות אל המיניות בתוך מרחב בטוח

התיאור של מורן את הפרטנר המיני כ"אב-מגדל", מוסבר על ידי בנג'מין (2005/1988) שמסתמכת על תיאורית יחסי האובייקט (וויניקוט, 1995/1971). הגבר השולט, הלוקח אחריות על האקט המיני, המוביל את האישה-ילדה בשבילי המיניות כמו מורה דרך, הוא כמו אותה אם שמאפשרת לילד "מרחב בטוח" לגלות דרכו את העולם. נסיכת הביטחון הגברית שהאישה כמהה לה, תפקידה להפחית את החרדה של האישה מפני האינטראקציה המינית. הפחתת החרדה אפשרית רק בתוך "מרחב בטוח" שאותו ישרטט הגבר (מתוקף הציפייה המגדרית ממנו). רק כך האישה תוכל להרשות לעצמה להשתחרר, להתמסר ולגלות את מעיינות המיניות שלה, כמו הילדה המגלה את מעיינות היצירתיות שבתוכה כאשר האם מספקת לה "מרחב בטוח".

אם כך, נראה כי הרצון להיות מובלת, הוא חלק מתוך רצון רחב יותר להיות מטופלת, כמו ילדה בידי אימה. פרידה בדבריה (עמ' 47), ממחישה את הרצון להיות מובלת ומטופלת בידי אדם אחראי, אדם שנתפס בעיניה כ"יודע", כ"בטוח בעצמו" וכמישהו שניתן לסמוך על יכולת ההובלה שלו.

פירברן, וויניקוט, בולס ואחרים, מסבירים כולם איך יחסי האהבה הבוגרים מתכתבים עם היחסים הדיאדים בילדות. לגוף ולאזורים האירוגניים יש תפקיד חשוב ביצירת התחושה של גידול הורי מסור

ובטוח (Winnicot; Fairbarin בתוך מיטשל ובלאק, 2006; בולס, 2009/2000). נראה כי התשוקה של פרידה להיות מובלת בעת יחסי המין דומה מאוד לתשוקה ולתקווה של הילד חסר ההגנה, כי האם תוביל אותו בבטחה במפגש שלו עם העולם הלא מוכר והמאיים.

לסיכום, נראה כי הרצון להיות מובלת במרחב יחסי המין נובע מתוך מקורות שונים: ההתכתבות עם צרכים פרה-אדיפליים, ההטמעה של הבניות מגדריות סטריאוטיפיות, הרצון לשחרר שליטה ועוד. ניתן להניח כי ישנן סיבות נוספות, כל אישה על פי צרכיה והעדפותיה. מהממצאים עולה כי כאשר משאלה זו מתגשמת, בדומה להגשמת משאלות אחרות, היא מסבה עונג רב לאישה.

3. יחסי המין כבקשה לפידבק חיובי על ה"עצמי"

המפגש המיני, רגע הכניסה של אישה אל תוך סיטואציה מינית הוא רגע שברירי, רגע שיש בו סיכון ברמה הרגשית ולעיתים גם ברמה הגופנית.

מורן תיארה זאת כך: "קשה לי לחשוף עד היום את עצמי כאילו להתפשט ממש.... החשופה הזאתי הערומה (נאמר בהדגשה ובמלמול, קשה לה לגיד את המילה)... זה הרגשה לא נוחה רואים את כל הדברים שאת יכולה בעצם להסתיר וליפות", זוהי חשיפה גופנית ורגשית, חוסר מוגנות מאחורי בגדים, הכוונות חשופות, הגוף חשוף למבט הגברי והחשש מפני דחייה או פגיעה של הצד השני נוכחת באוויר.

ברגע הזה, רגע משברי, אישה זקוקה לחיזוק, ממצאי המחקר מראים שבין שאר המוטיבציות, נשים נכנסות לתוך אינטראקציות מיניות מתוך כוונה לקבל חיזוק לתחושת הערך העצמית והמינית שלהן. ביסוס הערך העצמי-מיני, נשען במידה רבה על הרצון לזכות בפידבק חיובי על המראה הגופני ועל הרצון לחוש מפתה, כזו שקשה לעמוד בפניה. בתמה זו התמקדתי בצורך של האישה להעלות את הערך העצמי שלה דרך שני אלמנטים: מראה גופני ומידת יכולת הפיתוי (שמבוססת במידה רבה על המראה הגופני). הבחירה מבוססת על החומר שעלה בראיונות. מסקירת הספרות שתוצג להלן, יתברר כי אין זה מקרי שנשים מבקשות להעלות את ערכן העצמי דרך המראה הגופני, נטייה זו צומחת בתוך "אקלים תרבותי" שנותן משקל רב למראה החיצוני של נשים. אקלים שבעטיו ההערכה העצמית של האישה מבוססת במידה רבה, על המראה הגופני שלה (וולף, 2010/1992).

רעיונותיו של פוקו (1996/1976), מאפשרים להבין את מרכזיותו של הגוף בהערכה העצמית, מזווית נוספת. פוקו רואה בגוף האנושי "אתר" או "לוח" שעליו נחקקים החוקים החברתיים ובו הם נבחנים. עבור כל בני האדם, וביתר שאת עבור נשים, המראה הגופני ותחושת הערך הגופני-מיני שלהן נבנית מתוך דיאלוג מתמיד עם המסרים החברתיים. מסרים שקובעים עבורנו מהי אישה יפה, איזו אישה ראויה להיות נחשקת וכדומה, מופנמים על ידינו. ההתנהגות של כל פרט יכולה להתנגד או לחזק את המסרים הללו. מריטת שערות, ניתוחים קוסמטיים וכדומה, כל אלה הם "חקיקה" בגוף של הנורמות החברתיות. עם החוקים החברתיים הצרובים על עורנו אנו מגיעות אל הסיטואציה המינית. ברגע זה אין אנו יכולות להימנע מהמבט הגברי שמולנו, מבט אוהד או שופט, אוהב או מזלזל. האישה עומדת מול הגבר ומול האידיאלים החברתיים לגבי יופי, וההשוואה היא בלתי נמנעת.

הציטוטים שהובאו בפרק הממצאים (עמ' 47-49) ממחישים כולם כי הרצון לקבל פידבק חיובי על המראה החיצוני מקפל בתוכו שני אלמנטים: האלמנט הראשון הוא ההנחה שפידבק חיובי על המראה החיצוני, מעיד כי הפרטנר מעריך גם את העולם הפנימי של האישה. האלמנט השני והמשמעותי יותר, שמקופל בתוך הציפייה לפידבק חיובי, הוא רגשות הנחיתות העמוקות שאיתן מגיעה האישה אל מרחב יחסי המין. רגשות נחיתות שנוגעות למראה הגופני או לערך העצמי. האישה מבקשת דרך המבט הגברי, לשנות את ההנחות המוקדמות השליליות שלה על עצמה.

ערך גופני נמוך, שמקבל אשרור בתוך יחסי המין

פרידה, מורן ושני סיפרו כי הן לא אוהבות את המראה הגופני שלהן. פרידה מקווה לשנות את הדימוי הגופני הנמוך דרך הניסיונות לפתות את החבר שלה. היא מקווה שהוא "לא יוכל לעמוד בפניה" ובכך היא תמצא מזור רגעי לדימוי הגופני הפגוע. אולם, כאשר החבר לא מעוניין בקיום יחסי מין באותו הרגע (לא משנה מאיזו סיבה) פרידה ישר מניחה שזה קשור למראה שלה. היא מניחה שהיא לא מושכת מספיק וכך המעגל של חוסר ביטחון בסיסי בגוף הולך ומתעצם, כאשר לתחושתה הדחייה שלו מאששת את היותה לא מושכת.

נעמי וולף (2010/1992), מסבירה כי מיתוס היופי מחלחל אל הזירה המינית ומחבל בהנאה המינית של נשים (וגברים). מיתוס היופי שמשתייך את הערך העצמי של נשים אך ורק על המראה החיצוני שלהן, מגדל בנשים רגשות נחיתות ופחד מדחייה, בתוך יחסי חיזור ואהבה.

מיתוס היופי מעביר את המסר כי רק אישה שעומדת בסטנדרטים של אידיאל היופי ראויה להיות נאהבת ורצויה. לגברים ישנה לגיטימציה תרבותית לבחור את בנות זוגן, במידה רבה, על פי המראה שלהן, ומכאן המסר שאם האישה נדחית, אז למראה החיצוני שלה יש משקל כבד בכך. מתוך הדוגמאות שהובאו לעיל נראה כי נשים אכן מפנימות את המסר הזה. פרידה מתארת איך היא "משליכה" על המראה שלה את הסיבה לכך שהחבר לא מעוניין לקיים איתה יחסי מין.

כך גם שני, שנמצאת בשלבי הריון מתקדמים, מניחה כי העובדה שהיא לא "נראית מושכת" כהגדרתה, היא הסיבה לירידה בחשק המיני שלה. על אף שבן זוגה נמשך אליה ומעוניין לקיים איתה יחסי מין, היא דוחה אותו מתוך מחשבה שהיא כעת, בגלל המראה שלה, משמשת עבורו "ברירת מחדל". היא מניחה כי הוא שוכב איתה רק בגלל שהוא מציית לחוקי המונוגמיה, ושוללת את האפשרות שהוא באמת נמשך אליה, על אף שהיא בהריון.

מדברי המרואיינות ניכר כי הן הפנימו את הסטנדרטים של אידיאל היופי, ושונאות חלקי גוף שלא עונים על האידיאל התרבותי. התיאור המפורט של מורן (עמ' 49) את כל חלקי הגוף השנואים עליה מעיד עד כמה היא הפנימה את המסרים התרבותיים. וולף טוענת כי נשים שונאות בגופן בדיוק את מה ש"שונאי נשים" (מיזוגנים) שונאים בנשים- את כל אותם איברים הנתפסים כמיניים, אותם האיברים המוצגים לראווה במדיה, אותם האיברים שאנשים ורוצחים נהנים להתעלל בהם ואותם האיברים שנשים מפקירות בידי מנתחים פלסטיים, כשהן משתפות פעולה עם האלימות המופנית כלפיהן. האמירה החריפה של וולף מושתתת על פריזמת הניתוח של הפמיניזם הרדיקאלי, שלפיה מיתוס היופי בא לשמר את הנחיתות הנשית ביחס לגברים. וולף מסבירה כי תרבות היופי מעודדת את חוסר הנחת של האישה מהמראה החיצוני שלה ובכך מעודדת תחושת של האשמה עצמית- אישה

עשויה להניח שאם היא חווה חוסר סיפוק או דחייה ביחסי המין- היא האשמה בכך, כי היא לא יפה מספיק.

שני, פרידה ומורן, על אף תשוקתו של הגבר אליהם, אינן מסוגלות ליהנות מההיזון החוזר. הן מבטלות אותו בטענה שהמבט הגברי לא אותנטי. מיטשל (2009/2002), היה מסביר את המהלך הזה כך: "אנו נעים מעלה או מטה...אך מוצאים את עצמנו בדיוק במקום בו התחלנו" (שם, עמ' 72). זאת אומרת, הנשים מקוות לקבל במיטה את החיזוק החיובי שהן כל כך זקוקות לו, אבל בסופו של דבר, כמו שאמר סאליבן, הן משחזרות ומאשררות דרך האינטראקציה הנוכחית את מה שממילא חשבו על עצמן. סאליבן מסביר שבתוך יחסים אינטימיים אנו משחזרים דפוסי יחסים קודמים המוכרים לנו (Sullivan בתוך מיטשל ובלאק, 2006). נראה שעבור המרואינות, כל אחת בדרכה, יחסי המין הם אתר שבו הן מאשררות את ההנחות המוקדמות שלהן על עצמן.

המבט הגברי המתפעל, בשירות חיזוק הערך העצמי

חוקרת התקשורת לורה מלווי (Mulvey, 1975) טבעה את המושג "המבט הגברי החודר" (The Male Gaze). מושג זה, בא לתאר את המהלך הקולנועי שבו מוצגת האישה כאובייקט להתבוננות הגברית. נשים שצופות בסרטים (כמו גם בסדרות טלוויזיה, פרסומות וכיו"מ) מפנימות את המסר כי חלק מתפקידן המגדרי הוא לשמש מצע/מנח למבט הגברי המְשַׁמֵּע תמיד.

וולף מסבירה כי נשים מתבוננות על המיניות שלהן מן החוץ פנימה. הן הפנימו את המבט הגברי המתבונן בהן והן שופטות עצמן כמתבוננות חיזונית ולא כסובייקט עצמאי בתוך גופן ונפשן. כך גם, התשוקה הנשית מעוצבת לא כעומדת בפני עצמה אלא כתלויה בהתעוררות התשוקה הגברית. על פי וולף "אישה אינה משתוקקת אל האחר אלא משתוקקת להיות נחשקת על ידי האחר" (2010/1992, עמ' 147). במפגש המיני שבין גבר ואישה, כפי שהוא מתואר על ידי המרואינות המהלך הזה נוכח ומורגש. האישה חוששת ומצפה לפידבק הגברי, היא תרגיש "טוב עם עצמה" אם הוא יחזק את הערך הגופני שלה על ידי קיום יחסי מין איתה, מאידך האישה תרגיש רע עם עצמה במידה והוא ידחה אותה.

המונח "המבט הגברי החודר" משתלב עם הרעיונות של סאליבן ומיטשל לגבי הדינאמיקה האינטר סובייקטיבית, ועם הצורך בזולת עצמי של קוהוט (Sullivan בתוך מיטשל ובלאק, 2006; קוהוט, 2005/1984). המרואינות מתארות איך הן נכנסות לתוך אינטראקציה מינית עם ציפייה לקבל מהפרטנר, פידבק חיובי על הדימוי המיני-נשי שלהן. בדימוי הזה מעורבים הנתונים הגופניים שכמהים לאישור גברי, וכך גם ה"דמות" של האישה הפתיינית-מינית שדרך "קסמיה" מצליחה לפתות את הגבר. הן חוות את עצמן ומעריכות את עצמן על סמך הפידבק של הפרטנר, מהלך שמעמיד אותן בעמדה פגיעה. מיכל, מרואינת בשנות השלושים המוקדמות, אישה מטופחת מאוד ויפה, מדגימה בדבריה את ה"ריקוד הזוגי" הזה (עמ' 47). היא מספרת שהיא נכנסת למיטה מתוך ציפייה לקבל, דרך המבט הגברי המתפעל, תחושת ערך עצמי שכה חסרה לה. תוך כדי הראיון מיכל מבינה כי דרך יחסי המין והמבט הגברי המשתוקק, היא ממלאת חלל של הערכה עצמית. קוהוט (2005/1984) מסביר כי ברגעי משבר או תחושת איום לערך העצמי, אנו זקוקים לחיזוק חיובי ממי שמשמש עבורנו כ"זולת עצמי". בבגרות "זולת עצמי" הן דמויות משמעותיות כגון בן/בת הזוג. כמו האם המתפעלת

בילדות, כך גם בבגרות האישה מבקשת מהגבר ללא מילים להיות שם כ"זולת עצמי" מתפעל. על פי קוהוט, הפידבק החיובי של האם כלפי ילדה עובר במובנים רבים דרך הגוף: המגע הרך שמשדר אהבה ואכפתיות, ההתפעלות מהגוף של הילד ועוד. כך גם ביחסי המין, נשים מקוות לזכות בהתפעלות מהחלק הגופני-מיני שלהן. המרואיינות רצו לחוש סקסיות, מפתות, אהובות ורצויות במובן הגופני-מיני. קוהוט מסביר שדרך ההתפעלות מהגוף וחלקיו ישנו חיזוק של הזהות הכללית. ההתפעלות הגופנית מחלחלת אל חלקי זהות אחרים, כך שהילד או האישה במיטה חשים בעלי ערך, רצויים ואהובים באופן כללי.

מצידו השני של הצורך בחיזוק ההערכה העצמית, יושבת האפשרות ל"כשל אמפתי" ולפגיעה נרקיסיסטית. במידה והסביבה לא תיענה לבקשה עלולה להיגרם פגיעה בערך העצמי והגופני של האישה. במובן הזה, נראה שחלק גדול מהנשים מגיעות אל המיטה עם פגיעה מסוימת בערך המיני-גופני שלהן. זאת, על סמך חוויות תסכול מצטברות של דימוי גופני שנפגע ונשחק לאורך השנים, בעקבות ההשוואה הבלתי פוסקת למודלים התרבותיים (וולף, 2010/1992).

לסיכום, ההשוואה בין התהליך המוקדם של התפעלות האם מילדה לאינטראקציה המינית של התפעלות מהגוף, מחזקת את המסקנה שעלתה מניתוח הקטגוריות הקודמות. הדמיון שבין הסיטואציה הדיאדית-ילדית והסיטואציה המינית מעידות על ההשפעה שיש לראשונה על האחרונה. הדגש שנותנים סאליבן ומיטשל לשחזור דפוסי יחסים מהילדות בתוך אינטראקציה אינטימית-מחזקים את הרושם, שכוחה של הסיטואציה המינית שואבת מהעובדה כי היא "מתכתבת" עם חוויות ילדות מוקדמות. לעיתים, האינטראקציה המינית משחזרת יחסים מכאיבים של דחייה וחוסר באמפתיה, לעיתים יש בה כוח מרפא של "פיצוי" על מה שלא ניתן בילדות. ולעיתים, הסיטואציה המינית עם העוצמה הטמונה בה, מחזקת דימוי עצמי ברגע חשוף פגיע.

לסיכום, בתמה זו נעשה ניסיון להתחקות אחר הצרכים הרגשיים הבסיסיים שנשים מבקשות לספק בתוך האינטראקציה המינית. בחלק הראשון התמקדתי ב"צרכים ראשוניים", כפי שאלו הומשגו על ידי וויניקוט (1995/1971), הצורך בהגנה, בחום, בביטחון ובקרבה. דנתי בהשפעות החיוביות של מילוי צרכים אלה בתוך יחסי המין. כמו כן, התייחסתי להשפעות השליליות שיש לחוויות של בגידה באמון, חוסר ביטחון וריחוק. בהמשך, בחנתי את שאלת הכמיהה הנשית להיות "מובלת" על ידי בן זוגה בתוך יחסי המין. נראה כי לרצון להיות מובלת ישנם מקורות אישיים ותרבותיים. ברמה האישית, רצון זה מתחבר לצורך הפרה-אדיפלי של התינוק להיות מובל על ידי דמות בעלת כוח. כך גם, הוצעה האפשרות כי הרצון להיות מובלת, מתחבר לרצון להסיר מעט מהאחריות התמידית של האישה לסיפוק צורכיהם של האחרים. ברמה התרבותית, ציפייה זו נובעת מתוך הבניות מגדריות של האישה כאובייקט מיני פאסיבי לשימוש של הגבר האקטיבי. בחלק האחרון, בחנתי את הציפייה הנשית לקבל דרך יחסי המין פידבק חיובי על ה"עצמי". הפידבק החיובי נענה דרך שני ערוצים: המראה הגופני ומידת הפתיחות של האישה. הממצאים מראים כי רגע הכניסה למיטה הוא רגע משברי שבו הגוף הנשי חשוף למבט הגברי ומוצב במיקום פגיע. לרגע הזה יש פוטנציאל של פגיעה אך גם פוטנציאל של העצמה, במידה והאישה זוכה לאותו פידבק חיובי. הראיתי איך אקלים תרבותי

שמעמיד סטנדרטים בלתי אפשריים ליופי הנשי, חורף בדימוי העצמי של האישה ובהנאה המינית שלה. בנוסף, בחנתי את השורשים המוקדמים של הציפייה לפידבק חיובי, שורשים שממוקמים בדיאדה עם האם. האפשרות לשחזר דרך יחסי המין את הדיאדה הניקוטית, מציפה בין היתר את הכמיהה כי הפרטנר ישמש כ"זולת עצמי מתפעל" (קוהוט, 2005/1984). בעצם, האישה מבקשת מהפרטנר לענות על אותו צורך נרקיסטי ינקותי, של בניית הערך העצמי. ביחסי המין צרכים רגשיים מתמזגים עם תשוקות גופניות, דבר דומה קורה בקשר הדיאדי בנקות. נראה כי שתי עובדות אלה שופכות אור על מקורות העוצמה של החוויה המינית, בין אם היא חיובית ובין אם שלילית.

1.2 תמה ב- יחסי המין בזיקה אל הגוף

יחסי המין הם בראש ובראשונה מעשה של גוף בגוף. שני גופים המתבוננים זה בזה, נוגעים, ומתמזגים. הפרקטיקה הגופנית עטופה בתוך אווירה ייחודית. האווירה מושפעת מאיכות הקשר בין הפרטנרים, מהמצב הנפשי של כל אחד מהם ומהערכים התרבותיים-פוליטיים שהם מביאים עימם. בתמה הקודמת, בחנתי את האופן שבו יחסי המין משפיעים ומושפעים מצרכים רגשיים שונים. כעת אני מבקשת להתבונן על יחסי המין מתוך הפריזמה הגופנית. מה משמעותן של הפרקטיקות הגופניות בתוך יחסי המין? המגע, המבט, החדירה והאורגזמה. איזו השפעה יש להן על הנפש? ומהם הנתונים הנפשיים, הגופניים והפוליטיים שיקבעו את איכותן? בעוד התמה הקודמת התבוננה על המעשה המיני מתוך הנפש אל הגוף, בתמה זו נעשה ניסיון להתבונן מתוך הגוף אל הנפש. שתי נקודות המבט הללו, כלולות בתוך ההנחה כי הרובד הגופני, הרגשי והפוליטי מזינים זה את זה באופן מעגלי. כעת, אנסה לפרום ולתפור מחדש את החוטים העדינים המחברים בין גוף, נפש ופוליטיקה ולעמוד על טיבם.

1. חוסר השיח על החוויה הגופנית-מינית של נשים

הדיבור על הנאה ועונג גופני-מיני של נשים, נעדר כמעט לחלוטין מהשיח החברתי. נשים שמספרות על העונג הגופני, עושות זאת בדרך כלל בחדרי חדרים ובתחושה אפופת בושה וסוד. פיין (1988, fine), שחקרה את השיח על מיניות מכנה זאת "the missing discourse of desire". לטענתה, שיח על מיניות נשית מאופיין בחוסר לגיטימציה לעונג גופני. האישה מוצגת בד"כ כמי שמעוניינת בקשר הרגשי ואילו הגבר מוצג כמי שמעוניין בעונג הגופני. ברבך (1986/1975) מסבירה כי ילדות מגיל צעיר מחונכות להימנע ממגע באברי המין וגדלות עם תחושה מצטברת שבה הנאה מהגוף ומהמיניות נתפסות כשליליות וכאסורות. ילדות לומדות כי מגע והנאה מאברי המין מלוות בתחושות של אשמה ובושה. מובן כי גם נשים הן בעלות צרכים גופניים, יש להן תשוקה גופנית המבקשת פורקן והן שואבות עונג רב מהפרקטיקות הגופניות ביחסי המין. במחקר, רק חלק קטן מהנשים דיברו באופן גלוי על ההנאה הגופנית גרידא. על סיפוק החדף המיני, עונג האורגזמה, ההנאה ממגע, מחדירה ומליטוף, ההנאה ממין אוראלי, אנאלי ועוד. בדרך כלל התשובות שהתייחסו לעונג גופני ניתנו רק **לאחר שאני** העליתי את הנושא, הנשים עצמן התקשו לדבר על כך מיוזמתן. גם המילים שבהן בחרו המרואיינות להתייחס

לפרקטיקות גופניות, מעידות על הקושי להתייחס בנינוחות לנושא. מיכל למשל קראה לחדירה "הפעולה עצמה", מורן קראה לסקס "העניין הפיזי". יעל, בחלק מהמקומות בחרה לדלג על המילה חדירה ולהשמיטה מהמשפט, למשל: "אז לא הייתה... כי זה נורא כאב" (עמ' 54). הכינויים הרווחים ביותר לפות היו: "ה...זה"/"האיבר"/"שם בפנים".

פוקו (1996/1976), טבע את המונח "שיח" וחקר אותו בהקשר של המיניות האנושית. השיח הוא מאגר המילים ואופי השימוש בהם, אשר מעצבים את האופן שבו אנו מרגישים, חושבים, מתנהגים ומדברים על נושא מסוים. פוקו טען כי השפה שלנו היא שפה "עוקפת מין", שפה שלא מאפשרת התייחסות ישירה ופשוטה לנושא המיני. למשל, העובדה כי לאברי המין הנשיים אין היצע של מילים שנוח להתחבר אליהם, מרמזת על הניסיון החברתי להפוך את הדיבור על המיניות של האישה ללא נעים ולא לגיטימי.

המרואינות כאמור, לא דיברו על פרקטיקות גופניות מיוזמתן, הן התקשו למצוא להן מילים, הן בחרו מילים מרומזות או שפשוט דילגו על המילה. תופעה זו מעידה עד כמה חוסר הלגיטימציה החברתית להנאה המינית-גופנית של נשים, נוכחת ומעצבת את הדיבור ואת החוויה.

קוהוט (2005/1984), טוען כי בתוך ה Mirroring (אחת מהפונקציות של האם בילדות) כלול הצורך לארגן במילים את החוויה של הילד. חוויה שאינה זוכה לתמלול נותרת חסרת צורה. יש קושי להתייחס לחוויה שאין לה מילים, יש קושי להרחיק אותה מה"עצמי" על מנת להתבונן בה, לארגן אותה ולעבד אותה. תרבות דיבור שאין בה מילים שדרכן נשים יכולות להתייחס לחוויה הגופנית-מינית שלהן, מותירה את הנשים עם קושי להתייחס אל החוויה הגופנית, לארגן ולעבד אותה.

Robin (1984) ו-Echols (1983), טוענות כי לשיח הפמיניסטי יש חלק בהתעלמות מהעונג הגופני-מיני של נשים. כותבות כגון צ'ודורו וגיליגן (Chodorow, 1979; 1989; 2003; גיליגן 1995/1982), מאדירות את המרכיבים של "קשר" בתוך יחסי המין, ומחברות אותם להגדרת ה"נשיות". בכך, הן משתפות פעולה עם הכחשת הצרכים הגופניים של נשים. גם נשים כמהות למימוש וסיפוק גופני ומן הראוי כי השיח הפמיניסטי ייקח בעלות גם על חלקים של הנאה גופנית-נשית. יש לחקור את הנושא, לבדוק מה משמעות העונג הגופני עבור נשים, לאתר או לברוא מילים נעימות לשימוש ועוד. מעל הכל, עצם ההתייחסות לעונג הגופני של נשים יש בו משום מתן אישור לצורך זה.

2. חוויית הגוף והשפעתה על הנפש

האדם הוא מכלול של אינטראקציות שבין הגופני, הרגשי והפוליטי. ההשפעות הן תמידיות, הדדיות ומשתנות. מיטשל (2009/2002), מסביר כי הנפש האנושית מורכבת ממצע חומרי (מערכות אנדוקריניות, עצביות, תחושתיות ועוד) שמחולל תהליכים מנטאליים (רגשות כגון כעס ואהבה) שבתורם שבים ומשפיעים על המערכות הביולוגיות ומשנים אותן, כמעין לולאה בלתי נגמרת של השפעה הדדית בין הגוף לנפש. דינאמיקה של השפעה מעגלית קורית בכל מפגש (בין שני אנשים, בין חומר ורגש ועוד). הנחה זו, היא אחת מתובנות הבסיס של הגישה האינטר סובייקטיבית. כל מפגש הוא אינטראקציה דינאמית שמערבת: חברה, תרבות, פוליטיקה, פרט, זוג, קבוצה, גוף וחומר (ויש מי שיוסיפו גם: רוח).

מתוך ההנחה הזו, מובנת ההתבוננות על המעשה המיני כעל מעשה שיש בו השפעה מתמדת שבין הרובד הגופני באדם לרובד המטאלי. "תחושות גופניות והנאות חושניות מתוות את עורו של האדם, את קווי המתאר שלו, והדיאלקטיקה של אינטימיות גופנית ומינית חושפת אותנו, מציבה אותנו ביחס לאחר: מעליו, מתחתיו, בתוכו, סביבו, כנגדו, כנועים, שולטים, מעריצים, מתענגים וכו'" (שם, עמ' 60).

התשוקה המינית מספקת בסיס **חומרי** לחוויה **רגשית**, מתוך השילוב הזה היא הופכת לאתר שבו בא לידי ביטוי באופן מורכב ועוצמתי המרחב האינטימי, הרגשי-גופני שלנו. "אותו חילחול של משמעויות פסיכולוגיות לאירועים גופניים הוא שעושה את המיניות לדחוסה כל כך במשמעויות" (שם, עמ' 73).

בחלק זה, אדון באופן שבו פרקטיקות גופניות, מצבים רגשיים ונתונים פוליטיים משפיעים זה על זה, בהסתמך על דברי המרואיינות.

מגע- כמיהה לקשר ולהרגעה

המרואיינות דיברו על הסיפוק וההנאה שהן שואבות מהמגע הגופני. מגע במשמעותו הראשונית והפשוטה: הליטוף ההדדי, מגע העור של האחת בעורו של האחר (ולהיפך), נשיקות על העור באיברים שונים (בשפתיים, בפות, בשדיים, בפנים...). המרואיינות מיקמו את חשיבותו של המגע, בעיקר בשלב "המשחק המקדים".

אנזייה (2004/1985) חקר את הפונקציה הסימבולית של העור כמקביל לנפש. הוא בדק מהן תכונותיו הייחודיות של העור וכיצד מגע ומישוש משפיעים על המצב הנפשי. הוא ראה בעור אתר ראשון ועיקרי של מפגש בין ה"אני" הפנימי לבין ה"אחר" והסביבה. העור הוא המעטפת המגוננת על אברי הגוף הפנימיים, והוא מסמן של הגנה על האני הרגשי, הגנה על המרחב הפרטי. העור הוא קרום, קליפה ומגן ממשי וסמלי. לעור יש תפקיד של למידה ומפגש עם האחר, חוש המישוש הוא אחד החושים העיקריים דרכו אנו מתקשרים עם העולם. אנו פוגשים את העולם דרך המגע שלנו באחרים, בחפצים וכו'. הייחודיות של המגע העורי על פני חושים נוספים הוא בדו כיווניות שלו, העור יכול לנגוע באחר כמו גם להיות נִגָּע, מתוך כך יש לו פונקציה של דיאלוג עם הסביבה.

המרואיינות שצינו את המגע כחלק מהנה, תיארו זאת כמו חוויה של דיאלוג עם אדם אחר- האישה נוגעת ונגעת, מלטפת ומלוטפת, מנשקת ומנושקת, מחובקת ומחבוקת. נשים מספרות על איברים רבים שבהם הן נהנות מהמגע של הפרטנר-הגב (פרידה), השיער (ליאורה), חקירת הטקסטורה של העור (ליאורה), רובן אמרו שהן נהנות מהמגע בכללותו (מיכל, יעל, אליס).

רובן הסבירו כי בשלבים המוקדמים של האינטראקציה המינית, אין להן צורך במגע באברי המין. חלקן ציינו כי על מנת שהמגע באברי המין יהיה נעים, הן זקוקות לשלב מקדים של מגע באזורי גוף אחרים, מגע שמרכך אותן ומלהיט אותן באופן הדרגתי (יעל, מיכל ופרידה).

בריזידיין (2008/2006), מציגה מחקרים שנעזרו בסריקות מוח (MRI) על מנת להבין איך נבנה הריגוש המיני אצל האישה. המחקרים הראו כי מגע לסוגיו השונים, כחלק מהמשחק המקדים יש לו

אפקט מרגיע. כלי הדם מתרחבים והאמיגדלה¹² נרגעת, וזה מה שמאפשר לאישה "לגלוש" אל תוך מצב הרוח הנינוח ולהתרכז.

שלב זה תואם את שלב ה"התעוררות המינית" על פי מאסטרס וג'ונסון (1966). חוקרים אלה סברו כי המגע בגוף האישה ובאברי מינה, מאפשר בנייה של הריגוש המיני והתעוררות של תהליכים פיזיולוגיים (כגון רטיבות והתרחבות של הנרתיק), שיאפשרו מעבר מוצלח לשלבים הבאים.

ההדהוד שבין המגע הדיאדי בילדות לבין המגע בעת יחסי המין

תיאורטיקנים מאסכולת יחסי האובייקט, השוו בין המגע הגופני בעת אינטראקציה מינית לטיפול המאופיין במגע של האם בתינוקה. כפי שהצגתי בתמה הראשונה, אסכולת יחסי האובייקט שמה במרכז תשומת הלב את "השותפות הפסיכוסומאטית" בין האם לתינוקה ומתוך הפריזמה הזו הם ניתחו את משמעותם של יחסי המין (Winnicott; Klein; Fairbarin בתוך מיטשל ובלאק, 2006). בתמה הראשונה התייחסתי אל האינטראקציה המינית בכללותה, הדמיון שלה לדיאדה הינקותית והחשיבות שלה בסיפוק צרכים ראשוניים. כעת אני מבקשת להאיר את משמעותו הייחודית של **המגע העורי**, כיצד המגע של עור בעור מעצב מצבים רגשיים וכיצד מצבים רגשיים קובעים את האופן שבו המגע נחוה.

פיינס (Pines, 1998), שהייתה רופאת עור לפני שהפכה לפסיכואנליטיקאית, טענה כי מחלות עור (אגזמה וכדומה), מאותנות על הפרעות בסיסיות ביחסי אם-ילד. העור החולה מסמל את הגעגוע למגע מנחם, מרגיע, מגן ומכיל. אלמנטים אלה, הם הפונקציות ה"עוריות" שהאם אמורה הייתה לספק לילד. נראה כי מגע העור בעור באינטראקציה המינית, מאפשר מענה חלקי וראשוני לצרכים מעין אלה. בנוסף, מגע העור בעור עשוי לתת מענה לצרכים אותם מזכיר אנזיה: הצורך בהתמזגות עם האחר והצורך ב"מגע" (רגשי וגופני) של הפרט בזולת הניצב מולו (2004/1985).

שתים מהמרואינות התייחסו לחוויות ילדות גופניות ולהשפעתן על החוויה הגופנית-מינית: ליאורה סיפרה כי בעיה רפואית ממנה סבלה בילדותה, אילצה את הרופאים לגבס את כל גופה מגיל שמונה חודשים ועד גיל שנה וחצי. ענת סיפרה כי הוריה עיוורים ולכן למדה לחקור את העולם בעיקר דרך חוש המישוש. (ראי עמ' 53). שתיהן ציינו כי חוויות הילדות משפיעות על התחושות וההתנהלות שלהן בעת מגע מיני. ענת סיפרה כי כל אינטראקציה בינה לבין העולם מחייבת מגע ו"יחסי מין הם שיא המגע המיני" לדבריה, מגע ומישוש הם כלי מרכזי עבורה בתקשורת עם הפרטנר המיני. ליאורה סיפרה שלא זכתה להיות מוחזקת בילדות וכי הוריה לא נגעו בה תקופה ארוכה. חוויות אלה הולידו תחושה שהיא אינה יכולה לבטוח בגוף כ"מגן" ו"כמחזיק" אותה. בעת קיום יחסי מין, כאשר בן זוגה שכב עליה היא חשה לרגע שוב "בתוך גבס" מה שגרם לבהלה ולתחושה של אונס, לדבריה.

מתוך האמור לעייל, מובן הצורך המוגבר במגע דווקא בחלק הראשון של יחסי המין. המגע מאפשר **חקירה** ולמידה ראשונית של הזולת, הוא מאפשר **היכרות ומגע** (רגשי וגופני) עם האחר. בהמשך,

¹² האמיגדלה (amygdaloid nucleus) הוא האזור במוח האחראי על תחושות של פחד וסכנה. כשהאמיגדלה מופעלת היא מאותתת לאדם כי הוא נמצא במצב סכנה. במצב זה מתרחשות תגובות פיזיולוגיות לא רצוניות כגון התכווצות כלי הדם, הגברת המתח השרירי והאצת הדופק, והאדם עובר ממצב נינוח או נטרלי למצב של דחק (ברנזידיין, 2008/2006).

המגע הוא פונקציה ביולוגית שיש לה אפקט מרגיע, שמייצר תחושת נינוחות וביטחון לקראת המעבר לשלב הבא ביחסי המין (כל זאת במידה והמגע הראשוני היה נעים, כזה שנתן "אור ירוק" להמשיך, להבדיל ממגע לא נעים שמאותת על סכנה וצורך להתגונן).

מבט- חיבור אמפאתי עם האחר

חלק מהמרואינות ציינו את המבט זו בעינו של זה, כרגע משמעותי. הן הסבירו כי המבט הוא תוספת לפרקטיקות אחרות (כגון חדירה, מגע, אורגזמה) והוא מעצים את ההתרגשות. חלקן אף תיארו את המבט ההדדי כ"רוחני".

חוקרים מתחום חקר המוח, מציינים את חשיבותו של המבט ההדדי כפונקציה מחזקת קשר. במחקרים שונים הוכח כי מבט הדדי בין שני אנשים, מעורר את המערכת הלימבית (האחראית על התחום הרגשי במוח). בין שני האנשים נוצר מעגל של "הדהוד לימבי", שבזכותו האחד יכול "להרגיש" את האחר. זוהי בסיסה של היכולת האמפטי (היכולת "להיות עם האחר" בחוויה שלו)

(Lewis, Amini & Lannon, 2001). במוח ישנם "נוירוני מראה" (Mirror Neurons) שאחראים על "ההדבקה" הרגשית שגורמת למתבונן לחוש את מה שהאחר מרגיש גם ללא מילים. האחר הזוכה למבט, "ירגיש מורגש" על ידי המתבונן. בהתבוננות הדדית, נוצר מעיין "גשר" בין שני מוחות של אנשים נפרדים, הם נפגשים על הגשר ומשתתפים זה בחוויה של זה. קשר העין מחבר אותנו אופן עוצמתי לעולם הרגשי של האחר שמולנו. אם מדובר ביחסי מין, ברוב המקרים פרקטיקות המבט עטופה בתוך אווירה של אהבה וקרבה (Orzhekhovskaia, 2005).

מחקרי המוח נותנים תוקף מדעי ל"חיבור האמפתי" שעליו כתב סאליבן חמישים שנה קודם לכן (Sullivan, 1956 בתוך מיטשל ובלאק, 2006). סאליבן מסביר כי הילד תלוי לחלוטין באימו וקרוב אליה, מצב זה גורם לו להיות רגיש מאוד למבט של האם ולתגובותיה כלפיו. המבט של האם מספר לילד על מצבה הרגשי והילד כמו "נדבק" ברגשותיה. מדובר בחוויה של "חדירות רגשית" שבה האחד "חש" את האחר גם ללא מילים.

קוהוט (2005/1984), מתייחס לחשיבותו של הפידבק החיובי ממי שמשמש עבורנו "זולתעצמי" בילדות (האם) ומאוחר יותר בבגרות (בן/ת הזוג). השיקוף (Mirroring) וההתמזגות (Merger) של ה"זולתעצמי" מתאפשרים דרך התחושה כי האחר "חובר" אל זולתו. ההתמזגות מפוגגת את תחושת הבדידות והנפרדות, וכך האם או בן/ת הזוג נחווים כשותפים מלאים וכנוכחות קרובה בתוך עולמו של הילד/המבוגר.

המבט ההדדי מאפשר לכל אחד מבני הזוג לחוש כי מי שמולם מצטרף לחלוטין אל החוויה שלהם באותו הרגע. זהו חיבור נדיר שפורץ את גבולות העצמי המוכר ופורץ את גבולות הבדידות. ה"הדהוד הלימבי" או ה"חיבור האמפתי" יוצר תחושה לא שגרתית שהיא "מעבר למילים". תחושה של משהו לא מוכר, חזק, ועם תחושה של משהו "גדול" יותר מהמציאות היומיומית. זוהי חוויה שעד לשנים האחרונות לא ניתן לה הסבר ביולוגי ויתכן כי זה מה שתרים לתחושת הקסם שבה. המרואינות מתארות את המבט ההדדי כחוויה של התעלות, חוויה "חזקה מהחיים", חלקן אף הגדירו אותה כ"חוויה רוחנית".

המבט הוא פרקטיקה גופנית שמעוררת עוצמות רגשיות. מחקרי המוח העדכניים מחזקים את ההבנה לגבי ההשפעה של הגוף על הנפש ולהיפך. יחסי המין כך נראה, הם יצירה משותפת המושפעת הן מהרובד הביולוגי והן מהרובד הרגשי, תוך הזנה הדדית בניהם.

חדירה- בין עונג לפגיעות

אקט ה"חדירה"¹³, הכניסה של איבר המין הגברי אל תוך הנרתיק של האישה, ממוקם ב"שלב הריגוש" על פי הגדרתם של מאסטרס וג'ונסון (1966). לחדירה, ישנן משמעויות מגוונות שמחלחלות החל מהרובד הפוליטי ועד הרובד האישי-אינטימי של הפרט עם עצמו ועם זולתו. החדירה "זכתה" להתייחסות ביקורתית מצד כותבות פמיניסטיות כדבורקין (2005/1987) שראתה בה את המסמן הבולט והבוטה ביותר שדרכו נשים מכוננות כ"עם כבוש". לטענת דבורקין, בעת יחסי מין האישה חווה חדירה לגבולות גופה, למרחב הפרטי שלה. היא חווה שבירה של גבולות, כיבוש, הרס הפרטיות, וכל זאת בשם "הסדר הטבעי". מילים כגון: "לזיין", "לחדור", "לכבוש", מספרות לנו על האופן שבו החברה תופסת את יחסי המין בכלל ואת אקט החדירה בפרט, כאתר מיליטנטי שבו האחד פועל על האחרת.

כותבים פסיכואנליטיים קלאסיים, התייחסו לחדירה כרגע של התמזגות הדדית, על שלל המשמעויות שבה (דיינרס ופרט, 2004). בחלק זה, אדון בטווח התחושות שעולות בנשים בהקשר של אקט החדירה, החל מהתענגות והתמסרות וכלה בכאב ופחד.

החדירה כהתמזגות

החדירה היא אחד המסמנים הגופניים של תחושת ההתמזגות עם אדם אחר. כניסת הפין אל הנרתיק, היא אקט גופני שמסמל באופן פיגוראטיבי וליטראלי את הכניסה המנטאלית זה לעולמה של זו. על פי בידרמן ולזר (2007), מרגע שאנו עוזבים את רחם האם המוגן והמכיל, אותו מצב שבו אנו נמצאים "בתוך" אדם אחר, אנו מתמודדים עם כאב היחידות. הבדידות של הפרט, והגעגוע לחזור אל "גן העדן" הרחמי, דוחפת אותנו לחפש אחר נוכחות קרובה של אדם אחר, הן ברמה הרגשית והן ברמה הפיזית. כאמור, קוהוט ראה בהתמזגות (Merger) את אחת הפונקציות שעל האם למלא בעולמו של הילד, פונקציה שעשויה להשתחזר בתוך קשר מיני מיטיב בבגרות. החדירה כמסמן גופני של התמזגות, נושאת בתוכה הן את הרצון האוניברסאלי לחזור אל "גן העדן הרחמי" והן את זיכרון ההתמזגות עם האם. חלק מהנשים (פרידה, ענת וליאורה) אכן סיפרו כי עוצמתה של החדירה נובעת מהמשמעויות הרגשיות והזוגיות שהן נותנות לה כמסמן של חיבור זוגי, יחד עם החוויה הממשית של חיבור אברי המין.

ניתן להניח כי לאופן שבו נחוותה ההתמזגות הדיאדית, ישנה השפעה על חוויית ההתמזגות בעת החדירה. יתכן כי ילד שחוותה את ההתמזגות עם האם כחיובית, יהיה פתוח אליה גם בבגרותו. מאידך, יש מי שחוותה את ההתמזגות עם האם כחודרנית, פוגענית או שסבלו מהיעדרה של חוויית התמזגות

¹³ הביטוי "חדירה" כמתאר את כניסת איבר המין הגברי אל הנרתיק, הוא ביטוי שיש לו משמעויות מיליטנטיות ("לחדור" "לכבוש") (דבורקין, 2005/1987). זאת ועוד, המונח "חדירה" מתאר אקט חד כיווני וגברי: זהו הגבר החודר אל גוף האישה. המושג אינו מכיל את המשמעויות ההדדיות, לא נותן מקום לחוויה הנשית ואף מצמצם את זו הגברית. על אף הסתייגותי ממונח זה, בחרתי להשתמש בו לצורך הזרימה שבכתיבה. כחברה, מן הראוי שנמצא מילה מותאמת יותר.

בילדות. זיכרונות אלה, ייעצבו דינאמיקה מורכבת יותר בין שני השותפים המיניים בעת החדירה. פרל (2007) מסבירה כי לצד ההשתוקקות להתמזגות עם אדם אחר, חי הפחד מפני היבלעות העצמי בתוך האחר, הפחד מפני היעלמות הנפרדות והייחודיות. ההתמזגות הגופנית שבחדירה מקבילה ברמה הרגשית להזדהות עם האחר, לעיתים עד כדי פחד מפני אובדן הזהות העצמית. ההתמזגות, ברמה הרגשית דורשת את האומץ למפגש אינטימי, להיחשפות, להתמוססות של ההגנות הרגשיות שיאפשרו לאחר "לבקר" אצל זולתו. האיזון העדין בין הצרכים והחרדות המנוגדים של כל אחד עם עצמו ושל הזוג כיחידה, מעצבים את האופן שבו שני בני הזוג יחוו את האינטראקציה המינית בכלל ואת החדירה בפרט.

פחד וכאב בחדירה

מרואינות שסיפרו על קשיים פיזיולוגיים בעת החדירה, נגעו גם בסיבות הרגשיות שלדעתן חוללו את הכאב.

יעל מחברת את הדיספראוניה (כאב בעת חדירה) שממנה סבלה בפעמים הראשונות בהם קיימה יחסי מין לתפיסת המין כ"טאבו" שאיתה גדלה בחברה הדתית. ליאורה מספרת שסבלה מווגיניזמוס (כיווץ של שרירי פתק הנרתיק, עד כדי אי יכולת לבצע חדירה) בעת שהייתה נשואה. בדיעבד, ליאורה מבינה את הווגיניזמוס כאיתות של הגוף מפני הסכנה שביחסי מין (ויחסים בכלל) עם בן זוג לא מתאים (ראי עמ' 54-55). המסקנה של ליאורה התחזקה כאשר בסיטואציות מיניות לאחר הגירושים, לא סבלה כלל מווגיניזמוס.

לדיספראוניה ולווגיניזמוס ישנן סיבות רגשיות ופיזיולוגיות מגוונות. סיבות פיזיולוגיות יכולות להיות פטרייה, יובש בנרתיק, פציעה ועוד. אלה גורמים לכאב שבתורו עלול לגרום לכיווץ של שרירי הנרתיק. סיבות רגשיות עלולות לנבוע מבעיות במערכת היחסים, פחד מאינטימיות, טראומה מינית, דיכאון, סטרס ועוד (ברמן וברמן, 2001). לבעיות הגופניות והרגשיות יש אופי מעגלי והן מזינות אלה את אלה.

פרויד (1905/2005), היה הראשון לחבר בין סימפטומים גופניים לקונפליקטים רגשיים, דרך מושג ה"המרה". פרויד טען כי קונפליקטים שהמטופל לא מסוגל להתמודד איתם ברמה הרגשית מומרים לבעיות גופניות. הקונפליקט הרגשי מאבד מעוצמתו כאשר הבעיה הגופנית מאפשרת הימנעות ממנו. מקדוגל (1989/1998) מפתחת את הרעיון הפרוידיאני דרך מושג ה"הפקעה" (Foreclosure). לדעתה במצבי קונפליקט שקשה לנו להתמודד איתם, אנו נוטים לחצוץ בין הגופני לנפשי ולהעביר בעיות רגשיות אל הגוף. הכאב הפיזי משמש כהגנה וכתקווה: מחד, הוא תקווה שדרך הכאב הגופני הפרט יזכה לטיפול המיטיב שלו הוא כמהה ומאידך, הכאב מאפשר הסתה של תשומת הלב מהמקור הרגשי של הבעיה אל עבר סימפטום גופני שקל יותר להתמודד איתו.

כניסת הפין אל הנרתיק, היא אקט ממשי וסימבולי של חיבור בין הגבר והאישה. ביחסי מין הכוללים חדירה, האישה מזמינה את הגבר "לבקר" בתוך גופה. הפרימיטיביות (הראשוניות) שבמפגש הגופני הופכות אותו לפוטנציאל של עונג כמו גם פוטנציאל של פגיעות. העונג נובע מכך שגבולות ה"אני"

מתמוססים ומתרחש חיבור עם אדם אחר. הפגיעות והסבל עלולים לצוץ כאשר החדירה מעוררת חרדות מוקדמות מפני אינטימיות, היבלעות, עיסוק בתכנים בעלי אופי מיני ועוד.

אורגזמה - אמון ושחרור שליטה

אורגזמה היא חוויה פסיכו-פיזיולוגית שהקשר הפסיכו-סוציאלי הוא אשר מעניק לה את משמעותה. מבחינה פיזית מדובר באפיזודה קצרה של פורקן מתח שרירי ודמי שהצטבר באזור האגן, במהלך השלבים המוקדמים של "מעגל התגובה המינית". השחרור האורגזמי הוא התכווצויות ריתמיות של שרירי הרחם, הנרתיק ופי הטבעת, כמו גם התכווצויות בשרירי הפנים, הגב ועוד (מאסטרס וגיונסון, 1966). התהליך הפיזיולוגי מלווה בתפיסה סובייקטיבית של הנאה ופורקן. מידת ההנאה ואיכותה תלויה בגורמים רבים, שמשלבים אלה באלה: עמדות הפרט לגבי מין ופורקן מיני, טיב מערכת היחסים הזוגית, מצב נפשי, גופני ועוד. רגע האורגזמה הוא מצב "מעין הזייתי" שבו רמת השליטה והמודעות של הפרט למתרחש סביבו מצטמצמת (Holstegga, 2003). על מנת שהאישה תחוש בנוח לוותר חלקית על השליטה והמודעות בעת אינטראקציה מינית, נדרשת סביבה אישית, זוגית ואף תרבותית שתאפשר זאת.

המרואיינות הציגו טווח של משמעויות שהן מייחסות לאורגזמה או לאי האורגזמה. עבור חלקן זו חוויה משמעותית, עבור אחרות היא מיותרת וחלקן מספרות על תהליך של התפתחות והשתנות של חוויית האורגזמה.

חלק מהמרואיינות סיפרו על מצבים של אנ-אורגזמה. אינטראקציות מיניות שבהן הן לא רוצות או לא מצליחות להגיע לאורגזמה. בחרתי לבחון את הנתונים הפנימיים והחיצוניים האחראים להתקיימותה ואיכותה של האורגזמה, דווקא דרך הסיבות שאותן ציינו הנשים כמייצרות מצבים של אנ-אורגזמה. נעמה למשל, התמקדה בסוג הקשר עם הפרטנר וסיפרה שבמין מזדמן היא לא מגיעה לאורגזמה בגלל שחסר לה מרכיב האמון והנינוחות מולו. יעל סיפרה כי היא מתקשה להגיע לאורגזמה בגלל מסרים חינוכיים ששללו את המין. לדעתה המסרים החינוכיים ממש צרובים בגופה (עמ' 57).

קפלן (Kplan, 1979), הבחינה בין אנ-אורגזמה ראשונית (אישה שמעולם לא חוותה אורגזמה) לבין אנ-אורגזמה שניונית או מצבית (האישה חוותה בעבר אורגזמה אך בהווה, או בסיטואציות ספציפיות, היא אינה מצליחה להגיע לאורגזמה). כל המרואיינות שסבלו מאנ-אורגזמה תיארו אותה כשניונית או מצבית, הן קישרו זאת לזהות הפרטנר או למשך היחסים. ההתבוננות שלי העלתה כי חלקן חסרות ידע לגבי האנטומיה הנשית והגברית. הבורות יוצרת ציפיות לא ריאליות ששני בני הזוג "יגמרו" יחד, ושהאישה "תגמור" מעצם החדירה לנרתיק.

על פי פרל היכולת להגיע לאורגזמה **ביחסי מין** (להבדיל מאוננות), תלויה בשאלת האמון בין שני בני הזוג. ליתר דיוק בשאלה עד כמה האישה חשה שאם היא "תיעלם" למספר רגעים בעת שהיא נסחפת אל תוך המצב הסמי-הזייתי של האורגזמה, הפרטנר יחכה לה עם שובה. השאלה הזו מתחברת לשאלה רחבה יותר של מרחק מול קרבה בין בני הזוג. עד כמה הזוגיות מוכנה לסבול מצב שבו האחד/ת "יעלם" לרגע, בידיעה שזולתו/ה מאפשר את ההישאבות אל תוך העצמי ומחכה לו בנאמנות בקצה הדרך.

השאלה עד כמה האחד מרשה לעצמו להיות לבד במסגרת ה"יחד" הזוגי, כמו גם השאלה עד כמה האחר מאפשר לזולתו את הנפרדות הזו, מושפעת מסביבת הגידול הילדית של בני הזוג. דינרס ופרט (2004), מסבירים כי יחסי המין "מתכתבים" עם שלב "האשליה האומניפוטנטית" של התינוק (וויניקוט, 1995/1971). התינוק חייב לחוש את הביטחון שאמו תספק את צרכיו ולא תפגע בו על מנת לחיות במצב של "הוויה מתמשכת" (Going On Being) אינטגרטיבית. הוויה שיש בה חיבור בין המציאות הפנימית (התשוקות, היצרים היצירתיות) ובין המציאות החיצונית. המרכיב המשמעותי, הן ביחסים הדיאדיים והן ביחסי המין, הוא הפרטנר. הפרטנר אמור לספק סביבה אוהדת, מעניקה, לא שיפוטית או מכאיבה. הסיטואציה המינית כמו הדיאדית מחייבת אמון באחר שיאפשר נסיגה אל תוך העצמי, שחרור שליטה והתמקדות בסיפוק הצרכים הפרטיים. ליאורה סיפרה כי אורגזמה מספקת תלויה מבחינתה בסבלנות והסובלנות של הפרטנר: "להרגיש שלבן אדם השני שאיתי, יש סבלנות. שהוא יהיה איתי עד שזה יגמר" (עמ' 69).

סביבה פוגענית ולא אמינה, תיצור פגיעה באמון וניתוק בין התשוקות והמאוויים הפנימיים לבין ההתנהגות החיצונית, ה False Self שיופעל כמנגנון הגנה יבטא את עומק הפגיעה שחוה הפרט. מצב של זיוף אורגזמה למשל, הוא מצב שבו האחת קשובה לצורכי האחר, ומעצבת את תגובותיה המיניות שלא בהתאם לצרכיה האוטונטיים.

סיפוק מיני דורש תנועה מוסתת בין ה"יחד" וה"לחוד" של בני הזוג. הפרט והזוג צרכים להעיז להיות "אנוכיים" (אגוצנטריים), לוותר על הנוכחות הקרובה והדואגת לאחר, להתרחק לרגע ולשרת את צרכיהם האישיים. על מנת לקיים את התנועה העדינה בין שני הקטבים הללו, נדרש אמון בין שני בני הזוג, ויכולת אישית של כל אחד מהם להיות במצב הזה (פרל, 2007).

תיאורטיקניות וחוקרות פמיניסטיות טוענות כי נשים מתקשות להגיע לאורגזמה בעת יחסי מין, דווקא מתוך כך שהן חונכו לא להיות "אנוכיות". מתוך שהן חונכו לספק את צורכי האחר תוך וויתור על הצרכים האישיים שלהן (בנגמין, 2005/1988; גיליגן, 1995/1982; Dinnerstein, 1976). באווירה תרבותית כזו האישה תתקשה "לתפוס מרחק" מהפרטנר ולהיות אנוכית לרגע. לא פלא כי חלק מהמרואינות (פרידה, ענת ונעמה) סיפרו על תדירות ואיכות אורגזמות גבוהה יותר בעת אוננות, כשהן לבד. נראה כי סיפוק מיני שלא בנוכחות בן זוג, מערב פחות קונפליקטים שקשורים במערכת היחסים הזוגית. האישה מוגנת מהמבט של הפרטנר ויכולה להיות ממוקדת יותר בסיפוק האישי (בירנבוים, 1998; Basson, 2000; פליסקין, 2007)¹⁴.

אורגזמה נתפסת כרגע השיא של יחסי המין. נדמה כי דווקא בשל עודף המשמעות הניתנת לאורגזמה, סבך של מרכיבים עדינים וסמויים עלול "להכשיל" אותה. חלק מהנשים סיפרו כי להבדיל מהדימוי הפופולארי של האורגזמה כ"רגע השיא" ביחסי המין, עבורן האורגזמה אינה העיקר. הייט (1976)

¹⁴ יש לציין שאחת הסיבות להעדפתן של חלק מהנשים בסיפוק עצמי ללא בן זוג, מושפעת מהעובדה כי האישה מכירה טוב יותר את הרגישות העיצבית של אברי המין ויודעת לווסת ולמקם באופן מדויק יותר את המגע באברי מינה, בדרך אל האורגזמה.

טוענת כי מיצוב האורגזמה כרגע השיא ביחסי המין, נובע מתוך נקודת המבט והחוויה הגברית. החל מפרויד (2005/1905) דרך מאסטרס וג'ונסון (1966), משקל יתר ניתן לשאלת ההתקיימות או ההיעדרות של האורגזמה. נראה כי מי שהייתה בידם ההרשאה "החברתית-מדעית" לקבוע מהו "מין ראוי", קבעו זאת מנקודת מבטם כגברים. נשים שנתקלות בפער שבין ההבניה החברתית של האורגזמה כרגע השיא לבין החוויה שלהן, נותרות לא פעם מתוסכלות ומבולבלות. הממצאים המצטברים מראים כי עבור נשים אורגזמה אינה החלק המשמעותי ביחסי המין (Basson, 2000). ממצאים אלה, דורשים התבוננות חדשה על האורגזמה ועל המשמעות שלה עבור נשים.

לסיכום, בתמה זו נעשה ניסיון לפרק את החוויה הגופנית למרכיביה, ולברר באיזה אופן החוויה הגופנית מייצרת אֶדְוֹת רגשיות. איך משפיעה אורגזמה על נפש האישה, מה תפקידם הרגשי של המגע והמבט ומהם הנתונים הרגשיים שמשפיעים ומושפעים מאקט החדירה. מהנתונים עולה כי לפרקטיקות גופניות יש משקל רב בחוויה הרגשית של האישה. הם משפיעים על האופן שבו האישה תחוה את הקשר עם הפרטנר ואת מידת האמון שהיא תיתן בו. החוויה הגופנית מושפעת מאופי הקשר, ממסרים חינוכיים שהאישה ספגה בילדותה ועוד. הנתונים הרבים והעשירים שעלו בתמה הזו, שמוכיחים קשר עמוק בין הגוף והנפש, מדגישים את הצורך להקדיש יותר משאבים לחקר החוויה הגופנית בעת יחסי המין.

למרות האמור לעיל וכפי שהראיתי בראשית התמה, השיח התרבותי מאופיין באי-מתן לגיטימציה לחוויה הגופנית-מינית של נשים. חוסר הלגיטימציה הוא שחוסם הקצאה של משאבים לבחינת החוויה הגופנית-מינית של נשים. השיח, על פי הגדרתו של פוקו (1976 / 1996), כולל את ה"כוח" שמופעל על מבנים חברתיים שונים, כוח שקובע למה יוקצו משאבים ולמה לא. העובדה כי יש מעט מדי התייחסות תיאורטית ומחקרית לחוויה הגופנית-מינית של נשים, העובדה כי השיח הפמיניסטי מתייחס בעיקר למימד ה"קשר" ביחסי המין ומתעלם מהחוויה הפיזית- כל אלה מצביעים על מגמה שמטרתה לדחוק הצידה את העיסוק בחוויה הגופנית.

בשנים האחרונות, עם התבססותה של הגישה ההתייחסותית נראה כי הגוף חזר להיות "שחקן מרכזי" בכתיבה הפסיכואנליטית. הגישה ההתייחסותית רואה בגוף מיכל של הנפש ומכירה במרכזיות שלו בתוך קשרים בין אישיים (ירום, 2010; מיטשל, 2009/2002). על אף ההכרה התיאורטית, יש צורך בביסוס של גוף ידע אמפירי על מימד הגוף, ביחסים בכלל וביחסי מין בפרט.

1.ג תמה ג- יחסי המין בזיקה לזוגיות

התרבות המערבית מעבירה לנו את המסר כי יחסי מין וקשר זוגי הם שני אלמנטים המחזקים זה את זה. מחד, אנו מצופים לקיים יחסי מין רק עם מי שאנו נמצאים איתו במערכת זוגית ומאידך, אנו מצפים כי המערכת הזוגית תהיה מקום שבו הצורך המיני שלנו ימצא פורקן וסיפוק. לצד ההנחה הזו, התרבות העכשווית מוצפת במסרים אחרים: אנו חיים בתקופה שאחרי "המהפכה המינית" ומסרים של "שחרור מיני" כוללים את האפשרות של קיום יחסי מין מנותקים מקשר. בין שני המסרים הסותרים הללו ישנן נשים שמחפשות את הקול הפרטי שלהן. הנשים נאבקות לא פעם בין הרצון "ליישר קו" עם המסרים החברתיים לבין הרצון לבטא את העדפותיהן השונות ולעתים הסותרות.

בחלק זה, עקבתי אחרי הציפיות והנטיות השונות של המרואיינות ואחר האופן שבו הן פותרות את הקונפליקטים המגולמים בשאלת הזיקה שבין "יחסי מין" ו"קשר זוגי".

1. יחסי המין בזיקה לחיזוק הזוגיות

חיזוק גבולות הזוגיות דרך יחסי המין, הוא נושא שהעסיק חלק גדול מהמרואיינות. נראה כי רובן מחזיקות בהנחה ובציפייה המוקדמת שיחסי המין עם בני זוגן, יהיו מרחב שבו העונג הגופני יחזק את הקשר הרגשי. מתוך קריאת הראיונות והספרות, התחזקה בי ההבנה כי ציפייה זו מתבססת על מקור פנימי ומקור חיזוני. המקור הפנימי מתקשר לחוויית הדיאדה עם האם: האהבה ההורית שמערכת בתוכה אלמנטים גופניים ורגשיים מעבירה לתינוק את התחושה כי האם האוהבת והמטפלת נאמנה לתינוק ומחויבת לסיפוק צרכיו. נראה כי השאיפה בבגרות לנאמנות מינית וזוגית שמזינות זו את זו, מבוססת על הרצון לשחזר כך את אותה סימביוזה עם האם כמו גם את הביטחון שבנאמנות האימהית. ההשתוקקות לשחזור הדיאדה היא דרך אחת (מתוך רבות) לענות על הצורך הבסיסי בביטחון, אהבה ותחושת שייכות.

המקור החיצוני לאותה ציפייה, היא האווירה התרבותית שבתוכה כולנו חיים: במקורות שונים לאורך ההיסטוריה התרבותית מגולם המסר כי ליחסי מין יש ערך סימבולי של קביעת בעלות וסימון טריטוריה. בבחינת "מי שאני שוכב/ת איתו שייך לי ומי ששיך לי אני שוכב/ת איתו" – המילה "בעל" היא בין הסמלים הלשוניים הברורים לכך: כאשר הבעלות על האישה אפשרית מכוח אקט הבעילה. לאורך ההיסטוריה המודל שמחבר בין מיניות וזוגיות עבר תהפוכות וכיום נראה שיחסי מין אינם מבטאים רק סימון בעלות אלא מאותתים על אהבה, חיבה ומשיכה לבן/ת הזוג.

"האוטופיה הרומנטית"¹⁵ – חיבור תרבותי בין מין, אהבה וזוגיות

על פי מיטשל (2009/2002), האופן שבו אנו מבינים ומבנים יחסי אהבה קשור באופן הדוק למבנים חברתיים ולשוניים. מיטשל מסביר את החיבור "נפש-גוף-חברה" וטוען כי החוויה המינית היא מארג של אלמנטים סוציולוגיים ופסיכולוגיים. "גופנו ויצירותינו התרבותיות חודרים זה לזה במידה ניכרת... אין מיניות, תוקפנות או כל חוויה גופנית אחרת שאינה מתווכת על ידי עיצוב חברתי-לשוני. וההיפך, אנו חווים כל השפעה חברתית ולשונית כיצורים המתגלמים בגוף" (עמ' 68). בהקשר הנשי, ראוי להזכיר את המושג "האישי הוא פוליטי" (Millett, 1970). מושג שממחיש את הקשר שבין מבנים פוליטיים פטריארכאליים וחוויותיהן הסובייקטיביות של נשים. בחלק זה, אתמקד בניתוח הממצאים שמצביעים על הציפייה שאיתה מגיעות נשים אל המרחב המיני: ציפייה שיחסי המין יתנו תוקף לבחירה הזוגית. אני אתמקד בניתוח של הציפייה הזו דרך הפריזמה התרבותית והפוליטית.

נעמה (עמ' 59) משחזרת איך כבר בגיל צעיר היא ראתה ביחסי המין שיא של חיבור זוגי. אפשר לשמוע איך נעמה בונה בראש "עלילה" שמוכרת לרובנו מאגדות וסיפורים שמלווים את התרבות האנושית

¹⁵ השם "האוטופיה הרומנטית" שאול מספר בשם זהה: "האוטופיה הרומנטית-בין אהבה לצרכנות", אווה אילוז, 2002, הוצ' זמורה ביתן. חלקים מרכזיים בחלק זה מבוססים על הספר.

לאורך ההיסטוריה. על פי אילוז (2002/1997) ומיטשל (2009/2002), הנרטיב הרומנטי שהחל להתפתח בסוף ימי הביניים מלווה אותנו עד היום, זהו אידיאל רומנטי שמחבר בין מיניות, אהבה וזוגיות. לידתה של "האהבה הרומנטית" בסוף ימי הביניים שמה קץ לאיפשר החברתי למימוש מיני מחוץ לנישואין. בתקופות מוקדמות יותר בהיסטוריה אהבה ותשוקה מינית יכולות היו להיות ממומשות מחוץ לזוגיות. המשפחה והאישה החוקית היו מעיין הסדר כלכלי שאיפשר הולדה של ילדים והבטחה להעברת הנכסים המשפחתיים מדור לדור. אולם עם התגבשות מוסד הנישואים המודרני, בני הזוג נדרשו לספק את צרכיהם הרגשיים והמיניים אך ורק האחד עם השני.

הרומאן כז'אנר ספרותי, מתווה נרטיב של גיבור העוזב את ביתו ויוצא למסע של גילוי אישי. במסע הוא נדרש להתגבר על מכשולים פנימיים וחיצוניים ולגלות את דרכו הייחודית. בסופו של הסיפור הגיבור מוצא אישה שנתפסת כמעין "פרס" על ההצלחה שלו, הגיבור מתאהב ב"נסיכה היפה" והשניים נישאים. הנרטיב הימני-בינימי הוא גרסה מאוחרת של הנרטיב המקראי המוקדם שמתואר בספר בראשית: "על כן יעזוב איש את אביו ואת אימו ודבק באשתו והיו לבשר אחד" (בראשית, ב, כד). בפסוק המקראי כמו בנרטיב הרומנטי אפשר לחוש את "התנועה", את העזיבה של הפרט הבודד את סביבת בית הוריו, את ההליכה בדרך, ואת בניית הבית החדש והדבקות הגופנית באישה. סוכני החיברות הפוסט מודרניים: הסרטים, הספרים והפרסומות, ממשיכים לספר, לשנן ולחזק את אותו הסיפור. התוספת המודרנית על הנרטיב העתיק, מתייחסת לעובדה שלאחר שהגיבור מצא את "האחת המיועדת", הוא והיא מצופים לספק את הצרכים הפיזיים, הרגשיים, הרוחניים, ההוריים, המשפחתיים והכלכליים זה של זה.

יחסי המין מאז הסיפורים המקראיים ועד היום הם בעלי ערך סימבולי של קביעת בעלות: התפקיד הסימבולי מבוסס על ההנחה, כי מי שאנו מקיימים איתו יחסי מין "שייך לנו" מכורח אהבתנו ובחירתנו בו. כוחה של הנחה זו נכון גם מהכיוון ההפוך: מי שאנו אוהבים "חייב" להתאים לנו מינית, לספק אותנו מינית ושנינו מחויבים בנאמנות מינית מונוגאמית לבחירת ליבנו. ענת (עמ' 60) הפנימה את הנרטיב הרומנטי, והיא רואה בבקיעת קרום הבתולים מעיין קו פרשת מים שלאחריו היא תהיה אדם אחר. את "הזכות לגזור את הסרט" היא שומרת לבחיר ליבה. כשענת מוותרת על בתוליה היא גם מוותרת על כל אותם גברים אופציונאליים אחרים בחייה, היא לעולם לא תהיה עוד פנויה לאפשרויות זוגיות אחרות.

דברי המרואיינות ממחישות כי רובן, במידה זו או אחרת, הפנימו את הנרטיב התרבותי המוכר. הן רואות ביחסי המין פרקטיקה של **סימון** גבולות הזוגיות, **חיזוק** גבולות הזוגיות ו**אשרור** הבחירה זה בזו.

יחסי המין כמחזקים את גבולות ה"בית"

פרל (2007) מסבירה כי כל זוג מראשית דרכו עסוק בשאלת הגבולות-מה/מי בפנים ומה/מי בחוץ, מה/מי מותר ומה/מי אסור. ה"אחד הנבחר" הוא בטריטוריה המותרת, בעוד כל הגברים האחרים הם בטריטוריה הזרה, האסורה. עם האחד הנבחר אנו בוחרים להקים בית, המחזיר אותנו אל הבית שגדלנו בו או אל בית כמסמל מרחב של חמימות, שליטה וביטחון. "התחושות החריפות של קשר ושייכות המתעוררות בחוויית ה"בית" ובנוכחות מי שיצרנו איתו "בית", משקפות סוג של תיאום,

הדהוד הולך ונמשך בין מה שקיים בתוכנו למה שמחוץ לנו, בין מה שהיינו מה שהננו ומה שאנו כמהים להיות" (מיטשל, 2009/2002 עמ' 40). הבחירה ב"אחד" וההתחייבות לנאמנות מינית, מחזקות את קירות הבית הסימבולים של הזוגיות. הנאמנות המינית נותנת לנו אשליה נעימה של הבטחה וביטחון. תחושת השליטה נובעת מהמחשבה שאנו מכירים את בן הזוג הנבחר ומהתחושה שעשינו "בחירה מדעת". תחושה (או אשליה) זו, היא קריטית על מנת לעשות צעד של מיסוד זוגיות (מיסוד פורמאלי ולא פורמאלי) שכל כך הרבה דברים תלויים בו: הילדים שיבואו, המשכנתא, העתיד המשותף, האושר הפרטי והמשפחתי ועוד.

חלק מהמרואיינות הסבירו כי הן יקיימו יחסי מין רק עם מישהו שהקשר איתו "רציני". נראה כי עבורן, יחסי המין הם בעלי ערך סימבולי של "חותמת כשרות" שמעידה על רצינות הקשר. מי שמקיימים איתו יחסי מין הוא מישהו ש"שייך לנו" (גם אם זמנית). במובן הזה "מבחן הרצינות" מסמל את ה"בית" עליו מדברים פרל ומיטשל. הרצינות ויחסי המין שבאים בעקבותיה, מסמלים את גבולות הבית של הזוגיות המתפתחת ואת המחויבות ההדדית זה לזה.

ניתן להסביר את הצורך של נשים לקיים יחסי מין בהתאם ל"מבחן הרצינות", דרך תיאוריית ההתקשרות של בולבי (Bowlby, 1999). לטענת בולבי, על מנת שתיווצר "התקשרות בטוחה" בין הילד ל"אחר המשמעותי", חייבת להיות נוכחת שם אותה "אשליית ביטחון" שהאם יוצרת עבור ילדה. כך גם בבגרות, על מנת ליצור התקשרות בטוחה עם בן הזוג, אנו חייבות לחוש את אותה תחושה של מוכרות, ביטחון ושליטה ביחסים.

יחסי אובייקט: הקשר בין ההשתוקקות לחיזוק הנאמנות הזוגית דרך יחסי המין, והשאיפה לחזור אל

הקשר הדיאדי הינקותי

"נטייה ראשונית זו: אני אהיה אהוב תמיד, בכל מקום, בכל דרך, כל גופי, כל ישותי, ללא ביקורת ללא כל מאמץ מצדי- היא המטרה הסופית של החתירה האירוטית" (Chodorow, 1978; Pp: 194 בתוך ינאי ואח', 2007 עמ' 197). תיאורטיקנים מאסכולת יחסי האובייקט ומאוחר יותר תיאורטיקנים התייחסותיים, מבינים את הרצון למחויבות ונאמנות זוגית כמושפעת מה"זוגיות" הראשונה שחווינו-הזוגיות של התינוק עם אמו. אנשי אסכולת יחסי אובייקט מדגישים את אחד האלמנטים המשמעותיים ביותר בקשר הדיאדי, אלמנט האשליה שיוצרת האם עבור התינוק. האשליה כי הוא היצור הנבחר, הייחודי והחשוב ביותר בעולם. כל העולם, שמסתכם באם המטפלת: אוהב אותו, נאמן לו ומשרת אותו (Winnicott ; Klein בתוך מיטשל ובלאק, 2006). השאיפה הבוגרת למצוא זוגיות אשר תחיה שוב את אותה אשליה של אהבה ונאמנות טוטאלית, נשענת על חוויות הילדות המוקדמות- בין אם הן התקיימו ובין אם נעדרו.

בניתוח התמה הקודמת (יחסי המין בזיקה ל"עצמי") הראיתי איך אהבה הורית כמו גם אהבה זוגית מחוברת למימדים גופניים וארוטיים. נראה כי גם ההשתוקקות להצהרת נאמנות טוטאלית דרך יחסי המין, נשענת על חוויות פרה-אדיפליות ארוטיות בין הילד לאמו. בתמה הראשונה התמקדתי ביחסי המין כמהדהדים את עצם חוויית "הקשר". בתמה זו אני מבקשת להתמקד במרכיב אחד בתוך הקשר, **מרכיב הנאמנות** שבין שני השותפים. הנאמנות היא מרכיב משמעותי ביצירת תחושת הביטחון בגבולות הזוגיות.

פרל (2007) מסבירה כי "אנחנו רוצים לדעת שלפחות לגבי אדם אחד, **אין לנו תחליף**, אנו כמהים להרגיש שלמים ולהתעלות מעל צינוק בדידותנו...אנו מבקשים לשחזר את האחדות הקמאית שחשנו עם אימא, לגבי התינוק הנפרדות אינה קיימת. לפני ימים רבים היה אדם אחד שתפקידו היחיד היה להיות למעננו" (שם, עמ' 199). קליין בְּדִבְרָה על אשליית האומניפוטנטיות של הילד, מתארת את אותה תחושה ילדית שהעולם כולו, זאת אומרת אמא, מכוון רק אלי, נאמן רק לי, משרת את כל האינטרסים שלי ואין שום דבר חשוב ממני בעולם- הנאמנות, האהבה וסיפוק הצרכים, נתפסות כחבילה בלתי ניתן להפרדה (סגל, 1998).

יעל (עמ' 59) מתארת בצורה מרגשת איך הציפייה שיחסי מין יחזקו את הבחירה ב"אחד", את הנאמנות והמחייבות זה לזו, ואת האהבה של בן זוגה אליה, אכן מתממשת. יעל מסבירה שמבחינתה אחת מהסיבות המרכזיות לסיפוק הרגשי-זוגי ביחסי המין היא העובדה כי בן זוגה קשוב לה. בן הזוג משמש כאן כ"זולת עצמי" (קוהוט, 2005/1984), בדיוק כמו האם בינקות. הוא קשוב לה, משקיע בה, מעביר את התחושה כי היא משמעותית וחשובה לו. הסיפוק הרגשי-זוגי של יעל מהדהד את שלב האשליה האומניפוטנטית על פי קליין, שבו הילד חש כי כל העולם מכוון לסיפוק צרכיו. נראה כי עבור המרואיינות יחסי המין, שמזכירים דרך ההתענגות הגופנית את יחסי האהבה עם האם- נתפסים כהצהרת נאמנות ואהבה לאחד המיוחד, בדיוק כמו הצהרת הנאמנות של האם לתינוקה.

2. יחסי מין כאיום על הזוגיות

בקו העלילה של הז'אנר הרומנטי ישנה תנועה אישית וזוגית: הפרט עוזב בית ומרחב מוכר ונפגש עם מה שמחוץ לגבולות הבית. ב"חוץ" הוא נאבק מול מכשולים רבים שמחייבים אותו להתמקד בעולם הפנימי (בכוחות ובאמת הפנימיים) שלו, בסוף העלילה הוא שב ומקים בית חדש (מרחב מוכר ובטוח) עם בת הזוג הנחשקת. המסר של הרומן הוא כי מציאת הדרך האישית כרוכה בפריצת גבולות הבית ובמפגש עם ה"חוץ" שכולל אלמנטים של סכנה, זרות ובדידות. וכי הסוף הטוב/הראוי הוא בנייה מחודשת של בית עם אישה אהובה, כדרך להתגבר על האלמנטים הקשים שאיתם התמודד בחוץ: זרות, בדידות, ניכור וסכנה. מיטשל (2009/2002) מסביר כי יסודות הרומן משקפים יסודות רגשיים: מצד אחד קיים הרצון במרחב מוכר ובטוח, שבעבור זמן הופך לסטאטי וחסר ריגוש ומצד שני קיים הרצון לפרוץ את גבולות המרחב המוכר- לגעת בסכנה, בסערה ולהעיר שוב את הליבידו והתשוקה. לטענת מיטשל, הדרמה הזו מלווה כל זוג.

כאשר ה"גיבור" הרומנטי ממסד זוגיות חדשה, הוא חוזר וכובל את עצמו ליסודות הפטריארכיה והמונוגמיה. הגיבור משחזר את מהלך הטרגדיה: בתחילת הדרך הוא היה נאמן לערכים "חופשיים" ולא ממוסדים ובסוף הסיפור הוא "ממסד" את עצמו מחדש. מציאת האישה בסופו של הסיפור היא בעצם חזרה אל הערכים שנטש עם נטישת בית הוריו. הזוגיות היא "פרס" אבל ללא משים היא גם "עונש", מכיוון שהיא תמסד את מה שלא ניתן למיסוד וחיבוק הדוב הזוגי יאיים על יסודות החופש האישי. ניתן לראות פה את ההקבלה בין יסודות הרומן ליסודות זוגיים ואישיים: המאבק בין החופש האישי והמימוש כאינדיבידואל מול הנאמנות לזוגיות.

אצל חלק גדול מהמרואיינות חשתי עד כמה מטרידה אותן האפשרות של "פירוק גבולות הבית". המרואיינות הן נשים בשלב הבגרות הצעירה, הן עסוקות בבנייתן של זוגיות ומשפחה. הזוגיות

בתחילת דרכה מאופיינת בשבריריות, ברמה גבוהה של חרדה ובעיסוק של כל אחד מבני הזוג בשאלת הוויתורים שהם נדרשו לעשות כאשר בחרו להתחתן. כך גם דאגות של גידול ילדים, פרנסה וגיבוש זהות מקצועית ואישית, מכבידים על הזוג הצעיר. בניית משפחה היא עניין מפחיד, שאלות כגון: "האם זה יחזיק לאורך זמן?", "האם זה יתפרק?", "מה יהא על ההתחייבויות הרבות שלקחנו על עצמנו?" מעסיקות את הזוג הצעיר (Carter & McGoldrick, 1999).

על פי בולבי (Bowlby, 1999), כל מהותו של תהליך ההתקשרות בינקות הוא חיפוש אחר יציבות שתקנה תחושת ביטחון. ביטחון דורש קביעות, שגרה מוכרת וחזרתיות. כל אלה מגנים על התינוק ומאפשרים לו לרכוש תחושה של ביטחון ושליטה במתרחש סביבו. כאשר אנו מחפשים אחר "האחד המיועד" ורוצים לבנות איתו משפחה, אנו מבקשים למצוא את אותו ביטחון שביקשנו בינקות, הביטחון יוקנה לנו בזכות אותם האלמנטים: שיגרה מוכרת, ניתנת לצפייה ולשליטה. אולם, מסתבר כי ליבת הזוגיות: אותה תחושה של חוס וביטחון, היא זו המחבלת בתשוקה הארוטית. כי תשוקה ארוטית מתעוררת דווקא באזורים של סכנה, מרחק וחוסר מוכרות (פרל, 2007; מיטשל, 2002/2009).

תשוקה מינית ואזורי סכנה

הצורך בביטחון שליטה ומוכרות הוא צד אחד של הנפש. בצד השני נמצא הצורך להיות בקשר עם חלקים לא מוכרים, אסורים, מסוכנים ומסקרנים, בתוך עצמנו ובעולם הסובב אותנו. לארכיטיפ הבית יש שני צדדים: מקור לחמימות וביטחון כמו גם מרחב שרוצים לפרוץ אותו. בתיאורית האינסטינקט הדואלי, מסביר גרינברג (Greenberg, 1982) כי קיימים בתוך הנפש שני רצונות מנוגדים ומשלימים: הרצון בביטחון המספק תחושה של עוגן יציב שבתוכו ניתן "להתמסר", לאבד שליטה מבלי לפחד מההתאיינות (מלשון "אין", היעלמות) ומאידיך קיים הרצון לשבור דפוסים מוכרים, לחצות גבולות, לפגוש את הבלתי מוכר, המערער, השונה המסתורי, להיות בקשר עם אזורי הסכנה. על פי לפלנך (Laplanche, 1979) תשוקתו של הילד מתעוררת דווקא באזורי הסוד. אותם הדברים שההורים לא מספרים לילד עליהם, אלה שנמצאים מחוץ לבועת הביטחון שההורים מנסים לטפח אצל ילדם, הסודות של הבית, הדברים המטרידים את ההורים, מחלה, בגידה, קשיים-אלמנטים אלה נעשים מסקרנים ומרגשים עבור הילד. תשוקות מוכשות, קונפליקטים מודעים ובלתי מודעים של ההורים, נתפסים על ידי הילד כמושכים אסורים ומסתוריים. כך התשוקה, הליבידו, מתעורר דווקא מתוך פריצת גבולות המרחב הבטוח.

מיטשל מסביר כי לא פעם אהבה זוגית ותשוקה הם שני כוחות המוציאים זה את זה. אותו אדם שאנו כבר מכירים כל כך טוב כבר אינו זר ומסתורי, כבר אינו "יעד לכיבוש", כבר לא מגלה לנו שום דבר חדש על עצמנו ולכן כבר אינו גורם מעורר תשוקה.

חלק מהמוראיינות (ענת, מיכל ושני, עמ' 60-62) סיפרו על כך שתשוקתן מתעוררת דווקא כלפי מי שמחוץ לגבולות הזוגיות, כי דרכו הן נוגעות באזורים של סכנה המעוררים את הליבידו. המוראיינות הביעו את חוסר הנחת שלהן ממצב זה ואת החשש הכבד שמא דווקא תשוקתן, זו אשר אמורה הייתה לחבר אותן לבני זוגן, היא זו אשר תפרק את הזוגיות.

למרות ה"סטריאוטיפ" המגדרי המקובל על פיו הגברים הם אלה שמחפשים סיפוק ליבידינאלי-מיני מחוץ לגבולות הזוגיות ואילו נשים חותרות למימוש מיני זוגי ש"יבטח" את הזוגיות, נראה שלא כך הוא. בפועל גברים ונשים כאחד מתמודדים עם היסודות הרגשיים הסותרים: חיפוש אחר הנינוחות והביטחון מול חיפוש אחר הסכנה והריגוש הליבידינאלי.

פרדוקס האינטימיות והמיניות

הציפייה כי יחסי המין יהוו דבק מאחד שמדגיש ומאשרר את הבחירה הזוגית, עשויה להתממש בתחילת הדרך. אולם, לא פעם דווקא העמקת הקשר הזוגי מחבלת בהתממשות ציפייה זו (פרל, 2007). התשוקה המינית עלולה להוות גורם מאיים על שלמות הזוגיות, כי היא מדגישה את הנפרדות של בני הזוג והיא מאיימת על "אשליית הביטחון" שבני הזוג כל כך רוצים בה. מורן (עמ' 63) תיארה את כל אותם אלמנטים ששחקו את התשוקה המינית בינה לבין בן זוגה: לידות, הנקה, סדר יום קבוע וחוסר במרחק שמעורר תשוקה. מורן שואלת איך זה יכול להיות שדווקא עם האדם שאיתו היא מרגישה הכי נוח, היא לא מצליחה לחוש תשוקה. על פי לקאן (2005/1972), התשוקה מתעוררת כלפי אובייקט שאינו בר השגה. אנו משתוקקים כי האובייקט הבלתי מושג יהפוך לשלנו, אולם ברגע ש"כבשנו את היעד" והשגנו את האובייקט, הדלק שהניע את התשוקה לכיבוש הולך ודועך. במקרה של זוגיות ארוכת שנים, הזוג ניצב בפני אתגר של שימור תשוקה לצד שימור אינטימיות.

חשתי כי ההשתנות של התשוקה המינית, מדַבֵּק המאחד בין בני זוג לכוח שמרחיק בניהם, מאיימת ומטרידה חלק גדול של הנשים שנמצאות בתוך קשר ארוך טווח. אחת הסיבות לתחושת האיום מוסברת על ידי פרל (2007). לזוגות רבים נדמה שבעיות מיניות מעידות על בעיות בזוגיות, מתוך האשליה התרבותית שמיניות וזוגיות חייבות להיות עם אותו הפרטנר, נולד החשש שאם אין תשוקה, כל המערכת הזוגית לא מתפקדת, ההנחה הזו מלבה את החשש שהזוגיות כולה עומדת לפני קריסה. מיטשל ופרל, כמטפלים מיניים, מבקשים לְרוֹנֵן את החיבור ההדוק שאנו עושים בין מיניות לזוגיות-הצד המאכזב הוא שבירת הפנטזיה, אכן תשוקה ואינטימיות לא תמיד באים בהלימה. הצד הטוב הוא שחוסר תשוקה מינית לא מעיד על זוגיות לא מתפקדת ועל ההכרח "לפרק את החבילה". לטענתם, הזוג נדרש לאתגר לא פשוט של "להחזיק את החבל בשתי קצותיו"- מצד אחד לשמר את האינטימיות ומצד שני לשמר מרחק כדי להציל את התשוקה.

איום הבגידה

החשש מפני בגידה, העסיק את אותן נשים שחשו את האיום שבמשיכה המינית. הסטריאוטיפים המגדריים מְלַבֵּים את ההנחה כי יש לחשוש מפני בגידה של הבעל באשתו (מיטשל, 2009/2002), אולם רוב הנשים דיברו דווקא על הפחד שמא הן אלה שתבגודנה.

נושא הבגידה מתחבר עם זיכרון הפחד הראשון שחווינו מאפשרות הבגידה. תסביך אדיפוס (פרויד, 2005/1905) הוא הדרמה הראשונה שבה ילד נחשף לאפשרות שהדמות האוהבת והנאמנה לו כל כך (אימו) אוהבת אדם נוסף (אביו) וכי הוא אינו מושא אהבתה הבלעדי. הקשר הדיאדי אמור להוות בועה אשלייתית שבה הילד חש שהוא הדמות החשובה והאוהבה ביותר, העובדה כי האם נאמנה

לאדם נוסף, מאיימת כי האשליה הזו תתנפץ. התסביך האדיפאלי שכולל אהבה קנאית לאם ורצון לחסל את האב, מלמד אותנו כי כל אדם חי את חייו לצד איום מתמשך מפני בגידה. ליתר דיוק, כל אדם מתמודד עם הפחד מפני אי מימוש התקווה להיות אהוב באופן טוטאלי על ידי "זולת עצמי" נבחר למשך שארית חייו.

צילו של ה"שלישי" המאיים על ה"שניים"

על פי פיליפס (2004/1994), על מנת שיתקיים זוג, חייב להיות ברקע צילו של אדם שלישי. על מנת לבסס ולאשרר את הבחירה בבן/ת הזוג שוב ושוב על אף כל הפיתויים שבחוץ, על אף השחיקה בתשוקה- אנו חייבים להיות מודעים לדמויות המאיימות שבחוץ ולומר להם "לא". באופן פרדוקסאלי, איום הבגידה נוכח כל כך בחיי זוגות כי הוא המאפשר לחזק את הבחירה ב"אחד". החשש מפני בגידה של אחד מבני הזוג, מולידה אסטרטגיות התנהגותיות שמטרתן להבטיח כי הבגידה לא תתממש. שני (עמ' 61) ומורן (עמ' 63) מתארות איך לא פעם הן מחליטות לקיים יחסי מין מתוך החלטה מודעת ואסטרטגית שמטרתה למוסס את איום הבגידה. באסון (Basson, 2000) מצאה במחקרה כי נשים בתוך מערכות יחסים ארוכות טווח "מחליטות" לקיים יחסי מין מסיבות שונות. השחיקה בתשוקה גורמת לכך כי הסיבה המרכזית לקיום יחסי מין אצל נשים, אינה הרצון לספק דחף מיני-גופני. ההחלטה (המודעת או הלא מודעת) לקיים יחסי מין נובעת מסיבות שונות, בכללן הרצון לספק את צרכיו המיניים של בן הזוג והרצון לשמר את הזוגיות. הפחד מפני הבגידה, החשש מפני תחושת הנפרדות, החיים בתוך "תרבות קפיטליסטית" שמעודדת "שופינג מיני", התחושה שכולנו "ברי החלפה" וכי גם לזוגיות יש "תאריך תפוגה"- כל אלה מייצרים אסטרטגיות אישיות וזוגיות שדרכן מנסות המרואיינות לייצר תחושת ביטחון ולבצר את הזוגיות השבירה (פרל, 2007).

לסיכום, אנו כל הזמן במלחמה בין הרצון בביטחון וקביעות מול הרצון לשבירה של הידוע והיומיומי. הבגידה היא האפשרות שלנו להיות שוב בקשר עם חלקי עצמי אחרים שהלכו והיטשטשו יחד עם בניית הבית וביסוסו כמבצר של ביטחון ומוכרות. הקושי נעוץ בעובדה שאנו לא מעזים להיות "פרועים ושוברי מוסכמות" מול בן הזוג שלנו. כל הדברים היקרים לנו מופקדים בידיו (הילדים, הבית, העתיד), הדברים הללו זקוקים ליציבות וקביעות על מנת להתקיים. לכן כל ניסיון לְמַצֵּב, ולו לרגע, את בן/בת זוגנו במיקום שונה, חדש, מסעיר, מיקום שיש בו חוסר ביטחון שמולידה תשוקה- מאיים על אשליית היציבות של חייו (מיטשל, 2009/2002).

לכן ה"שלישי" שחי מחוץ לזוגיות, הוא זה שהופך להיות כלי הקיבול לכל אותן תשוקות אסורות ומודחקות. אופציית הבגידה מאפשרת להרוויח את הסערה, ההתרגשות ושבירת הגבולות הפנימיים והחיצוניים ובה בעת, לשמר את הביטחון והיציבות עם יקירנו. בני הזוג נדרשים לאתגר מורכב, להצליח לאחוז את החבל בשתי קצותיו- מצד אחד לשמר את האינטימיות ומצד שני לשמר מרחק שיציל את התשוקה.

3. יחסי מין מנותקים מקשר

התרבות המערבית מצפה מאישה להשתוקק רק אל בעלה (ציפייה שקיימת רק באופן חלקי לגבי גברים). השתוקקות מינית כלפי גבר שהיא אינה מקיימת איתו מערכת יחסים, אינה לגיטימית (קלייטון, 2008). המחקר הנוכחי מראה כי יש פער בין הציפיות הנוקשות מנשים לגבי תיעול החשק המיני שלהן, לבין המציאות. המרואיינות שיתפו אותי לא רק בחוסר היכולת שלהן "ליישר קו" עם הציפייה החברתית אלא מעבר לכך, בעובדה כי היצר המיני וההנאה המינית שלהן גדולה יותר דווקא עם מי שהן לא בקשר "ממוסד" איתו. בחלק זה אנסה להתחקות אחר השאלה איך נשים מתייחסות ליחסי מין מחוץ לקשר, מה הסיבות להנאה מינית שמנותקת מקשר זוגי ומהן הפרקטיקות המאפשרות לנשים להתמודד עם הקונפליקט שבין הצורך האישי והציפייה החברתית.

נשים שמחפשות מין מנותק מקשר- האומנם?

חלק מהנשים הדגישו את הפן של יחסים שמנותקים מקשר. מדברי המרואיינות עלה כי למילה "קשר זוגי" יש כמה מדדים:

א. השאלה האם הגבר והאישה מוגדרים "רשמית" כ"חברים"/"בני זוג".

ב. השאלה מה אופי האינטראקציה בניהם בעת יחסי המין. האם מדובר היה ב"סקס מנוכר" שבו אין כמעט תקשורת והיכרות בין הפרטנרים או שמדובר ב"סקס מזדמן" שכולל קשר רגשי, גם אם קצר או שטחי.

רוב המרואיינות לא הזכירו אינטראקציות של מין מנוכר, במובן של מין הממוקד בפיזיולוגיה בלבד ללא כל התמקדות בפרטנר. גם המין המזדמן היה בתוך קשר, גם אם קצר או חלקי. אולם כן היה מיעוט של נשים שסיפרו על מין שבו הן היו ממוקדות רק בעונג הגופני שעמד בפער אל מול אי הרצון שלהן בקרבה רגשית עם אותו הפרטנר (למשל, נעמה, עמי 66).

ישנה חלוקה מקובלת על פיה נשים מכוונות אל המימד הרגשי הקושר בין הפרטנרים ואילו גברים ממוקדים בסיפוק הגופני ומעוניינים פחות בהתקשרות הרגשית. חלוקה זו מעוגנת בתיאוריה ובמחקר. צ'ודורו (Chodorow, 1979; 1989; 2003) וגיליגן (1995/1982), טוענות כי תהליך הסוציאליזציה של נשים גורם לכך שהן תשאפנה תמיד להגברת האינטימיות הרגשית (בתוך כל קשר, ובפרט בקשר מיני או זוגי). לעומת זאת, תהליך הסוציאליזציה של גברים גורם לכך שהם יתמקדו פחות במרכיב הקרבה והאינטימיות הרגשית בתוך קשר. חלוקה זו, גם מעוגנת בתוצאות מחקרים שמראים כי נשים מחפשות מידה גבוהה יותר של קרבה רגשית בתוך סיטואציה מינית בעוד גברים ממוקדים בהתרחשות הגופנית (לסר-ברנדט, 2002; Hendrick & Hendrick, 1995).

במחקר מצאתי כי רוב הנשים אכן רואות חשיבות במשתנה הקשר. אולם היו גם נשים שמרכיב הקשר היה פחות משמעותי, לפחות בחלק מהקשרים המיניים עליהם סיפרו. נראה כי החלוקה הסטריאוטיפית המקובלת אינה מתקיימת תמיד וכי המציאות היא כרגיל מורכבת יותר. מיטשל (2009/2002), מסביר כי "נוח" לנו לפתור את השאלה הזו דרך ההנחה כי גברים ממוקדים בסיפוק הגופני ונשים ממוקדות ברצון לקשור קשר, אולם התבוננות כנה וקרובה יותר תוכיח כי גברים ונשים כאחד מכילים בתוכם את שתי התשוקות המנוגדות הללו.

לדעתי, ניתן לפתור את החלוקה הקוטבית והלא מדויקת הזו על ידי חלוקת המשתנים בצורה מורכבת יותר. החלוקה שתוצג להלן מערערת על ההנחה הסמויה כי "קרבה" יוצרים דרך הערוץ הרגשי בלבד. לדעתי, הנחה מוטעה זו קיימת בבסיס התיאוריות והמחקרים על ההבדלים בין נשים לגברים. אני מבקשת לטעון כי שני בני הזוג עשויים לרצות קרבה כמו גם ריחוק. אולם יתכן ולגברים קל יותר לִיצֵר קרבה דרך הגוף בעוד לנשים קל יותר ליצר קרבה דרך הערוץ הרגשי. ההנחה המוטעה כי קרבה יוצרים דרך הערוץ הרגשי מובילה להנחה המוטעית כי נשים יותר מגברים מעוניינות בקרבה. לטענתי, נשים אינן בהכרח שואפות לקרבה יותר מגברים, הן פשוט משיגות זאת בדרך שונה.

סיטואציה מינית מכילה **שני רבדים: רגשי וגופני**. בשני הרבדים הללו כל אחד מבני הזוג עשוי להיות ממוקם במקום שונה על פני **הרצף שבין קרבה לריחוק**. זאת אומרת דרך הקשר הגופני ניתן ליצור קרבה כמו גם ריחוק ודרך הקשר הרגשי ניתן ליצור קרבה כמו גם ריחוק. הקשר הגופני יכול להיות זרו לקרבה אבל הוא גם יכול להיות אמצעי שחוצץ בין בני הזוג ושומר על המרחק ביניהם, הדבר נכון גם לגבי המימד הרגשי. למשל, יעל (עמ' 50) מספרת כי לאחר מריבה בינה לבין בעלה שניהם מנסים לחזור להתקרב זה אל זה. אולם, בעוד בעלה רואה את הערוץ הגופני כדרך להתקרב אליה, היא מעוניינת לדבר על מנת לגשר על המרחק שיצרה המריבה. דוגמא זו ממחישה את טענתי, כי נשים וגברים בוחרים ערוצים שונים שדרכם הם יוכלו להתקרב אל השותפה/שמוּלם/ן. אולם, בחירת ערוץ שונה, אינה מעידה על נטייה מועדפת של נשים לייצר קרבה או נטייה מועדפת על גברים להישאר מרוחקים.

ניתוק בין "מין" ו"קשר" במקביל לתהליכי ספרציה אינדיבידואציה

טניה ונעמה (עמ' 64-65) מתארות תהליך של התקלפות והתפשטות מערכים חינוכיים עליהם גדלו כילדות. העמדות כלפי מין אותן ספגו מהבית חיבוו חיבור בין מין לבין קשר. בבגרותן, נעמה וטניה מאתגרות הנחות אלה ומגלות כי מין שלא בתוך קשר "רשמי" יכול להיות מהנה מתוך שהוא עונה על צורכי עצמי שונים.

שמתי לב כי המרואיינות מתארות את תהליך "ההתקלפות" מערכי הבית בסמוך לתיאור כללי של התבגרות, ביסוס ביטחון עצמי וגילוי מלהיב של חלקי עצמי לא מוכרים (למשל התחברות לנשיות ולהנאות הגוף). התהליך אותו מתארות המרואיינות מתיישב עם תיאוריית ה"ספרציה אינדיבידואציה" של מאהלר (Mahler, Pine, Bergman 2000). מאהלר מתארת את תהליך ה"לידה הפסיכולוגית" של האדם. החל משלב הסימביוזה שבה התינוק חש אחדות פסיכולוגית עם אמו, אל עבר מצב של נפרדות פסיכולוגית ובניית תחושת "עצמי" נפרד. תהליך ה"בקיעה" וההתעצבות הפסיכולוגית, נמשכת כל החיים. הילדה, הנערה והמבוגרת, לאורך כל חייה מנהלת דיאלוג עם נקודת המוצא, עם הבית, ותוך כדי תהליך ההתבגרות היא מעצבת "אני" נפרד וייחודי. חלק מהערכים ומהמאפיינים שרכשה בבית היא משאירה וחלק היא שומטת בדרך. מיטשל מתאר את ה"בית" כסמל של נקודת התחלה בבניית ה"עצמי", על ערכיו, אופיו, תפיסת העולם שיגבש הפרט וכו'. אבל לבית יש צד נוסף- זהו המקום שתמיד יש לעזוב אותו. ה"גיבור" ברומנים עוזב את ביתו ויוצא למסע שהוא מסע של גילוי העצמי ומציאת הדרך הייחודית.

נראה שהמרואיינות מתארות תהליך זהה: העצמי שנבנה בבית ביסס תפיסת עולם המחברת בין מין לקשר. ואילו היום בגיל הבגרות הצעירה בשיאו של המסע לגילוי העצמי, הן בוחנות מחדש את ההנחות שעליהן גדלו ובוררות מתוכן את מה שנכון עבורן בשלב זה.

לצד תהליך הגילוי העצמי, ניתן לשמוע את האמביוולנטיות שעולה מדברי המרואיינות, את הדיאלוג המורכב שהן מנהלות עם ערכי הבית. צ'ודורו (Chodorow, 1979; 1989; 2003) וגיליגן (1995/1982) מתמקדות בתהליך הספרציה אינדיבידואציה הקונפליקטואלי של הבת מאמה, מהבית ומהערכים עליהן גדלה. צ'ודורו טוענת כי האם שבוחרת להשאיר את הבת קרובה אליה מלמדת אותה שקשר בין שניים אמור להכיל קרבה ואינטימיות. האם מאוימת מאפשרות הנפרדות של הבת לכשזו תתבגר, ועל אף רצונה לעודד אותה לעצמאות היא כמהה לקרבתה. הבת ששותפה לקונפליקט של האם, קרועה בין הצורך לנפרדות ולבניית זהות עצמאית ובין החשש להינתק מהאם ולהכאיב לה. אוטונומיה וסיפוק צרכים עצמיים יתחברו אצל הבת עם תחושות של בגידה והכאבה לאובייקט אהוב וקרוב (האם) ועם חוויה של תוקפנות, הרס של קשר, התנגדות וניתוק. המרואיינות ממחישות בדבריהן את האמביוולנטיות: מצד אחד, הן נהנות לגלות בתוכן קולות חדשים, עצמאיים, שונים מאלה שגדלו עליהם. מצד שני, הן מאמינות (ורוצות להישאר נאמנות) גם לערכי הבית. נראה כי המאבק שבין קרבה וריחוק מהאם, המאבק שבין נאמנות ל"בית" ונאמנות ל"עצמי", מקביל לשאלת הקרבה והריחוק מול הפרטנר המיני. נשים שמקיימות אינטראקציות מיניות רק בתוך קשרים שמכילים קרבה רגשית, משחזרות כך את הקשר עם האם. אולם נשים שמקיימות אינטראקציות מיניות בתוך קשרים שלא מכילים (או מכילים פחות) קרבה רגשית, מתמודדות דרך זה גם עם הניתוק שלהן מהאם והפרידה מהקשר הדיאדי.

יחסי מין מחוץ לקשר: דינאמיקה של "פיצול" (Split) בין ה"עצמי" (Self) לבין הנאה מינית

הפיצול התרבותי שבין "מין" לבין "תרבות" מקורו בראשית התהוות התרבות המערבית. שמת לב כי הפיצול הזה מחלחל גם אל המרחב המיני-אישי של חלק מהמרואיינות. חלק מהנשים יכולות לחוש עונג מיני רק במידה והן מנתקות אותו מחלקי עצמי אחרים שלהן. בחלק זה התמקדתי בשני מנגנוני פיצול שבהן משתמשות נשים בשירות ההנאה המינית.

א. פיצול בין ה"אני" (Self) המתורבת ל"אני" הלא מתורבת

הפילוסופים היוונים היו הראשונים לייצר הפרדה היררכית בין הרוח לבין הגוף. אפלטון טען כי ההישגים הרוחניים נעלים יותר וחשובים יותר מהצרכים הגשמיים של הגוף, כולל הצרכים המיניים. הנחה זו מורגשת עד היום בתרבות המערבית (ביוארין, 1999). פרויד (2005/1905) ביסס את החלוקה ההיררכית שבין ה"יצר" וה"תרבות" במודל הסטרוקטורלי (איד, אגו וסופר אגו). הוא צייר תמונה של אדם הנאבק בין צרכיו החיתיים לבין החלקים הגבוהים והנעלים יותר המיוצגים על ידי הסופר אגו. פרויד טען כי התפתחות תקינה היא התפתחות שבה הפרט לומד לרסן או לנתב את צרכיו המיניים כך שיתיישבו עם העולם המתורבת.

על פי פרל, יש ניגוד לכאורה בין המיניות לבין התרבות: המיניות והתשוקה הארוטית מתעוררת בתוך אווירה של כוחניות והיררכיה. סיפוק מיני מחייב מידה של אגוצנטריות, סיפוק עצמי וחוסר התחשבות באחר. לעומת זאת, הקודים החברתיים הנדרשים מהפרט על מנת להתנהל בעולם "התרבותי" הם הפוכים, האתיקה של היומיום דורשת מאיתנו להיות מנומסים, מתחשבים, לא אלימים, מרוסנים וכו'. התרבות המערבית מאופיינת בפיצול וקונפליקט מובנה שבין ערכים ותשוקות. הפיצול התרבותי הזה משתקף בתוך הפרקטיקה המינית, בתוך בחירותיהן של נשים כיצד, איפה ועם מי לממש ולגלות את החלקים היצריים שבהן.

הפיצול התרבותי מלווה אותנו כבר מהילדות דרך ההורים המהווים סוכני חיברות. ברבך (1986/1975) מסבירה כי ילדות מגיל צעיר מחונכות להימנע ממגע באברי המין וגדלות עם תחושה מצטברת שבה הנאה מהגוף ומהמיניות נתפסות כשליליות וכאסורות. ילדות לומדות כי מגע והנאה מאברי המין מלוות בתחושות של אשמה ובושה. סאליבן (בתוך מיטשל ובלאק, 2006) מתאר איך התהליך הזה קורה מתוך היחסים הבין אישיים המוקדמים בין התינוק/ת להוריו: עם העמקת ההיכרות בין התינוק להוריו הילד לומד אילו מצבים או מעשים שלו עלולים לעורר חרדה בדמויות המטפלות, חרדה שפוגמת בקשר הקרוב ביניהם. למשל, הילד עשוי לקלוט כי נגיעה עצמית באברי המין מעוררת חרדה, כעס או אי שקט בהורה המטפל- הילד חווה באותו רגע את ההורה המטפל כ"רע" (מכיוון שהוא מחבל באווירה הנינוחה והבטוחה שהילד זקוק לה), ומכאן גם מניח כי הוא עצמו (הילד) "רע". הילד מבין כי במצבים מסוימים הוא עלול להיחוות על ידי הדמויות המשמעותיות (ומתוך כך גם על ידי עצמו) כ"רע". כך, בתהליך ארוך ועדין, לרוב סמוי מן העין, חמקמק, וקשה להגדרה, נצברת בילדים התחושה כי גילויים מיניים או הנאה מינית היא "לא טובה".

ארגון עצמי יומיומי/מתורבת, דורש וויתור או הסתרה של כל חלקי העצמי הנתפסים כשליליים (יצרים, הנאה מהגוף, תוקפנות ועוד). אולם חלקי העצמי האחרים שממשיכים לחיות בתוך הפרט מבקשים להיות מבוטאים גם הם. בגלל הסתירה בין שתי הזהויות הללו חלק מהאנשים משתמשים במנגנון של פיצול. הפיצול מאפשר לחיות באיזון מסוים בין שתי הזהויות. אולם בשירות הפיצול, אנשים אלה גם נדרשים לפצל בין בני הזוג שיהיו חשופים לשתי הזהויות השונות (מיטשל, 2009/2002). מרואיינות סיפרו על דרכים שונות דרכן הן מפצלות בין ה"אני המיני" ל"אני היומיומי". למשל טניה (עמ' 66) סיפרה כי רק בחו"ל היא מרשה לעצמה להיחשף או ליזום סיטואציות מיניות שונות מהרגיל, כאלה שלא הייתה יוזמת או נענית להן בישראל.

הפיצול הזה קיים אצל גברים ונשים כאחד, אך נדמה כי הוא בולט יותר אצל נשים. דינרשטיין (Dinnerstein, 1976), מתארת את הפיצול התרבותי המקובל בין נשים לגברים כפיצול בין בת הים והמינוטאור. המינוטאור הגברי מייצג את התוקפנות, היצריות והאגוצנטריות ואילו בת הים הנשית מייצגת את הקרירות המינית, הרכות ו"החיים-בשירות-האחר". נשים נתפסות כפחות אגוצנטריות ומתוך כך גם פחות מיניות. נדמה כי גם בתקופה שאין דומה לה בהיסטוריה מבחינת השחרור המיני המותר לנשים, עדיין תעוזה מינית מתקבלת פחות בהבנה כשהיא באה מהכיוון הנשי. לכן, מנגנון פיצול כמו זה שמשמשת בו טניה מאפשר לשבור את ההבניות החברתיות ולבטא את הצרכים המיניים, אולם רק בתנאי שזה קורה מחוץ לטריטוריה הביתית/היומיומית.

אלמנט נוסף שמקשה על נשים לבטא את היצרים והצרכים המיניים בתוך קשר קבוע ובתוך "המגרש הביתי" שלהן, קשור באופן מפתיע, להתפשטותם של ערכים פמיניסטיים (אילו, 2002). האתיקה הפמיניסטית סייעה לנשים לדרוש ולהשיג יחסים זוגיים שוויוניים. נשים שואפות למערכת זוגית שוויונית, שבה הן לא מנוצלות ולא מופעלות כלפיהן אלימות. אולם, תשוקה מינית מתעוררת לפעמים דווקא מתוך אווירה הפוכה: צייתנות וכניעות של האישה או של הגבר, הם זרז להתעוררות מינית. האישה שדורשת ביומיום מעצמה ומבן זוגה התנהלות שוויונית, משתוקקת במיטה לצורת התייחסות אחרת- הסתירה הזו נפתרת לעיתים בעזרת מנגנון של פיצול. אליס (עמ' 66) מספרת שהיא אוהבת אלימות במיטה בעוד שמחוץ למיטה היא מגדירה את עצמה כפציפיסטית, היא מספרת על הקושי להכיל את שתי הזהויות שלה מול אותו פרטנר. "לגלם" שתי דמויות שונות ולפגוש מולה את אותו זוג עיניים, זה הפרעה לתהליך הפיצול. כי זה דורש ממנה להתעמת עם העובדה כי שתי הזהויות הללו הם בעצם אחד, הם בעצם היא, על כל המורכבות שבה.

נראה שאחת הסיבות להנאה מינית מרובה מחוץ לקשר היא העובדה כי שם ניתן להשיל את מגבלות היומיום, להתחבר לכל אותם ארגוני עצמי שנזנחים בעת הבחירה בארגון העצמי (ובבן הזוג) היומיומי והמתורבת (מיטשל, 2009/2002). כל אותם צרכים שנתפסים כ"לא נשיים" או "לא ראויים" מבוטאים ביתר נינוחות מול גבר שהוא לא האדם שאיתו למחרת צריך לשוב ולנהל משק בית, ילדים וזוגיות יציבה.

ב. ניתוק ה"אני" ממטענים רגשיים, בשירות ההנאה המינית:

כאמור, חלק לא מבוטל מהמרואיינות ציינו בתסכול כי החוויות המיניות היותר טובות שלהן היו בתוך קשר מזדמן ואילו מין בתוך הקשר הקבוע לא ענה על הציפיות שלהן. בקטגוריה "תשוקה מינית כאיום בפירוק הקשר" הראיתי איך תשוקה מינית מתעוררת כלפי האחר שמחוץ לקשר, בגלל היותו בלתי מושג. בחלק זה אני מבקשת להראות כי ההנאה המינית המוגברת (אצל חלק מהנשים) בתוך קשרים מזדמנים, נובעת מתוך רמת האינטימיות הרגשית הנמוכה שמאפיינת אותם.

על פי מיטשל (2009/2002), קשרים בעלי רמת אינטימיות גבוהה מנהלים דיאלוג משמעותי יותר עם הילד שבתוכנו, הם מהדהדים ביתר עוצמה את חוויית היחסים המוקדמים שלנו עם הורינו. לעומת זאת קשרים שמאופיינים פחות באינטימיות רגשית, פורטים פחות על נימי הזיכרון הילדי שלנו. ולכן, קשרים מזדמנים או שטחיים "משחררים" אותנו מעימות עם מטעני העבר.

סאליבן (Sullivan בתוך מיטשל ובלאק, 2006), מסביר כי האופן שבו אנו מתנהלים בתוך קשר זוגי מושפע מחוויית היחסים המוקדמים שלנו עם הורינו. על פי סאליבן הפעולות שלנו מעוצבות מתוך ניסיון ל"ניהול חרדה" מיטבי. על סמך חוויית הקשר עם ההורים למדנו למפות נושאים, התנהגויות או רגשות שעלולים לעורר בנו חרדה. האופי שלנו וההתנהגות שלנו לאורך החיים, יעוצבו מתוך ניסיון מתמיד לחמוק מאזורים מעוררי חרדה. כך למשל, אם בן הזוג עשה או אמר משהו שמזכיר לנו התנהגות, אמירה או הרגשה דומה מהעבר, כזו שמחוברת אצלנו עם תחושות של חרדה- אנו נגיב בצורה שתאפשר לנו להימנע מתחושת החרדה. אופן ההתנהגות שנבחר, מסייע לנו מילדות והוא הוכח כמועיל בטווח הקצר. כך שגם לפיצול שהמרואיינות עושות בין הפרטנר לזוגיות רגשית ובין הפרטנר להנאה מינית, יש קשר לאופני התמודדות בהם נעזרו בשלבי חיים מוקדמים יותר.

כפי שהראיתי בתמה "יחסי המין בזיקה לעצמי", במערכות יחסים רומנטיות, נבחרים השותפים לא על פי מידת העונג שהם יכולים לספק אלא בהתאם לאפשרות שדרכם ניתן יהיה לשחזר את מערכת היחסים האינטימית הראשונה אותה הילד הכיר (Fairbarin בתוך מיטשל ובלאק, 2006).

מכאן שהקשר הזוגי, במידה והוא עמוק ומשמעותי מפגיש את האישה עם חלקי עצמי שונים, בניהם חלקי עצמי פגיעים. הקשר מפגיש אותה עם זיכרונות העבר, עם היחסים שלה עם הוריה והיחסים בין ההורים עצמם. לא תמיד המפגש הזה הוא קל, הוא עשוי לעורר קשיים ומשקעים רדומים שעלולים לחבל בהנאה המינית. הנאה מינית דורשת מידה של ניתוק מהמציאות וכניסה לתוך עולם של דמיון ופנטזיה (פרל, 2007). כאשר האישה בתוך המרחב המיני פוגשת פרטנר שפורט על כל אותם זיכרונות העבר, היא עלולה להתקשות לעשות את תהליך הניתוק ההכרחי להתעוררות התשוקה.

לדוגמא, מיכל (עמ' 67) סיפרה לאורך הראיון על קשרים מזדמנים רבים שבהם נהנתה מאוד, היא הגיעה לאורגזמה וחווה סיפוק גופני ורגשי גדול. אולם דווקא כשהיא עומדת לפני אירוסין, היא נוכחת עד כמה יחסי המין עם הארוס המיועד לא מספקים אותה, היא לא מגיעה לאורגזמה ובאופן כללי היא מתוסכלת מיחסי המין איתו. מיכל הסבירה זאת דווקא מתוך העובדה שמדובר בקשר "רציני". הקשר של מיכל עם בן זוגה הנוכחי, מתאפיין ברמה גבוהה של אינטימיות וביטחון, היא חשה נוח לבטא את אותם חלקי עצמי מסוויים, מביישים ופגיעים. הביטחון שהיא חשה בסביבה הזוגית הנוכחית, מאפשרת לה להתמודד עם נקודות הפגיעות שלה בתוך סביבה מוגנת. האפשרות של מיכל לייצר קשר כל כך קרוב עם הפרטנר הספציפי הזה, נובעת מכך שדרכו היא יכולה לגעת שוב בקשר המוקדם עם הוריה. אולם דווקא העובדה הזו היא אשר מחבלת בהנאה המינית שלה. מיכל נושאת איתה מטענים מיניים קונפליקטואלים מבית ההורים, והעובדה שהיא נזכרת בהם (באופן לא מודע) מול בן הזוג, "מכבה" את מנגנון התשוקה המינית.

מיכל תיארה בראיון מערכת יחסים סבוכה וכואבת בין ההורים ומולה, כנערה היא חשה שאביה נמשך אליה ושהיא צריכה להישמר מפניו. היא תיארה את האם כמי שחיה מתוך חשש תמידי שמא האב יבגוד בה. במהלך הראיון, מיכל התקשתה לספר על כך ואין בידי מספיק חומר לניתוח מעמיק של השאלה כיצד בדיוק חוויות הילדות משפיעות על הזוגיות הנוכחית. אולם מיכל "זרקה" משפט שמבסס את התחושה כי ישנה השפעה כזו, היא אמרה: "את יודעת, אתה נכנס למיטה עם מישהו אז אתה נכנס עם אבא ואמא שלך ועם אבא ואמא שלו". נראה שהתסכול המיני מול הפרטנר הנוכחי, נובע מאופן ניהול החרדה של מיכל מפני תכנים מיניים והקשרם ליחסים המוקדמים בבית הוריה (Sullivan בתוך מיטשל ובלאק, 2006).

קשרים אינטימיים ועמוקים מחברים אותנו למקומות הפגיעים שלנו. אולם התחברות לזהות שיש בה פגיעות, לעיתים מפריעה לזהויות אחרות לבוא לידי ביטוי. נראה כי חלק מהנשים חשות שבקשרים מזדמנים הן משוחררות מהחלקים החלשים או הפגיעים. הן משוחררות מרעש הקולות הפנימיים והזיכרונות (המודעים והלא מודעים) שמתכתבים עם הקשר הנוכחי. אותו רעש שמפריע להתחבר לעונג החושני, שבשבילו יש צורך בשקט מנטאלי (ברמן וברמן, 2001).

זאת ועוד, היכולת להינתק מהמציאות היומיומית ולהיכנס למציאות פנטזמית זו משימה לא פשוטה מול בן זוג קבוע. באינטראקציה מינית המערבת פעולות של דמיון אנחנו "נכנסים" לדמות מסוימת, אנו "מלבישים" על האחר דמות מסוימת, אנו מתאהבים ביציר דמיונו ושואבים מכך הנאה. אולם,

זוגיות יומיומית וארוכה מקשה על היכולת להתעלם מהמציאות בשירות הפנטזיה. אנו מודעים לפגמים והחולשות שלנו ושל בן הזוג והמודעות הזו מלווה אותנו למיטה ומקשה עלינו להחיות פנטזיה. לעומת זאת, בקשרים מזדמנים אנו מכירים פחות את הפרטנר שמולנו והוא מעורר בנו פחות משקעים מהעבר, השילוב הזה מאפשר לעולם הפנטזמי להתעורר, ומאפשר לנו להתחבר לחלקי זהות אחרים בתוכנו (פרל, 2007; מיטשל, 2009/2002).

בסיכום התמה, ניתן לומר כי נשים מגיעות אל מרחב יחסי המין עם ציפייה כי אלו ישמשו פרקטיקה שמחזקת את הקשר עם בן הזוג. לציפייה זו ישנם מקורות אישיים ותרבותיים. התרבות המערבית מחברת בין יחסי מין לבין קשר זוגי. סוכני החיברות השונים מלמדים את כולנו, וביתר שאת את הנשים, כי יחסי מין מקיימים רק עם ה"אחד הנבחר". בנוסף, החיבור שבין הנאה מינית לבין קשר עמוק ומשמעותי מקורו בזיכרון של זוגיות אחרת מוקדמת ועמוקה, הזוגיות שבין התינוקות לאימה. האם בילדות אמורה לספק לתינוק את האשליה כי היא נאמנה רק לו והיא תממש את כל צרכיו. הדמיון שבין הזוגיות המינית הבוגרת לבין הדיאדה המוקדמת מעורר ציפייה כי הזוגיות הבוגרת תשחזר את הנאמנות המוקדמת. לעיתים הציפייה לסיפוק מיני בתוך קשר אכן מתממשת, והיא מסבה עונג רב לשותפים בה.

לצד זאת, רוב הנשים סיפרו על מציאות מורכבת שיש בה פער בין הציפיות לבין היכולת לממשן במציאות. במציאות הן ובני זוגן מתמודדים עם אופיו של הארוס לחפש סיפוק מחוץ לקשר, לחפש את אזורי הגבול והסכנה שמציתים את התשוקה. מצב זה מטריד בעיקר נשים בשלב הבגרות הצעירה. בשלב זה בני הזוג עסוקים בבניית בית חדש ולידת ילדים, דברים רבים ויקרים עלולים להתפרק בגלל אי הנאמנות המינית המאיימת. על פי מיטשל, המשימה של זוגות אלה היא לאזן בין נאמנות וקירבה לבין מרחב ומרחק שישמרו את התשוקה.

מציאות אחרת, המתקיימת לצד הקונפליקט שבין זוגיות למיניות, היא מציאות של ניתוק בין השנים, של מימוש מיני במנותק מקשר רגשי משמעותי. נשים "פתרו" את הדיסוננס שבין הציפיות התרבותיות לבין ההתנהלות האחרת שלהן, בשתי דרכים: ראשית, על ידי אימוץ גישה ביקורתית כלפי הבניות אלה. שנית, שימוש במנגנון של פיצול רגשי והתנהגותי. פיצול שמאפשר להן לשמור על תדמית "נורמטיבית" ועל ציפיות מקובלות תרבותית ומצד שני, ליהנות מהאפשרות ההפוכה של מימוש מיני מנותק מקשר. באופן פרדוקסאלי, מנגנון הפיצול שהן משתמשות בו מציב סימן שאלה לגבי תקפותה של הגישה הביקורתית שהן אימצו.

נראה כי נשים כבולות בתוך סד של הבניות תרבותיות שהן גדלות לתוכו. בבגרותן, הן נדרשות להתמודד עם מציאות מורכבת יותר. נראה כי כל אישה מוצאת את דרכה הייחודית לניהול הקונפליקט.

1.ד. תמה ד- יחסי המין בזיקה לתודעה

חלק מהנתונים המשפיעים על שאלת ההיענות, היוזמה או האיכות של המין, נובעים מהמצב התודעתי שבו נמצאת האישה. איפה נמצאות המחשבות של האישה בעת קיום יחסי מין? האם היא עסוקה בכלים שנשארו בכיור? האם היא עסוקה בריצוי בן הזוג? האם היא מרוכזת בגירוי הגוף? האם

היא מפנטזת? מהם תכני הפנטזיות? עד כמה נוח לה איתם? האם היא חשה התעלות רוחנית? האם זו נעימה לה או מאיימת? כמו שכבר נכתב, ההנאה המינית היא סובייקטיבית והיא גולשת הרבה מעבר לגירוי והסיפוק הגופני. הסיפוק המיני הוא, בין היתר, שאלה של המצב התודעתי של האישה- עד כמה היא שלמה עם האקט המיני מבחינה קוגניטיבית ורגשית ועד כמה היא נינוחה בתוך האקט. שאלת הנינוחות והשלמות משפיעה על היכולת של האישה "לגלוש" למצבי תודעה ייחודיים שמאפיינים את יחסי המין. בחלק זה אתמקד בארבעה מימדי תודעה ואבחן את השאלה כיצד הם משפיעים על חוויית יחסי המין ומושפעים מהם. ארבעת מצבי התודעה שבחרתי להתמקד בהם הם: נוכחות ב"כאן ועכשיו" ומיקוד בתחושות הגוף, מימד פנטזמי, מימד יצירתי ומימד רוחני. המשותף לכל ארבעת מצבי התודעה הללו הוא בדמיונם ל"מרחב הביניים" שאותו המשיג וויניקוט (1995/1971). בחלק הראשון אתמקד בהסבר הקשר שבין מצבי תודעה המאפיינים יחסי מין לבין "מרחב הביניים" הינקוטי. בהמשך אתמקד בכל אחד ממצבי התודעה, תוך בירור של השאלות הבאות: האם נשים מצליחות לגלוש אל אותם מצבים? מה הן מפיקות מכך? ומהם הנתונים שמונעים מהן להיכנס למימדי התודעה הללו? הניתוח מטובל לאורכו בהתייחסות למימדים הפוליטיים שמשפיעים על החוויה של האישה, ושמשיפיעים על היכולת להיות וליהנות מההימצאות ב"מרחב הביניים" של התודעה.

1. יחסי המין כממוקמים ב"מרחב הביניים" של התודעה

המסר שחוזר כחוט השני לאורך כל התזה נוגע לדמיון שבין הדיאדה המוקדמת בין האם והילד לבין הזוגיות הבוגרת. בחלק זה, אני מבקשת להאיר מרכיב אחד שממחיש את הדמיון בין שתי הדיאדות ואת ההשפעה של זו המוקדמת על זו המאוחרת. מרכיב זה הוא מה שהמשיג וויניקוט כ"מרחב ביניים" או "מרחב פוטנציאלי" (Potential Space).

חווית העצמי (Self) בעת אינטראקציה מינית, היא לעיתים שונה מהותית מחוויית העצמי היומיומית. על פי מיטשל (2009/2002), מבנה התודעה הרגיל שלנו זוכה ל"ניעור" בתוך החוויה המינית. המפגש המיני הוא מסעיר בגלל שהוא חותר תחת מבנים נפשיים יומיומיים ומערער את החוויה השגרתית של העצמי. ביומיום אנו נדרשים להפריד בין מציאות לדמיון, להיות קוהרנטיים ולנהוג במידה של היגיון. לעומת זאת, המרחב המיני מאופיין בערבוב שבין דמיון למציאות, בחוסר היגיון פנטזמי ובחוסר רציונאליות. מרכיבים אלה מאפשרים למעיין היצירתיות הפנימית שלנו לנבוע ולהסב לנו עונג. המצב התודעתי בעת יחסי המין דומה למצבים תודעתיים אחרים שהם שונים מהארגון התודעתי היומיומי המקובל, למשל מצבים של השארה, משחק, יצירת יצירה אומנותית, אקסטאזה דתית וחלימה בהקיץ. אלו הם מצבים שבהם החלק המודע מתערפל ומפנה מקום לחלקים מודעים פחות, מאורגנים פחות. המשותף לכל המצבים הללו הוא מה שקרא לו וויניקוט "מרחב הביניים" של התודעה. זהו אותו מרחב שנמצא בתווך, בין מציאות לדמיון, בין העולם הסובייקטיבי הפנימי לעולם האובייקטיבי שמתקיים מחוץ לנו. במרחב הזה הפרט יכול להתחבר ל"עצמי האותנטי" ולבטא באופן יצירתי את ה"אני" האמיתי שלו. היכולת לבטא בחוץ את מה שבפנים, מסבה לילד כמו למבוגר עונג וסיפוק.

השאלה האם אדם בוגר יהיה מסוגל לשהות במרחב הביניים תלויה, לדעת וויניקוט, בסביבת הגידול שלה זכה בילדות. וויניקוט ראה את הילד כבעל משאלות וצרכים שצצים ועולים מבלי שעברו אינטגרציה. תפקידה של האם הוא לספק "סביבה מחזיקה" (Holding Environment) שנענית למשאלות ולצרכים של הילד. על ידי כך, היא מאפשרת לו להביא לידי ביטוי במציאות הממשית את עולמו הפנימי. סביבה כזו היא אשלייתית כמובן, אך היא מאפשרת לילד לבנות את הגשר בין העולם הסובייקטיבי, הפנטזמי והיצירתי לבין עולם המציאות שבו הוא נדרש לוותר על מקצת החלקים האוטנטיים על מנת להסתגל למציאות. מצב אשלייתי זה, הוא יסוד חשוב ביכולת של התינוק בהמשך הדרך, לתת אמון בבן/בת זוג במהלך סיטואציה אינטימית. להאמין כי האחר יהיה שם עבורו ויספק את צרכיו הבסיסיים, בעוד הוא "נסוג" אל תוך עולמו המדומיין ומתחבר לחוויות גוף-נפש ראשוניות ולמקורות העונג והיצירה הפנימיים (Winnicott, 1953). דבריה של נעמה ממחישים את תחושת השהייה במרחב הביניים בעת אינטראקציה מינית: "לפעמים זה מרגיש כמו שאני שטה בסירה קטנה בים, כמו גלים...אני נמצאת ולא נמצאת" (עמ' 54)

לצד האפשרות של אמהות טובה דיה, קיימת אפשרות של אם המציבה את צרכיה במרכז ואינה קשובה לצורכי הילד. מצב זה, יגרום לילד לסגת מהדרישה למילוי צרכיו וליצירת "עצמי כוזב". תוצאותיה של חוויית גידול זו תבוא לידי ביטוי במצבים שונים, בניהם מצבים מיניים, שבהם הפרט יתקשה לתת אמון בפרטנר. בעת אינטראקציה מינית בוגרת, חוסר אמון בפרטנר לא יאפשר שחרור וביטוי של העצמי האוטנטי ומכאן שלא יביא לתחושת סיפוק (מיטשל ובלאק, 2006).

השאלה עד כמה האישה מצליחה לשהות במרחב הביניים, היא מרכיב חשוב בניתוח ארבעת המימדים שיבחנו בהמשך התמה. היכולת להיסחף עם הדמיון, להיות יצירתית, רוחנית או מחוברת לתחושות הגופניות תלויה, במידה רבה, ביכולת לשהות במרחב הביניים של התודעה.

חשוב לציין כי חוויית יחסי המין של האישה, לא תמיד ממוקמת בתוך מרחב הביניים. באסון מסבירה כי ההחלטה של האישה לקיים יחסי מין היא החלטה מודעת שיש מאחוריה שיקולים ואינטרסים. לעיתים זה הצורך לרצות את בן הזוג, למצוא חן, לקבל מחמאות ועוד. אם החוויה בתחילתה היא חוויה לא נעימה, האישה תמשיך להיאחז בחלקים המודעים שמאפשרים לה שליטה במה שמתרחש. לעומת זאת, אם האישה תחוש שהיא בסביבה בטוחה וכי הסיטואציה היא מהנה, או אז היא תאפשר לעצמה להיסחף, "לשחרר שליטה" ולהתחבר לחלקים הפחות מודעים והמענגים (Basson, 2000).

לסיכום, ישנו קשר בין היכולת לשהות במרחב הביניים של התודעה לבין היכולת להיות מחובר לתחושות הגוף, להיות יצירתי, דמיוני או מחובר למימדים רוחניים. בקטגוריה הבאה, אני מבקשת לבחון את ארבעת מצבי התודעה: מה מרכיב אותם? ממה הם מושפעים? ומה חלקו של "מרחב הביניים" בהתהוות שלהם.

2. מצבי תודעה שונים בעת האינטראקציה המינית

מיקוד ב"כאן ועכשיו" ובתחושות הגוף

חלק מהמרוויינות סיפרו על הצורך להיכנס למצב תודעתי שממוקד ב"כאן ועכשיו" על מנת ליהנות מיחסי המין. הן ביטאו רצון להיפרד מהמחשבות ודאגות היומיום ולהיכנס למצב של פניות רגשית ומחשבתית. אולם, רובן סיפרו כי הן מתקשות להיכנס למצב הזה וכי הן נותרות מתוסכלות. מיעוטן, שמצליחות לרגעים, להתמקד ב"כאן ועכשיו" מעידות שאלו הם הרגעים המהנים ביותר ביחסי המין. ליאורה למשל מספרת שאורגזמה מהנה ומספקת היא פונקציה של מידת הפניות המחשבתית שלה. כשהיא יודעת שהיא לא ממהרת, ששום משימה לא מחכה לה לאחר יחסי המין, כשהיא והפרטנר מלאי סבלנות ומיקוד ברגע הזה (עמ' 69).

ברנזידיין (2008/2006) מסבירה "הריגוש המיני של האישה מתחיל, למרבה האירוניה, כשהמוח כבה. הדחפים יכולים לזרום למרכזי ההנאה במוח רק לאחר שפעולתה של האמיגדלה-מרכז הפחד והחרדה של המוח-מושבתת. לפני שהאמיגדלה מפסיקה לפעול עלולה כל דאגה של הרגע האחרון להפריע" (שם, עמ' 103). הדאגות יכולות לנבוע ממקורות שונים: טרדות היומיום, הילדים, בן זוג לא מתאים, היסטוריה טראומטית, אמונות שליליות לגבי מין ועוד.

גודוויין ואגרונין (2002) מסבירות כי קושי של אישה "לגלוש" תודעתית אל מצב של רגיעה ולהיות ברגע הנוכחי, יקשה עליה להתמקד בחוויות החושיות. אישה יכולה לא לחוש דבר כשבן זוגה נוגע בה, או לחוש חוסר נוחות מהמגע. לטענתן, החסימה החושית מעידה על חסימות רגשיות וניסיון של האישה להימנע מחלקים שונים ביחסי המין שמאיימים עליהן.

האינטראקציה המינית הבוגרת כוללת בתוכה חוויה חושית של מגע ומיקוד בתחושות הגוף, בנוסף היא כוללת את עצם ההשתוקקות למגע. ויניקוט מיקם השתוקקות זו ביחסים הדיאדיים של הילד עם אימו. ה"שותפות הפסיכוסומאטית" היא פעילות הגומלין האינטנסיבית בין הילד לאימו (שבאה לידי ביטוי בהנקה, החתלה, מגע אוהב, חיובים, קולות של חיבה, התפעלות מהילד וכו'). והיא מרכזית על מנת לאפשר לילד לחיות בתוך "הוויה מתמשכת" (Going On Being) אינטגרטיבית. הוויה שיש בה אינטגרציה של חלקי העצמי ואינטגרציה בין העולם הפנימי והחיצוני. התפתחות בריאה זו מייצרת את התחושה שהגוף והנפש משולבים זה בזה, שהאדם חי בתוך גופו. אדם שנאלץ לפתח "עצמי כוזב" מפצל בין חלקים שונים של הנפש, ובין הנפש לבין הגוף. התפקוד המנטאלי הופך לישות נפרדת שלא קשובה עוד לצרכים ולביטויים של הגוף (Winnicott בתוך ירום, 2003). על פי נקודת המבט הזו, יש קשר בין היכולת של האישה לשהות באופן מלא ברגע הנוכחי לבין היכולת להתמקד בתחושות הגוף. דיינרס ופרט (2004), מסבירים כי בעת פעילות מינית, הקושי לתת אמון באחר ולשאוב סיפוק רגשי-גופני מהסיטואציה המינית, קשורה לאותו פחד מקורי מהילדות לתת דרור לתשוקות ולהאמין כי הסביבה תהיה שם על מנת לספק אותן. וויניקוט ראה את נפש הילד כממוקמת בפעילות הגופנית. ילד אשר נאלץ להיענות לדרישות הסביבה מנתק את נפשו ממקורותיה הגופניים ומחוויות המאופיינות בספונטניות. הילד שאינו זוכה ל"סביבה אוהבת" נאלץ להתכחש לתנועה הפיזית הספונטנית של הגוף-נפש על מנת להיענות לצורכי האם. הבוגר המתפקד מינית, צריך להיות בעל מרחב פסיכולוגי פנימי שיאפשר לתגובות פיזיולוגיות להתרחש. מכאן, שקשיים מיניים

הם "מגוננים פסיכולוגים" אשר מאותתים על עכבה רגשית ביכולת לתת אמון באחר ולאפשר אינטימיות מינית. שורשיה של עכבה זו נטועים עמוק עמוק בחוויית הדיאדה המוקדמת. מצב קיצוני של חוסר נוכחות בהווה וניתוק מתחושות הגוף, מוכר אצל נפגעי ונפגעות טראומה כמצב של דיסוציאציה. אולם, מצב זה לא חייב להתרחש רק על רקע של חוויה טראומטית קיצונית. על פי מקדוגל (1998/1989), עצם ההתעוררות של חרדות וקונפליקטים עלולים ליצור מצב של ניתוק בין הרובד הרגשי והגופני. מאסטרס וגיונסון (1966) פיתחו תרגילים שמסייעים להתגבר על הקושי "להיות בכאן ועכשיו". תרגילים של "מיקוד תחושה" פותחו על ידם לראשונה כבר בשנות השישים והם שוכללו במרוצת השנים. מטרת התרגילים היא לעזור לאישה (כמו גם לגבר) להתרכז בתחושות הפיזיות בתוך סביבה בטוחה ולא פוגענית. וכך בהדרגה להסיר את החסמים הרגשיים המונעים ממנה, חושית ורגשית, להיות נוכחת בסיטואציה.

לסיכום, חלק מהנשים ידעו לאתר את מקור התסכול שלהן כחוסר נוכחות ברגע הזה. חלקן רק הביעו תסכול ללא יכולת להבחין במקורו. חלקן סיפרו בהנאה על סיפוק מיני שהוא תלוי היכולת למיקוד ב"כאן ועכשיו". טיפול מיני מתמקד, בין היתר, בסיוע לנשים וגברים להתמקד בתחושות הגופניות. זאת מתוך הנחה, שהוכחה במחקרים שונים (Brotto, Basson, Luria, 2008), כי למיקוד תחושת יש אפקט מרגיע שמאפשר שחרור של מחשבות ודאגות ומיקוד בהווה. נראה כי האמירה ש"איבר המין הגדול ביותר הוא המוח", נכונה. היכולת להשקיט את החלקים ה"רציונאליים" שלנו הם מרכיב חשוב בהנאה המינית.

מימד פנטזמי

פנטזיות מיניות הן כל אותם "תסריטים" בנויים היטב כמו גם מראות וקולות חד פעמיים, המבליחים אל התודעה ומעוררים את הדמיון שבתורו מלבה את "מעגל התגובה המינית" (Kplan, 1979). אחד התפקידים של הפנטזיה הוא לאפשר לאישה להתנתק מדאגות היום יום, להישאב לעולם שבו שולטים חוקים אחרים ולהתמקד בהנאות הגוף (Basson, 2001). בחלק זה, אתמקד בנתונים הפנימיים והחיצוניים שמשיעיים על האופן שבו האישה תחוה את הפנטזיה המינית.

פנטזיות מיניות - "טאבו" המחבל בהנאה המינית או מטבל אותה?

על אף תפקידן המרכזי של הפנטזיות בתוך חיי המין, נשים רבות נרתעות מתכני הפנטזיות ומתקשות לספר עליהן. בראיונות שערכתי, אף אישה לא דיברה על נושא הפנטזיות מיוזמתה אלא רק בתשובה לשאלה ישירה שלי. הקושי "להודות" בעובדה שהן מפנטזות, כמו גם רגשות האשמה, השתקפו בחלק מהתשובות שקיבלתי. מרואיינות (מיכל ושני) סיפרו על פנטזיות שבהם הן מקיימות יחסי מין עם גבר שאינו בן זוגן, הן תיארו את תחושות האשמה, הבושה והבהלה סביב כך. אחרות (אליס ומורן) סיפרו כי הן נהנות לפנטז על מין אלים, וגם הן הביעו מצוקה ובלבול סביב תכני הפנטזיות. הקושי של נשים "לחיות בשלום" עם הפנטזיות שלהן, לא כל שכן לשתף בהן אחרים נובע מסיבות רבות. ראשית, קיים הבלבול שבין "פנטזיה" לבין "משאלת לב", המילה פנטזיה מקושרת עם

השתוקקות למשהו שהיינו רוצים שיקרה או שיהיה לנו באמת. אולם פנטזיות נשיות הכוללות אלמנטים של אלימות וכפיה, מתנגשות עם הרתיעה של נשים שמא דבר כזה עלול להתרחש במציאות. שנית, קיים האיסור התרבותי והדתי על "מחשבות אסורות" שמתנגשות עם ערכים של מוסר. ולבסוף, קיים הטאבו על עצם תשוקתה של האישה- נשים מחונכות להיות פאסיביות ופחות מעוניינות במין באופן כללי, אולם הפנטזיות מעמתות אותן עם עצם העובדה שיש להן צרכים ורצונות מיניים (Maltz & Boss, 2001).

הייט (1991) ודינרסטיין (Dinnerstein, 1976) מסבירות כי מיניות אקטיבית או תוקפנית מיוחסת לגברים ואילו מיניות נשית נתפסת כפאסיבית ורכה. נשים מגיל צעיר מחונכות להתכחש לחלקים האקטיביים שלהן בכל תחומי החיים ועל אחת כמה וכמה בכל מה שנוגע לצרכים מיניים. מערכת ציפיות פטריארכאלית זו, מוסיפה לקושי של נשים בבואן להתמודד עם תכני הפנטזיות, תכנים שמספרים להן על צדדים וצרכים נוספים בתוך נפשן.

נשאלת השאלה למה הפנטזיות המיניות מאכלסות תכנים שונים כל כך ממה שהיינו רוצים לחשוב על עצמנו?¹⁶ פרל (2007) מסבירה כי לפנטזיות, בדומה לחלומות, יש תפקיד בעיבוד ומתן מענה לתכנים פסיכולוגיים קונפליקטואלים. דרך פנטזיות שבהם הפרט ממציא עולם שבו הוא/היא הבימאי, התסריטאי, השחקן הראשי, המשני או הצופה מהצד, הוא מעבד כאבים וטראומות מהעבר או עוסק בפתרון והקלה למציאות חיים לא נוחה שבתוכה הוא מצוי כעת. ביידר (Bader, 2002) טוען כי לדמיון יש תפקיד תרפויטי, דרכו הפרט יכול להתעלות מעל מגבלות המציאות ולייצר לעצמו עולם אלטרנטיבי שבו הוא קובע את הכללים: האישה השמנה הופכת רזה, כרותת השד זוכה שוב בחזרה סקסי, האישה הנבגדת נוקמת ועוד ועוד.

דרך פנטזיות נעשה עיבוד לא רק להיסטוריה אישית כואבת אלא גם לעובדה כי הפרט חי בתוך מערכת לחצים חברתית, שלא פעם גוזלת ממנו מרחבים שלמים של קיום אחר. למשל המבנה החברתי הפטריארכאלי דוחף נשים לעבד, דרך פנטזיות, תכנים של שליטה ותפקידי מגדר. כך גם אורך החיים הקפיטליסטי הדורש מאיתנו להיות אנשים נמרצים, מחושבים ופרודוקטיביים, זוכה לתשובה הולמת דרך פנטזיות ששולטים בהן מוטיבים של חוסר היגיון וחוסר תועלתנות.

מיטשל (2009/2002) מסביר כי "חוויות מיניות הופכות למארגנים עוצמתיים של גבולות וייצוגי עצמי" (שם, עמ' 60), לכל אדם יש צדדים שונים ואף מנוגדים בנפש: אנחנו רוצים לומר את המילה האחרונה אך לא פעם משתוקקים שִׁנְחו אותנו, אנחנו תופסים את עצמנו רכים או נאמנים ומדי פעם מבליחה בנו תשוקה להיות תוקפניים או בוגדניים. חלק מהתשוקות שלנו, אלה שמקובלות מבחינה תרבותית הופכות להיות תעודת הזהות שלנו ("אני אשתו של..."/"אני מאהבת טובה"/"אני

¹⁶ לחוקרים מתחום הביולוגיה, יש הסבר חלופי לשאלה למה עוררות מינית ודחפים תוקפניים חוברים יחד. נמצא כי עוררות מינית היא תוצאה של ייצור יתר של טסטוסטרון בשחלות, הורמון זה אחראי על עוררות מינית בה במידה שהוא הגורם להתעוררות של דחפים תוקפניים. רק שחרור של טסטוסטרון "יתניע" את מעגל התגובה המינית, ומכאן שיחד עם העוררות המינית מתעוררים דחפים תוקפניים שמשלבים בפרקטיקה המינית או בפנטזיה המינית (Swerdluff, 2002).

פמיניסטית/פציפיסטית"). אולם כל אותם צרכים אותנטיים אך אסורים חברתית, זועקים להיות מבוטאים והפנטזיה היא דרך מצוינת לבטא אותם. בפנטזיה האישה יכולה לבחור לה מאהב אחר, יכולה ליהנות מיחסי שליטה, לבטא צדדים תוקפניים ועוד. פליסקין (2007), מצאה במחקרה כי לנשים קשה לשתף בתכני הפנטזיות שלהן. היא מסבירה כי "כשהפנטזיות שונות באופן מהותי מהבחירות שעשינו בחיים, זה עלול לערער את הביטחון בזהות שלנו ובהעדפותינו המיניות" (שם, עמ' 232). המאמץ הרב שאנו משקיעות על מנת להתאים את עצמנו לנורמות החברתיות, מתנפץ בכל פעם שמה שמעורר אותנו מינית הם אותם האלמנטים שאנו כה משתדלות להכחיש או להסתיר.

נראה כי הפנטזיה יוצרת תערובת עוצמתית וקשה לעיכול של הנאה ורתיעה. הפנטזיה היא "תמונת ראיי" של נפשנו, היא משקפת אותה אולם על דרך ההיפוך. מרכיב זה, הוא מקור הרתיעה מפנטזיות אך גם מקור ההנאה מהן. על פי לקאן (2005/1972), התשוקה שלנו מכוונת אל מה שמחוץ לגבולות ההשגה שלנו. ההנאה, מקורה בתחושת הסכנה שבמגע עם מה שאסור ובתחושת הסיפוק על היכולת המדומיינת להשיג אותו. מציאות פנימית שבה מותר ואסור מתבלבלים, הנאה ורתיעה מתערבבים, היא מציאות שנשים רבות מתקשות לחיות איתה בשלום.

היכולת לפנטז והיכולת להפיק הנאה מפנטזיה היא חלק מאותה יכולת יצירתית שוויניקוט תלה בה את ביטויו של "העצמי האותנטי". העצמי האותנטי והשהייה ב"מרחב הביניים" אפשרית רק בהינתן תנאים ספציפיים, התנאים הם חיצוניים (פרטנר, מיקום, עיתוי...). ופנימיים. במקרה של פנטזיות מיניות, מתחדדת חשיבותה של מציאות פנימית נוחה. מעיין "מרחב בטוח" פנימי שמאפשר לאישה להתחבר למעיינות הדמיון שלה ולהפיק מהם הנאה. אולם, כפי שהודגם לעיל, נשים רבות חוות קושי בעטיין של הפנטזיות המיניות. המרחב הפנימי, במקום להיות בטוח הופך למרחב פנימי של בלבול, מצוקה, הנאה מעורבת ברתיעה, וסירוס החופש הפנטומי.

לסיכום, נשים וגברים מפנטזים על מנת להעשיר את האינטראקציה המינית. הפנטזיה מסייעת להתמקד ב"כאן ועכשיו" ולהיכנס לתוך עולם של עונג. ברם, העובדה כי פנטזיות בכלל ופנטזיות של נשים בפרט הן בבחינת "טאבו", מחבלת ביכולת של נשים ליהנות מהעושר שהפנטזיה מזמנת להן. נראה כי אי-הדיבור על פנטזיות מיניות של נשים וחוסר הלגיטימציה החברתית להן, מחלחלים אל חדר המיטות ופוגמים בהנאה של האישה.

מימד משחקי ויצירתי

משחק ויצירה בתוך יחסי המין, הם מרכיבים מעשירים ומהנים. בחלק זה אני מבקשת לבחון את היכולת המשחקית בעת האינטראקציה המינית. ממה היא מושפעת? מה עלול לחבל בה? מהו המרכיב המהנה במשחק המיני ובמה הוא תורם לאישה? כמו כן, אראה כי היכולת לשחק מושפעת מהיכולת לשהות ב"מרחב הביניים" של התודעה.

הנשים שסיפרו על משחקים מיניים ועל יצירתיות בעת יחסי המין (ראי עמ' 71-72) התייחסו לאופן שבו מרכיבים אלה מעשירים את החוויה, מעמיקים אותה ואף מאפשרים להתגבר על עכבות מיניות. מיכל ופרידה סיפרו על ההנאה שהן שואבות "מהמשחק המקדים". המשחק יכול לקבל גוון של

חמימות וקרבה, ומאידך גוון של התגרות הדדית ובניית מתח. ענת מספרת כי יחסי המין מלווים בפרץ של יצירתיות, למשל כאשר היא ובן זוגה מציירים יחד בעת יחסי המין. ליאורה סיפרה כי ההתחברות לנתיב המשחקי שבתוכה אפשר לה להתגבר על עכבות ביחסי המין. ליאורה חששה מהחדירה והתכווצה בכל פעם שהחלה לקיים יחסי מין, אולם כאשר חשבה על זה כסוג של משחק, היא הצליחה להתגבר על הרתיעה, המתח השרירי נרגע והחדירה התאפשרה ואף הייתה מהנה.

המשחק המקדים נתפס בדרך כלל כ"קדימון משלהב" לקראת השלבים הבאים ביחסי המין, כאשר "תכלית" יחסי המין הם החדירה והאורגזמה. את ההבניה הזו ניתן למצוא במודל "מעגל התגובה המינית" של מאסטר וגיונסון (1966), ובדימוי הפופולארי של יחס המין. על פי הייט (1977) הדימוי הזה נובע מתוך נקודת המבט הגברית את יחסי המין, כאשר החלקים המשמעותיים לנשים מקבלים משמעות שולית. אכן, מדברי המרואיינות עולה כי החלק המשחקי של יחסי המין, בין אם הוא ממוקם בהתחלה ובין אם הוא נוכח בכל השלבים, הוא בעל ערך בפני עצמו.

פיליפס, בספרו "לפלט עם החיים" (2004/1994), רואה את המשחק המיני כ"פלטוט" ומסביר את חשיבותו. הפלטוט מוגדר על ידו כ"יצירה מחושבת של אי ביטחון" (שם, עמ' 17). הערך המוסף של פלטוט על פני תודעה יומיומית שגרתית, טמון בכך שהוא מאתגר את ההגדרות המגבילות שאנו נותנים לדברים שונים. התרבות המערבית מקדשת את החשיבה הליניארית, שיש לה התחלה, אמצע, סוף ויש לה היגיון ותכלית. הפלטוט הוא קריאת תיגר על צורת חשיבה זו. האדם המפלטוט מרשה לעצמו לשחק עם ההגדרות המקובלות, לבחור מתוך שלל דימויים את מה שמתאים לו, ליצור דימויים חדשים ולהרכיב לו יצירה אישית. בכך הוא מרחיב את גבולות היותו, ובורא לו אפשרויות נוספות של התקיימות. המתח המהנה של הפלטוט נובע מכך שהוא ממקם אותנו באזור של חוסר וודאות וחוסר ביטחון. תכליתיות, פרודוקטיביות ומחושבות הם ערכים מקודשים בעולם המערבי-קפיטליסטי. הלך הרוח המשחקי בעת יחסי המין, הוא הצעה למצב שאינו תכליתי ואינו הגיוני במושגים המוכרים.

פיליפס מציע לנו להשתמש מעט יותר בהלך הרוח הפלטוטני גם במרחבי קיום שאינם מין, דהיינו במרחב היומיומי. לצד זאת, הוא מציג את גישתו של פרויד על פיה איתגור של ההגדרות המקובלות צריך להישאר בעיקר בתחום הדמיון. בין שתי ההשקפות הללו ניתן למקם את רעיון "מרחב הביניים" של וויניקוט. וויניקוט טען כי הלך הרוח של משחק ויצירה מתקיים במרחב הביניים שבין הסובייקטיבי לאובייקטיבי. ההנאה מהשהות במרחב הזה היא ההנאה שבהתחברות לעצמי האותנטי וביכולת לבטא אותו באופן יצירתי. נראה כי המימד המשחקי בתוך יחסי המין מתקיים בין שלושת ההצעות הללו: זה מתחיל בדמיון, זה קשוב לדמיון הסובייקטיבי של האחר וזה יוצר במציאות מרחב שלישי, חדש ומקורי.

וויניקוט מזכיר לנו שעל מנת שהיצירתיות והאותנטיות יוכלו לנבוע, על הפרט להיות בתוך סביבה בטוחה. בנוכחותו של זולת-עצמי מאפשר ונוסך ביטחון, האישה יכולה להתחבר למעיינות היצירתיות שלה ולהינות מהם. אולם, אם האישה חשה מאוימת או שהיא אינה נינוחה, קרוב לוודאי שהיא תתקשה "להשתחרר" ולהתחבר אל המימד המשחקי.

לסיכום, היכולת לשחק בעת יחסי המין מסבה עונג רב לשותפים. הסיבה להנאה נעוצה ביכולת לבטא את העצמי האותנטי באופן יצירתי ואישי. ביטוי אישי יכול להתקיים גם במרחבים אחרים: באומנות, בשירה, בחלום. אולם נראה כי היצירתיות בעת יחסי המין מקבלת גוון שונה בגלל האופי הארוטי שלה. מעניין בהקשר זה לעמוד על השורש הזהה של המילים "יצר" ו"יצירה" ולתהות על האפשרות כי בכל יצירה מתקיים מימד יצרי. חשוב לזכור כי על מנת שהאישה תוכל להתחבר למעיינות היצירתיות שלה עליה לחוש בטוחה ונינוחה. מצב זה לא תמיד מתקיים, לא פעם נתונים חיצוניים או פנימיים מחבלים ביכולת של האישה לחוות את יחסי המין כמרחב בטוח ומהנה.

מימד רוחני

מימד תודעתי נוסף שעשוי להתקיים בתוך האינטראקציה המינית, הוא המימד הרוחני. חלק מהמרואינות דיברו על חיבור רוחני שהרגישו בעת יחסי המין וחלקן הביעו כמיהה לחיבור שכזה. המימד הרוחני נחקר מעט מדי במסגרת האקדמיה, ונראה שאת הוואקום הזה ממלאים בעיקר עמדותיהם של אנשי דת ואופנות מזרחיות. בחלק זה אעמוד על הצרכים והמצוקות של נשים בתחום זה ואדון במענים ובחוסר המענים שיש לידע המערבי להציע.

אליס וליאורה סיפרו על התחברות למימד רוחני בעת המגע המיני, והן תיארו חוויה זו כ"מדעימה". ענת הביעה משאלה לרומם את יחסי המין מרובד "חייתי" כהגדרתה, לרובד רוחני. ענת אמרה שהיא מאמינה כי חיבור למימד הרוחני שבמיניות ישחרר אותה מעכבות מיניות. התיאורים הסובייקטיביים של המרואינות מקשות על ההבנה וההבחנה של מהי "רוחניות", ומה הבדל בין "רוחני" ל"רגשי". על דרך ההנגדה אפשר להבחין כי ענת מנגידה בין רוחניות ל"חיתיות". אליס מנגידה רוחניות לאגוצנטריות ולניכור בין הפרטנרים ("אוננות משותפת"). ואילו ליאורה מתארת מצב של התרוממות מעל גבולות העצמי והסביבה המוכרת ("עולה לשמיים") (ראי עמ' 70). נראה כי עבור המרואינות, מדובר בחוויה שהיא מעבר לקיום הפיזי והאינטרסים האישיים, חוויה שמאפשרת חיבור שונה וחזק בין הפרטנרים וכן, חוויה שמכילה תוכן שממוקם כעליון לסיפוק היצרי גרידא.

מיניות ורוחניות- חיבור בין קטבים

גינה אוגדן (Ogden, 2000; 2004) חקרה את החוויה המינית של נשים וגברים תוך התמקדות במימדים הרוחניים של החוויה. אוגדן טוענת כי מין היא פרקטיקה ואנרגיה שמחברת בין הגשמי והרוחני, החיבור מוליד ערך מוסף ויוצק משמעות בחוויה המינית. אוגדן מגדירה "מין רוחני" כמין שמערב בתוכו סיפוק של הצרכים הרגשיים (חום, רומנטיקה, קירבה...) הגופניים (הנאה ממגע, אורגזמה...) והרוחניים. אוגדן לא מציגה הגדרה ברורה של "מין רוחני", תחת זאת היא מציגה את תשובות הנחקרים, שהגדירו מין רוחני דרך מושגים כגון: "כוח עליון", "חיבור אנרגטי", "חיבור לעצמי/לאחר/ליקום" ו"השראה". המכנה המשותף של תשובות הנחקרים, נגע ביסוד של חיבור בין קטבים. למשל, התחושה כי בעת קיום יחסי מין הם חשים בתוך ומחוץ לעצמם בו זמנית, עם ובנפרד מהפרטנר בעת ועונה אחת- תחושת החיבור בין קטבים שהם מנוגדים לכאורה, היא שיצרה את

התחושה של חיבור למימד אחר, לא מוכר, מימד שמתקיים בו חיבור בין ה"ארצי" ל"רוחני". בדומה לגישה של אוגדן, גם אנדרסון ומורגן (Anderson & Morgan, 1994) מציעים כי המשותף להתעלות רוחנית ולרגע השיא המיני, היא אותה תחושה של אחדותיות. אחדות האדם עם האל כמו האחדות בין בני הזוג.

המימד הרוחני ביחסי המין, כפי שהוא משתקף מדברי המרואיינות ומהסברים התיאורטיים, מכיל מרכיבים דומים ושונים מ"מרחב הביניים" הוויניקוטיאני. הדמיון נוגע לעיקרון של חיבור בין עולם סובייקטיבי לאובייקטיבי, תוך שבין מציאות פנימית וחיצונית. השוני נוגע למיקום החווייתי שלו ולתחושה שהוא מעורר. בעוד ש"מרחב הביניים" נחוה ב"אמצע" (בין האני והאחר, בין מציאות לדמיון), המימד הרוחני נחוה "מעל" או "מַעְבָּר". מדובר במימד אחר, מעבר לקיום הפיזי ובעל נופך פלאי ועליון.

הגישה של אוגדן, אנדרסון ומורגן נשענת על תפיסות מזרחיות לגבי מין וחיבתו הרוחנית. היוגה, הטנטרה, האירוודה ודומיהן, הן תפיסות שצמחו בדרום מזרח אסיה לפני כ-5000 שנה. המשותף לכולן היא ההנחה כי בתוך החוויה הגופנית אגור פוטנציאל רוחני. לגישתם, הגוף מכיל ערוצים אנרגטיים, שחרור של ערוצים אלה, עשוי להוביל את הפרט אל מצב של "הארה" רוחנית. המציאות נתפסת כאחדותית, והשאיפה של האדם המבקש להגיע להארה היא לחבר בין מה שנראה כמו ניגודים (למשל בין הגשמי לרוחני ובין היסוד הנקבי לזכרי). חיבור בין ניגודים, מאפשר הרחבה של גבולות האינדיבידואל מעבר לתמונת העולם הנגישה והמוכרת לו ביומיום. על פי תפיסת העולם הטנטרית ישנם מספר "שערים" שדרכם יכול הפרט להתחבר אל אותו מצב תודעתי פולי והאנרגיה המינית היא אחד מאותם שערים. דרך תרגילים של נשימה, קול, תנועות מעגליות, וכיווץ שרירי, בעת קיום יחסי מין- הפרט מאפשר זרימה חופשית יותר של אנרגיית הקונדליני (שהיא אנרגיית המין/החיים). מתרגלים טנטרים מבינים את המיניות כפרקטיקה פוטנציאלית לחיבור עם המימד הרוחני, שהוא מעבר לגבולות העצמי, הזמן והקיום המודע. המתרגל עשוי לחוות חוויה ששוברת את גבולות המוכר, הוא יכול להתחבר אל החיים בכללותם, לחוש בעת ובעונה אחת בתוך ומחוץ לעצמו, עם ובלי האחר שמולו. השאיפה של המתרגל היא התחברות למימד אחר, מספק יותר- רגשית, גופנית, תודעתית ורוחנית (לונג, 2007).

התפיסה הטנטרית מקבלת בשנים האחרונות חיזוק דרך עבודות בתחום חקר המוח. Whipple ו-Komisaruk (2006), בדקו מהם האזורים במוח המגיבים לגירוי ווגינאלי. החוקרים גילו כי חוץ ממרכזי ההנאה המינית המוכרים, ישנה פעילות מוגברת של מרכזים האחראיים לתחושה של אקסטאזה דתית. החוקרים טוענים כי הקשר בין תחושות של התרגשות מינית והתרגשות דתית הוא תוצאה של פעילות סימולטנית של אזורים אלה במוח.

ההשפעה השלילית של חוסר השיח לגבי מין ורוח

כשחיפשי התייחסות מחקרית לחיבור שבין מין ורוחניות, מצאתי מעט עבודות שהתייחסו לנושא, ולא במקרה. על פי אוגדן, הסיבה נעוצה בכך שרוב המחקרים על תפקוד מיני מתמקדים במדדים ביצועיים וגופניים שניתנים למדידה. כל התחום הרגשי או הרוחני מוזנח לטענתה. הפילוסופיה היוונית-מערבית רואה את הגשמי, ובכללו גם את המיני, ככוח שחוסם את האדם בהתפתחותו

הרוחנית (ביוארין, 1999). השיח והתפיסה של המין כארצי ונחות חוסמת את האפשרות לבחון את החיבור בין מין ורוח. מיעוט המחקרים בתחום מקשה על הבנה עמוקה של המושג "רוחני", משמעותו וחשיבותו עבור אנשים ונשים בעת מגע מיני. את החסר בהסבר תיאורטי מעוגן מחקרית, ממלאים אנשי הדת וגישות המבוססות על פילוסופיה מזרחית.

לטענת אוגדן, בעיקר נשים הן אלו שחשות בחסרונו של שיח על מין ורוח. כקלינאית וכחוקרת היא מוצאת כי עבור נשים החלק הרגשי-רוחני הוא המשמעותי יותר בעת מגע מיני, ולכן שלילת השיח בתחום זה פוגעת בעיקר בהנאה של נשים.

גם במחקר הנוכחי רק שלוש נשים העלו את הנושא הרוחני בהקשר של יחסי המין. מעניין לראות את ההתאמה בין ההתייחסות המעטה של המרואיינות לנושא לבין ההתייחסות המחקרית המעטה לנושא זה. להבנתי, השיח המערבי-מדעי שנעדר התייחסות לחיבור שבין מין ורוח, מחלחל אל "חדר המיטות" ואל תודעתם של נשים וגברים. הוא משפיע על הציפיות ואי הציפיות שלהם לגבי סיפוק מיני-אישי. אם השיח המערבי לא מכליל סיפוק רוחני כחלק מסיפוק מיני, אנשים ממעטים לפתח ציפיות לגבי הקשר בין השניים. אולם, אנשים (כמו ענת, עמ' 70) שחווים מצוקה בתחום זה, שחווים התנגשות בין ערכים דתיים ויצרים מיניים, לא מוצאים לכך מענה הולם בתוך המרחב הטיפולי והאקדמי. נראה כי בתחום הממשק שבין מין לרוח, יש צורך בביסוסו של גוף ידע מעוגן מחקרית, שיוכל לתת מענה למצוקותיהם של גברים ונשים.

לסיכום, בתמה זו נעשה ניסיון לעמוד על טיבם של ארבעה מצבי תודעה, שהם שונים מהמצב התודעתי היומיומי השגרתי. המשותף לכולם הוא שהם מתקיימים במרחבי הביניים של התודעה והם תלויים בנתונים חיצוניים ופנימיים שיאפשרו את ה"גלישה" אליהם. על פי וויניקוט, לאופי הגידול ההורי יש השפעה על השאלה האם הילד יהיה מסוגל להתחבר אל ה"עצמי האוטנטי" ולשהות ב"מרחב הביניים" של התודעה. העצמי האוטנטי מתגלה כאשר האם מספקת "סביבה מחזיקה" שמאפשרת לילד לשהות במרחב הביניים ולהתחבר למעיינות היצירתיות שבו. המפגש המיני מהדהד את סביבת הגידול הילדית ומושפע ממנה. בנקודה זו, ראוי להעלות את השאלה האם הנחה זו היא אכן מדויקת או שהיא חוטאת בדטרמיניזם. האם באמת לחוויית הגידול הילדית יש השפעה מכרעת כל כך על ההנאה המינית של האישה? האם רק "הורות טובה דיה" תבטיח חוויה מינית מהנה? אולי מין מענג יכול לנבוע דווקא על רקע זיכרונות של ילדות כואבת? מהשיחות עם הנשים לא עלתה תשובה ברורה לשאלה זו.

לאורך התמה הצגתי את הניגוד שבין הלך הרוח היומיומי, השגרתי והמודע שלנו לבין ארבעת מימדי התודעה שנבחנו. בעוד שביום יום אנו נדרשים להיות לוגים, קוהרנטיים ותכליתיים הרי שמצבי התודעה שהוצגו מאופיינים בחוסר היגיון, חוסר קוהרנטיות ובערבוב שבין מציאות לדמיון. אני מצטרפת להצעתו של פיליפס (2004/1994), לנסות ולהיות מעט יותר "פלרטטנים" גם בתוך המציאות היומיומית. השיח הציבורי על מיניות מצמצם את הביטוי המיני לחדר המיטות בלבד, אולם המיניות מלווה אותנו בכל רגע נתון, ויהיה זה משמח למצוא דרכים לבטא אותה גם בתוך המרחב הציבורי במהלך היום. ענת סיפרה על כך: "אני מחוברת למיניות שלי, לנשיות שלי, לאיברים שלי. זה מתבטא בלבוש שלי, בתנועות שלי. ואני עושה את זה גם בשביל עצמי. אני לא אוהבת שמסתכלים עלי...אני

עושה את זה כי זה בא ממני, כי ככה נוח לי. ככה אני מרגישה "אני"...אני חושבת שהמיניות שלך לא צריכה להתבטא רק בחדר המיטות". הקשבה לחלקים המיניים שלנו וביטויים כחלק ממי שאנחנו גם במהלך היום, פותחת פתח לקיום עשיר יותר וויטאלי יותר.

ז. סיכום ומסקנות:

בחלק זה, אציג סיכום של ארבעת התמות שעלו מתוך ניתוח הממצאים. בהמשך, אדון במספר נושאים שלא נכנסו לניתוח התמתי, מדובר בנושאים שהם פרי התבוננות הוליסטית על המחקר.

התמה הראשונה התייחסה אל יחסי המין כאינטראקציה שמתכתבת עם הזוגיות הראשונה אליה נחשף תינוק: הדיאדה עם האם. ביחסי המין יש משהו מן הפרימיטיביות (הראשונות) שביחסים עם האם. כמו התינוק, כך גם האישה מבקשת דרך יחסי המין קרבה, חום וביטחון מהפרטנר. כמו הילד, כך גם האישה מצפה כי הפרטנר ישמש "זולתעצמי" ויספק את הצורך שלה בפידבק חיובי ובהתפעלות ממנה. כמו התינוק שמצפה מהאם להיות מרחב בטוח ודמות שניתן לתת אמון ביכולת ההובלה שלה, כך גם האישה מצפה מהפרטנר למלא תפקיד דומה. המסקנה העיקרית העולה מהתמה הראשונה היא, שיש דמיון בין הזוגיות המוקדמת והבוגרת וכי ה"זוגיות" המוקדמת היא בעלת משקל והשפעה על זו הבוגרת.

התמה השנייה התמקדה בקשר ההדוק שבין הגוף והנפש בעת המעשה המיני. האינטראקציה המינית מחברת באופן עוצמתי בין המימד הרגשי של האישה לבין המימד הגופני. חדירה, אורגזמה, ליטוף ונשיקה, הן כולם פרקטיקות גופניות שמושפעות ומשפיעות על הנפש של האישה. המרואיינות הדגישו את הקשר ההדוק שהן חוות בין שני רבדים אלה. הן סיפרו כיצד מצבים רגשיים וזוגיים שונים משפיעים על איכות יחסי המין וכיצד הדינאמיקה הגופנית מייצרת אֲדוּוֹת רגשיות. המסקנה העיקרית העולה מהתמה השנייה היא, שבעת האינטראקציה המינית מתקיימת השפעה מעגלית בין הגוף והנפש וכי הרובד הנפשי והגופני מזינים זה את זה באופן סימולטני.

בתמה השלישית נבחנה הזיקה שבין המושגים "יחסי מין" ו"קשר זוגי". מניתוח הממצאים עולה כי רובן המכריע של הנשים מגיעות עם ציפייה (גלויה או סמויה) שיחסי המין יהוו חיזוק לקשר הזוגי. ציפייה זו, מקורה במסרים תרבותיים על פיהם מימוש מיני אמור להתרחש בתוך מסגרת זוגית. הראיונות וניתוחם חשפו את הפער שבין הציפייה לבין המציאות, את הקושי והכאב שכלולים בו ואת אסטרטגיות ההתמודדות עם פער זה. תמה זו, ממחישה ביתר-שאת את הקשר שבין ה"אישי וה"פוליטי". כיצד מסרים תרבותיים פטריארכאליים, מחלחלים אל המיטה הזוגית ומעצבים את הציפיות של נשים מיחסי המין, מעצמן ומהפרטנר.

בתמה הרביעית נבחנו ארבעה מצבי תודעה שעשויים להתקיים בעת האינטראקציה המינית. המשותף לכל מצבי התודעה שנבחרו היא העובדה כי הם ממוקמים ב"מרחב הביניים" של התודעה. הגדרתי את מימדי התודעה כ"נוכחות בכאן ועכשיו ומיקוד בתחושות הגוף", "מימד פנטזמי", "מימד יצירתי ומשחקי" ו"מימד רוחני". מניתוח הממצאים עולה כי כאשר האישה מצליחה "לגלוש" אל אחד או

יותר ממצבי תודעה אלה, היא חווה את האינטראקציה המינית כעשירה, מהנה ומספקת יותר. המסקנה העיקרית בתמה זו, מתייחסת לאפשרות התרחשותם של יחסי המין במרחב הביניים של התודעה. הדיון התמקד בנתונים שחוסמים ושמאפשרים את ה"גלישה התודעתית" אל מרחב הביניים.

הניתוח של ארבעת התמות נע כל העת בין שלושה מעגלים: המעגל החיצוני- הפוליטי, המעגל האמצעי- היחסים הבין-אישיים עם הפרטנר, והמעגל הפנימי- החוויה הסובייקטיבית של האישה. התנועה התמידית בין שלושת המעגלים ממחישה את הקשר ההדוק ואת ההזנה שמתרחשת בניהם. חוויית יחסי המין של נשים היא מרקם עדין שבין מרכיבים תרבותיים, כלכליים, פוליטיים, חינוכיים, זוגיים, משפחתיים, גופניים ורוחניים. זוהי חוויה דינאמית שמשתנה בכל רגע, יחד עם השתנות המרכיבים והשתנות יחסי הגומלין בניהם.

בסיום הניתוח של הממצאים, כשהתבוננתי "מלמעלה" על המחקר ותוצאותיו, בלטו לפתע מספר מרכיבים מהותיים. מדובר בנושאים ש"היו שם" באופן סמוי לאורך כל הראיונות, אבל נדרשה התבוננות הוליסטית על מנת "לשים עליהם את האצבע". מדובר בנושאים שמצד אחד נוגעים בכל התמות ומצד שני עולה מהם אמירה שהיא רחבה יותר. אמירה שהולכת הרבה מעבר לפן זה או אחר של החוויה המינית. להלן, אציג נקודות אלה¹⁷.

לדבר על מין- טרמינולוגיה ותחביר

שיחה על מין איננה עניין שבשגרה. שמות אברי המין, תיאורים של אקטים מיניים ותנוחות אינם שגורים על לשוננו. איך בוחרים באיזו מילה להשתמש? איך בונים את המשפט? איך אומרים את "המילים המפורשות" מבלי להרגיש גסת-רוח מחד או רפואית ומרוחקת מאידך? בעת תמלול הראיונות שמתי לב, כי בכל פעם שהמראיינת מדברת על אברי מין או על אקט מיני ישנן שלוש נקודות לפני המילה. האישה מתמהמהת, נבוכה מעט, שוקלת מהי המילה הנכונה. הכינוי הנפוץ ביותר לאיבר המין היה "ה...זה". אף אחת לא אמרה "פות", "ואגינה", "כוס", "דגדגן" וכדומה, רק טניה השתמשה במילה "קליטוריס". ככלל, הנשים נטו לדלג על "המילה המפורשת" (למשל יעל אמרה: "אז לא היתה"¹⁸...כי זה נורא כאב", עמ' 54). בדומה, הנשים נטו לנתק בין החלק האישי במשפט שבו יש התייחסות אליהן דרך המילה "אני", לבין החלק במשפט שמתייחס לאקט המיני. נעמה למשל ניסחה זאת כך: "אוננות זה...לפעמים אני כן עושה". המילה "אוננות" מנותקת ומורחקת מהמילה "אני" שמייצגת וחושפת את הדוברת.

תופעות אלה, מעידות על אי הנוחות שבדיבור על מין. אי נוחות היא תוצאה של השתקת הנושא, במקביל אי נוחות היא גם פרקטיקה שמשמרת את ההשתקה. פוקו (1976/1996), היה הראשון להגדיר את השפה שלנו כ"שפה עוקפת מין". דרך המונח "שיח" הוא הסביר את הכוח של השפה לייצר מציאות של דיכוי והשתקה. החוסר במילים הוא אחת מהאסטרטגיות הסמויות ורבות הכוח שדרכן

¹⁷ לחלק מהציטוטים שיופיעו להלן, אין מראי מקום בגוף העבודה. ציטוטים אלה מגלמים רובד סמוי ולא תמיד מודע בראיון, ולכן הם לא באו לידי ביטוי באף אחת מהתמות המופיעות בחלק של "ניתוח הממצאים".
¹⁸ "אז לא היה... (חדירה)...כי זה נורא כאב".

מונכח הדיכוי המיני של נשים. דיכוי השיח על מיניות של נשים מתחיל בילדות. רגשות מיניים והתנהגות מינית של ילדות זוכים להתעלמות או לדחייה. הם אינם מאורגנים בתוך מילים, מילים שבכוון להפוך חוויה דיפוזית לחוויה מאורגנת ומוגדרת, כזו שהופכת להיות חלק מהזהות של הילדה, הנערה והאישה. קוד השתיקה מחלחל פנימה, נשים לומדות להשתיק את השיח הפנימי בין לבין עצמן על מיניותן, בין לבין מי שקרוב או קרובה אליהן, ובין לבין התרבות. חוסר במילים לארגון החוויה המינית לא מאפשר הרחקה של החוויה והתבוננות ביקורתית עליה, בכך מתחזק השיח ההגמוני ולא מתאפשר בו שינוי¹⁹.

נראה כי יש צורך לברוא שפה שמאפשרת דיבור נינוח על המיניות שלנו. יש להמשיך ביוזמה של הסופרת הפמיניסטית לואיז איריגרי (2003/1985), לברוא "שפה נשית" שנותנת מקום של כבוד לארוטיקה ולמיניות שלנו. שפה ומילים שיקרבו בין ה-Self הנשי לבין האקט המיני, יאפשרו הטמעה שלו כחלק מהזהות והערך העצמי, יחד עם הרחקה והתבוננות ביקורתית עליו. המשפט של אליס מתאר את מצוקת השיח של נשים ואת האפשרות לפיתרון: "הייתי רוצה להגיד דברים שאני לא מעיזה ולא יכולה להוציא החוצה... הייתי רוצה למצוא שפה אחרת להגיד את זה, משהו אולי יותר פואטי או יפה".

"הבעיה שאין לה שם"

בפסקה הקודמת, התייחסתי לחוסר בשיח מיני-נשי. כעת, אני מבקשת לדון בבעיה נוספת שהיא תולדה של חוסר זה, כמו שהיא גם דרך לשמר אותו. בחלק נכבד מהראיונות שמעתי נימה של תסכול. תסכול חמקמק, לא מפורש, כזה שלא נמצא לו מילים. תסכול שנכח בנימת הדיבור של המרואיינת, בניסיונותיה הכושלים לאתר אותו ולהגדירו. הקושי של המרואיינת לאתר את המקור לתחושת חוסר שביעות הרצון, הוביל למסקנה ש"כנראה משהו **אצלן** לא בסדר". אצל אליס זה נשמע כך: "זה לא בגוף שזה לא נעים לי, זה יותר משהו שכלי...תמיד חשבתי טוב, זה בסדר כאילו, אני לא סובלת...כל פעם שאנחנו מספקים (פיסית זה את זה) אני חושבת שיש גם תסכול. לא שהיא איזה בעיה, כאילו כל אחד הגיע לסיפוק מיני, אז זה לא...האם אפשר לראות בזה בעיה?...היה לי סיפוק מיני כאילו, אני הגעתי לאורגזמה בקלות...אבל בכל זאת זה לא היה וואו!". נשאלת השאלה, מה בדיוק מפריע לאליס? הרי היא מגיעה לאורגזמה, אז מה הבעיה שלה? חוסר היכולת להבין "מה הבעיה שלה" מובילה אותה מהר מאוד אל המסקנה שהיא הגורם לבעיה, היא "בעייתית". אני לא רוצה לדון פה בשאלה "מה האישה רוצה?" אלא, באופיו המתסכל של החיפוש ובמסקנות השגויות והעגומות שעולות ממנו. בטי פרידן (בתוך באום ואח', 2006), כתבה לפני למעלה מארבעים שנה על "הבעיה שאין לה שם". ה"בעיה" של אותן נשים בורגניות, שלכאורה היה להן הכול ובכל זאת הן נשאו עמן תחושה עמומה ומעיקה של חוסר שביעות רצון. חוסר שיח וחוסר הכרה ב"בעיה", הותיר כל אישה בבדידותה עם המסקנה שזו היא שלא בסדר. פרידן הראתה שההגמוניה הגברית בכל תחומי השיח, מונע צמיחה של שיח נשי אלטרנטיבי. נשים מנסות להתאים את עצמן לאמות המידה הגבריות, ונותרות מתוסכלות בגלל הפער שבין תחושותיהן האותנטיות לבין מה שמוצג להן כ"ראוי" וכ"נכון". להבנתי, במרחב השיח על מיניות, מתרחש תהליך דומה. מי שמספר לנו מהי מיניות נכונה

¹⁹ כוחן של מילים כמסגרת מארגנת, מבוסס על רעיון Mirroring של קוהוט (2005/1984).

וראויה הם המדיה (ייצוגים של מיניות בוטה וזולה), אנשי הדת (מושגים של צניעות, חטא וטומאה), או המדענים והרופאים (שיח מרוחק שמממוקד בתפקוד המיני-גופני). נשים כך נראה, לא מוצאות באף אחד מסוגי שיח אלה הד לרגשותיהן. המסקנה כי הבעיה היא בתוכן, עולה כאשר אין התאמה בין מה שאומרים מי שנתפסים כ"בעלי הידע" לבין תחושותיהן האוטנטיות. מורן ביטאה זאת כך: "אני מוזרה, 'ווירדואית'²⁰ אבל אני חייבת שזה יהיה עם רגש, כל מריבה לא מאפשרת לי אח"כ להיות חופשייה, אני יודעת שאני מוזרה, משהו איתי לא בסדר" (עמ' 50). נחיתותן המגדרית של נשים לא מאפשרת לקולן להיכלל בין "אלה שיודעים" מה נכון. הגברת קולן של נשים והנכחתו בזרם המרכזי של השיח על מיניות, יצמצמו את הפער בין תחושות הנשים לבין מה שנתפס כ"נכון", יצמצמו את התסכול ואת התחושה שהבעיה היא שלהן. שיח כזה מתחיל לצמוח היום דרך מחקרים, ספרים ויצירות אומנות של נשים.

"מה נשים רוצות?" - הגדרה מחודשת ליחסי מין

השאלה "מה רוצה אישה?" נזרקה לחלל הפסיכואנליטי על ידי פרויד לפני כמעט שמונים שנה (פרויד, 2005/1933). השאלה נותרה פתוחה, מהדהדת, כמו מזמינה לדיאלוג ולריבוי של פרשנויות. אז מה באמת נשים רוצות במרחב היחסים המיניים? בסיום כל ראיון שאלתי את המרואיינת את השאלה הבאה "אם הייתה לך אפשרות לברוא את העולם מחדש, איזה תוכן היית יוצקת למושג 'יחסי מין'?" מטרת השאלה הייתה כפולה: ראשית, לעזור למרואיינת לאתר את הקול הפרטי שלה בתוך ים ההשפעות החיצוניות, ובכך להפוך את הראיון לבעל ערך מעצים עבורה. שנית, כחוקרת קיוויתי ששאלה זו תאפשר לי לדייק את הקול הנשי הקולקטיבי, לחלץ תשובה ברורה לשאלה "מה נשים רוצות?". שאלה זו, הולידה עושר של תשובות שהשתנו מאישה לאישה ומרגע לרגע. עושר התשובות מראה עד כמה הניסיון למצוא תשובה אחת הוא ניסיון עקר וכי רצונות וצרכים הם תלויי הקשר, אדם, מקום וזמן. יחד עם זאת, ניתן היה לקטלג את התשובות לפי ארבע מאפיינים שחזרו על עצמם:

מין כחוויה הוליסטית: נשים, כך עולה מהמחקר, חוות את יחסי המין מתוך מגע וקשר עם שלל מרכיבי החוויה. הניתוח התמתי, שבאופן מלאכותי מפריד בין חלקי החוויה, מטשטש את אחת המסקנות החשובות ביותר של המחקר. נשים מודדות את החוויה המינית תוך התייחסות לכלל מרכיביה. הן רואות חשיבות במימד ההוליסטי, ובפוטנציאל של יחסי המין להיות צומת שבה חוברים יחד מימדי הוויה שונים. ענת תיארה זאת כך: "אני מרגישה שברגע שאני אביא את עצמי בצורה הכי אבסולוטית שלי ליחסי מין, שאני אהיה גם בגופי גם בנפשי גם ברוחי זה יעבוד הרבה יותר טוב לשנינו...השילוב של הכל"²¹ מאוד חשוב לי". גילגן (1995/1982), טוענת כי הנטייה להתבוננות הוליסטית, מאפיינת נשים. היא מגדירה צורת חשיבה זו כ"מודל רשתתי", זאת להבדיל מ"מודל הפירמידה" שמייצג את הנטייה של גברים לניתוק בין חלקים שונים של החוויה.

²⁰ "ווירדואית", מלשון weird
²¹ ההדגשות במקור.

"להיות כמו גבר": חלק מהנשים הביעו כמיהה לאימוץ מאפיינים שנחשבים "גבריים". נעמה אמרה שהייתה רוצה "להזדיין חופשי, כמו גבר", וטניה הסבירה ש"אני מאוד אוהבת את הפתיחות הזאת, להזדיין (נאמר מאוד בשקט) עם בני זוג. זה התפתחות בכל העולם, לתת לאישה ליהנות מסקס, קודם זה היה כאילו סתם חובה שלה". הנשים מבקשות שחרור מעול כבד של איסורים והגבלות מיניות, עול שחוסם אותן מלבטא את מיניותן באופן חופשי. ההסבר שמספקת טניה, מלמד על תהליך הדרגתי של שחרור נשים ושיפור מעמדן בכל תחומי החיים. שיפור שהוביל לכך שנשים כיום מודעות לכוחן, לייחודן ולזכותן להגדרה אישית של המיניות ולמימושה כמו שהן רוצות. זה אמנם נאמר בשקט, בחדרי חדרים, בתחושה אפופת סוד ובושה, אבל נשים מתחילות לדרוש דריסת רגל בטריטוריה שהייתה עד לשנים האחרונות נחלתם של גברים בלבד: טריטוריה של חופש מיני. הנקודות האחרות שהתייחסתי אליהן בחלק זה, מראות שהדרישה של נשים אינה מסתכמת בחופש מיני "כמו גבר". מדובר בדרישה להגדרה שונה, אישית ונשית, של מימוש מיני.

קריאה ביקורתית על ההגדרה המקובלת של "יחסי מין": ההגדרה המילונית ליחסי מין היא "הזדווגות", ה"התחברות" ו"ביאה אל אישה" (מילון אלקלעי, 2004). האם הגדרה זו מקובלת על נשים? האם התחברות גופנית כמוה כהתחברות רגשית? מורן מתארת את הפער בין האופן שבו היא מבינה ומקרינה "חיבור זוגי" לבין האופן שבו בן זוגה מבין זאת: "בעלי אומר לי תוך כדי יחסי מין "וואי איך אנחנו חיבור מדהים, איך אנחנו אחד" זה לא עושה לי את זה! אני לא רואה בזה "אחד"... אפשר להרגיש "אחד" גם בדברים אחרים, בארוחת ערב טובה, בזמן איכות עם הילדים בלראות טלוויזיה ולשבת מחובקים" (עמ' 57). נראה כי בן הזוג מבין "חיבור" וחווה אותו בהתאם להגדרה המילונית. מורן מבינה "חיבור" וחווה אותו, בצורה שונה לחלוטין. במחקר שמעתי נשים שמביעות ביקורת כלפי יחסי מין בהגדרתם המקובלת. הן מציעות הבנה אלטרנטיבית ומימוש אלטרנטיבי למושג זה. השמעת קול ביקורתי, מעיד על תחילתו של שינוי בשיח החברתי ומעורר תקווה להרחבת המושג והכללת מאפיינים שנחשבים "נשיים" בתוכו.

צורך בהדרכה ובידע: ליאורה: "דבר ראשון שעולה לי לראש זה שצריך סדנא לפני זה, אני מדמיינת

סדנא שממש מלמדים אנשים איך לקיים יחסים". פרידה: "more free education, just to talk about it in school, so a woman can feel more comfortable with herself"

הנשים העלו את הצורך בהדרכה וידע בנושא, הן חיברו בין חוסר ידע לבין חוויות מין שליליות. "ידע הוא כוח" ובעל הידע הוא בעל הכוח. נשים מבקשות ידע על מנת להפוך את החוויה המינית שלהן לעשירה ומהנה יותר, חוויה שיש בה פחות צמצום, פחד ותסכול. אילו רק היו שיעורים וסדנאות בנושא כבר בגיל ההתבגרות, נשים (וגברים) היו מגיעים אל המפגש המיני ממקום שמודע לצרכים של שני בני הזוג, מכיר את האנטומיה של אברי המין ומכיר בצורך להקשבה והתחשבות הדדית. פוקו (1996/1976), מגדיר את ה"שיח" כשילוב שבין ידע וכוח. צבירת ידע של נשים, מעבר לכוח שהוא מאפשר במעגל הפרטי, מאפשר לצאת אל המרחב הציבורי וליצר שינוי עמוק ורחב יותר.

לסיכום, הנשים שהתראיינו לעבודה זו גילו אומץ רב. אני רוצה להאמין כי נכונותן של עשר נשים להיחשף כך מול אישה זרה, מעידה על תחילתו של שינוי עמוק. שינוי שניכר גם בעבודות של נשים בתחומים נוספים (ביצירות אומנות וספרות, בתוכניות טלוויזיה דוגמת "סקס והעיר הגדולה"). עבודות שבהן נשים נחשפות לאפשרות המעצימה שבדיבור פתוח וכנה על מיניותן. בסיכום בלטי משתנים שמעידים על מגמה מעורבת של שתיקה מול דיבור, סגירה מול פתיחה. מחד, בולט הקושי של המרואיינות למצוא מילים מותאמות, התחביר המסורבל, ההאשמה העצמית ותחושת הבדידות. מאידך, ניתן לשמוע קולות ביקורתיים, דרישה להגדרה מינית ולמימוש מיני חופשי ממגבלות, הכרה בייחודיות הנשית-מינית ודרישה להנכיחה בזרם המרכזי של השיח.

ז.א. תרומת המחקר

תרומתו של נושא המחקר להעשרת גוף הידע המחקרי והטיפול

מחקרים ותיאוריות מוקדמות על מיניות האישה היו בעלי שני מאפיינים עיקריים, ראשית הם התמקדו בתפקוד הפיזיולוגי ושנית, הם נכתבו בדרך כלל על ידי גברים. מחקרים מהסוג הזה מהווים עד היום את "השדרה המרכזית" בשיח הטיפולי והמחקרי על מיניות האישה. הקושי במחקרים אלה, הוא באפשרות להטיה מגדרית ובמיקוד יתר בתפקוד הגופני, על חשבון מימדים מנטאליים (Kaschak & Tiefer, 2001). בשנים האחרונות, גוברת ההבנה שיש צורך בביסוס גוף ידע מחקרי שבוחן מימדים נוספים של החוויה המינית, שמביא את קולן האותנטי של הנשים הנחקרות וכזה שנערך על ידי נשים. מחקר זה הוא נדבך נוסף בזרם המחקרי החדש, שנשען על מתודולוגיה איכותנית ופמיניסטית.

במחקר הנוכחי, נעשה ניסיון לבחון את חווית יחסי המין של נשים דרך הנשים עצמן ולא דרך מתווכים תיאורטיים. ההליכה אל "השדה המחקרי", ההקשבה לדברי הנשים והצגתם בצורה הקרובה ביותר למקור, מאפשרת להביא אל השיח המחקרי קולות אישיים יותר, קולות של נשים ממגזרים שונים שקולם לא נשמע. השמעת קולן של נשים כקבוצה מוחלשת ועל אחת כמה וכמה של נשים ממגזרים מודרים (עולות חדשות, דתיות, מזרחיות) מעשיר את גוף הידע ושם דגש על משתנים תלויי סביבה שמשפיעים על החוויה המינית (קסן וקרומר-נבו, 2010).

ייחודו של מחקר זה, בכך שהוא נעשה בישראל והוא מתמקד בנשים בשלב הבגרות הצעירה. ממצאי המחקר הנוכחי, לא הצביעו על הבדל מהותי בין חוויות של נשים בישראל לבין חוויות עליהן מדווח בספרות העולמית. עם זאת, לתוצאותיו של מחקר "ישראלי" יש אפקט שונה על השיח הטיפולי והמחקרי. מחקר ש"מדבר בעברית" על נשים ישראליות שיכולות להיות החברה, השכנה או הקולגה, הוא מחקר שתוצאותיו מהדהדים קרוב יותר אצל הקוראת ומזמינים פתיחה של דיון.

למחקר התראיינו נשים בשלב הבגרות הצעירה. בשלב זה, נשים נתונות במתח רב הנוצר מעומס של משימות יומיומיות מחד ושאלות לגבי זהותן, שאיפותיהן ודימוין העצמי, המשפחתי והמקצועי מאידך. סקירת הספרות חשפה התעלמות כמעט מוחלטת משלב זה. לא מצאתי מחקרים שביררו מהם יחסי הגומלין בין רווחתה של האישה הצעירה לבין חווית יחסי המין שלה. במחקר זה, מצאתי כי שלב הבגרות הצעירה הוא מרכיב משמעותי בעיצוב החוויה המינית. בנייתה של זוגיות ומשפחה צעירה, עומס משימות, זהות לא מגובשת ועוד, היו משתנים חשובים בעיצוב החוויה המינית. מבחינה

זו, המחקר מעשיר את הפרקטיקה בהבנה מורכבת של יחסי הגומלין שבין השלב ההתפתחותי לבין אופי החוויה המינית.

תרומתה של המתודולוגיה האיכותנית-פמיניסטית לשדה הטיפולי והמחקרי

בחירת המתודולוגיה המחקרית, משפיעה במידה לא מבוטלת על אופי המחקר ותוצאותיו (צבר-בן יהושוע, 2001). בחרתי להיעזר במתודולוגיה איכותנית-פמיניסטית, והשפעתה של בחירה זו ניכרה באופי המחקר ובתוצאותיו. במתודולוגיה האיכותנית ישנה הקפדה על אי-שיפוטיות ובדיקה מתמדת ורפלקטיבית של החוקר את עצמו. זאת מתוך הנחה כי תפיסת עולמו של החוקר משפיעה על דברי הנחקר. במתודולוגיה הפמיניסטית ישנה שאיפה להפוך את הראיון לאירוע מעצים עבור המראיינת בדרכים שונות. למשל, על ידי איתור Agency של המראיינת והדגשתו, בירור הקול הפרטי בתוך עושר הלחצים הסביבתיים ובניית נרטיב קוהרנטי בתוך נושא שהוא קונפליקטואלי. כך גם, ישנה הקפדה על צמצום יחסי הכוח בין החוקרת למראיינת על ידי הגברת שוויוניות והדדיות, הגברת תחושת השליטה של המראיינת ושקיפות של התהליך המחקרי (ספקטור-מרזל, בתוך קסן וקרומר-נבו, 2010).

מצאתי כי הקפדה על כללים אלה, מאפשרת למראיינת לחשוף פרטים אישיים בנושא מושתק וקונפליקטואלי. עושר התוצאות המחקריות ועומקן מלמדים כי שימוש בטכניקות אלה הוא קריטי בנושא כה מורכב. ניתן ללמוד מכך, ששימוש בכלים אלה גם בתוך התהליך הטיפולי וגם במחקרים עתידיים, מעשיר את העשייה המחקרית והטיפולית ואת תוצאותיה החיוביות. התהליך המחקרי ותוצאותיו הוכיחו כי מרכיבים אלה (קבלה, שוויוניות, אי שיפוטיות, קרבה) הם אותם המרכיבים שמאפשרים חוויית יחסי מין מספקת יותר.

תרומת המחקר לקוראת היחידנית

העצמה וריפוי בנושא קונפליקטואלי, נוצרים בין היתר דרך שיתוף. השיתוף מייצר הקלה כאשר מתברר שנשים שונות חוות חוויות דומות. קוראת שנחשפת לסיפורים המוצגים במחקר זה, עשויה להיתרם מכך בגלל שהיחשפות לסיפורים של נשים אחרות מאפשרת הפגה של בדידות, נרמול של קשיים, הקלה בתחושת הפתולוגיה האישית והבנה מורכבת יותר לגבי מקורות הקושי בתחום המיני (קבוצת נשות בוסטון, 1982 ; Tolman, 1994). ניתן להניח כי גברים שיקראו את המחקר יוכלו להזדהות עם חלקים ממנו, או לכל הפחות יעמיקו את הבנתם בתחום החוויה המינית של נשים.

ח. המלצות לפרקטיקה:

העבודה הסוציאלית כתפיסה, רואה את האדם בתוך סביבת חייו. מתוך כך, נגזרת מתודולוגיה טיפולית ששואפת לייצר שינוי במעגל הפרטי והציבורי. ההמלצות שיוצגו להלן נולדו מתוך תפיסת העולם שמשלבת בין ה"אישי" וה"פוליטי". ההמלצות מכוונות אל מטפלים ומטפלות ומתייחסת אל מטופלים ומטופלות. אף שמחקר זה התמקד בנשים בלבד, ההנחה כי ה"אישי הוא פוליטי" תקפה גם לגבי גברים. גברים כנשים סובלים מדיכוי מיני, אף שכל מגדר מתמודד עם מאפיינים שונים של הדיכוי. על פי פוקו (1996/1976), כבני התרבות המערבית כולנו כפופים ל"מטריצה הדכאנית" של המיניות, ששורשיה רחבים ומשתרגים הרבה מעבר לדיכוי המגדרי. מתוך כך, ההמלצות רלוונטיות לבני שני המינים.

הטיפול באנשים שסובלים מקשיים בתחום המיני מבוסס כיום בעיקר על פרקטיקה פרטנית. הטיפול באנשים אלה מופקד בידיהם של מטפלים מיניים, גניקולוגים ואורולוגים. מי שהולך לטיפול מתויג כ"חולה" או כמי שהבעיה היא אצלו. מחקר זה הראה כי בעיות מיניות של נשים (כמו של גברים) הן תוצר של משתנים סביבתיים. מכאן ניתן להניח, כי שינוי בספרה הציבורית יאפשר שיפור בספרה הפרטית. להלן מספר המלצות שיאפשרו תחילתו של שינוי בשיח החברתי ובפרקטיקה הטיפולית:

חינוך מיני: תוכניות לחינוך מיני בנויות תוך התייחסות למרכיבים הרגשיים, הקוגניטיביים וההתנהגותיים בתחום המיני והבין אישי. נמצא כי בקרב תלמידים שהשתתפו בתוכניות לחינוך מיני, חלה ירידה בגילויים של התנהגות מינית מסוכנת ועליה בדיווחים על שביעות רצון מקשרים חברתיים וזוגיים (WHO, 1993). על אף האמור לעיל, בתי הספר בישראל אינם מחויבים ביישום תוכניות לחינוך מיני וחברתי. בעידן של הצפה בתכנים מיניים דרך המדיה, עליה בשיעור מחלות המין ובמספר הדיווחים על פגיעות מיניות, נראה כי תוכניות אלה הן קריטיות. חשוב ליישם תוכניות אלה החל בגיל הרך, לאורך שנות בית הספר, וכלה במסגרות החינוך של הצבא והשירות הלאומי. בתוכניות חינוכיות אלה יש לשלב כלים טיפוליים דרכם ניתן להעצים את הפרט, לְשַׁרְשׁ עמדות מוטעות וסטריאוטיפים, לסייע ברכישת מיומנויות מקדמות קשר ועוד.

הכשרה למטפלים: מטפלים מיניים, סקסולוגים ואורולוגים הם אלה ש"מחזיקים" כיום בהרשאה החברתית והמקצועית לטפל בבעיות בתחום המיני. הכשרתם המיוחדת מאפשרת להם לתת מענה בתחום התפקוד המיני-גופני (בעיות של זקפה, כאבים וכו'). אולם כפי שהוכח במחקר, בעיות בתחום המיני נובעות מתוך שלל משתנים סביבתיים שאפשר לתת להם מענה גם ללא הכשרה ייחודית בתחום. עם זאת, רוב המטפלים נמנעים מלשאול ולהציע עזרה סביב דילמות של המטופל בתחום זה. רובנו תופסים את התחום המיני כ"טאבו", אנו חוששים לגעת בו ומשאירים את הטיפול למי שנתפסים כ"בעלי הידע". הכשרה בסיסית בתחום כחלק מההכשרה האקדמית עבור כל מטפל לעתיד, תאפשר הכרה והבנה מורכבת יותר של הנושא. הכשרה מעיין זו, תפחית את הרגישות והחשש של המטפל מלגעת בנושא ותגביר את תחושת המסוגלות לתת מענה בסיסי, או לכל הפחות להפנות לגורם מקצועי אחר.

שיחה על המיניות ביוזמה של המטפל: על פי מוריס (Maurice, 1999), את רוב הבעיות בתחום המיני ניתן לפתור על ידי ייעוץ וסיוע בסיסי של אנשי טיפול, אף אם לא הוכשרו כמטפלים מיניים. לטענתו, מטופלים מצפים כי המטפל ייזום ושאל אותם בעניין זה, או אז יקל עליהם להגיב ולשתף את המטפל בדילמות שאיתן הם מתמודדים. כל עוד המטפל נמנע מלהעלות את הנושא בחדר, הוא משתף פעולה עם ההשתקה ודיכוי השיח ומונע ממטופליו עזרה. לימוד וצבירת ידע בתחום, בחינה רפלקטיבית של הסיבות המעכבות את המטפל מלהעלות את הנושא, התייעצות עם עמיתים ועוד- כל אלה, הן אסטרטגיות שמאפשרות למטפל לקלף את שכבות ההגנה שמונעות ממנו לסייע למטופל גם בתחום אישי ורגיש זה.

שיח "פוליטי" בחדר הטיפוליים: מסקנות המחקר מצביעות על כך שיחסי הכוח בחברה הם משתנה משמעותי בעיצוב אופייה של החוויה המינית. יחסי הכוח בין גברים ונשים הם רק מרכיב אחד בתוך שלל מרכיבים פוליטיים, שמשפיעים על רווחת האדם בכלל ועל רווחתו המינית בפרט (Orme, in Adams, Dominelli, & Payne, 1998). כעובדות סוציאליות אנו נפגשות עם גברים ונשים שסובלים מהדרה כפולה ומשולשת ומתמודדים עם שוליות חברתית. על מנת להבין את מקורותיהם של הקשיים והעכבות המיניות ולייצר בהם שינוי חיובי, על המטפל לבחון יחד עם המטופל את הסיבות הרחבות יותר שנעוצות בשורש הבעיות איתם הוא מתמודד. ההבנה כי הבעיה איננה פרטית אלא משותפת לאנשים רבים ומושפעת ממבנים פוליטיים, היא הבנה משחררת שמפחיתה את הבושה והסטגימה ואף עשויה להניע את הפרט לפעולה חברתית וליצירת שינוי.

ביסוס גוף ידע מקומי בתחום מיניות האדם: המחקר הישראלי בתחום מיניות האדם הוא מועט. בעניין זה, כמעט ואין הבדל בין אוכלוסיות מחקר שונות. גברים, קשישים, אנשים בעלי נטייה וזהות מינית שונה, אנשים שחוו טראומה מינית ועוד, כל אלה נעדרים התייחסות מחקרית בשאלת רווחתם המינית. בישראל ישנם משתנים ייחודיים שעשויים להשפיע על מיניות הפרט, בניהם השפעות מסורתיות חזקות ומציאות פוליטית-ביטחונית מורכבת. אולם גם משתנים אלה אינם זוכים להתייחסות כחלק מהשתקה כללית של הנושא. במחקר זה, ניתנה במה לפלח אוכלוסיה חלקי מאוד של נשים צעירות שסיפרו על יחסי מין הטרסקסואלים.

בתור מי שעוסקת במחקר ובטיפול בתחום מיניות האדם, אני רואה צורך רב בהרחבת גוף הידע המחקרי. יש לבסס גוף ידע שיכיל בתוכו משתנים רבים ככל הניתן, יאפשר הבנה מורכבת יותר של מיניות האדם בהקשר הישראלי ויעודד פיתוח של כלים טיפוליים מותאמים.

לסיכום, מיניות האדם היא מארג עדין ומורכב של משתנים רבים. על מנת לאפשר מענה טיפולי מותאם, יש לקחת בחשבון את מירב המשתנים וכן לשאוף ליצירת שינוי בכל הרבדים הפרטניים, התרבותיים והפוליטיים.

ט. ביבליוגרפיה

- אייל, נ. (1997). החיים כנהר : מסע פסיכולוגי. תל אביב : למשכל.
- אילוז, א. (2002). האוטופיה הרומנטית : בין אהבה לצרכנות. חיפה ולוד : אוניברסיטת חיפה וזמורה ביתן.
- איריגרי, ל. (2003). מין זה שאינו אחד. תל אביב : רסלינג. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1985).
- אלקלעי, ר. (2004). מילון עברי שלם. ראשון לציון : גליל.
- אנזייה, ד. (2004). ה'אני-עור'. תולעת ספרים. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1985).
- אריקסון, א. (1976). ילדות וחברה. תל-אביב : פועלים.
- בולאס, כ. (2009). היסטוריה. תל אביב : תולעת ספרים. (החיבור המקורי פורסם בשנת 2000).
- בידרמן, ש. ולזר, ר. (2007). תשוקה. תל אביב : הקיבוץ המאוחד.
- ביוארי, ד. (1999). הבשר שברוח, שיח המיניות בתלמוד. תל אביב : עם עובד.
- בירנבוים-ליכטשטנשטיין, ג. (1998). צוהר פנומנולוגי אל דיס-פונקציות האנאורגזמה ווגיניסמוס : חקר החוויה המינית ומשמעותה. חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן.
- בנגימין, ג'. (2005). כבלי האהבה. אור יהודה : כנרת זמורה ביתן דביר. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1988).
- ברבך, ל.ג. (1986). לעצמך-מיניות האישה. תל אביב : זמורה ביתן. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1975).
- ברינזידיין, ל. (2008). המוח הנשי. תל אביב : מטר.
- ברמן, ג'. וברמן, ל. (2001). לנשים בלבד. תל אביב : מטר.

- גודווין, א.ג. ואגרונין, מ.א. (2002). כיצד להתגבר על פחד וכאב ביחסי מין, מדריך לאישה. קריית ביאליק : אח.
- גיליגן, ק. (1995). בקול שונה: התיאוריה הפסיכולוגית והתפתחות האישה. תל אביב : ספריית פועלים. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1982).
- גילת, ע. והרץ-לזרוביץ', ר. (2010). שיטה לראיון וניתוח סיפורי חיים המבוססת על הגישה הנרטיבית טיפולית. בתוך ל. קסן, ומ. קרומר-נבו (עורכות), ניתוח נתונים במחקר איכותני (עמ' 126-151). באר שבע : אוניברסיטת בן גוריון.
- דבורקין, א. (2005). משגל. תל אביב : בבל. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1987).
- דה בבואר, ס. (2001). המין השני-חלק ראשון, העובדות והמיתוסים. תל אביב : בבל. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1949).
- דיינס, ב. ופרט, א. (2004). גישות פסיכו דינאמיות לבעיות מיניות. קריית ביאליק : אח.
- הייט, ש. (1977). דו"ח הייט. ירושלים : ספרי מבט.
- הייט, ש. (1991). דו"ח הייט החדש : נשים ואהבה. ירושלים : כתר.
- הרדינג, ס. (2007), מאמפיריציזם פמיניסטי לעמדה אפיסטמולוגית פמיניסטית. בתוך נ. ינאי, ת. אלאור, א. לובין, וח. נווה (עורכות), דרכים לחשיבה פמיניסטית-מקראה (עמ' 196-225). רעננה : האוניברסיטה הפתוחה. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1986).
- וולף, נ. (2010). מיתוס היופי : על שימוש בייצוגים של יופי נגד נשים. תל אביב : הקיבוץ המאוחד. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1992).
- וויניקוט, ד. (1995) הכל מתחיל בבית. תל אביב : דביר. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1971).
- ינאי, נ. ופרידמן, א. (1995). זהות וגינדר : מהות פסיכולוגית או שיח תרבותי? פסיכולוגיה, ה(1), עמ' 78-71.
- ינאי, נ. (2007). שאלת המדע בפמיניזם- סנדרה הרדינג וסוגיית החקירה המדעית בפמיניזם. בתוך נ. ינאי, ת. אלאור, א. לובין, ח. נווה (עורכות), דרכים לחשיבה פמיניסטית- מבוא ללימודי מגדר. (עמ' 351-392). רעננה : האוניברסיטה הפתוחה.

- ירום, נ. (2003). ההיסטרי שבי ההיסטרי שבנו: הפסיכואנליזה של המאבק בין המינים המתחולל בגוף. אור יהודה: כנרת זמורה ביתן.
- ירום, נ. (2010). סיפורי גוף. בן שמן: מודן.
- לאקאן, ז'. (2005). עוד. תל אביב: רסלינג. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1972).
- לוינס, ע. (2004). הומניזם של האדם האחר. ירושלים: ביאליק.
- לונג, ב. (2007). מעשה האהבה. תל אביב: פראג.
- לוריא מ. (22 לנובמבר 2010). הטווח הרחב של פיזיולוגית המיניות באדם. הרצאה בכינוס השנתי הראשון של המרכז לבריאות מינית. בית החולים הדסה הר הצופים, ירושלים.
- לסר-ברנדט, ד. (2002). חקר פנומנולוגיה של החוויה המינית האנושית: הבדלים בין נשים לגברים. עבודת מוסמך, אוניברסיטת בר אילן.
- להב, ע. למיש, ד. (2003) "רומנטי רגיש ובעל חוש הומור?" דימויי גברים בפרסומת הישראלית. מגמות, מב (4). עמ' 671-691.
- מיטשל, ס. ובלאק, מ. (2006). פרויד ומעבר לו: תולדות החשיבה הפסיכואנליטית המודרנית. תולעת ספרים.
- מיטשל, ס. (2009). האם האהבה יכולה להתמיד: גורל הרומנטיקה לאורך זמן. תולעת ספרים. (החיבור המקורי פורסם בשנת 2002).
- מלאך-פינס, א. (1998). פסיכולוגיה של המינים. תל אביב: אוניברסיטה הפתוחה.
- מקדוגל, ג'. (1998). תיאטרוני הגוף. תל אביב: דביר. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1989).
- נוי, פ. (2008). פרויד והפסיכואנליזה. בן שמן: מודן.
- סגל, ח. (1998). מלאני קליין. תל אביב: עם עובד.

סיקסו, ה. וקלמנט, ק. (2006). זה עתה נולדה. תל אביב: רסלינג. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1975).

ספקטור-מרזל, ג. (2010). מנגנוני ברירה בטענה של זהות סיפורית. בתוך ל, קסן, מ. קרומר-נבו (עורכות), ניתוח נתונים במחקר איכותני (עמ' 63-96). באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון.

ספר, מ. פ. (2005). בחינת ה- "new view of woman's sexuality problem" מנקודת מבט של מטפלת מינית בישראל. בתוך ר. לב-ויזל, ג'. צוויקל, ונ. ברק (עורכות), שמרי נפשד: בריאות נפשית בקרב נשים בישראל (עמ' 51-56). באר שבע: המרכז לחקר וקידום מעמד האישה והמחלקה לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת בן גוריון. ירושלים: מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, מרכז סמוקלר לחקר מדיניות הבריאות.

פיליפס, א. (2004). לפלט עם החיים. תל אביב: דביר.

פינקרד, ט. (2010). הגל- ביוגרפיה. תל אביב: רסלינג.

פירסט, ע. (2001). נשים כחפצים: דימויים של גברים ונשים בפרסומות הישראלית. על-מה: כתב עת לקידום מעמד האישה. 10. הוצא ב-22 לנובמבר 2011 מאתר האינטרנט:
<http://lib.cet.ac.il/pages/printitem.asp?=8540>

פוקו, מ. (1996). תולדות המיניות. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1976).

פליסקין, ג. (2007). דברים שרציתי לגעת: מבט אינטימי לעולם המיניות העצמית של נשים. תל אביב: למשכל.

פרידמן, א. (2007). אמהות בראי התיאוריה. בתוך נ. ינאי, ת. אלאור, א. לובין, ח. נווה (עורכות), דרכים לחשיבה פמיניסטית- מבוא ללימודי מגדר. (עמ' 189-242). רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.

פרידן, ב. (2007). המיסטיקה הנשית. בתוך ד. באום, ד. אמיר, ר. ברייאר-גראב, י. ברלוביץ', ד. גריינמן, ש. הלוי, ד. חרובי, וס. פוגל-ביז'אווי (עורכות), ללמוד פמיניזם-מקראה. (עמ' 50-61). תל-אביב: הקיבוץ המאוחד. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1963).

פריידי, נ. (1993). נשים מעל: פנטזיות מיניות של נשים. תל אביב: ספריית מעריב.

פרויד, ז. (2005). מיניות ואהבה. תל אביב: עם עובד. (החיבורים המקוריים פורסמו בין השנים 1938-1903).

פרופ, ק. טראונסטיין, ג'. (2008). עדיין נשואה. חיפה: מילים.

פרל, א. (2007). אינטליגנציה ארוטית. אור יהודה: כנרת.

צבר בן-יהושוע, נ. (1990). המחקר האיכותני בהוראה ולמידה. ת"א: מסדה.

צבר בן-יהושוע, נ. (2001). מסורות וזרמים במחקר האיכותני. ת"א: דביר.

צרלמאייר, מ. (2010). על מחקר נרטיבי, על פמיניזם ועל מה שבניהם. בתוך ר. תובל משיח וג. ספקטור מרזל (עורכות), מחקר נרטיבי: תיאוריה יצירה ופרשנות (עמ' 106-132). ירושלים: מאגנס.

קבוצת נשות בוסטון למען ספר הבריאות. (1982). גופנו עצמיותנו: ספר מאת נשים למען נשים. גבעתיים: המין השני. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1970).

קוהוט, ה. (2005). כיצד מרפאת הפסיכואנליזה. תל אביב: עם עובד. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1984).

קונרד, ש. ד. ומילבורן, מ. (2002). אינטליגנציה מינית. נתניה: שמעוני.

קינסי, א. ק. (1954). התנהגותה המינית של האישה. ירושלים: אחיאסף.

קלייטון, א. ה. (2008). נשים, מין ואינטימיות. תל אביב: מטר.

קסן, ל. וקרומר-נבו, מ. (2010). ניתוח נתונים במחקר איכותני. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון.

קריסטיבה, ז'. (2005). כוחות האימה: מסה על הבזות. תל אביב: רסלינג. (החיבור המקורי פורסם בשנת 1982).

רוזין, ט. (2000). מה זה בכלל פמיניזם? תל אביב: זמורה ביתן.

שיהי, ג. (1979). מעברים. תל אביב: זמורה ביתן מודן.

שמר, ש. (1992). דו"ח אינטימי: על נשים בישראל. תל אביב: ספרית מעריב.

שקדי, א. (2003). מילים המנסות לגעת. מחקר איכותני – תיאוריה ויישום. הוצאת רמות. אוניברסיטת תל-אביב.

American Psychiatric Association . (1994). Diagnostic and statistical manual of mental disorders, (4th ed.), APA, Washington, DC: Author.

Anderson P.B & Morgan M. (1994). Spirituality and Sexuality: The healthy connection. Journal of Religion and Health. Vol. 33 nom. 2 pp. 115-121

Bader, M. J. (2002). Arousal: The Secret Logic of Sexual Fantasies. N.Y: St. Martin's.

Basson, R. (2000). The female sexual response: a different model. Journal of sex & marital therapy. Jan-Mar ;26(1):51-65.

Basson, R. (2005). Women's sexual dysfunction: Revised and expanded definitions. Canadian Medical Association Journal. May Vol 172(10): 1327-1333

Benjamin, J. (1998). Shadow of the Other: Intersubjectivity and Gender in Psychoanalysis. NY& London: Routledge.

Birnbaum, G., Glaubman, H., & Mikulincer, M. (2001). The women experience of heterosexual intercourse- scale construction, factor structure, and relation to orgasmic disorder. The Journal of sex research. 38. 191-204.

Bowlby J (1999). Attachment and Loss. New York: Basic Books

Brotto LA, Basson R, Luria M. A mindfulness-based group psychoeducational intervention targeting sexual arousal disorder in women. The journal of sexual medicine. 2008 Jul;5(7):1646-59

Carpenter L. M. (2001) The Ambiguity of Having Sex: The Subjective Experience of Virginity Loss in the United States Statistical Data Included. Journal of Sex Research, 38 (2):127-139

Carter, B., & McGoldrick, M. (1999). The expanded family life cycle: Individual, family, and social perspectives, (3rd ed.) Boston: Allyn an Bacon.

Chodorow. N. (1979). The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender. Berkeley: University of California Press.

Chodorow. N. (1989). Feminism and Psychotherapy Theory. New Haven, CT: Yale University Press.

Chodorow. N. (2003). The Power of Feeling: Personal Mining in Psychoanalysis, Gender and Culture. New Haven, CT: Yale University Press.

Daniluk, J.C. (1993). The meaning and experience of female sexuality . Psychology of Woman Quarterly, 17, 53-69.

Denzen, N. K., & Licoln, Y. S. (Eds.) (1998). Collecting and interpreting qualitative materials. Thousand Oaks, CA: Sage.

Dimen, M. (1991). "Deconstructing Difference: gender, splitting and transitional space". Psychoanalytic Dialogues, 1:335-352.

Dimen, M. (2003). Sexuality, Intimacy, Power, Relational. Book Series. NY: The Analytic Press.

Dinnerstein, D. (1976). The mermaid and the Minotaur: Sexual arrangements and human malaise. New York: Harper & Row.

Echols, A. (1983) "The Ney Feminism of Yin and Yang", in Powers of Desire: The Politics of Sexuality. Ed. Ann Snitow, Christine and Sharon Thompson. Ney York: Monthly Review Press.

Fine, M. (1988). "Sexuality, Schooling and Adolescent Females: The Missing Discourse of Desire". Harvard Educational Review, 58, 29-53.

Fontana, A. & Frey, J.H. (1994). Interviewing: The art of science. In N.K. Denzin and Y.S. Lincoln (Eds.). Hand book of qualitative research. Pp. 47-78. Tousand Oaks, C.A: Sage.

Gergen, M.& Gergen, K.G. (1988). Narrative and self as Relationship. In L. Berkowitz (Ed.) Advances in Experimental Social psychology, 21, (pp. 17-53).

Gilligan, C. & David A. J. R. (2009). The Deepening Darkness: Patriarchy, Resistance & Democracy's Future. NY: Cambridge University Press

Gould, R. L. (1978). Transformation: Growth and Change in adult life. New York: Simon & Schuster.

Grennberg, J. (1982). Oedipus and beyond: A Clinical Theory. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Grinnel, R.M. (1997). Social work research and evaluation – quantitative and qualitative approaches. Itsaca, Illionis: Peacock Publishers.

Guba, E.G. & Lincoln, Y.S. (1998). Competing paradigms in qualitative research. In: Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (Eed): The landscape of qualitative research (pp. 195-220). California: Sage.

Guggino, J.M., & ponzetty,J.J. (1997). Gender differences in affective reactions to first coitus. Journal of adolescence, 20 (2), 189-200

Hawakes C. H. (1992), Endorphins: The basis of pleasure?. Journal of Neurology, Neurosurgery & Psychiatry, 55, 247-251.

Hazan, C., & Shaver, P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. Journal of Personality and Social Psychology, 52, 511–524.

Hendrick, S.S., & Hendrick, C. (1995). Gender differences and similarities in sex and love. Personal Relationships, 2, 55-65.

Hill, C.A (2002). "Gender, relationship stage, and sexual behavior: The importance of partner emotional investment within specific situations". J Sex Ras 39 (3): 228-40

Holstege, G. (2003). Brain activity during female sexual orgasm. Soc Naurosci Abctr 727:7.

Kaplan, H.S. (1979). Disorders of sexual desire. New York: Simon & Schuster.

Kaschak, E., Tiefer, L. (2001). A New View of Women's Sexual Problems. Binghamton: Haworth Press.

Kennedy Bergon, R. (1993). "Interviewing Survivors of Marital Rape: Doing Feminist Research on Sensitive Topics". in Claire M. Renzetti and M. Reymond (Eds), Researching Sensitive Topics (Pp: 197-211). London: Sage.

Labov. W. (1972). Language in the Inner city: Studies in The Black English vernacular . Philadelphia: University of Pennsylvania press.

Laplanche, J. (1976). Life and Death in Psychoanalysis. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Laumann, E.O., Paik A., & Rosen R.C. (1999). Sexual Dysfunction in the United States: Prevalence and Predictors. The Journal of the American Medical Association, 281 (6), 44-537.

Lewis, T; Amini, F & Lannon, R. (2001) A General Theory of Love . Ney York: Vintage Books

Liblich, A., Tuval-Mashiach, R. & Zilber, T. (1998). Narrative research: Redding, Analysis and Interpretation. Thosand Oaks, CA: Sage

MaCabe, M. P., & Cummins, R.A., (1998). Sexuality and quality of life among young people. Adolescence, 33, 761-773.

MacKinnon, C. A. (2001). Sex equality. N Y: Foundation Press.

Mahler M. S., Pine F & Bergman. A (2000). The psychological birth of the human infant: symbiosis and individuation. New York : Basic Books

Maltz. W & Boss. S. (2001). Privet thoughts: Exploring the Power of Woman's Sexual Fantasies. Ney York Library

Masson. J. (1984). The assault on Truth: Freud's suppression of the seduction theory. Ney York: Farrar, Straus& Giroux.

Masters, W.H., & Johnson, V. (1966). Human sexual response. Boston: Little, Brown.

Matthews, T.J. (2005). Social and sexual motivation in the mouse. Behave Naurosci 119(6): 1628-39.

Maurice, W. L. (1999). Sexual Medicine in Primary Care. Mosby. Retrieved December, 2, 2011. From the World Wide Web:
<http://www.thefreelibrary.com/Sexual+Medicine+in+Primary+Care.-a058459546>

Millett, K. (1970). Sexual Politics. NY: Doubleday.

Mulvey, L. (1996). Fetishism and Curiosity. Indiana University Press.

Oakley, A. (1981). Interviewing Women: A contradiction in terms? In: H. Roberts (Ed), Doing feminist research (30-61). London: Routledge & Kegan Paul.

Ogden, G. (2000). Integrating Sexuality and Spirituality: Positive visions the future. The American Public Health Association. Volume, 11. Boston.

Ogden, G. (November 6, 2004). The spirit of Sexual Health: Beyond the politics of "Performance". Paper Presented at the Society for the Scientific Study of Sex, Orlando Florida.

Orme, J. (1998). Feminist social work. In R. Adams, L. Dominelli, & M. Payne (Eds), Social work: Themes, issues and critical debates. (pp. 218-228). Basingstoke: Macmillan.

Ortner, S.B. (1974). "Is Female to Male as Nature is to Culture?". in M.Z. Rosaldo & L. Lamphere (Eds), Woman, Culture and Society (pp. 67-87). Stanford: Stanford University Press.

Orzhekhovskaia, N.S. (2005). Sex dimorphism of neuron-glia correlations in the frontal areas of human brain. Morphology 127 (1): 7-9.

Perlman, S.D., & Abramson R.R. (1982). Sexual satisfaction among married and cohabiting Individuals. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 50, 458-460.

Pines, R. (1998). A women's unconscious use of her body. London: Virago Press.

Robin, G. (1984). "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality", in Pleasure and Danger. ed. Carole S. Vance. Boston: Routledge and Keagan Paul, pp 267-319.

Rosental, G. (1993). Reconstruction of life stories – principles of selection in generating stories for narrative biographical interviews. The narrative study of lives. 1 (1) 59-61.

SIECUSS. (1996). Siecuss Report. Retrieved December, 2, 2011. From the World Wide Web: http://www.siecus.org/_data/global/images/SIECUS%20Report%202/25-1.pdf

Silverman, D. (2001). Interpreting Qualitative Data: Methods for Analogizing Talk, Text and Interaction. London: Sage Publications.

Struss, A.S., & Corbin, J. (1994). Grounded theory Methodology: An Overview (Ch. 17). In Denzen, N. K., & Lincoln, Y. S (Eds.), Handbook of Qualitative Research (Pp. 273-285). Thousand Oaks, CA: Sage

Swerdloff, R. (2002). Hypotalamic-pituitary-gonadal axis in men. In Hormones, Brain and Behavior. Ed: D.W. Pfaff, vol. 1-36. San-Diego: Academic Press.

Taylor, V. (1998). Feminist Methodology in Social Movements Research. Qualitative Sociology. 21(4), Pp. 357-379.

Thompson, C.M. (1964). Interpersonal psychoanalysis: The selected papers of Clara M. Thompson. New York: Basic Books.

Tolman, D.(1994). Doing Desire: Adolescent Girl's Struggles for/with Sexuality. Gender & society. 8(2), 324-342

Whipple B., Komisaruk B. & Beyer-Flores C.(2006) The since of orgasm. The Gohns Hopkins University Press. Baltimor, Mariland.

Winnicott, D.W.(1953) Mind and its relation to the psyche-soma. Through Pediatrics' to Psychoanalysis. London: Hogarth Press, pp. 54-243.

World Health Organization. (1993). W.H.O. Report. Retrieved December, 2, 2012. From the World Wide Web: <http://www.who.int/en>

י. נספחים

נספח א: השאלות שליוו את הראיון

הקדמה לראיון: כל ראיון נפתח בהסבר קצר שבו הבהרתי את מטרת המחקר והראיון. הסברתי למרואיינת שתכלית הראיון הוא הבנה מעמיקה של חוויית יחסי המין.

הנחיית פתיחה: "ספרי לי על חוויית יחסי המין שלך"

שאלות הבהרה: הנושאים הבאים שובצו כשאלות בזמן שהמרואיינת דיברה או לקראת סיום הראיון:

- א. מסרים וזיכרונות מוקדמים: זיכרונות ילדות לגבי עוררות מינית, מסרים שספגה בילדות/בגיל ההתבגרות לגבי מיניות ויחסי מין.
- ב. חוויות קודמות של יחסי מין: זיכרונות ממערכות מיניות קודמות, השפעת החוויות המוקדמות על ההווה.
- ג. יחסי מין: שיחזור של אפיזודות בתוך יחסי המין, מוטיבציה לקיום היחסים, תדירות, יוזמה, תחושות גופניות, רגשות ומחשבות בעת יחסי המין, הדינאמיקה עם בן הזוג.
- ד. קשר זוגי: אופי הקשר והשפעתו על חוויית יחסי המין.
- ה. אלמנטים חיוביים או שליליים ביחסי המין: ממה נהנית, מה מפריע לה, מה הייתה משנה?
- ו. שפה: שמות וכינויים לאברי המין ולאקטים מיניים, קושי מול נינוחות בשיחה על מין.
- ז. הריון: יחסי מין בעת הריון, יחסי מין שתכליתם להיכנס להריון, יחסי מין לאחר הריון ובתקופות של הנקה.
- ח. תחושות ומחשבות בנוגע ל: אוננות, פנטזיות מיניות, מין אוראלי, מין אנאלי, צעצועי מין, סרטים ארוטיים וכדומה.

שאלת סיכום: "אם הייתה לך אפשרות לברוא את העולם מחדש, איזה תוכן היית יוצקת למושג 'יחסי מין'?"

השמות הבדויים נבחרו על ידי המרואיינות, מספר פרטים אישיים טושטשו על מנת למנוע את זיהוין :
יעל- בת 30, נולדה בישראל, בת להורים ממוצא אשכנזי, גדלה בבית דתי וכיום נמצאת בתהליך של הגדרה דתית עצמאית, בעלת תואר שני, מתגוררת בישוב קהילתי. יעל נשואה לבן זוגה בשלוש השנים האחרונות, ליעל היה חבר בתחילת גילאי העשרים, הזוגיות לא כללה מגע מיני.

טניה- בת 28, נולדה בברית המועצות, חילונית, בעלת תואר שני, מתגוררת בל אביב. טניה רווקה ולא נמצאת כיום בקשר זוגי. לאורך השנים קיימה שמונה מערכות יחסים שכללו מגע מיני.

שני- בת 28, נולדה באוסטריה ועלתה לארץ בהיותה פעוטה, בת לאם אוסטרית ואב ממוצא מזרחי, חילונית, מתגוררת בקיבוץ. שני נשואה לבן זוגה בתשע השנים האחרונות, לפני כן שני קיימה שתי מערכות יחסים ארוכות שכללו מגע מיני. שני היא אם לילדה בת שנתיים, בעת הראיון היא הייתה בחודש השביעי להריונה.

ענת- בת 22, נולדה בישראל, בת להורים ממוצא מזרחי, גדלה בבית מסורתי וכיום מגדירה את עצמה חילונית, בעלת תואר ראשון, מתגוררת בירושלים. לענת יש חבר מזה שלוש שנים, לפני כן קיימה שתי מערכות זוגיות שלא כללו מגע מיני.

אליס- בת 31, נולדה בצרפת ועלתה לארץ בגיל עשרים, בת להורים ממוצא אשכנזי, בעלת תואר שני. אליס גדלה בבית דתי והיום מגדירה את עצמה חילונית, מתגוררת בישוב קהילתי. אליס היא רווקה, לאורך השנים קיימה שלוש מערכות יחסים ארוכות ושש מערכות יחסים קצרות שכללו מגע מיני.

ליאורה- בת 35, נולדה בארצות הברית ועלתה לארץ בגיל 15, בעלת תואר שני, דתייה, מתגוררת במרכז הארץ. ליאורה התגרשה ממי שהיה בן זוגה במשך כשנה. לאורך השנים קיימה שתיים עשרה מערכות יחסים זוגיות כששלוש מהן כללו מגע מיני.

מורן- בת 28, נולדה בישראל, בת להורים ממוצא מזרחי, מסורתית, מתגוררת בקיבוץ. מורן נשואה לבן זוגה בשמונה השנים האחרונות ולהם שני ילדים. לאורך השנים היו למורן שתי מערכות יחסים קצרות שכללו מגע מיני חלקי.

נעמה- בת 29, נולדה בישראל, בת להורים ממוצא אשכנזי, נעמה גדלה בבית דתי ומגדירה את עצמה חילונית, בעלת תואר ראשון, מתגוררת ברמת גן. נעמה רווקה, לאורך השנים קיימה שלוש מערכות יחסים ארוכות וכשמונה מערכות יחסים קצרות שכללו מגע מיני.

מיכל- בת 30, נולדה בישראל, בת להורים ממוצא אשכנזי, דתייה, מתגוררת בירושלים. מיכל התגרשה ממי שהיה בן זוגה במשך שנה וכעת היא מאורסת. לאורך השנים קיימה כארבע מערכות יחסים ארוכות וכחמש עשרה מערכות יחסים מזדמנות שכללו מגע מיני.

פרידה- בת 20, נולדה וגדלה בהולנד, שוהה בארץ כשנה. פרידה נוצרייה אך גדלה בבית ללא הגדרה דתית. לפרידה יש חבר ישראלי מזה כשלוש שנים, לפני כן קיימה מערכת יחסים אחת שכללה מגע מיני חלקי.

אליס:

"...While reading what I told you, I still identify with it. right after we talked, I remember feeling frustrated that we didn't get to pursue the interview on a second meeting because for me talking about my sexual experiences was so new that during our meeting I felt I only started to open up, and also remember some feelings or experiences I had in the past but a lot of it was still buried far in my semi-conscious mind (or whatever) and I remembered very meaningful things thanks to our meeting but only after it ...happened

In your conclusions, you talk about need for proper sexual education and the need to - create a new language to talk about sex in a healthy way and I really wish these things will develop in the coming time. Your work really made me realize how those things lack badly in our society.

While reading the other girls profiles, I was surprised at the high proportion of girls with a religious background. Religion certainly has a great part in sexual repression and making this subject taboo, so I wondered how representative these girls (of which I am part of) are of the Israeli society as a whole".

יעל:

"...כמו שכתבת באחד החלקים- אני סבורה שהראיון היה סוג של תהליך תרפויטי, וגם הקריאה היא חלק מאותו תהליך, היה לי מפתיע לגלות שאני סקרנית מאוד לקרוא את הציטוטים שלי, והרבה פחות את של האחרות.

למרות שהדברים השתנו ועברו מים בנהר, ראיתי שאני עדיין מחפשת בחוויות של הנשים האחרות חוויות דומות לשלי, ולגיטימציה לקשיים, לחיבור בין סקס ורגש ועוד. כנראה שרגשות האשמה הנקשרים בנושא הזה אינם עוברים בקלות. בנוסף- סקרנה אותי מאוד תגובתו של בעלי לדברים.

הופתעתי לגלות בטקסט הכתוב עד כמה היה לי קשה לקרוא לדברים בשמם בשבוע שעבר עברו התלמידים בבית הספר בו אני מלמדת- סדנאות לחינוך מיני. הרהרתי ארוכות לגבי התכנים שאנחנו מעבירים להם ומה מבחינתי צריך להיות המסר המרכזי בסדנה שכזו. גם עם ביתי בת השנתיים ותשעה חודשים עולות בי שאלות על המיניות שלה.

קריאת התזה יחד עם המפגשים הללו, מעמיקים בי את המחשבה הקיימת שהנושא המיני בחברה שלנו טעון, סבוך ולא פתור. מצד אחד- דימויים מיניים לא ריאליים, סטריאוטיפיים, שוביניסטיים- פעמים רבות- שאנחנו מוצפים בהם בפרסום, בסרטים ועוד, מצד שני- תא משפחתי שמתפרק, סוגים

שונים של זוגיות. מצד שלישי- הדרת נשים, מצד רביעי- חברה מנוכרת שהצורך בה בקרבה, אינטימיות ובאהבה רק הולך וגדל. נוסף על כל זה נראה די ברור, ואני חושבת שהתזה מדגישה את זה, שאיכשהו לגברים זה בדרך כלל פשוט יותר מאשר לנשים. בעיני, הדרך להפוך את הדברים למעט יותר קלים ופשוטים הוא בדיוק בעיסוק מהסוג הזה. האפשרות לדבר על הדברים, בצורה נעימה, אינטימית, ונקייה היא בדיוק הדרך להשתחרר. אני מעריכה מאוד את האומץ שלך להיחשף, ולעסוק בטאבואים הללו, ומקווה כי נשים, וגם גברים רבים ייחשפו למה שכתבת".

נעמה:

"...קראתי בשקיקה את מה שהעברת לי. אמנם עבר זמן רב מאז הראיון אבל הקריאה של העבודה החזירה אותי אל אותם התחושות מאז. אחרי הראיון הייתי מבולבלת אפילו התביישתי ונבהלתי מכל מה שאמרתי לך. למרות שהיה לי ברור שלא תעשי עם מה שסיפרתי לך שום שימוש לרעתי עלה בי פחד שאני מכירה מהעבר, פחד שעולה כשחושפים סוד בפני מישהו ואח"כ אין שליטה על זה. הקריאה של העבודה הרגיעה אותי וסגרה עבורי מעגל. לדעת שעשית בחומרים האלה שימוש טוב וחשוב. הקריאה של מה שהבנות האחרות כתבו עשתה לי תחושת הקלה גדולה, אפילו העלתה בי צחוק משחרר כזה, לראות שכל הנשים מתמודדות עם אותם הדברים. אני חושבת שעשית פה עבודה חשובה, לי באופן אישי זה היה מסע מרתק שהעביר אותי דרך הרבה טלטלות רגשיות. אני מאחלת לך שתצליחי לקחת את כל מה שלמדת פה ולהפוך את זה לשחרור ולעזרה לאנשים נוספים".

The Hebrew University of Jerusalem

The Paul Baerwald School of Social Work and Social Welfare

**Women and Sex:
Politics, Body and Mind**

Paper submitted as a Graduation Thesis for the Degree of

Master in social Work

By: Reut Mirom

Under the Supervision of

Dr. Orya Tishby

February 2012